

Regionalny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli
"WOM" w Częstochowie

KWARTALNIK NAUCZYCIELSKI

Rocznik: 2003, Miesiąc: 03

01: Rola przyrody w życiu i rozwoju dziecka przedszkolnego

Autor: *Renata Bielecka - nauczycielka wychowania przedszkolnego, Przedszkole Gminne w Łobodnie*

02: PROBLEMY ZWIĄZANE Z KSZTAŁTOWANIEM MOWY DZIECKA W WIEKU PRZEDSZKOLNYM

Autor: *Patrycja Węgrzyńska - logopeda Miejskiego Przedszkola Nr 36 w Częstochowie*

03: Jak radzić sobie, gdy w szkole nie ma pracowni komputerowej?

Autor: *Iwona Bartłomiejczyk - nauczyciel języka polskiego*

Aleksandra Zyska - nauczyciel kształcenia zintegrowanego

- Szkoła Podstawowa nr 3 przy Pogotowiu Opiekuńczym w Częstochowie

04: Konspekt lekcji języka niemieckiego dla uczniów kl. I szkoły podstawowej.

Autor: *Sylvia Kocińska - Szkoła Podstawowa nr 48,*

mgr Ildona Chrapońska- Szkoła Podstawowa nr 8.

- nauczycielki języka niemieckiego

05: SCENARIUSZ - POZEGNANIE ZIMY - POWITANIE WIOSNY

Autor: *Bożena Czaja - nauczycielka kształcenia zintegrowanego, Szkoła Podstawowa nr 1 w Krzepicach*

06: Moje spotkania z „Socratesem”.

Autor: *Maria Dalecka - nauczyciel języka niemieckiego, Szkoła Podstawowa Nr 22 w Częstochowie*

07: Jak uczyć dzieci dyskutować?

Autor: *Aldona Drab, nauczycielka kształcenia zintegrowanego, Szkoła Podstawowa w Popowie*

08: "BANK 100 PUNKTÓW", JAKO JEDNA Z METOD PRACY WYCHOWAWCZEJ.

Autor: *Aldona Drab, nauczycielka kształcenia zintegrowanego, Szkoła Podstawowa w Popowie*

09: ROLA RODZINY W KSZTAŁTOWANIU MOWY DZIECKA - ZAPOBIEGANIE ZABURZENIOM MOWY

Autor: *Ewa Gerus - nauczycielka języka polskiego, Szkoła Podstawowa w Popowie*

10: SCENARIUSZ AKADEMII Z OKAZJI DNIA NAUCZYCIELA -"Jakże nie płonąć w podzięce"

Autor: *Irena Głab - nauczycielka języka polskiego, Szkoła Podstawowa nr 1 w Krzepicach*

11: SCENARIUSZ UROCZYSTOŚCI Z OKAZJI DNIA MATKI DLA KLAS POCZĄTKOWYCH

Autor: *Małgorzata Gorzędowska - nauczycielka kształcenia zintegrowanego, SP w Soborzycach*

12: DZIECI W RODZINIE Z PROBLEMEM ALKOHOLOWYM

Autor: *Małgorzata Gorzędowska - nauczycielka kształcenia zintegrowanego, SP w Soborzycach*

13: WŚRÓD NOCNEJ CISZY

(montaż literacko - muzyczny z okazji Świąt Bożego Narodzenia)

Autor: *Teresa Gruzla - Nauczycielka kształcenia zintegrowanego, SP w Trębaczewie*

14: SCENARIUSZ Z OKAZJI DNIA BABCI I DZIADKA

Autor: *Teresa Gruzla - Nauczycielka kształcenia zintegrowanego, SP w Trębaczewie*

14: "Nie proś świata aby się zmienił na lepsze, to ty zmień się pierwszy".

Autor: *Elżbieta Kobyłańska – nauczycielka kształcenia zintegrowanego, Szkoła Podstawowa w Pankach*

15: Konspekt lekcji języka niemieckiego dla uczniów klasy pierwszej szkoły podstawowej .

Autor: *Sylvia Kocińska - Szkoła Podstawowa nr 48*

mgr Ildona Chrapońska - Szkoła Podstawowa nr 8.

- nauczycielki języka niemieckiego

16: ZAJĘCIA OTWARTE DLA RODZICÓW

SPOTKANIE WIGILIJNE W KLASIE II

Autor: *Elżbieta Kot - nauczycielka kształcenia zintegrowanego, SP Irządze*

17: "WITAJ MAJOWA JUTRZENKO"

Autor: *Elżbieta Kot - nauczycielka kształcenia zintegrowanego, SP Irządze*

18: Kącik żywej przyrody w edukacji przyrodniczej

Autor: *Elżbieta Milkiewicz - Nauczyciel kształcenia zintegrowanego, Szkoła Podstawowa w Olsztynie*

19: Znaczenie wycieczki w nauczaniu zintegrowanym.

Autor: *Elżbieta Milkiewicz - Nauczyciel kształcenia zintegrowanego, Szkoła Podstawowa w Olsztynie*

20: SCENARIUSZ ZAJĘĆ OTWARTYCH - Nasza Choinka

Autor: *Ewa Muś, nauczyciel kształcenia zintegrowanego, Szkoła Podstawowa nr 26 w Częstochowie*

21: Propozycja scenariusza na Święto Wiosny.

Autor: *Grażyna Myrda - nauczycielka kształcenia zintegrowanego, Szkoła Podstawowa w Popowie*

22: Jak pomóc dziecku dyslektycznemu

Autor: *Krystyna Pawliszyn - nauczycielka kształcenia zintegrowanego SP w Żarkach Letnisku*

23: Abc organizacji wycieczek rowerowych.

Autor: *Joanna Pawłowska-Kramer - kierownik świetlicy, SP nr 31, Częstochowa*

24: Scenariusz zajęć w kl. III

Autor: *Anna Polok - nauczycielka kształcenia zintegrowanego, SP 42 w Częstochowie*

25: Scenariusz zajęć w kl. II

Autor: *mgr Anna Polok, mgr Bożena Pindus - nauczycielki kształcenia zintegrowanego, SP nr 42 w Częstochowie*

26: Sprawność czytania

Autor: *Ewa Przedzińska, nauczycielka języka niemieckiego, Szkoła Podstawowa nr 24 w Częstochowie*

27: PRACA Z DZIECKIEM NADPOBUDLIWYM PSYCHORUCHOWO

Autor: *Anna Rzepecka - nauczycielka historii i języka polskiego, Szkoła Podstawowa w Małusach Wielkich*

28: POZNAJEMY OKOLICE CZĘSTOCHOWY

Autor: *Barbara Stębowska - nauczycielka kształcenia zintegrowanego, SP nr 24 w Częstochowie*

29: Kącik przyrodniczy i jego wykorzystanie w rozwijaniu zainteresowań dzieci w klasach I – III.

Autor: *Magdalena Topolska - nauczycielka kształcenia zintegrowanego, SP nr 36 w Częstochowie*
30: Rola baśni w życiu dziecka

Autor: *Magdalena Topolska - nauczycielka kształcenia zintegrowanego, SP nr 36 w Częstochowie*
30: Scenariusz zajęć zintegrowanych w klasie II

Autor: *Grażyna Wojaczek - nauczycielka kształcenia zintegrowanego, Szkoła Podstawowa nr 42 w Częstochowie*
31: Dodatkowe spotkania z rodzicami

Autor: *Joanna Bielawska - nauczycielka informatyki, Gimnazjum nr 19 w Częstochowie*
32: "WSPÓLNE KOŁĘDOWANIE W DWU JĘZYKACH"

Autor: *Anna Gawron - nauczyciel geografii i j. niemieckiego, Gimnazjum nr 1 w Zawadach*
33: PLAN WYNIKOWY Z JĘZYKA ANGIELSKIEGO

Autor: *Izabela Koffer - nauczyciel języka angielskiego w Gimnazjum nr 3 w Częstochowie*
34: Rozwijanie sprawności czytania

Autor: *Izabela Koffer, nauczyciel języka angielskiego w Gimnazjum nr 3 w Częstochowie*
35: Test z języka polskiego dla kl. I gimnazjum

Autor: *Dorożę Kozłowska - nauczycielka języka polskiego w Zespole Szkół w Garnku.*
36: ROZWAŻANIA NA TEMAT OBLICZANIA ŚREDNIEJ SEMESTRALNEJ
(zalety, wady, programy wspierające)

Autor: *Sławomir Parkitny - nauczyciel informatyki i matematyki, Gimnazjum w Pankach, e-mail: gimpanki@poczta.onet.pl*
37: KONSPEKT LEKCJI: WOKÓŁ SZCZYTU W KOPENHADZE

Autor: *Elżbieta Smolińska - nauczyciel wiedzy o społeczeństwie, Gimnazjum w Opatowie*
38: Poranek poetycki

Jan Kochanowski i świat jego poezji

Autor: *Małgorzata Czarnik - nauczycielka j. polskiego, III LO w Częstochowie*
38: O ALKOHOLU I ŻYCIU PROZĄ I WIERSZEM
(montaż)

Autor: *Małgorzata Czarnik - nauczycielka j. polskiego, III LO w Częstochowie*
39: „Sekty i nowe ruchy religijne – materiały profilaktyczne dla nauczycieli, wychowawców, rodziców i młodzieży

Autor: *Adam Giełżyn - Nauczyciel języka polskiego, Zespół Szkół Gastronomicznych w Częstochowie*
40: NAUKA GRY NA AKORDEONIE W SZKOLE MUZYCZNEJ – DLA UCZNIĄ PRZYJEMNOŚĆ CZY PRZYKRY OBOWIĄZEK ?

Autor: *Anna Jaśkiewicz - nauczyciel gry na akordeonie, Zespół Szkół Muzycznych w Częstochowie*
41: Wielkości średnie

Autor: *Beata Kopacz - nauczycielka matematyki, III Liceum Ogólnokształcącego w Częstochowie*
42: Zadania logiczne

Autor: *Beata Kopacz - nauczycielka matematyki, III Liceum Ogólnokształcącego w Częstochowie*
43: Wycieczka integracyjna jako sposób na lepsze poznanie się i aklimatyzację w nowej szkole.

Autor: *Ewa Kwiatecka - nauczycielka j. angielskiego, IV LO im. H. Sienkiewicza*
44: Słowniczek rosyjsko-polski do "Innego świata" Gustawa Herlinga-Grudzińskiego
(część II)

Autor: *Małgorzata Łyzińska – nauczycielka j. polskiego i rosyjskiego, Zespół Szkół Gastronomicznych w Częstochowie*
45: WYCHOWANIE DO ZDROWEJ AKTYWNOŚCI

Autor: *Marek Mizera - Nauczyciel wychowania fizycznego, Techniczne Zakłady Naukowe w Częstochowie*
46: Montaż słowny na lekcję podsumowującą wiedzę o Adamie Mickiewiczu i Juliuszu Słowackim w liceum

Autor: *Teresa Pelc - nauczycielka języka polskiego, III LO w Częstochowie*
46: "Witaj Maj Trzeci Maj..."

Autor: *Teresa Pelc - nauczycielka języka polskiego, III LO w Częstochowie*
47: KORELACJA MIĘDZYPRZEDMIOTOWA NA LEKCJI CHEMII

Autor: *Katarzyna Śliwa - nauczycielka chemii, Zespół Szkół Technicznych i Ogólnokształcących w Częstochowie*
48: CIEKAWÉ DOŚWIADCZENIA Z UDZIAŁEM KATALIZATORÓW

Autor: *Katarzyna Śliwa - nauczyciel chemii, w Zespole Szkół Technicznych i Ogólnokształcących w Częstochowie*
49: Czy nauczanie o Unii Europejskiej i integracji musi być trudne?

Autor: *Anita Toborek - wizytator Kuratorium Oświaty w Katowicach, Delegatury w Częstochowie*
50: NEGOCJACJE ZAMIĄST KŁÓTNI
- przystanek programowy II Forum EKS

Autor: *Grażyna Bich - Szkoła Podstawowa nr 31 w Częstochowie*
51: Scenariusz zajęć przeprowadzonych w czasie II Forum Szkolnych Klubów Europejskich zorganizowanych przez Częstochowskie Stowarzyszenie Inicjatyw Europejskich w dniach 18 – 19 kwietnia 2002 roku.

Autor: *Beata Gaudy – nauczycielka historii w Gimnazjum w Blachowni*
mgr Grażyna Sikora – Szczygieł – nauczycielka języka niemieckiego w Gimnazjum w Blachowni
mgr inż. Karolina Przybył – nauczycielka informatyki w Gimnazjum w Blachowni
52: SCENARIUSZ WARSZTATÓW EUROPEJSKICH

Autor: *Beata Gendek*
53: SŁODKI PRZYSTANEK.
SZANSE I ZAGROŻENIA POLSKIEGO CZŁONKOSTWA W UE

Autor: *MAriola Michalska - SP nr 50*
Anna Motłoch - Gimnazjum nr 9
54: Scenariusz lekcji WOS w klasie III Gimnazjum

Cztery swobody rynku Unii Europejskiej

Autor: *Krzysztof Wrzalik - Nauczyciel historii i WOS, Gimnazjum w Mykanowie*

55: Przystanek programowy: OPINIE AUTORYTETÓW W SPRAWIE INTEGRACJI.

Autor: *Maria Dalecka, Ewa Szkamruk - nauczycielki Szkoły Podstawowej Nr 22 w Częstochowie*

56: ROLA, OSOBOWŚĆ I KOMPETENCJE NAUCZYCIELA PRZEDMIOTÓW ARTYSTYCZNYCH W SZKOLE

Autor: *Maria Szafraniec - Nauczyciel SP 4 w Orzeszu*

01: Rola przyrody w życiu i rozwoju dziecka przedszkolnego

Autor: Renata Bielecka - nauczycielka wychowania przedszkolnego, Przedszkole Gminne w Łobodnie

W swoim artykule chcę przedstawić jak ważną rolę odgrywa przyroda w życiu dziecka, gdyż od wczesnego dzieciństwa jest mu najbliższa i najbardziej dla niego dostępna. Oddziałuje na cały jego organizm, zarówno na sferę fizyczną jak i psychiczną. Pod jej wpływem staje się ono silniejsze, odporniejsze na szereg chorób. To ona przywraca mu utracony apetyt, pogłębia jego sen, wzmacnia system nerwowy, pobudza aktywność całego organizmu.

Niezastąpioną funkcję odgrywa ona w rozwoju ruchowym. Naturalne środowisko zawiera szereg niespodzianek w postaci nierównej drogi (w czasie deszczu pełnej kałuż), rowu, który trzeba przeskoczyć, kładki z powalonego drzewa. Wszystkie te „atrakcje” natury wywołują w dziecku chęć podłożenia im, a przez to ćwiczą jego wolę i motorykę. Ponadto przyroda inspirowa do zabaw ruchowych o tyle ciekawszych, że różnych w poszczególnych porach roku. Zimą dostarcza śniegu do lepienia bałwana, jazdy na sankach, nartach, latem umożliwia kąpiel w morzu, jeziorze, zabawy z piłką na łące czy w lesie.

Wszystkie te zabawy obok „czystych” funkcji zabawowych mają duże znaczenie dla wypoczynku, regeneracji sił, hartowania i wzmacniania. Chęć obejrzenia, poznania czegoś nowego powoduje, że dziecko skupia swą uwagę dłużej na jednej rzeczy. To z kolei przyczynia się do doskonalenia zapamiętywania, co z czasem doprowadzi do pojawienia się u dziecka pamięci dowolnej.

Dokonywane przez dziecko odkrycia dostarczają mu materiału do tworzenia nowych pojęć, wzbogacają jego mowę o słowa, których dedygnaty stanowi wszystko, co określamy mianem „przyroda” jak i o nazwy czynności i procesów z nią związanych (wzrost, roślina itp.).

Obserwując przyrodę, zmiany jakie w niej następują dziecko zauważa pewne związki przyczynowo-skutkowe tego świata, chociażby-robi się ciepło-topnieje śnieg. Ułatwia mu to odkrycie pewnej prawidłowości, że wszystko co się dzieje jest wynikiem pewnych wcześniejszych zdarzeń-ściśle określonych, że nic nie dzieje się bez przyczyny.

Przyroda jest również sprzymierzeńcem w rozwoju myślenia dziecka. Operując materiałem przyrodniczym w postaci jabłka, gruszki, dziecku łatwiej jest przeprowadzić operacje myślowe (analizy, syntezy, porównywania, uogólniania) umożliwiające tworzenie się w jego umyśle pojęć, tu np. pojęcia owoce.

Bardzo ważną rolę odgrywa przyroda w rozwoju wyobraźni dziecka. Najlepiej to widać w jego zabawach, kiedy to zwykły kij przemienia się w strzelbę czy szablę. Małe dziecko żywo reaguje na bodźce, które dostarczają mu przyjemnych wrażeń i radości.

Przyroda przez bogactwo świata roślinnego i zwierzęcego, przez zjawiska takie jak tęcza, gwiazdki śniegowe, itp. kształtuje w dziecku poczucie piękna, zachwytu, wrażliwość artystyczną, miłość do otaczającej rzeczywistości.

Kontakt z przyrodą budzi uczucia opiekuńcze względem jej twórców, budzi zamiłowanie do pielęgnacji roślin i zwierząt. Przyroda jest też terenem zdobycia wiadomości i umiejętności, które przyczynią się do wzrostu samodzielności, np. znajomość pewnych zjawisk atmosferycznych a prawidłowe ubieranie się do temperatury otoczenia, aby dziecko swobodnie mogło korzystać ze świeżego powietrza.

Dziecko od najmłodszy lat interesuje się przyrodą. Wszystko co żyje, rusza się, rośnie, wydaje głosy, posiada barwę jest dziecku bliskie. Dzieci poznają przyrodę wszystkimi zmysłami i reagują na nią w sposób bezpośredni, czynny, radując się życiem. Poznają przyrodę tym lepiej, im bardziej interesują się danym obiektem, zjawiskiem.

Bezpośrednie zetknięcie z otoczeniem przyrodniczym wywołuje u dziecka zdziwienie, nasuwa wiele pytań, stwarza szerokie możliwości doświadczeń umysłowych. Stanowi dla dziecka bogate źródło wrażeń, przeżyć, poznania i aktywnego działania.

Renata Bielecka

42 – 160 Krzepice

ul. Kuźniczka nr 82

tel. kom. 694 155 588

Przedszkole Gminne, Łobodno

Bibliografia:

D. Chrzanowska, L. Dzieniszewska-Klepacka, R. Kurniewicz-Witczakowa,

S. Witkowska, Dziecko w wieku przedszkolnym. PZWL, Warszawa 1974.

02: PROBLEMY ZWIĄZANE Z KSZTAŁTOWANIEM MOWY DZIECKA W WIEKU PRZEDSZKOLNYM

Autor: *Patrycja Węgrzyńska - logopeda Miejskiego Przedszkola Nr 36 w Częstochowie*

Niniejszy artykuł kieruję do nauczycieli przedszkoli oraz logopedów na co dzień pracujących z najmłodszymi dziećmi wymagającymi działań zarówno profilaktycznych jak i terapeutycznych. Celem artykułu jest przypomnienie i usystematyzowanie podstawowych wiadomości dotyczących kształtowania się mowy dzieci a w szczególności zwrócenie uwagi na problemy związane z jej patologią.

„Prawidłowe kształtowanie mowy jest fundamentem wychowania człowieka” M. Sobak

Aby dobrze zrozumieć problemy związane z kształtowaniem mowy dziecka, należy sprecyzować, co rozumiemy pod terminem „mowa”. „Mowa jest aktem w procesie językowego porozumiewania się w słowie” [1]. W akcie tym nadawca przekazuje informacje odbiorcy. Jest to możliwe tylko wtedy, gdy obydwie strony znają ten sam język. W tak sformułowanym rozumieniu mowy możemy wyróżnić cztery jej składniki: 1/ **język** - stanowi zespół znaków, którym posługuje się dana społeczność. Tworzą go: melodia, rytm, akcent, głoski, słowa, zwroty, zasady gramatyczne, według których budujemy i odczytujemy teksty. 2/ **mówienie** to organizowanie myśli realizowanej przez narządy mowne, dzięki czemu tworzy się 3/ **tekst słowny**. 4/ **rozumienie** jest odbiorem wypowiedzi, uświadamianiem sobie, co dana wypowiedź znaczy. W toku rozwoju osobniczego dziecko stopniowo opanowuje mowę we wszystkich jej komponentach. Normalnie rozwijające się dziecko przyswaja sobie ten system w ciągu pierwszych pięciu, sześciu lat życia. Znaczenie używanych słów i zwrotów dziecko poznaje najszybciej poprzez kojarzenie ich z właściwymi przedmiotami czy zjawiskami nigdy nie w oderwaniu od rzeczywistości.

„Należy do dobrego wychowania dzieci, ażeby dobrze wykształcić narzędzie mowy, ażeby dzieci nauczyć każde słowo doskonale, wyraźnie i czysto wymawiać. I to będzie pierwsza nauka, którą dzieci powinny odebrać od matki, ojca i wychowawców” . J. Sniadecki

Wraz z kształtowaniem się u dziecka mowy rozwija się jego umysł. Dziecko przecież przybiera różne postawy wobec otaczającej go rzeczywistości. Dlatego właśnie okresy mowy można rozpatrywać równolegle z okresami rozwojowymi: **okres melodii** /0 -1/ mieści się w okresie niemowlęcym /0-1/; **okres wyrazu** /1-2/ oraz **zdania** /2-3/ są objęte przez okres żłobkowy /1-3/ ; wreszcie **okres swoistej mowy dziecięcej** /3-7/ pokrywa się z okresem przedszkolnym /3-7/, który to okres najbardziej nas interesuje. Na rozwój mowy ma z pewnością wpływ środowisko, w którym dziecko się wychowuje, a więc rodzina i jej dopełnienie - przedszkole. Właściwy proces doskonalenia się wymowy dziecka w tym okresie w ogromnej mierze zależy od wzoru, którym jest wymowa wychowawcy. Amerykański psycholog L. M. Bloom stwierdza, że: „okres przedszkolny jest niezwykle podatny na oddziaływania wychowawcze, które w niemałym stopniu przesądają o późniejszym rozwoju danego dziecka” [2]. Dziecko trzyletnie powinno już wymawiać wszystkie samogłoski ustne i nosowe. Powinno również wymawiać spółgłoski wargowe twarde i miękkie /m, mi, b, bi, p, pi/, wargowo zębowe /f, fi, w, wi/, środkowojęzykowe /ś, ź, ć, dź, ń/, tylnojęzykowe /k, ki, g, gi/, przedniojęzykowo zębowe /t, d, n/, przedniojęzykowo dźwiękowe /l, li/. Mogą pojawić się już głoski: s, z, c, dz a nawet : sz, rz, cz, dż. Ogólnie biorąc mowę dziecka trzyletniego cechuje zmiękczenie głosek: s, z, c, dz, sz, rz, cz, dż, które brzmią w wymowie jak: ś, ź, ć, dź; głoska r może być wymawiana jako j lub ł, zamiast f występuje ch i odwrotnie. Teresa Bartkowska twierdzi, że zaledwie 2,9 % dzieci mówi w tym okresie poprawnie pod względem dźwiękowym. W wieku czterech lat utrwalają się takie głoski jak: s, z, c, dz. Dziecko nie powinno ich już wymawiać jako: ś, ź, ć, dź. Wielkim sukcesem jest opanowanie głoski r. Głoski sz, rz, cz dż mogą być jeszcze zamieniane na ś, ź, ć dź lub s, z, c, dz. W tym wieku już 5 % dzieci mówi poprawnie. Mowa dziecka pięcioletniego jest już w zasadzie zrozumiała. Głoski sz, rz, cz dż zaczynają się utrwalac choć według T. Bartkowskiej 37% dzieci pięcioletnich nie wymawia tych głosek prawidłowo. U sześciolatków mowa powinna być już opanowana pod względem dźwiękowym. Z praktyki wiadomo jednak, że spory procent dzieci trafia do klas zerowych z seplenieniem oraz reraniem. Należy zdawać sobie sprawę, że rozwój mowy nie u wszystkich dzieci przebiega jednakowo. Różna więc może być kolejność pojawiania się poszczególnych głosek. A oto typowe odrębności językowe dzieci w wieku 3- 5 lat[3]: opuszczanie sylaby początkowej lub końcowej /eliza /: „komotywa”, „kapel” / usz /, przestawki głoskowe: „emelentarz”, tworzenie nowych wyrazów ze skrzyżowania dwóch innych: „zatelefonić”, „zakluczyć”, zniekształcenie wyrazu : „olompocik” / kompocik/, formy czasu przeszłego np. „zdyjmułam”, liczebniki np. „jeden pióro”, nowotwory np. „zawidelcuję”. Podsumowując należy stwierdzić, że absolwent przedszkola teoretycznie biorąc powinien mieć mowę w pełni uformowaną pod względem fonicznym i poprawnie budować zdania z punktu widzenia logiki, gramatyki i składni. Aby mówić o problemach czy dysfunkcjach mowy okresu przedszkolnego należy zdawać sobie sprawę z przedstawionych wcześniej wiadomości o normalnym rozwoju mowy. Należy wiedzieć, kiedy pojawiają się w mowie przeciętnego dziecka poszczególne głoski, kiedy ma ono jeszcze prawo seplenić, a kiedy mamy do czynienia z wadą. Wiedza o tym, co normalne stanowi punkt odniesienia do patologii.

„.../ większość defektów mowy i wad słuchu powstaje w wieku dziecięcym, winno się je przeto w tym własni czasie likwidować, aby powstrzymać ich nasilenie i zapobiec różnym dodatkowym następstwom .../ M. Seeman

Przedszkole stwarza każdemu dziecku zespół odmiennych warunków od tych, które poznało w domu. Nauczyciel ma więc znaczny wpływ na przystosowanie dziecka do nowego środowiska. Jak wykazują badania, w grupach sześciolatków stwierdza się około 30% dzieci z nieprawidłowościami wymowy[4]. Aby zapobiec wejściu do szkoły dzieci z wadami wymowy, należy objąć tę grupę pomocą profilaktyczną. Warto zwrócić uwagę, że wśród uczniów, którzy mają trudności w czytaniu i pisaniu, dzieci z zaburzeniami mowy jest około 50%. Dlatego tak ważna jest wykrywalność odchyłań od normy fonetycznej i opóźnień rozwoju mowy już w wieku przedszkolnym. Jak wynika ze statystyk, mniej więcej, co trzecie dziecko w przedszkolu wymaga szczególnej opieki, często nawet specjalistycznej. Do zaburzeń rozwoju, najczęściej uważanych za współwystępujące z zaburzeniami mowy należą[5]: a/ *zaburzenia funkcji słuchowych* b/ *zaburzenia funkcji kinestetyczno ruchowych /zakłócenia procesu lateralizacji/* c/ *zaburzenia emocjonalne*. Podstawę prawidłowego rozwoju mowy stanowi słuch. Jego utrata grozi zahamowaniem rozwoju mowy, która staje się niewyraźna, zamazana, niemelodyjna. Konsekwencją są również różnego rodzaju dyslalie w postaci seplenienia, rerania, czy mowy bezdźwięcznej. Na przykład u dziecka czteroletniego stwierdzamy seplenienie boczne, które nie jest zwykłą dziecięcą zamianą głoski sz na s, ale głoska ta jest wyraźnie zniekształcona. To samo dotyczy seplenienia między zębowego. Podobnie wczesne odchylenia patologiczne dotyczą ewolucji głoski r. Normą jest zamiana r na l lub j. Natomiast r językowe jest zawsze nieprawidłowością. W procesie rozwoju mowy bardzo ważną rolę odgrywa zdolność różnicowania dźwięków, ich analizy i syntezy w korze mózgowej, czyli tzw. słuch fonematyczny. Jego doskonalenie postępuje z wiekiem, przy czym tempo jest różne u różnych dzieci. Nieprawidłowy rozwój mowy może występować równolegle z zaburzeniami rozwoju ruchowego. Objawia się to słabą sprawnością narządów artykulacyjnych, tzn. dziecko nie wykonuje ruchów potrzebnych do wypowiedzenia danej głoski. Innym problemem jest sytuacja, kiedy dziecko reagując zwykle emocjonalnie, nie może należycie wyrazić swoich myśli. Czuje, że nie potrafi mówić płynnie, że musi powtarzać wyrazy, dopóki nie zjawi się inny wyraz, który nie sprawi trudności. W ten sposób powstaje dysproporcja pomiędzy tym, co dziecko chciałoby powiedzieć, a tym, co może powiedzieć. Takie źródło napięć, szczególnie w wieku przedszkolnym, prowadzi do jąkania. Zostaje wtedy zaburzona koordynacja pracy narządów: oddechowego, fonacyjnego i artykulacyjnego, które ulegają wzmożonemu napięciu. Dochodzi do mówienia na wdechu, skurczów krtani, powtarzania sylab i natężonego wypierania dźwięków. W kompetencji przedszkola pozostaje praca z dziećmi, u których występuje opóźnienie rozwoju mowy. Specjalistycznego leczenia wymagają już dzieci jękające się lub z rozszczepem podniebienia. Mowa dziecka w przedszkolu powinna być badana a o efektach powiadomieni rodzice. Trzeba zdawać sobie sprawę, że równie ważna jak terapia jest reakcja otoczenia na defekt dziecka. W żadnym wypadku nie należy wzbudzać u dziecka poczucia inności. Powinniśmy wpajać wiarę we własne siły i zapewnić poczucie bezpieczeństwa.

PODSUMOWANIE:

Powyższy artykuł jest wstępem do dalszych opracowań opartych na szczególnych przypadkach wad wymowy występujących w praktyce logopedycznej.

Mam nadzieję, że stanie się także przyczynkiem do przedstawiania na stronach wydawnictwa WOM własnych doświadczeń poszerzających wiedzę praktyczną tak bardzo potrzebną do pracy z dzieckiem. Treść dotyczyła następujących zagadnień:

1. Co to jest akt mowy?
2. Okresy mowy a okresy rozwojowe.
3. Prawidłowy rozwój mowy dziecka w okresie przedszkolnym.
4. Typowe odrębności językowe dzieci w wieku 3 – 5 lat.
5. Objawy patologii mowy.

BIBLIOGRAFIA:

1. Bartkowska T., Rozwój mowy dziecka przedszkolnego jako wynik oddziaływań wychowawczych rodziny i przedszkola, Warszawa 1968.
2. Demelowa G., Elementy logopedii, Warszawa 1979.
3. Kaczmarek L., Nasze dziecko uczy się mowy, Lublin 1977.
4. Kania J., Szkice logopedyczne, Warszawa 1982.
5. Styczek I., Logopedia, Warszawa 1979.
6. Sawa B., Dzieci z zaburzeniami mowy, Warszawa 1990.

Przypisy

[1] Kaczmarek L. „Nasze dziecko uczy się mowy”, Lublin 1977, s. 19

[2] Sawa B., Dzieci z zaburzeniami mowy, Warszawa 1990, s. 85

[3] w: Demelowa G., Elementy logopedii, Warszawa 1979, s. 23 - 25

[4] w: Styczek I., Zarys Logopedii, Warszawa 1970, PWN.

[5] w: Spionek H., Zaburzenia rozwoju mowy uczniów a niepowodzenia szkolne, Warszawa, 1973, PWN.

03: Jak radzić sobie, gdy w szkole nie ma pracowni komputerowej?

Autor: Iwona Bartłomiejczyk - nauczyciel języka polskiego
Aleksandra Zyska - nauczyciel kształcenia zintegrowanego
- Szkoła Podstawowa nr 3 przy Pogotowiu Opiekuńczym w Częstochowie

Spostrzeżenia dotyczące problemu stosowania techniki komputerowej na zajęciach w szkole, w której nie ma pracowni informatycznej, sposoby rozwiązania problemu.

Zmiany w systemie oświaty, stale rozwijająca się technika przekazu informacji, a przede wszystkim zainteresowania młodzieży komputerem i jego możliwościami stawiają przed nauczycielami wyzwanie, a nawet obowiązek stosowania techniki komputerowej i informacyjnej w szkole. W otoczeniu, gdzie internet, e-mail stają się dla nas narzędziami pracy, nam nauczycielom musi przyświecać cel - zdobyć potrzebną, konieczną wiedzę i umiejętności, aby sprawnie i z fachową znajomością wdrażać programy multimedialne w tok nauczania i wychowania. We współczesnej szkole proces kształcenia nie może być pozbawiony technologii komputerowej i informacyjnej.

Stosowanie technologii komputerowej w pracy nauczyciela jest niezbędne. Wpływa ono pozytywnie nie tylko na podniesienie poziomu nauczania, urozmaicenie procesu dydaktycznego, ale także na rozwój intelektualny ucznia.

Wykorzystując w czasie zajęć do pracy komputer możemy u uczniów rozwijać procesy poznawcze, rozwijać aktywność i naturalną ciekawość dziecka, jak również jego chęć zdobycia nowych umiejętności. Technologia ta ma również walory wychowawcze - uczeń poznaje użyteczność komputera w pracy, nauce i zabawie. Nauczyciel może eliminować negatywne postawy i wzorce u uczniów, którzy komputer postrzegają tylko jako sprzęt do zabawy, brutalnych gier, niekontrolowanego przepływu informacji (wiedza o sektach, przemoc).

Założenia reformy edukacji są słuszne. Co jednak zrobić, gdy cele reformy odbiegają od realiów istniejących w danej szkole? Co zrobić, gdy w szkole nie ma pracowni komputerowej, a nawet brak jest komputera? Jak prowadzić zajęcia z informatyki, gdy uczniowie nie mają możliwości wykorzystania zastosowania zdobytej wiedzy w praktyce? W takiej sytuacji często może pojawić się odpowiedź: „rezygnuję”, „poczekam, aż problem rozwiąże się sam” lub „niech zajmie się tym Dyrektor szkoły lub inny nauczyciel”. W rzeczywistości jednak większość pedagogów nie poddaje się i zaczyna samemu szukać rozwiązania najbardziej optymalnego dla ucznia.

W takiej sytuacji (brak pracowni komputerowej) byliśmy same, gdy wraz z wejściem ustawy do szkół zaczęto wprowadzać technologię komputerową i informacyjną. Dlatego podjęliśmy działania mające na celu zmianę zaistniałej sytuacji. W podejmowanych przez nas czynnościach wspierał nas Dyrektor naszej placówki dyr. J. Niemiec, który nie tylko pozwolił nam korzystać ze sprzętu znajdującego się w sekretariacie, ale przede wszystkim zezwolił na wyjazdy na lekcje komputerowe, zapewniając nam dojazd samochodem, będącym na wyposażeniu placówki.

Brak komputera, nie mówiąc o pracowni był dla nas największym zmartwieniem, stał się przeszkodą trudną do pokonania. Jedynym plusem całej sytuacji było posiadanie sprzętu w domu. Dzięki temu mogliśmy na bieżąco zdobywać informacje dla uczniów i nauczycieli z internetu, kontaktować się i wymieniać doświadczeniami z koleżankami z innych szkół za pomocą poczty elektronicznej, a przede wszystkim przygotowywać pomoce do nauczania: zestawy pytań, krzyżówki, ankiet, ćwiczenia, drukować informacje z programów multimedialnych na zajęcia, np. z historii, języka polskiego, nauczania zintegrowanego. Szkolenia komputerowe, czytanie fachowej literatury i prasy pozwoliły nam na skromne, ale rzeczowe wykorzystanie dostępnych materiałów.

Innym sposobem rozwiązania problemu było podjęcie starań o pozyskanie sponsora, który ufundowałby chociaż jeden komputer do szkoły. Niestety do dnia dzisiejszego to pragnienie pozostaje w sferze marzeń, zarówno naszych jak i uczniów.

Znalazliśmy jednak inny, skuteczny sposób na realizację planów związanych z wykorzystaniem technologii komputerowej i informacyjnej w procesie nauczania. Nawiązaliśmy współpracę ze szkołami i placówkami oświatowymi, które dysponują w swoich obiektach pracowniami komputerowymi.

Od września 2000 roku dzięki przychylności i zrozumieniu mgr K. Panienkowskiej - Dyrektor Szkoły Podstawowej nr 53 w Częstochowie, nasi uczniowie uczestniczą w zajęciach w pracowni komputerowej na terenie tej szkoły. Dzięki pomocy i zaangażowaniu mgr B. Otockiej możemy prowadzić zajęcia edukacyjne z wykorzystaniem programów multimedialnych z nauczania zintegrowanego, sztuki, języka polskiego, a także z informatyki. Korelacja nauczania wybranego przedmiotu z wiadomościami z zakresu zajęć z informatyki przynosi rezultaty. Uczniowie zdobywają wiedzę z różnych dziedzin na poszczególnych lekcjach w oparciu o technologię komputerową w myśl założeń kształcenia holistycznego. Poza tym mgr B. Otocka prezentuje nam i naszym uczniom różne formy pracy i zabawy z komputerem. Uczniowie z niecierpliwością czekają na kolejne zajęcia, które za każdym razem wnoszą do procesu dydaktycznego coś nowego, skupiającego ich uwagę na omawianych i analizowanych treściach.

W latach 2000/2001 i 2001/2002 miałyśmy też możliwość prowadzenia lekcji w pracowni informatycznej na terenie Gimnazjum nr 17 za zgodą Dyrektora mgr T. Wypyskiej. Tam nasi uczniowie uczestniczyli w zajęciach z języka angielskiego, historii, plastyki i techniki. Bliskie położenie obu placówek pozwalało nam na częste wizyty w pracowni.

Współpraca ze Szkołą Podstawową nr 53 i Gimnazjum nr 17 przyniosła w ostatecznym rozliczeniu korzyści obu stronom. Uczniowie z naszej szkoły rozwijali swoje zainteresowania, podnosili umiejętności, kształcili się w zakresie technologii komputerowej, wyrównywali swoje braki edukacyjne, nawiązywali kontakty rówieśnicze, z kolei nauczyciele szkół z nami współpracujących mieli możliwość obejrzenia, zapoznania się ze sposobami stosowania technologii komputerowej i informacyjnej na zajęciach edukacyjnych z dziećmi niedostosowanymi społecznie i zaburzonymi emocjonalnie.

W roku 2002/2003 zorganizowałyśmy w pracowni komputerowej na terenie ośrodka SOD w Częstochowie lekcje dla naszych uczniów. Udało się to dzięki życzliwości Dyrektora mgr Z. Janusa, który rozumie problemy pedagogów i z chęcią udzielił nam pomocy. Kierujący pracownią mgr J. Turlejski otoczył naszą opieką, a nam dał wiele cennych wskazówek dotyczących sposobów stosowania technologii komputerowej w procesie dydaktycznym. Wspólnie udało nam się przeprowadzić zajęcia z zakresu pracy z edytorem tekstu WORD, z wykorzystaniem programu PAINT, programów multimedialnych: „Ortografia”, „Przedszkole”, a także z zakresu umiejętności korzystania z internetu i jego wykorzystania w procesie nauczania.

W ten oto prosty sposób próbujemy dać odpowiedź tym wszystkim nauczycielom, którzy pragną stosować technologię komputerową, a nie mają warunków ani możliwości. Nie należy poprzestawać na pytaniu, należy szukać odpowiedzi i sposobów do zrealizowania swoich planów. Istnieje wiele możliwości - pozostaje je tylko znaleźć. Do naszej dyspozycji istnieją jeszcze kawiarnia internetowe, kluby komputerowe, pracownie w MDK, itp.

04: Konspekt lekcji języka niemieckiego dla uczniów kl. I szkoły podstawowej.

**Autor: Sylwia Kocińska - Szkoła Podstawowa nr 48,
mgr Ildona Chrapońska- Szkoła Podstawowa nr 8.
- nauczycielki języka niemieckiego**

Tematem lekcji jest nauka piosenki " O Tannenbaum , o tannenbaum ".

Naszym celem jest udostępnienie takiego opracowania lekcji innym zainteresowanym nauczycielom języka niemieckiego oraz chęć podzielenia się swoimi doświadczeniami , ponieważ lekcje prowadzone wg tego konspektu sprawdziły się już w praktyce .

CELE JEDNOSTKI EDUKACYJNEJ :

- uczniowie rozumieją niemieckie słowa zawarte w treści kolędy
- uczeń potrafi zaśpiewać kolędę razem z kasetą .

POMOCE DYDAKTYCZNE :

- obrazki ilustrujące
- tekst piosenki
- udekorowana choinka
- kaseeta z nagraniem
- zeszyt ćwiczeń " Eins , zwei , drei " dla klasy I .

Metoda prowadzenia lekcji :gry językowe i zabawy.

/ techniki - wizualizacja , zabawy językowe /.

SCENARIUSZ LEKCJI:

Temat lekcji :Nauka piosenki " O Tannenbaum , o Tannenbaum"...

Fazy lekcji	Formy aktywności ucznia	Formy pracy	Pomoce
Wprowadzenie	Der Lehrer sagt, wie es angenehm ist , Weihnachten zu feiern. Der Lehrer zeigt den Schülern ein Bild. Dort sehen Jungen und Mädchen viele Kinder, die neben einem Weihnachtsbaum stehen und singen. Unter dem Tannenbaum liegen Geschenke. Der Lehrer sagt, dass diese Kinder ein Weihnachtslied singen. Die Schüler hören zum ersten mal das Lied .	praca zespołowa	obrazek Kaseta
Przebieg lekcji	In der Klasse steht auch ein Tannenbaum. Die Schüler stehen auf, gehen zum Baum und machen einen Kreis. Der Lehrer schal- tet den Kassettenrekorder ein. Die Schüler hören das Lied (zweimal) und tanzen. Dann nehmen die Schüler Plätze auf dem Fu?bo- den. Sie hören das Lied noch einmal.Gleich- zeitig illustriert der Lehrer den Text des Lieds. Der Lehrer hat 5 Bilder. Er illustriert solche Wörter und Wendung: Tannenbaum, Blätter, Sommerzeit, Winter, es schneit.	praca zespołowa	Tannenbaum Kasete obrazek
	Die Schüler setzen sich an den Tisch. Auf dem Tisch liegen Bilder, die das Lied illustrieren. Jetzt üben die Schüler die Aus- sprache. Der Lehrer zeigt ein Bild (dort gibt es den Tannenbaum). Der Lehrer sagt : "Tannenbaum". Der Schüler nimmt dieses Bild, wiederholt das Wort laut und gibt das Bild dem nächsten Schüler. Alle Schüler sollen dieses Wort wiederholen. So übt man solche Wörter: Blätter, Sommerzeit, Winter, es schneit.	praca zespołowa	obrazek
Faza ćwiczeń	Die Schüler setzen sich am Kreis (auf den Fu?boden). Der Lehrer schaltet den Kassetten- rekorder ein. Die Schüler hören das Wort "Tannenbaum". Da macht der Lehrer eine Pause. Auf dem Fu?boden liegen Bilder. Die Schüler	praca zespołowa	obrazek kasete

sollen das Bild finden, auf dem der Tannenbaum gemalt ist. Die Schüler zeigen das Bild und sagen das Wort laut. Der Lehrer macht 5 Pausen. Die Schüler ergänzen Wörter und eine Wendung: Tannenbaum, Blätter, Sommerzeit, Winter, es schneit .

Alle Schüler stehen im Kreis. Sie versuchen das Lied zu singen (zweimal oder dreimal). Sie singen und tanzen neben dem Tannenbaum. praca zespołowa kaseta

Aufgabe aus dem Arbeitsbuch (Seite 16). Die Schüler hören das Lied. Dann sollen sie auf solche Frage antworten: "Wie ist der Tannenbaum?" Auf dem Tisch liegen bunte Tannenbäume. Ein Schüler nimmt ein Bild, zeigt es und sagt: "Der Tannenbaum ist grün". Alle Schüler malen das erste Bild. Der nächste Schüler nimmt das zweite Bild, zeigt es und sagt : "Der Tannenbaum ist rot". Alle Schüler malen das zweite Bild. Jetzt nimmt der Schüler das dritte Bild und sagt: "Der Tannenbaum ist blau". Alle Schüler malen das dritte Bild. Später nimmt der Schuler das vierte Bild und sagt : "Der Tannenbaum ist gelb". Alle Schüler malen das vierte Bild. Die Schuler kleben die fehlenden Wörter auf .

praca samodzielna zeszyt ćw. "Eins , zwei drei 1" Kaseta

Einige Schüler versuchen das Lied zu zweit zu singen . praca w parach

Aufgabe aus dem Arbeitsbuch (Seite 17). Die Schüler hören die Kasette. Sie verbinden Zahlen. Dann malen alle Schüler Tannenbäume. praca samodzielna zeszyt ćw. "Eins , zwei drei 1"

Utrwalenie Die ganze Klasse singt das Lied. (Wenn es geht, übernimmt der Lehrer nur die Rolle des Dirigenten). praca zespołowa

Praca domowa Eine Malübung. Die Kinder sollen einen Tannen - baum malen.

Konspekt ten można uzupełnić o inne gry i zabawy dydaktyczne , np. :

- kto ładniej zaśpiewa dziewczęta , czy chłopcy ?
- który rząd zapamiętał najwięcej słówek ?
- zgadnij , gdzie schowany jest obrazek przedstawiający choinkę / jedna osoba szuka , reszta naprowadza szukającego cichymi lub głośniejszymi okrzykami " Tannenbaum " w miarę zbliżania się do przedmiotu /.

Ponieważ dzieci w tym wieku uwielbiają zabawę, można najlepiej uczyć je poprzez gry i zabawy . Wykorzystując ich naturalne predyspozycje pomożemy im opanować trudny dla nich obcy język .

Powyższy konspekt może służyć pomocą w tym właśnie celu .

Bibliografia :

1. Podręcznik ze wskazówkami metodycznymi i zeszytem ćwiczeń dla kl. I " Eins , zwei , drei " - L. Halej , M. Kozubska , E. Krawczyk.
2. Materiały do kopiowania wydane do podręcznika " Eins , zwei , drei " - M. Szot.
3. Podręcznik do języka niemieckiego dla kl. I Poradnik dla nauczyciela. M. Szot
4. Książka " Deutsch für Kinder " - W. Talik .

05: SCENARIUSZ - POŻEGNANIE ZIMY - POWITANIE WIOSNY

Autor: Bożena Czaja - nauczycielka kształcenia zintegrowanego, Szkoła Podstawowa nr 1 w Krzepicach

Jako nauczycielka kształcenia zintegrowanego uważam , że inscenizacja jest formą pracy z dziećmi niezwykle atrakcyjną . Może być wspaniałym sposobem oddziaływań dydaktycznych i wychowawczych , które pozytywnie wpływają na bogacenie osobowości dziecka oraz dostarczają dzieciom wartości estetycznych i przeżyć emocjonalnych .

Szczególnie bliskie są dzieciom postacie bajkowe , dlatego opracowując scenariusz w związku z pożegnaniem zimy i jednocześnie powitaniem wiosny pt. „ Marzanno , Marzanno ty zimowa panno ...” , wprowadziłam do przedstawienia postacie ze znanych dzieciom bajek . Jaś i Małgosia żegna zimę , a krasnal Hałabała wita oczekiwaną wiosnę . Scenariusz wzbogacony piosenkami o tematyce wiosennej ożywia i rozwesela akcję .

Z doświadczenia wiem , że uczniowie chętnie uczestniczą w różnego rodzaju konkursach . W scenariuszu niżej zamieszczonym proponuję turniej wiedzy o przyrodzie . Dla uczestników proponuję DYPLOMY WSPANIAŁEGO OBSERWATORA PRZYRODY .

"Marzanno , Marzanno ty zimowa panno ..."

Jaś i Małgosia (postacie bajkowe) – witają wiosnę

Krasnal Hałabała (postać bajkowa) - żegna zimę

Jaś :

Zawitał nam dzionek i zielony widać las ,

Małgosiu na Marzannę przyszedł czas !

Małgosia :

W stodole u dziadka dużo słomy masz ,

zrobimy zimową pannę dla wszystkich nas .

(Dzieci wnoszą zrobioną Marzannę)

Jaś :

O jaka piękna , szkoda ją palić ,

może by warto ją gdzieś ocalić .

Będzie stać , aż ją zaprosimy

i czekać nastania zimy .

Małgosia :

Jasiu , Jasiu ty mały gałganie

nie rozumiesz , że musi się skończyć zimy panowanie !

Idzie słońce , jak na gody ,

stopi śniegi , stopi lody !

Rozmowa Jasia i Małgosi :

- Bardzo lubię śnieg i mróz ...

- Bo otacza nas jak gwiazdny wóz ?

- Szkoda , że zima odchodzi ...

- Nic nie poradzisz ,przecież pora na nią przychodzi .

(Dzieci zabierają Marzannę i idą ją spalić na boisku , lub utopić w rzece – to zależy od tradycji szkoły . Potem wracają , zbierając kwiatki z bibuły rozsypane wcześniej na boisku . Pojawia się nowa postać Krasnal Hałabała .)

Rozmowa Jasia i Małgosi :

- Myślisz , że już będzie wiosna ?

- Sądzę , że tak – zobacz jaka zielona jest ta sosna ...

- Jasiu , sosna ma zawsze zielone igły .

- A mnie się kiedyś brązowe w oczach mignęły .

Krasnal Hałabała :

Ja Hałabała dobrze wiosnę znam ,

zresztą widziałem ją dzisiaj sam .

Wszystkie zwierzęta o tym wiedzą ,

chcecie to zaraz wam powiedzą .

Małgosia :

Nie wierzę ci Hałabało ,

dowodów masz za mało .

Hałabała :

To jeszcze dowód za mały ,

że ptaki o wiosnie śpiewały ?

Że świerszcz polny co skrzypeczki miał ,

w słoneczny poranek o wiosence grał ?

Że już nad stawem wierzbina ,

kotki mieć zaczyna ?

Że zielona żabka rechu , dana

do wody skoczyła , bo ujrzała bociana ...

Jaś :

Małgosiu , Hałabała rację ma ,
wiosna przyszła do nas jak dama .
Piękna , piękna wiosenka
w konwaliowych sukienkach .
Fujareczkę trzyma swą zaczarowaną ,
piosenkami rozśpiewaną .

Małgosia :

Ach ! piękny jest wiosenny świat ,
łąki w kwiatach , pachnący las
Jasiu , co robi krasnal nasz ?

Jaś :

Krasnal Hałabała wesoły , malutki ,
biegnie właśnie przez las ,
podskakując raz po raz .

Hałabała :

Zapraszamy dzieci na turniej wiedzy ,
o poziomkach i zającu na zielonej łące .

(Hałabała wybiera po jednym dziecku z każdej klasy do turnieju wiedzy . Uczniowie otrzymują karty z pytaniami , odpowiadają samodzielnie . W nagrodę otrzymują DYPLOM WSPANIAŁEGO OBSERWATORA PRZYRODY . W czasie kiedy wybrane dzieci rozwiązują test , pozostali śpiewają piosenki .)

WIOSNA IDZIE - kasetę pt. „ Ele – mele ”

MOTYLEK - kasetę pt. „ Ele – mele ”

SŁONKO MAJOWE - kasetę pt. „ Ele – mele ”

Pytania :

- Kiedy rozpoczyna się wiosna ? Podaj dokładną datę .
- Jakie zwierzęta budzą się ze snu zimowego ?
- Jakie zwierzęta wracają do nas z ciepłych krajów ?
- Podaj nazwy pierwszych wiosennych kwiatów .

Rozwiąż zagadki :

- W ciepłych krajach myślą o odlocie
skowronek , jaskółka i bociek .
A teraz wy pomyślcie dzieci
kto pierwszy z nich do nas przyleci ?
kto drugi ?
kto Trzeci ?
1. ....
2. ....
3. ....
- Jak ten miesiąc się nazywa ,
W którym kwiatów moc przybywa ?
(kwiecień)
- Kiedy przedwiośnie
Ku ziemi rośnie .
Gdy słońko grzeje ,
- kap ... kap ... łzy leje ...!
(sopel lodowy)
- Wiszą pędzelki – kto dotyka
Ten zamieni się w Chińczyka !
(baze leszczynowe)
- Do jakich kotków w odwiedziny
Przylatują pszczoły ?
(kotki wierzbowe)

TEKSTY : Bożena Czaja

WYKORZYSTANO :

M. Kownacka - „ Razem ze słońkiem ” cz. 1

Kaseta - „ Śpiew ptaków ”

Kaseta - Piosenki dla dzieci „ Ele – mele ”

06: Moje spotkania z „Socratesem”.

Autor: Maria Dalecka - nauczyciel języka niemieckiego, Szkoła Podstawowa Nr 22 w Częstochowie

---

O Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji „Socrates” usłyszałam po raz pierwszy w 1998r: zaproponowano nam wtedy udział w kursach organizowanych dla nauczycieli w różnych krajach Europy. Ja wybrałam Berlin, wypełniłam aplikację, odesłałam ją do Warszawy i zapomniałam, o tym. Aż tu nagle otrzymałam odpowiedź, że zostałam zakwalifikowana na kurs.

Do Berlina w marcu 1999r jechałam z wielkimi nadziejami.

Mieliśmy dyskutować o Socratesie. Ja miałam także swoje osobiste oczekiwania: chciałam porozmawiać sobie do woli po niemiecku, a ponadto znaleźć partnerów dla mojej szkoły do realizacji jakiegoś projektu europejskiego. Wszyscy nasi nauczyciele mieli na to wielką ochotę. Ci, którzy już działają w Socratesie, a także Ci, którzy mają taki zamiar wiedzą pewnie, że to najtrudniejszy element tego przedsięwzięcia. A więc ja chciałam znaleźć partnerów dla nas na kursie w Berlinie. Był on świetnie zorganizowany: ciekawi ludzie, możliwość rozmów na wszystkie ważne dla nas nauczycieli tematy, wymiana doświadczeń, adresów. Dla mnie płynęła z tych sytuacji nauka, że należy zawsze mieć ze sobą duże ilości wizytówek z adresem, telefonem, faxem i e-mailem swojej szkoły, żeby móc rozdawać je wszystkim napotkanym osobom. Kurs się zakończył, a ja wróciłam nieco zasmucona bo nie udało się znaleźć partnerów.

Próbowaliśmy poprzez swoje osobiste kontakty znaleźć szkoły chętne do współpracy, na próżno. Aż tu we wrześniu 1999 r przyszedł do naszej szkoły fax z zaproszeniem do projektu „Zdrowe żywienie jako alternatywa dla gotowej żywności. Dzieci gotują dla dzieci.”. Heidrun Schnurre dyrektorka szkoły Harzschule Hayn w Górach Harcu, uczestniczka kursu w Berlinie, z którą się tam zaprzyjaźniłam, zaproponowała nam przystąpienie do istniejącego już projektu. Naszymi partnerami mieli być oprócz Niemców Finowie – Karjasillan ylääste z Oulu i Włosi - Scuola Media Statale „A. Pacinotti” z Pontedera k/Pizy we Włoszech. Mieliśmy opracować książki kucharskie zawierające przepisy typowe dla kuchni poszczególnych krajów partnerskich. Celem projektu było pokazanie uczniom jak zmienia się obecnie nasze żywienie, jaką rolę odgrywa w nim gotowa żywność, uzmysłowienie jak ważne są narodowe tradycje żywieniowe i ich pozytywny wpływ na nasze zdrowie. Realizując cel poznawania własnych tradycji żywieniowych gromadziliśmy polskie przepisy kulinarne konsultowane z babciami. Chcieliśmy, żeby ten projekt przyczynił się także do pogłębienia więzi rodzinnych. Wybraliśmy wspólnie drogą dyskusji do naszej książki potrawy, które dzieci szczególnie lubią. Na zajęciach sztuki uczniowie malowali dorodne warzywa polskie. Prace te zostały zaprezentowane na wystawie i do dzisiaj można je oglądać na korytarzach naszej szkoły. Posłużyły one także do ozdobienia kalendarza promującego nasz projekt na terenie naszej dzielnicy i miasta Częstochowy.

Gdy przepisy kulinarne były już gotowe pozostało nam opracować inne rozdziały naszej książki: „Historia naszej szkoły”, „Polskie tradycje żywieniowe”, „Pory posiłków w Polsce i u partnerów projektu”. Wszystkim zajęły się nauczycielki naszej szkoły: polonistka, bibliotekarka, nauczycielka informatyki, angielskiego, sztuki. Pozostali nauczyciele zajmowali się przygotowaniem Dnia Europejskiego, prezentacji projektu w WOM i na Festynach Szkolnych, wizyty partnerów z Niemiec i Włoch w Częstochowie.

Po 2,5 letnim okresie realizacji naszego projektu mieliśmy na zakończenie spotkać się w naszej szkole. Najbardziej emocjonującym momentem tego spotkania była prezentacja swoich książek kucharskich. Każdy z partnerów miał wręczyć swoje egzemplarze pozostałym. Byliśmy bardzo ciekawi efektów pracy Niemców, Włochów i Finów. Interesowało nas oczywiście jak zostanie przyjęta nasza książka. Spodobała się i było nam z tego powodu bardzo miło.

Gościom pokazaliśmy, że nasza praca nad projektem to nie tylko kuchnia. W ciągu tych dwóch lat zebraliśmy dużo informacji i materiałów o naszych partnerach i mogliśmy pochwalić się tym w trakcie konkursu „Kto pierwszy dojedzie do partnera”. Uczniowie odpowiadając na pytania przesuwali się po mapie Europy z Polski do Niemiec, Włoch i Finlandii. Mogliśmy przekonać się, że mają rozległą wiedzę. Mogli także poznać obywateli innych krajów, przekonać się, że są oni serdecznymi, pogodnymi ludźmi, ciekawymi Polski i polskiej kultury. Dla małych ludzi jakimi są uczniowie szkoły podstawowej te osobiste kontakty z nauczycielami z Włoch i Niemiec były emocjonującym i niezapomnianym przeżyciem. Często oglądamy wspólnie zdjęcia z tej wizyty i wiemy, że wspomnienia z tych bliskich spotkań są nadal żywe i budzą pozytywne emocje. I chyba najcenniejsze w projektach „Socratesa” jest to, że można osobiście przekonać się jacy są ludzie z innych odległych krajów Europy, że można przełamać stereotyp ponurego Fina, wyniosłego i hałaśliwego Niemca, chaotycznego Włocha. Nasi uczniowie wiedzą już, że jest inaczej. Dziękujemy ci za to „Socratesie”.

Rozpoczęliśmy pracę nad projektem w marcu 2000, a zakończyliśmy w lipcu 2002r. Były to dwa lata intensywnej ale i bardzo ciekawej pracy.

Znowu szukamy partnerów do nowego projektu, a może należy pojechać na kurs do Berlina???

07: Jak uczyć dzieci dyskutować?

Autor: Aldona Drab, nauczycielka kształcenia zintegrowanego, Szkoła Podstawowa w Popowie

Nadrzędnym celem pracy edukacyjnej każdego nauczyciela jest wszechstronny rozwój dziecka, ułatwiający mu sprawne funkcjonowanie w szybko zmieniającej się rzeczywistości. Kształtowanie umiejętności takich i zdobywanie odpowiednich kompetencji może odbywać się tylko na drodze samodzielnej aktywności ucznia. Dlatego też rezygnuje się obecnie z tradycyjnych metod przekazywania wiedzy na korzyść kształtowania umiejętności świadomego i samodzielnego jej zdobywania przez uczniów. Aby w pełni sprostać tym wymaganiom, każdy nauczyciel wypracowuje swój własny system działań dydaktycznych dostosowany do potrzeb, oczekiwań i możliwości uczniów. Wykorzystuje różnorodne metody aktywizujące, wyzwalaające w uczniach przedsiębiorczość, zaradność, samodzielność i odwagę. Wszystkie te cechy są niezbędne bowiem do właściwego funkcjonowania ucznia w szkole, a później do radzenia sobie w dorosłym życiu. Nauczyciel pełni obecnie rolę organizatora i przewodnika klasowego, znającego indywidualne potrzeby i możliwości uczniów, organizującego lekcje w sposób atrakcyjny i interesujący. W swoim artykule pragnę więc podzielić się doświadczeniem związanym ze stosowaniem we własnej pracy dydaktyczno-wychowawczej jednej z metod aktywizujących, jaką jest dyskusja.

Zgodnie z definicją „Słownika współczesnego języka polskiego”: „dyskusja- to ustna wymiana poglądów na jakiś temat, wspólne roztrząsanie jakiegoś zagadnienia”. Obserwując dyskusje prowadzone w mediach, często widzimy, że nie zawsze ludzie dorośli potrafią wymieniać swoje poglądy w kulturalny sposób. Dlatego warto już od najmłodszych lat uczyć dzieci umiejętności prowadzenia dyskusji tak, aby nikomu nie ubliżać, nie obrażać, nie przerywać wypowiedzi ani też nie monopolizować dyskusji. Prowadzenie efektywnej dyskusji klasowej, w której uczestnicy wymieniają pomysły, dzielą się doświadczeniem i pracują razem nad wspólnym problemem, jest bardzo ważną, ale jednocześnie niezmiernie trudną umiejętnością. Uczniowie w młodszym wieku szkolnym mają spore trudności we wzajemnym słuchaniu i dobrym komunikowaniu się ze sobą. Dlatego ważne jest stwarzanie w klasie sytuacji dialogu, a więc dbanie o to, aby dzieci swoje wypowiedzi kierowały do siebie nawzajem, nie zaś jedynie do nauczyciela. W czasie dyskusji istotne jest zachęcanie wszystkich uczniów do brania w niej udziału. Szczególnie warto zachęcać uczniów mniej aktywnych lub takich, którzy mają trudności w dzieleniu się swoimi poglądami, podkreślając, że ich zdanie jest równie ważne. W swej pracy dydaktyczno- wychowawczej metodę dyskusji wprowadzam zawsze już w klasie pierwszej. Najpierw zapoznają dzieci z ogólnymi założeniami tej metody, a więc zwracam uwagę na następujące fakty:

1. Podczas dyskusji siedzimy w kręgu, aby każdy mógł widzieć twarz kolegi i nie siedział tyłem do niego.
2. Słuchamy uważnie kolegów, aby następnie móc ustosunkować się do ich wypowiedzi, używając zwrotów: „Myślę tak samo jak...”, „Mam inne zdanie...”, „Uważam podobnie jak...”, „Sądzę, że nie masz racji, bo...”, „Zgadzam się z tobą...”, itp.
3. Nigdy nie przerywamy wypowiedzi kolegi, nie przekrzykujemy go, a własne zdanie wyrażamy dopiero wówczas, gdy on skończy mówić.
4. Szanujemy poglądy innych, a swój odmienny sąd sygnalizujemy poprzez rozpoczęcie wypowiedzi stwierdzeniem „Mam odmienne zdanie niż..., ponieważ...”.
5. Staramy się wnieść do dyskusji coś nowego, a nie ciągle powtarzać to samo stwierdzenie (np. nic nowego nie wniosą następujące stwierdzenia: „Trzeba pić mleko, bo ma dużo witamin”, „Zgadzam się z tobą, mleko ma dużo witamin”, „Mam podobne zdanie jak ty, mleko trzeba pić, bo ma dużo witamin”, itp.).
6. Każda wypowiedź jest ważna i istotna, byleby tylko była odpowiednio umotywowana.

Jako temat do dyskusji wybieram zagadnienie bliskie dzieciom, ale jednocześnie kontrowersyjne, a więc takie, na które można mieć różne poglądy, np. Czy dobrze jest mieć rodzeństwo?, Czy jestem zadowolony z tego, że mieszkam na wsi?, Czy warto przyjaźnić się ze zwierzętami?, itp. Podczas pierwszych dyskusji najczęściej uczniowie zapominają o obowiązujących regułach, wzajemnie się przekrzykują, przerywają wypowiedź koledze, nie słuchają się nawzajem, nie odnoszą się do opinii kolegi. Po takiej pierwszej niekontrolowanej dyskusji, wspólnie z dziećmi zastanawiamy się, co tak naprawdę przeszkadzało im w postępowaniu i zachowaniu kolegów. Dzieci same potrafią wskazać nieprawidłowe zachowania, ale najczęściej zauważają je u kolegi, a rzadziej u samego siebie. Wówczas wspólnie opracowujemy „Zasady kulturalnej dyskusji”, które można spisać, bądź pozostawić w słownym przekazie. Początkowo przypominamy je sobie zawsze przed zastosowaniem tej metody, ale z czasem przypominanie to nie będzie już potrzebne, bowiem dzieci nabiorą nawyku i same będą szanować współrozmówców. Na koniec każdej dyskusji dokonujemy jej podsumowania, a więc wyciągnięcia odpowiednich wniosków i zajęcia stanowiska w interesującej nas sprawie. Aby zmobilizować uczniów do aktywnego uczestniczenia w dyskusji, po każdej takiej lekcji wspólnie przyznajemy wszystkim kulturalnie dyskutującym tzw. „plusiki”, które następnie zamieniają się w odpowiednią adnotację w dzienniku szkolnym. W moim przypadku trzy takie „plusiki” pozwalają uczniowi otrzymać najwyższą ocenę stosowaną zgodnie z założeniami Wewnętrzzszkolnego Systemu Oceniania. Stosując w swej pracy metodę dyskusji, należy pamiętać, że czas jej trwania nie jest ściśle określony i zależy od tematu i zaangażowania dzieci. Nie powinien on jednak być sztucznie wydłużany i przekraczać 15-25 minut. W czasie dyskusji nauczyciel jest równorzędnym partnerem, a często nawet usuwa się na plan dalszy.

Doświadczenia moje, związane ze stosowaniem metody dyskusji w pracy z dziećmi, pozwalają na wysnucie następujących wniosków:

1. Dyskusja inspirowana do wyrażania własnych myśli i przeżyć, sprzyja wyzwoleniu u uczniów spontanicznych i szczerych wypowiedzi, wspiera aktywność edukacyjną dzieci. Skutecznie doskonalą też niemal wszystkie operacje intelektualne: pamięć, uwagę, wyobraźnię, spostrzegawczość. Wpływa na kształtowanie pozytywnych postaw społeczno-moralnych.
2. Uczniowie, odpowiednio zmobilizowani, chętnie biorą udział we wzajemnym wymianianiu własnych poglądów. Systematyczne stosowanie tej metody uaktywnia wszystkich uczniów, nawet tych najbardziej nieśmiałych.
3. Dyskusja powoduje, że uczeń z biernego obserwatora świata staje się jego pełnoprawnym twórcą i uczestnikiem, czynnym poszukiwaczem. Przygotowuje go do publicznych wystąpień.
4. Przestrzeganie zasad kulturalnej dyskusji uczy dzieci akceptacji i poszanowania innych, broni prawo każdego z uczniów do bycia wysłuchanym. Pozwala też krytycznie ustosunkować się do własnych i cudzych przekonań, wpłynąć na konstruktywną ich zmianę oraz stanąć w obronie stanowiska, które wydaje się najsluszniejsze.

Bibliografia

„Słownik współczesnego języka polskiego”, B. Dunaj, J. Kaś, M. Mycałka, R. Przybylska, K. Sikora, Wydawnictwo WILGA, Warszawa 1996.

08: "BANK 100 PUNKTÓW", JAKO JEDNA Z METOD PRACY WYCHOWAWCZEJ.

Autor: Aldona Drab, nauczycielka kształcenia zintegrowanego, Szkoła Podstawowa w Popowie

Praca nauczyciela na każdym etapie kształcenia to proces tworzenia osoby, który odbywa się równocześnie poprzez przekazywanie wiedzy i wychowanie. Nauczyciel musi więc być dobrym edukatorem, który kształcąc, wzbudza ciekawość, pasję poznawczą dziecka, wychodzi naprzeciw dziecięcym oczekiwaniom, rozumie potrzeby rozwojowe, wie o zdolnościach, zainteresowaniach swoich wychowanków, respektuje indywidualne tempo rozwoju, wzmacnia siły tkwiące w dziecku, służy radą i pomocą. Poza tym nauczyciel musi być wspaniałym wychowawcą, który potrafi bacznie obserwować, organizować i koordynować całokształt życia klasowego, integrować całą grupę, inspirować do działań, poszukiwać nowych rozwiązań. Poznawanie różnych form pracy wychowawczej i podejmowanie prób ich zastosowania, z pewnością pozwoli uatrakcyjnić i zintensyfikować poczynania wychowawcze. Wychodząc naprzeciw powyższym rozważaniom, pragnę podzielić się swoim doświadczeniem, związanym z zastosowaną przeze mnie formą działań wychowawczych, jaką jest prowadzenie dzienniczka zachowania „Bank 100 punktów”.

Dzienniczek taki opracowałam i wprowadziłam do swej pracy wychowawczej wówczas, gdy w klasie mojej znaleźli się uczniowie sprawiający szczególne kłopoty. Celem mojej pracy wychowawczej stało się więc eliminowanie zachowań złych, niewłaściwych i wzmacnianie postępowań dobrych i pozytywnych. Dzienniczek ten to zwykły zeszyt z podziałem na poszczególne miesiące, który posiadało każde dziecko. Wraz z początkiem każdego nowego miesiąca wszyscy uczniowie otrzymywali ode mnie w prezencie po 100 punktów. Prezent taki wydawał mi się słuszny z jednego podstawowego powodu. Łatwiej jest coś dostać za darmo i postępować tak, aby tego nie stracić niż wkładać ogrom wysiłków w to, aby coś zdobyć. Zadaniem dzieci było zatem utrzymanie jak największej ilości punktów przez cały miesiąc. Punkty jednak można było stracić, jeśli zdarzyło się postąpić niewłaściwie, źle się zachować. Każde dziecko w dzienniczku, przy nazwie rozpoczynającego się miesiąca, wpisywało sobie zdanie: „Mam 100 punktów”. Jeśli zachowanie i postępowanie ucznia w ciągu całego miesiąca nie budziło żadnych zastrzeżeń, wówczas nie było potrzeby odejmowania punktów karnych. W ostatnim dniu miesiąca, podczas podsumowywania, sytuacja taka upoważniała do stwierdzenia „Brawo. Zachowuję się wzorowo”. Jeśli natomiast przytrafiło się komuś niewłaściwe zachowanie, wówczas za każde takie przewinienie trzeba było odjąć sobie 10 punktów. Przewinienia uznawane za karalne wytypowali sami uczniowie wykorzystując metodę „Burzy mózgów”, po czym wspólnie zebraliśmy je w następujące grupy:

1. Złe zachowanie podczas lekcji (nieuwaga, przeszkadzanie innym, zbędne rozmawianie, itp.).
2. Nieprzestrzeganie zasad bezpieczeństwa podczas przerw między zajęciami.
3. Zła postawa wobec kolegów, nauczycieli i innych osób pracujących w szkole.
4. Ciągłe zapominanie o odrabianiu wszelkich prac domowych.
5. Samowolne opuszczanie szkoły.

Punktacja podsumowująca każdy miesiąc wyglądała następująco:

100-90 punktów: Brawo! Zachowuję się wzorowo!

80-60 punktów: Zachowuję się dobrze. Postaram się poprawić!

50-30 punktów: Moje zachowanie nie jest najlepsze. Muszę się poprawić!

20 i mniej punktów: Moje zachowanie jest niepoprawne. Koniecznie muszę je zmienić!!!

Z powyższą metodą bieżącej oceny zachowania zapoznałam rodziców na spotkaniu klasowym. Propozycja moja została przyjęta z entuzjazmem. Rodzice byli zadowoleni tym bardziej, że od tego momentu mogli na bieżąco śledzić postępowanie i zachowanie swoich dzieci w szkole.

Po dwupółletnim okresie pracy z wykorzystaniem metody „Banku 100 punktów” mogę wyciągnąć następujące wnioski:

1. Uczniowie mają możliwość już od najmłodszych lat dokonywać samooceny i samokontroli.
2. Dzienniczek obserwacji jest bardzo pomocny nauczycielowi przy sporządzaniu opisowej oceny zachowania poszczególnych uczniów.
3. Możliwość ciągłego wglądu ze strony rodziców pozwala na ich natychmiastową reakcję, ewentualną interwencję, kontakt z wychowawcą.
4. Jeśli nie uda się wpłynąć na zmianę zachowania wszystkich uczniów sprawiających trudności, to nawet poprawa jednostki warta jest podjęcia się tego działania.

Opisana przeze mnie metoda oddziaływań wychowawczych jest tylko i wyłącznie pewną propozycją, którą nauczyciel może wykorzystywać, wprowadzić do niej zmiany i ulepszenia według własnego uznania lub w oparciu o nią opracować własną propozycję.

09: ROLA RODZINY W KSZTAŁTOWANIU MOWY DZIECKA - ZAPOBIEGANIE ZABURZENIOM MOWY

Autor: *Ewa Gerus - nauczycielka języka polskiego, Szkoła Podstawowa w Popowie*

Głównym środowiskiem kształtowania się mowy jest dom rodzinny i rodzina. Przyszłość każdego człowieka zaczyna się w rodzinie. Coraz częściej mówi się o ogromnym znaczeniu okresu prenatalnego dla rozwoju mowy dziecka, ponieważ między 3.a 4.miesiącem życia płodowego kształtują się podstawowe organy konieczne do zaistnienia mowy, na przykład już są całkowicie ukształtowane i rozpoczynają pracę struny głosowe oraz mięśnie oddechowe.

Występowanie wtedy niekorzystnych czynników działających na organizm matki może doprowadzić do powstania zaburzeń w późniejszym rozwoju mowy. Zaobserwowano ponadto, że płód jest zdolny do reagowania na dźwięki. Uzasadnione są więc sugestie, by „rozmawiać” ze swoimi jeszcze nie narodzonymi dziećmi.

Narodziny dziecka rozpoczynają nowy etap w drodze do opanowania języka. Szczególna jest rola matki, która poprzez dotyk, wzrok, słuch przekazuje dziecku informacje. W odpowiedzi na zachętę dziecko reaguje w określony sposób. Tak powstaje między nimi dialog. Dobrze jest, kiedy rodzice w 1. roku życia bardzo dużo mówią do dziecka. Im więcej „osłucha się”, tym szybciej będzie się posługiwało mową. Dziecko początkowo „osłuchuje się”, potem poprzez naśladowanie przyswaja mowę otoczenia i posługuje się nią. W wieku 7 lat ma utrwaloną poprawną wymowę wszystkich głosek oraz opanowaną technikę mówienia.

Istotny wpływ na rozwój mowy dziecka ma także atmosfera w rodzinie. Zdrowe, dobre stosunki rodzinne wpływają korzystnie na rozwój dziecka – na jego mowę i zdrowie psychiczne. Niewłaściwy klimat domowy, niewłaściwe stosunki między rodzicami bardzo często powodują jąkanie się dziecka, lęk przed mówieniem oraz opóźnienie w rozwoju mowy.

Kolejna niezwykle istotna kwestia to świadoma praca rodziców nad rozwijaniem mowy dziecka prowadzona w różnorodny sposób, o czym będę pisała w dalszej części artykułu.

Jak rozpoznać wadę wymowy? O wymowie wadliwej można mówić wtedy, gdy różni się ona od wymowy będącej w powszechnym użyciu. Dziecko w wieku 7 lat powinno wymawiać prawidłowo wszystkie głoski i budować zdania logiczne, poprawne pod względem gramatyki i składni. Mowę powinien cechować właściwy akcent, rytm i melodia. Pamiętać należy, aby odróżnić wady wymowy od nieukończonego rozwoju mowy.

Często przyczyną wady wymowy może być niesprawność narządów artykulacyjnych, upośledzenie ostrości słuchu, czasem tak małe, że niezauważalne przez otoczenie i dziecko oraz zaburzenia słuchu, trudności w oddychaniu przez nos, brak siekaczy, przerost trzeciego migdałka, rozszczepy warg i podniebienia, wady zgryzu.

Jak postępować, aby rozwój mowy przebiegał prawidłowo i dziecko nie miało zaburzonej mowy? Oto rady dla rodziców. Przede wszystkim wypowiedzi osób z najbliższego otoczenia powinny być poprawne. Do dziecka należy mówić powoli, wyraźnie. Należy unikać języka dziecinnego, „spieszczania” w trakcie rozmowy z dzieckiem. W okresie kształtowania mowy dziecko nie powinno kontaktować się z osobami, które mają wady wymowy, ponieważ wadliwa mowa otoczenia wywołuje i utrwała wadliwą wymowę dziecka. Dziecko powinno reagować na wypowiedzi. W przypadku, gdy brak takiej reakcji, można podejrzewać niedosłuch. Konieczna jest wtedy kontrola lekarska. Ważne jest także, aby nie gasić naturalnej skłonności dziecka do mówienia obojętnością, cierpką uwagą, lecz słuchać uważnie wypowiedzi, zadawać dodatkowe pytania, co przyczyni się do korzystnego rozwoju mowy. Nie wolno poprawiać wymowy dziecka, żądać by kilkakrotnie powtarzało dane słowo, zawstydzać, karać za wadliwą wymowę. Hamuje to chęć do mówienia, a co za tym idzie w konsekwencji dalszy rozwój mowy. Wskazane jest częste opowiadanie dziecku bajek, czytanie, oglądanie wspólnie filmów i rozmawianie na ich temat. Nie należy zaniedbywać chorób uszu, gdyż nie leczone mogą powodować niedosłuch, a w następstwie przekształcanie dźwięków mowy i niemówienie. Jeśli dziecko ma nieprawidłową budowę narządów mowy (rozszczy warg, podniebienia, wady zgryzu lub uzębienia), konieczne jest zapewnienie opieki lekarza specjalisty, gdyż wady te są przyczyną zaburzeń mowy. Dziecko leworęcznego nie należy zmuszać do posługiwania się ręką prawą w okresie kształtowania się mowy. Naruszanie w tym okresie naturalnego rozwoju sprawności ruchowej zaburza funkcjonowanie mechanizmu wymawiania poszczególnych głosek. Dziecko nie przygotowane pod względem sprawności narządów artykulacyjnych, niedostatecznie różnicujące słuchowo dźwięki mowy, a zmuszane do artykulacji zbyt trudnych dla niego głosek, często zaczyna je zniekształcać, wymawiać nieprawidłowo. Tworzymy u dziecka w ten sposób błędne nawyki artykulacyjne, trudne do zlikwidowania. Jeśli dziecko osiągnęło już wiek, w którym powinno wymawiać daną głoskę, a nie robi tego, zasięgnijmy porady u logopedy. Starajmy się, by zaburzenie mowy zostało usunięte przed podjęciem nauki szkolnej. Uchroni to dziecko przed otrzymywaniem niższych ocen, wyśmiewaniem przez rówieśników, stresem. Wczesne wykrycie i terapia zaburzeń mowy przynosi skuteczne efekty.

Swoje rozważania pragnę zakończyć apelem do wszystkich rodziców : „ To od Was zależy, jaki człowiek wyrośnie z Waszego dziecka. Kochajcie swoje dziecko od urodzenia, od poczęcia. Mówcie do niego od pierwszych dni jego obecności wśród Was”

LITERATURA

- G. Demelowa, Elementy logopedii. Warszawa 1987
- T. Gałkowski, Z. Tarkowski, T. Zaleski, Diagnoza i terapia zaburzeń mowy. Lublin 1993
- K. Kozłowska, Pomagajmy dzieciom z zaburzeniami mowy. Kielce 1996
- E. Spałek, C. Piechowicz – Kułakowska, Jak pomóc dziecku z wadą wymowy. Kraków 1996

10: SCENARIUSZ AKADEMII Z OKAZJI DNIA NAUCZYCIELA - "Jakże nie płonąć w podzięcie"

Autor: Irena Głąb - nauczycielka języka polskiego, Szkoła Podstawowa nr 1 w Krzepicach

Kalendarz imprez szkolnych jest niezwykle bogaty. Przy okazji okolicznościowych świąt, na terenie placówek oświatowych, nauczyciele wraz z wychowankami organizują uroczyste apele czy przedstawienia. Wypowiedzi uczniów oraz moje obserwacje potwierdzają, że tradycyjne akademie nie cieszą się wśród odbiorców entuzjastycznym przyjęciem. W dużej mierze wpływ na tę sytuację ma gwałtowny rozwój kultury masowej oraz jej komercjalizacja. Aktualnie na wszystkich kanałach TV można obejrzeć doskonale opracowane widowiska, koncerty, quizy, itp. Powoduje to eskalację wymagań estetycznych widza w tym odbiorców imprez szkolnych. Trzeba zatem sprostać jego oczekiwaniom. Naturalnie plan działań należy dostosować do możliwości i warunków szkoły oraz stopnia zaangażowania rodziców.

Ambicją prezentowanego programu było ożywienie zwyczajowo deklamowanych wierszyków poprzez wprowadzenie na scenę ruchu, barwy, śpiewu a także elementów współczesnej kultury sportowej. Układ scenariusza przewiduje występy wokalistów, głównie w oparciu o podkłady muzyczne z kasety „Śpiewam bo lubię”, nagranej staraniem Pani mgr Elżbiety Jatulewicz, pracownicy częstochowskiego WOM-u. Pragnę podkreślić, że wykorzystane utwory wspaniale harmonizują z klimatem szkolnym. Nieocenionym walorem imprezy jest wprowadzenie w uroczysty, odświętny nastrój, który osiągniemy za pomocą odpowiedniej dekoracji.

Doceniając zamiłowanie większości chłopców do piłki nożnej wzbogaciłam teksty o autorską scenkę rodem z boiska szkolnego. Zabieg ten ma za zadanie zelektryzować publiczność nagłym ożywieniem akcji i zainteresować dialogami bohaterów z murawy zintegrowanymi z dydaktycznymi treściami wypowiedzi „Profesora”.

Pisząc scenariusz imprezy warto oprzeć się o pomysły uczniów, które wnoszą świeżość i aktualizację zjawisk środowiska szkolnego. Z powodzeniem można tu wykorzystać twórczość własną bądź dziecięcą.

Na scenę wchodzi wykonawcy. Solistka ubrana w pelerynę przeciwdeszczową bądź z barwną parasolką w ręce podchodzi do mikrofonu. Rozpocznie uroczystość piosenką IDE DO SZKOŁY – (kaseta „ Śpiewam bo lubię”.)

Następnie wychodzą dwaj uczniowie (jeden niesie różę) prowadzą następujący dialog:

UCZEŃ I:*

- A ty, co taki wystrojony?

UCZEŃ II:*

- Nie myśl, że jestem szalony.

Zapomniałeś, że dziś święto mamy?

Tę różę naszej pani damy.

UCZEN I:*

- Na przerwie laurkę narysuję,

Wychowawczyni podaruję!

UCZEŃ I:*

- Sprawimy jej sporo radości,

Ona, jak zwykle, słodyczkami nas ugości.

Solistka wykona kolejną piosenkę z kasety „Śpiewam bo lubię” pt.: WITAMINY.

W drodze do szkoły spotykają się dwie nastolatki i rozmawiają:

OSOBA I:*

- Cześć Olu! Ranny ptaszek z ciebie, zawsze tak wcześnie wychodzisz do szkoły?

OSOBA II:*

- Cześć! Jak wiesz lubię szkołę, kocham książki i naukę, a moim marzeniem jest zostać nauczycielką. Jednak dzisiaj coś innego skłoniło mnie do tego. Nasza klasa przygotowuje akademię z okazji Dnia Nauczyciela, ułożyłam nawet wiersz na tę uroczystość, chcesz posłuchać?

OSOBA I:*

- Oczywiście.

OSOBA II:*

- Jesteś mym nauczycielem,

Dałeś mi mądrości wiele.

W las nie poszła twa nauka,

Wciąż w pamięci słów twych szukam.

Kiedy liczę w sklepie grosze,

Na imprezę gości proszę.

Myśli twoje odnajduję,

Gdy w przyrodę się wpatruję.

Serce me pełne wdzięczności

Chce wyrazić dziś najprościej

Wierszem, pieśnią- panom, paniom

Ogrom mojego uznania.

OSOBA I:*

- No super, jak już dostaniesz Nobla, pamiętaj, że się przyjaźniłyśmy. Ja nie przepadam za ślęczeniem nad książkami. Wolę przygodę, wypadę za miasto, a tornister chętnie zamieniałabym na plecak i razem z Adasiem poznawałabym przyrodę i geografię na górskim szlaku.

Kolejna solistka wykonuje piosenkę pt. RANDKA Z TATĄ z płyty „Śpiewać chcę” (seria z żyrafą). W piosence słowo tata zastępujemy wyrazem np. Wojtek, chłopiec ewentualnie dokonujemy niewielkiej korekty tekstu.

Przy mikrofonie stają dwaj chłopcy prowadzący dialog:

- Jak myślisz Kuba, co się kryje pod słowem uczeń?

- Uczeń?

Tornister ma postrzępiony,
w środku zeszyt – zatłuszczony.

Wszystkie kredki – połamane.

Wszystkie książki – zabazgrane.

Palce całe w atramencie,
dziura w spodniach i na pięcie.

Czy to uczeń z pierwszej „B”?

Nie, to niechluj z pierwszej „Fe”!

- „**Kto to może być?**”

Nigdy się nie bił z chłopakami,
nie ciągnął dziewcząt za warkoczce,
na spacer chodził z rodzicami
i uczył się przez cały roczek.

„Przepraszam” – mówił i – „dziękuję”,
nogi przed spaniem mył codziennie,
z klasówek nigdy nie miał dwójek
i wiersze deklamował pięknie.

„Nie ściągał” i nie podpowiadał,
nie hałasował, siedział prosto,
nie mówił: - „...znowu tyle zadał!” –

a w domu się nie kłócił z siostrą.

Jadł chętnie kaszę, pijał tran,
okładał książki i zakręcał kran,
przyszywał sobie sam guziki!

Przed kolegami się nie chwalił,
robił gazetki, śpiewał w chórze,
jak było chłodno – nosił szalik,
i nie przechodził przez kałuże.

Nie ślizgał się po korytarzach,
stawał w szeregu, chodził w parach,
wszystkich śniadaniem swym obdarzał
i nigdy nie był na wagarach.

Jak się nazywa? – zapytacie.

Ten chłopiec zwie się ideałem,
lecz muszę wyznać wam otwarcie:
nigdy takiego nie widziałem.

Solistka śpiewa utwór pod tytułem: PLECAK PEŁEN MARZEŃ z kasety „ Śpiewam, bo lubię”

„**Samochwała**”

Samochwała w kącie stała
i wciąż tak opowiadała:

- Zdolna jestem niesłychanie,
najpiękniejsze mam ubranie,
moja buzia tryska zdrowiem,
jak coś powiem, to już powiem,
jak odpowiem to roztropnie,
w szkole mam najlepsze stopnie,
śpiewam lepiej jak w operze,
świetnie jeżdżę na rowerze,
znakomicie muchy łapię,
wiem, gdzie Wisła jest na mapie,
jestem mądra, jestem zgrabna,
wiotka, słodka i powabna,
a w dodatku, daję słowo,
mam rodzinę wyjątkową:
tato mój do pieca sięga,
mają mama – taka tęga,
moja siostra – taka mała,

a ja jestem – samochwała!

„Skarżypyta”

Piotruś nie był dzisiaj w szkole,
Antek zrobił dziurę w stole,
Wanda obrus poplamiła,
Zosia szyi nie umyła,
Jurek zgubił klucz, a Wacek
zjadł ze stołu cały placek.

Któż się ciebie o to pyta?

Nikt. Ja jestem skarżypyta.

Wykonanie piosenki pt. SKARŻYPYTA z kasety „Śpiewam bo lubię”.

Następnie na scenę wbiegają Szalikowcy (kibice) i Cheerleaders (tańczące dziewczyny w krótkich spódniczkach, z pomponami w rękach - zagrzewające do walki)

SZALIKOWCY:* (śpiewają)

Ole! Aooo! Wygra Polska my wierzymy w to! / bis

Wbiegają zawodnicy symulujący rozgrywki piłkarskie.

CHEERLEADERS:* (skandują)

Fut-bo-lowy za-wrót głowy! / bis

PIŁKARZ I:*

Drodzy państwo czy wy wiecie,

Ile bólu zadajecie?

Na murawę biegłbym z Jasiem,

A tu wkuwać mam tymczasem!

Czy mam szansę zostać mistrzem,

Gdy stos prac czyha w tornistrze?

CHEERLEADERS:* (skandują)

Zo-stań mi-strzem, o-czy-wiście! / bis

PIŁKARZ II:*

Jest Figo moim idolem!

Nie chcą o nim słyszeć w szkole.

A każdy wie – jasna sprawa,

Jak ważna sportowa postawa.

Czy mogę się prosto trzymać,

Gdy na piłkę czasu nie ma?

CHEERLEADERS:* (skandują)

A po-stawa wa-żna sprawa! / bis

PIŁKARZ III:*

W mig sprawności nabierzemy,

Gdy za futbol się weźmiemy.

Czy zdążymy? Nie ma mowy!

Straszą góry prac domowych.

Czy idolem ich się stanę,

Gdy codziennie coś zadane?

CHEERLEADERS:* (skandują)

Nie zo-stanie, nie zo-stanie, bo za dużo ma za-dane! / bis

PROFESOR:*

Mój piłkarzu, grasz za ostro!

Zostać mistrzem nie tak prosto.

Świat nie jest piłką futbolową,

Świat się podbija głową!

Czy o takim idolu mowa,

Co przed kamerą nie wykrztusi słowa?

SZALIKOWCY:* (śpiewają)

Ole! Aooo! Wygra głowa, my wierzymy w to! / bis

UCZEŃ III:*

- A kimże jest ten, który stawia dwóje i truje, truje, truje?

UCZEŃ IV:*

- Nie truje, tylko twoja wiedzę porządkuje!

UCZEŃ III:*

- Ja tego zdania nie podzielę!

Nauczyciele to dręczyciele!
Nawet nie wolno żuć gumy,
By nie urazić ich dumy.
Wszystkiego ci zabraniają
I tylko zadawają, zadawają, zadawają...
Ułamki, mianowniki, liczniki,
Na pamięć tabliczka, wierszyki.
Uczę się nawet w niedzielę,
Zapamiętałem niewiele.
Śmieje się ze mnie rodzinka cała,
Że Bozia mi kurzą pamięć dała.
Po wywiadówce moja mama
Już nigdy nie jest taka sama.
Wie kiedy synuś był niegrzeczny,
Za co zarobił niedostateczny.
Od razu pogorszyło jej się zdrowie,
A mnie przepadło kieszonkowe.

UCZEŃ V: *

- Na kogo wyrósłbyś niecnoto,
Gdybyś nie podążał za nauczyciela myślą złotą?

UCZEŃ VI : Ten, co kształci serca i umysły młode,
ten, co ścieżki życia pokoleń toruje,
tylko z kwiatu wdzięczności może mieć
nagrodę,
tylko z postępków, których przykłady
wskazuje.

UCZEŃ VII :

- On pierwszy pokazał nam
nogę zdechłej żaby
która dotykana igłą gwałtownie się kurczy
on nas wprowadził
przez złoty binokular
w intymne życie
naszego pradziadka
pantofelka
on przyniósł
ciemne ziarno
i powiedział : sporysz
z jego namowy
w dziesiątym roku życia
zostałem ojcem
gdy po napiętym oczekiwaniu
z kasztana zanurzonego w wodzie
ukazał się żółty kielek
i wszystko rozśpiewało się
wokoło
Piosenka pt. LUBIĘ CO SIĘ RUSZA z kasety „Śpiewam bo lubię”.

UCZEŃ VIII :

- Za Twoje światłe rady,
Za Twoją czułą opiekę,
za to, że pragniesz bym stał się
pełnym wartości człowiekiem.
Składam dzisiaj Panu
wyrazy czci i wierności,
życząc: niech szczęście na zawsze
pod Pana dachem zagości...

UCZEŃ IX :

- Niejeden zły zwalczyłeś natóg
w naszych usposobieniach –
idziemy śladem Twych nauk,

w szlachetnych Twoich dążeniach.
Więc w Twoje święto Ci składamy
szacunek i podziękę,
że nas prowadzisz w jasne bramy,
że nam podałeś rękę...

UCZEŃ X :

Choć dzieli wielka nas różnica
Twych doświadczonych – naszych młodych lat,
jednak zatarła się granica,
którą pokoleniom stawia świat.
Widzimy nieraz, że znużenie
na czole Twoim kładzie cienie,
a jednak zawsze masz siły,
byśmy się dobrze uczyli,
by nie był stracony czas!

UCZEŃ XI :

- Czcigodny Panie, któryś całe życie
swoje poświęcił dla dobra młodzieży,
któż Ci te trudy zapłaci sowicie,
godne poświęceń zasługi odmierzy?
Więc dziś ci życzymy spełnienia marzeń,
byśmy naprawdę my, Twój uczniowie,
stali się godni Ciebie – choć w połowie!

W trakcie wykonywania piosenki MALEŃKIE SERCE z kasety „Śpiewam bo lubię” uczniowie wręczają nauczycielom symboliczne róże.

UCZEŃ XII:

My dziś kochanej Pani, nie tylko te chryzantemy,
Ale także życzenia serdeczne złożyć chcemy.

Tak, my wszyscy! Żeby się Pani szczęściło,

Żeby nawet w dzień mglisty słońce Pani świeciło!

Piosenką WSZYSTKIEGO NAJLEPSZEGO z płyty „Obok nas” (Studio Buffo)kończymy akademię.

* Teksty autorstwa mgr Ireny Głąb.

Wykorzystano:

1. H. Kruk i K. Lenkiewicz, Wybór wierszy okolicznościowych dla klas nauczania początkowego, WSiP, Warszawa 1977
2. W.M. Ziółkowska, Ściągawka z życzeń i powinszowań. Zbiór tekstów wierszem i prozą na wszelkie okazje, WIR 1991.

Podsumowanie:

1. Publikacja kładzie nacisk na konieczność uaktualniania repertuaru programów uroczystości szkolnych.
  2. Artykuł podkreśla wpływ doznań estetycznych na rozwój osobowości i kulturę ucznia.
  3. Artykuł powinien zachęcić nauczycieli do wprowadzania w scenariusze imprez szkolnych twórczości własnej i uczniowskiej
-

11: SCENARIUSZ UROCZYŚCÍ Z OKAZJI DNIA MATKI DLA KLAS POCZĄTKOWYCH

Autor: Małgorzata Gorzędowska - nauczycielka kształcenia zintegrowanego, SP w Soborzycach

---

Scenariusz ma formę koncertu życzeń, dwoje starszych dzieci (narratorów) prowadzi całość, na przemian wygłaszając fragmenty wierszy z życzeniami dla mam. Wszystkie dzieci ustawione są w czterech szeregach w dłoniach trzymają kolorowe pompony z bibuły. Pierwszy szereg żółte, drugi niebieskie, trzeci czerwone, a czwarty zielone pompony.

CELE UROCZYŚCÍ:

- ukazanie roli i znaczenia matki w funkcjonowaniu rodziny;
- podziękowanie mamom za trud wychowania;
- kształtowanie przekonania o ogromnej roli matki w życiu każdego dziecka;
- pobudzanie motywacji do działań opiekuńczych w kontaktach z mamą;
- rozwijanie umiejętności w zakresie prawidłowego przekazu treści poetyckich i piosenek.

METODY: recytacja, śpiew, motywy taneczne.

FORMA PRACY: grupowa- zróżnicowana, indywidualna.

ŚRODKI I MATERIAŁY DYDAKTYCZNE: magnetofon, instrument klawiszowy, nagrania podkładów melodii do piosenek, fragmenty wierszy: T. Kubiak- „Matka”, M. Konopnicka – „Na każdy dzień”, „Ile światła ...”, „W małej piosence”, S. Estreicher – „Jak najdłużej...”, R. Przymus- „A ja rosę...”, P. Łosowski- „Prosto z serca”, wiersze okolicznościowe, kolorowe pompony z bibuły.

PRZEBIEG UROCZYŚCÍ

Narrator: Dla wszystkich mam i ojców z okazji ich święta gorące życzenia zawarte w montażu słowno- muzycznym zaprezentują uczniowie klas: pierwszej, drugiej i trzeciej.

N: Mamom uczniów z klasy pierwszej- Tadeusz Kubiak- „ Matka”

Świtem, gdy oczy otwieram,

Matka nade mną jak słońce.

Tyle w niej światła i ciepła,

Tyle miłości gorącej.

Dwoje dzieci mówi wiersze.

I dziecko:

Mamy, Mamusie, Mateńki, Matule

W dniu waszego święta witamy was czule.

Bo jesteście dla nas najważniejsze w świecie!

A jak was kochamy, zaraz się dowiecie!

II dziecko:

Mamusie nas mają my mamusie mamy,

Więc z okazji ich święta przedstawienie damy.

Niech więc każda Mama usiądzie wygodnie,

A my nasze Mamy ugościmy godnie.

Piosenka- „Polonez o Mamie”

(dzieci śpiewają piosenkę z akompaniamentem instrumentu klawiszowego)

N: Dla Mam uczniów z klasy drugiej- Maria Konopnicka- „Na każdy dzień”.

Na każdy dzień, na każdy czas

Tyś nam jest domem ducha

I miły nam jest twój głos

I każdy mówi, słucha...

Dwoje dzieci mówi wiersze:

I dziecko:

Dziś jest święto Mamy,

Którą tak kochamy.

Drżą kropelki rannej rosy.

Motyl skrzydła złoci słońcem,

a w zielonym tańczy lesie

stokrotka z kaczeńcem.

Gra orkiestra dzwoneczkami.

Ptaka nad gniazdem śpiewa głośno.

Pachnie wokół konwaliami.

Jest pięknie, radośnie.

Bo dziś jest Święto Mamy,

która tak kochamy.

II dziecko :

„ Dla Mamy”

W zielonych oczach mamy
Świeci wiosenna łąka.
Słońce na drzewach śpiewa
I budzi kwiaty w pąkach.

W niebieskich oczach mamy
Szepcze kwitnący strumień.
Tak opowiadać bajki
To tylko mama umie.

A w czarnych oczach matki
Noc od samego świtu
Okrywa cię skrzydłami
Ze srebra i błękitu.

Piosenka – „ Gdyby tak wróżką być”

(wszystkie dzieci śpiewają piosenkę, w drugiej części I i II zwrotki na przemian 1 i 3 oraz 2 i 4 szereg podnoszą ręce z kolorowymi pomponami do góry.)

N: Mamom uczniów klasy trzeciej – Stanisław Estreicher- „Jak najdłużej...”

Jak najdłużej bądź nam wzorem
Przewodniczką w drodze świata
Byśmy mogli iść Twym torem
Od dzieciństwa w późne lata.

Dwoje dzieci mówi wiersze.

I dziecko:

„Na Dzień Matki”

Jak powitać Cię mateńko,
W twój majowy dzień?
Ptak przyleciał pod okienko
I pozdrawia Cię piosenką.
Szumią brzozy i jabłonie,
Kłaniają się ptaki.
Wiatr owiewa twoje skronie,
Ja nie umiem tak,
Więc Ci tylko niosę pąki,
Liście wonnych bzów.
Patrząc w oczu Twoich błękit,
Wargi tulę do Twej ręki,
Cichutko ,bez słów.
Ty i tak zrozumiesz,
Co powiedzieć chcę, gdy gorąco Cię uścisknę,
Gdy Ci tak przy uchu blisko szepnę: Kocham Cię.

II dziecko:

„ Zawsze myślę o Tobie”

Zawsze myślę o Tobie, Mamo,
Choć jestem już bardzo duża
Jak małe dziecko myślę , tak samo.
I każdy Twój dzień
Dodaję jak różę do róży.
Zawsze jestem przy Tobie, Mamo,
A gdy mówię że tak nie jest, kłamię.
Kłamię , gdy jestem zła gdy o byle co się obrażam,
Ale robię to, tylko po to,

Żeby potem Cię przepraszać i przepraszać.

Piosenka – „Fantastyczna podróż”

(podczas refrenu dzieci podnoszą ręce z kolorowymi pomponami do góry i rytmicznie się kołyszą)

N: Dla mam uczniów z klasy IV –Ryszard Przymus – „A ja rosnę...”

A ja rosnę przy Mamie
Wczoraj, dzisiaj i jutro,
Aby Jej nigdy w życiu
Nie było pusto i smutno.

Czworo dzieci mówi wiersze:

I dziecko:

Dzisiaj Mama z pracy wróciła zmęczona,
Lecz od razu zaczęła pracować od nowa.
Odpocznij sobie Mamo troszeczkę ja Ci zaraz kawę zaparzę,
Albo w fotelu pośpij chwileczkę.
A Mama mówi; „ O tym tylko marzę”.

II dziecko:

Mocny zapach kawy wokół się unosi,
Lecz Mama nie posiedzi, już odkurzacz wnosi.
Wypij Mamusiu kawę w spokoju!
A ona : „ Tylko kwiatki podleję w pokoju”.

III dziecko:

Usiadła Mama nareszcie, ale mój brat powiada:
„Tego zadania nie rozumiem wcale!”
Mama pomogła rozwiązać zadanie
Minutę może pije swoją kawę.
I nagle słyszę: „Muszę na jutro zrobić drugie danie”.

IV dziecko:

Potem pranie z pralki rozwiesiła,
Jeszcze dwa okna szybciotko umyła
Guziki tacie do kurtki przyszyła.

Piosenka – Mama w kuchni”

(dzieci śpiewają piosenkę z akompaniamentem instrumentu klawiszowego)

N: Mamom uczniów klasy V – Maria Konopnicka- „Ile światła...”

Ile światła w twojej duszy
Tyle słońca świecić będzie,
Tyle ziarna kłosa dadzą,
Ile potu na twej grzędzie!
Dobra doła tym się znaczy,
Co miłują ziemię- matkę...

Dwoje dzieci mówi wiersze .

I dziecko:

„Dla Mamy”
Ze wszystkich kwiatów świata,
Chciałabym zerwać słońce
I dać je potem tobie,
Złociste i gorące.
Słoneczko jest daleko,
Ale się nie martw, mamo,
Narysowałam drugie jest prawie takie samo!

Teraz Cię wyczuuję, jak mogę najgoręcej,
Bo tak Cię kocham bardzo, że już nie można więcej!

Il dziecko:

Co Ci dam?

Za to, Mamo ,że noc w noc czujnie strzeżesz
Kolorowych i spokojnych mych snów.

Za to, Mamo ,że Ci zawsze mogę wierzyć,
Że zrozumiesz mnie nawet bez słów.

Cóż Ci za to dziś mogę dać, Najdroższa Mamo?

Po jednym kwiatku za noc każdą nieprzespaną,

Po jednym kwiatku za każde zmartwienie,

Po jednym kwiatku za płynące z twych rąk ukojenie.

Za każdą twoją zmarszczkę- jeden kwiat

I jeden za każdy siwy włos.

Pod nogi trzeba by Ci rzucić cały świat,

Wszystkie kwiaty na ogromny stos.

Piosenka – „ Słonko majowe”

(podczas refrenu dzieci robią dwa współśrodkowe koła i chodzą w przeciwnych kierunkach podnosząc na zmianę ręce z pomponami do góry i w dół)

N: Dla mam uczniów z klasy VI –Piotr Łosowski- „Prosto z serca”

Ja jestem nocne czuwanie

I kołyska pierwsza,

I słowa wyszeptane,

Płynące prosto z serca...

A wszystko , wszystko dla Ciebie

Uśmiech , gwiazdka na niebie,

Czasami łza.

Jedno dziecko mówi wiersz pt. „ Matka”

Jedno jest serce, wiedz, jedno jedyne,

Co dzieli twe łzy, twoje smutki, radości.

Jedno jest serce, to serce matczyne.

Pełne dobroci i pełne miłości.

Wraz z tobą śmieje się , wraz z tobą płacze,

Śpieszy z pomocą w najmniejszej potrzebie,

Wszystko zrozumie i wszystko przebaczy,

Walczy ,pracuje i bije dla ciebie.

Ciepłem ogrzeje cię swym jak ognisko,

Kiedy łza w oczach zakręci się słońca.

Jedno jest pewne na świecie schronisko-

Serce matczyne- matczyne ramiona.

Piosenka – „ Mamo, kochana Mamo”

(dzieci śpiewają piosenkę z akompaniamentem instrumentu klawiszowego)

N: Dla wszystkich mam i ojców Maria Konopnicka- „ W małej piosence”

Mała piosenka zapamięta

Każdy polny kwiat,

Czarodziejsko w niej zamknięta

Wiosna dawnych lat.

Jedno dziecko mówi wiersz- „ Kocham tatę”

Kocham mojego tatę.

Chodzę z tatą na spacer.

Wtedy jest tyle słońca,

Wtedy nigdy nie płacę.

Lubię, kiedy mój tatuś
Wraca z pracy do domu.
Ja zawsze mojemu tacie
Mogę powiedzieć:- pomóż.

To tatuś mi opowiada
O gwiazdach i ptakach w obłokach.
Dlatego mojego tatę
Tak bardzo, bardzo kocham.

Piosenka – „ Zapach łądu”

(podczas refrenu dzieci na przemian szeregami podnoszą ręce z pomponami do góry, najpierw pierwszy i trzeci szereg ,w drugiej części refrenu drugi i czwarty szereg rytmicznie się kołysząc)

Piosenka z układem tanecznym – „ Piosenka na wakacje” .

Na zakończenie wszystkie dzieci podchodzą do swoich mam i składają im życzenia, wręczają laurki i przygotowane prezenty.

Scenariusz ten został opracowany na środowiskową uroczystość ,która miała na celu uświadomić wszystkim ogromną rolę Matki w życiu każdego dziecka. Przyniosła ona wiele radości i wzruszeń dla mam jak i dzieci. Dzieci mogły zaprezentować swoje umiejętności wyniesione z zajęć edukacyjnych, mamy zobaczyły i usłyszały jak zdolne i pełne uczuć są ich dzieci.

Scenariusz ma formę koncertu życzeń, dlatego można go zawsze udoskonalać i zmieniać w zależności od potrzeb osób, które będą go wykorzystywały.

Bibliografia:

- K. Lenkiewicz- „Wybór wierszy okolicznościowych dla kl. I-III” WS i P. W- wa 1996r.
Ryszard Przymus- „Uroczystości pełne radości” Wydawnictwo „JUKA” . Łódź 1994r.
Janina Długosz – „ Imprezy i uroczystości szkolne” Agencja Wyd. „FRAZA” Rzeszów 1992r.
-

12: DZIECI W RODZINIE Z PROBLEMEM ALKOHOLEWYM

Autor: Małgorzata Gorzędowska - nauczycielka kształcenia zintegrowanego, SP w Soborzycach

Referat jest przeznaczony dla wszystkich rodziców ,a szczególnie rodziców , którzy mają problem z alkoholem i nie chcą się do niego przyznać .Mam nadzieję ,że po zapoznaniu się z tym referatem ,rodzice zastanowią się jak ich dzieci czują się w tej rodzinie i jakie zagrożenia niesie ten problem dla całej rodziny i przyszłości dzieci ,które zmuszone są funkcjonować i radzić sobie z tymi problemami każdego dnia .

Za rodzinę z problemem alkoholowym uważa się rodzinę ,w której choćby jedna osoba pije w sposób przynoszący szkodę .

Przede wszystkim dotyczy to rodzin ,w których ktoś jest uzależniony od alkoholu .Człowiek pijący dostarcza wszystkim innym problemów życiowych ,finansowych i ekonomicznych ,co sprawia ,że cała rodzina boryka się z szeroko rozumianym „problemem alkoholowym” .

Życie rodzinne może być poważnie zaburzone ,różne obszary życia rodzinnego podlegają szczególnym zagrożeniom z powodu systematycznego nadużywania alkoholu. Możemy tu wyróżnić następujące obszary życia w rodzinie:

- Niszczenie życia uczuciowego .Zamiast poczucia bezpieczeństwa, zaufania i miłości, rodzina przeżywa lęk i zagrożenie ,gniew i wstyd, poczucie krzywdy i poczucie winy.
- Brak źródeł oparcia i wzajemnej pomocy. Życie rodzinne zamiast dostarczać oparcia staje się największym obciążeniem i źródłem problemów.
- Utrata kontaktu i zrozumienia. Zamiast otwartości i prawdy pojawia się coraz więcej kłamstw, manipulacji i udawania.
- Izolacja od świata zewnętrznego. Rodzina staje się zamknięta w swojej tragedii i cierpieniu, odizolowuje się od innych.
- Wyczerpanie zasobów materialnych. Bardzo często nadmierne picie staje się źródłem trudności finansowych i ograniczania perspektyw bytowych całej rodziny.

Członkowie zagrożonej rodziny próbują przystosować się do sytuacji tworzonych przez pijącą osobę. Takie przystosowanie pozwala na przetrwanie w trudnych i bolesnych okolicznościach.

W rodzinie z problemem alkoholowym trudno o akceptację siebie. Zarówno alkoholicy, jak ich rodzina związani są węzłami krzywdy i winy, urazy, agresji oraz poczucia, że nikt nie jest w porządku. W takiej rodzinie obszarem martwym są uczucia i przeżycia związane z alkoholem, a nawet sam fakt picia czy upijania się. Wstyd i lęk każą kłamać nawet przed sobą. W rodzinie z problemem alkoholowym ludzie zamykają się przed innymi. Nie wyciąga się brudów, a nie ma się czym specjalnie pochwalić. Dzieci nie zapraszają kolegów, wychodzą najdalej na ulicę. Rodzina izoluje się. Bardzo trudno wyjść z tego zakłętego kręgu, by sięgnąć po oparcie lub po prostu zwrócić się o pomoc.

Dzieci, które wychowują się w rodzinach, w których ktoś nadużywa alkoholu, żyją z poczuciem zagrożenia. Są często ofiarami nadużyć seksualnych. Wiele dzieci stara się utrzymywać w tajemnicy picie rodziców, wstydzą się, mają poczucie, że są gorsze, ale starają się chronić dobre imię rodziny. Ukrywają i tłumią swoje uczucia, czują się osamotnione. Wcześniej uczy się ,że nie mogą polegać na swoim rodzicu i przestają ufać innym ludziom. Niektóre dzieci biorą na siebie nadmierną odpowiedzialność za problemy rodzinne i przejmują obowiązki dorosłych. Nie umieją się bawić. Starają się przystosować za wszelką cenę do nadmiernego i zagrażającego środowiska rodzinnego. Złe się zachowują i pragną w ten sposób zwrócić uwagę na siebie, mają złe stopnie, piją alkohol, popełniają drobne wykroczenia. Niektóre dzieci, mimo swego cierpienia starają się być opiekuńcze i przyjazne dla innych, są gotowe do poświęcania się.

Role dzieci w rodzinie alkoholowej mogą być różne np.:

- Bohater Rodzinny –to dziecko nad wiek odpowiedzialne, którym bywa dziewięciolatek zachowujący się tak, jakby miał 45 lat. Dziecko takie dba o zapewnienie minimum równowagi w domu. Pociesza jedno z rodziców, nierazko też przyprawia nieszczęśliwego rodzica do domu. Potrafi zrobić wszystkie zakupy, urządzić święta, zastąpić matkę i ojca młodszemu rodzeństwu. Uczy się pilnie, aż za pilnie i wyrasta z niego perfekcjonista, który nie umie się bawić, odpoczywać ani być zadowolony z niczego, co osiągnie. To dziecko przeważnie unika alkoholu jak ognia. Jego obsesją jest dążenie do kontroli.
- Niewidzialne Dziecko lub Aniołek – rzadko sprawia kłopoty i zwykle roztapia się w tle. Zależnione i smutne, spędza większość czasu samotnie, fantazjując i marząc, często rozmawiając samo ze sobą. Jest to dziecko, które zdaje się nie zauważać kłótni i awantur w domu. Nie czuje z nikim wspólnoty, żyje na peryferiach rodziny, a potem na peryferiach wszelkich związków.
- Kozioł Ofiarny zwany też Wyrzutkiem Rodzinnym lub Dzieckiem Kłopotliwym – impulsywnym i agresywnym zachowaniem przyciąga uwagę otoczenia, odwracając ją tym samym od alkoholika. Dziecko Kłopotliwe pragnie swoimi występami zwrócić na siebie uwagę. Jeżeli stosowna pomoc nie nadejdzie, to właśnie osoby w dzieciństwie kłopotliwe jako dorośli żyją w kolizji z prawem, łamią normy moralne i społeczne i często zostają alkoholikami.
- Maskotka nazywana również Clownem lub Dzieckiem Rozbrajającym – wiecznie dowcipkuje, rozśmiesza, rozładowuje napięcie. Uchodzi mu bezkarnie każda niecnota. Pod pozorem niefrasobliwości kryje się w nim jednak chroniczny niepokój i lęk o to, że nikt go poważnie nie traktuje. Jego uczucia bardzo łatwo zranić i jakby w obawie przed tym dziecko takie nadszkuje, przypochlebia się i przymila całemu otoczeniu. Jako dorosłym źle im się układa życie osobiste. W chronicznym poczuciu niedoceniań raz po raz zmieniają żony lub mężów. Często cierpią na chorobliwą zazdrość.

Zbyt mało ludzi reaguje na krzywdę w rodzinach alkoholowych i staje w ich obronie. Dzieciom z rodzin alkoholowych trzeba pomagać nie tylko przez chronienie ich przed bezpośrednimi skutkami nadużywania alkoholu w rodzinie. Można im pomagać w tym, żeby uczyły się rozumieć, że ich rodzic jest osobą chorą, że dziecko nie jest za to odpowiedzialne. Aby zaczęły wyrażać swoje uczucia i potrzeby, umiały prosić o pomoc i przyjmować ją od innych. Dzieliły się z innymi swoimi problemami i uczyły się zaufania. Uczyły się pozytywnego stosunku do samego siebie.

Członkowie rodziny alkoholowej mogą podejmować różne działania po to , by pomóc sobie w trudnej sytuacji, mogą również próbować wpływać na alkoholika, by zaczął się leczyć.

Rodzina nie powinna brać odpowiedzialności za alkoholika. Ukrywać szkód i wybrków, domagać się i akceptować obietnic dotyczących zaprzestania lub ograniczenia picia. Wszyscy , nawet dzieci, powinni mieć świadomość co naprawdę dzieje się w rodzinie. Trafne rozpoznawanie swych przeżyć będzie pomocne w uwolnieniu się od nałogu.

Powyższy referat miał na celu :

- uzmysłwić, jaka rodzina ma problem z alkoholem;
- jak wygląda życie w rodzinie z tym problemem;
- jakie role pełnią dzieci w rodzinie z problemem alkoholowym;
- co należy zrobić, aby uwolnić się od nałogu.

Bibliografia:

Wanda Szander – „Rodzina z problemem alkoholowym”, wyd. Poligraficzne B&B, Warszawa 1993 r.

Ewa Woydyło – „Wybieram wolność”, wyd. Instytut Psychologii Zdrowia i Trzeźwości, Warszawa 1993, s.111-113.

13: WŚRÓD NOCNEJ CISZY (montaż literacko - muzyczny z okazji Świąt Bożego Narodzenia)

Autor: Teresa Gruzla - Nauczycielka kształcenia zintegrowanego, SP w Trębaczewie

---

W mojej szkole ważne miejsce zajmują zadania związane z zapoznawaniem oraz podtrzymywaniem tradycji i obrzędów świąteczno - noworocznych. Organizowane są konkursy na: najpiękniejszą szopkę, kartkę świąteczną, ozdobę choinkową oraz na stroik świąteczny. Odbywają się klasowe spotkania oplatkowe. Uczniowie klas starszych przygotowują jasełka na uroczysty apel .Uczniowie mojej klasy włączyli się do uroczystości szkolnej, przygotowując montaż literacko - muzyczny pt. „Wśród nocnej ciszy” .

Dz. I

Dlaczego są Święta Bożego Narodzenia?
Dlaczego wpatrujemy się w gwiazdę na niebie?
Dlaczego śpiewamy kolędy?

Dz. II

Dlatego, żeby się uczyć miłości od Pana Jezusa.
Dlatego ,żeby podawać sobie ręce.
Dlatego, żeby się uśmiechać do siebie.
Dlatego, żeby sobie przebaczać.

Jan Twardowski

Pastorałka „Świeć gwiazdeczko” z repertuaru „ Arki Noego”- śpiew solo i grupowo

Gwiazdka I

Już mrok zapada
Pierwsza gwiazda świeci .
Radujmy się wszyscy ,
Dorośli i dzieci.

Gwiazdka II

W tę noc najwspanialszą
Malańka Dziecina
Zmienia serca ludzkie.
Radość się zaczyna.

Gwiazdka III

Wszyscy powitajmy
Jezusa małego
Niebo go zesłało
Dla dobra naszego

Kolęda „Dzisiaj w Betlejem”- śpiew zbiorowy

Dz. III

W grudniową , cudną noc
Staniemy przy stajence.
W grudniową cudną noc
Złączymy nasze ręce...
W grudniową dziwną noc
Gwiazdami niebo świeci.
W grudniową dziwną noc
Przybyło Boże Dziecię.
Graj duszo Panu, graj,
Głoś szczęście i pogodę.
Daj światu ludziom, daj
Prawdziwą Miłość, Zgodę.

K. Chojecka

Kolęda „Gdy śliczna Panna”-śpiew solo

Dz. IV

Betlejemskie pole śpi,
A nad polem gwiazda łśni.
Z nieba ku dolinie

Jasny anioł płynie
I szczęśliwe głosi dni.
Pastuszęta spieszą tam,
Gdzie na sianku Stwórcza Pan,
Na tęczowej fali
Anieli śpiewali:
Chwała Bogu – pokój nam.
Spoza siedmiu rzek i gór
Jedzie , jedzie złoty dwór.
Trzej królowie jada,
Złoto, mirrę kładą,
Pastuszy ich wita chór.
Przez otwartej szopy drzwi
Gwar cudownej pieśni brzmi:
Chwała Tobie , chwała
Dzicieczko mała,
Żeś szczęśliwe przyniósł dni.

Kolęda : „Lulajże Jezuniu - wykonanie na fletach

Dz. V

(recytacja na tle kolędy „Wśród nocnej ciszy” wykonanej mormorando)

Tego właśnie wieczoru,
Gdy mróz lśni jak gwiazda na dworze,
Przy stołach są miejsca dla obcych .
Bo nikt być samotny nie może.
To właśnie tego wieczoru,
Gdy wiatr zimnym śniegiem dmucha,
W serca złamane i smutne
Cicha wstępuje otucha.
To tego właśnie wieczoru
Od bardzo wielu wieków
Pod dachem tkliwej kolędy
Bóg się rodzi w człowieku.

E. Waśniowska „Wieczór wigilijny”

Kolęda „Wśród nocnej ciszy” – śpiew zbiorowy

Dz. VI

Podzielimy się Oplątkiem ,
Jak przodkowie nasi,
Bo dziś pokój idzie światem,
żale, spory gasi.
Podzielimy się radością
I uśmiechem czystym,
I dobrocią, życzliwością
Z każdym sercu bliskim.
Gdy oplątkiem się łamiemy,
To życzymy bliskim
Żeby Pokój był na ziemi
I niósł radość wszystkim.
Żeby słońce nam świeciło.
Raj był naokoło,
Żeby ludziom tutaj było
Dobrze i wesoło.

K.Chojecka

Kolęda „Cicha noc”- śpiew z towarzyszeniem fletów

Dz. VII

„Cicha noc, święta noc...”
Tylko jedna taka w roku.
Niesie sercu wielką moc,
Łzę wzruszenia budzi w oku.
Ogłasza miłość najciszej jak umie
„ludziom ze wszystkich stron” .
I w tym milczeniu, i w drzew szumie,
Uczy jak kochać rodzinny dom.

Dz. VIII

Serdecznie płyną kolędy
I gwiazda cieszy się na niebie.
Każdy tak jasno uśmiechnięty
I wszyscy ...wszyscy z miłością
Patrzą na siebie.

Dz. IX

Podzielić się opłatkiem,
Powiedz mi co to znaczy?

Dz. X

To dobrze życzyć innym
I wszystko im przebaczyć.

Dz. XI

Przy wigilijnym stole,
Łamiąc opłatek święty,
Pomnijmy, że dzień ten radosny
W miłości jest poczęty.

Dz. XII

Że jak mówi nam wszystkim
Dawne, odwieczne orędzie,
Z pierwszą na niebie gwiazdą
Bóg w naszym domu zasiędzie.

Dz. XIII

Sercem Go przyjąć gorącym,
Na oścież otworzyć wrota-
Oto co czynić nam każe
Miłość, największa cnota.

Pastorałka „ Maleńka miłość” - śpiew solo z towarzyszeniem fletu

Anioł:

Radość dzisiaj wielka ogarnia wszystkie serca,
Bo Pan wszechświata w maleńkiej Dziecinie przyszedł między ludzi,
A wraz z nim zagościł na ziemi pokój niezgłębiony.

Dz. XIV

Wesołych Świąt!
Bez zmartwień,
Z barszczem , z grzybami, z karpem,
Z gościem co niesie szczęście!
Czeka nań przecież miejsce.

Wesołych Świąt!
A w Święta ,
Niech się snuje kolęda.
I gałązki świerkowe
Niech Nam pachną na zdrowie.

Wesołych Świąt!
A z Gwiazdką –
Pod świeczek łuną jasną
Życzymy sobie – najwięcej:
Zwykłego ludzkiego szczęścia.

W. Melzacki „Wesołych Świąt”

Pastorałka „Święta, Święta, Święta...” - śpiew zbiorowy uczniów kl. II

Muzyka :K. Marzec Słowa: E. Chotomska

Bibliografia:

1. R. Przymus „Inscenizacje pełne radości dla klas 1-3 ” Wydawnictwo Juka 1995r.
  2. R. Przymus „Uroczystości pełne radości dla klas 1-3 , Wydawnictwo Juka 1995r.
  3. J. M.Śnieciński „Malowane wierszem” scenariusze imprez okolicznościowych dla klas 1-3, Wydawnictwo Żak
  4. K. Lankiewicz „Wybór wierszy okolicznościowych dla klas I-III ” WSiP 1994r.
  5. „Wszystko dla Szkoły” 10/2001
  6. J. Socha „Nasze muzykowanie” Podręcznik do muzyki dla klas 1-3, WSiP 1997r.
  7. „Kolędy Arki Noego” – płyta CD
  8. „Kolędy Tik –Taka” – kasetta audio
  9. "Niedziela dzieciom" nr 55, 1999r.
  10. „Niedziela dzieciom” nr 27, 1997r.
-

14: SCENARIUSZ Z OKAZJI DNIA BABCI I DZIADKA

Autor: Teresa Gruzla - Nauczycielka kształcenia zintegrowanego, SP w Trębaczewie

---

Zbliża się Dzień Babci i Dzień Dziadka. Uczniowie mojej klasy z dużym emocjonalnym zaangażowaniem przygotowują się do uroczystości klasowej z udziałem swoich dziadków. Odmienność imprezy środowiskowej od zajęć stwarza duże możliwości różnorodnych działań dzieci. Każde z nich może wykazać się swoimi umiejętnościami artystycznymi, twórczymi, organizacyjnymi przygotowując laurki, zaproszenia, upominki, poczęstunek, dekorację sali. Uczniowie rozwijają swoje umiejętności w zakresie prawidłowego przekazu treści poetyckich i piosenek, przygotowując część artystyczną dla gości.

WIERSZYK DLA BABCI I DZIADKA

Kochani, dziś okazja rzadka,
Mamy dzień Babci oraz Dziadka.
Jak wiemy jest ich czworo,
Co można sprawdzić, gdy się wszyscy zbiorą.

Wciąż mówią o tych latach,
Gdy jeszcze dzieckiem był nasz tata.
A nasza mama, bez swych lalek,
Do łóżka iść nie chciała wcale.

A teraz, jak ten czas wciąż leci!
Cieszą się dziećmi swoich dzieci.
I myślą widząc ich gromadkę
Że miło babcią być i dziadkiem.

Więc dziś spróbujmy zapamiętać,
Czym są dla dziadków ich wnuczęta,
I pięknej szansy nie przegapmy
Kochajmy dziadków swych i babcie.

Piosenka pt. „Niech nam żyją wszystkie Babcie” na melodię „Szła dziewczeczka”

I.

Niech nam żyją wszystkie babcie
I dziadkowie też.
I dziadkowie też,
I dziadkowie też,
Bo bez nich jest świat markotny,
O czym dobrze wiesz,
O czym dobrze wiesz
O czym dobrze wiesz,

Ref.

Dlatego szanujmy, kochajmy ich
I z serca życzenia składajmy, by
W radości i zdrowiu płynął im czas
I byli podporą w smutku dla nas.

II.

Niech też wiedzą, że wnuczęta
Bardzo wdzięczne są,
Bardzo wdzięczne są
Bardzo wdzięczne są
I w podziękę tę piosenkę ślą
Babciom, dziadkom ślą,
Babciom, dziadkom ślą,
Babciom, dziadkom ślą.

Sto lat - wykonanie na fletach

Gdy o Babci myślę - Agnieszka Maj

Dziecko prowadzące imprezę
Jest taki jeden
jedyny dzień w roku...
To święto babci
Łza się kręci w oku..

O tym ważnym święcie
Dobrze pamiętamy.
I dla naszych gości
Widowisko damy.

Dz. I

Ja najpiękniej powiem
Mojej Babci wierszyk.
Bo mi wydzięgała
Berecik na deszczyk!
Hej! Babuniu moja dobra!
Beret wszystkim się podoba!

Dz. II

Moja babcia przyszła ,
choć źle się czuje.
Ach! Babciu kochana!
Bardzo ci dziękuję.

Dz. III

Wiesz... Mam tremy trochę ...
I przytulić się do ciebie
wielką mam ochotę.

Dz. IV Czyś ,Babciu, okularów
Dziś nie zapomniała
Włóż je, bardzo cię proszę,
Żebyś mnie widziała.

SCENKA 1 My mamy Babcie

Dz. prowadzące:

My mamy Babcie,
Babcie nas mają...
One swe wnuki
Bardzo kochają!
A wnuczki uczucie
to odwzajemniają!

Piosenka "Babcia wróżka"

Słowa: Wojciech Próchniewicz, Muzyka: Romuald Twardowski- kasetka „Wesoła szkoła” kl.II

Dz. prowadz.

My mamy Babcie,
Babcie nas mają...
One swój czas wolny
wnukom poświęcają,

Dz. V

A moja Babunia,
kiedy byłam małą,
ciekawe historie
mi opowiadała.

Dz. VI

A mnie na dobranoc
bajeczki czytała.

Dz. VII

A moja Babcia mnie nauczyła,
żebym dla wszystkich
wciąż była miła.

Dz. VIII.

Moja Babcia wszystko umie!
Zawsze świetnie mnie rozumie!
Czasem pomaga mi w lekcjach,
no i bardzo mnie rozpieszcza.

Scenka 2: Koncert życzeń dla Babci

Dz. prowadzące:

Teraz koncert życzeń dla Babci.
„Oda do radości” z IX Symfonii Ludwika van Beethovena- wykonanie na fletach

Dz.1

Zdrowia, szczęścia i słodczy,
Babci wnuczek dzisiaj życzy!

Dz. 2

W poniedziałki pomyślności,
a we wtorki kosz radości!

Dz. 3

W środy, czwartki precz zmartwienia!
Niech i w piątki strapień nie ma!

Dz. 4

Na soboty i niedziele
życzę odpoczynku wiele.

Dz. 5

To nie koniec życzeń jeszcze!
Emerytury życzę Ci większej.

Dz.6.

Żyj sto lat nam i więcej, droga nam Babuniu
I mów ci dzień do mnie „ Kochana wnuczuniu”

Dz.7

Niech Ci życie płynie miło!

Dz. 8

Żeby Ci też trosk ubyło!

Dz. 9

Dużą masz już wnuczkę
Babciu ukochana.
Może Ci pomagać
z wieczora i z rana.

Dz. 10

Dziś dla mojej Babci
ciasto przygotuję,
a potem ją mocno,
mocno ucałuję!

Dz.11

Babciu najdroższa!
Odpocznij sobie!
Żebyś dla prawnuków
miała jeszcze zdrowie!
Bo kto moim dzieciom
bajeczkę opowie?

Dz. 12

Na lato nowy
leżak Ci sprawię
Odpoczniesz sobie
W cieniu na trawie.

Dz.13

I jeszcze prosimy teraz:
na następnych parę lat
podarujcie swoim wnukom
worek pełen rad.

"Piosenka dla Babci"

Muzyka: W. Iwannikow, słowa: K Zuchora

Dz. 14

Z Babcią jest zawsze świetna zabawa,
na wszystkie pytania wnukom odpowiada.
Babcia nie krzyczy i nie strofuje.
Pyszne obiady wnukom gotuje.

Pozwala mieć w domu kota, i psa.
Za dobre świadectwo nagrodę da.
Dobrze mieć Babcię, bo ma złote serce.
A my co jej damy? Miłości więcej!

Piosenka "U Babci jest słodko"

Muzyka: Adam Markiewicz, słowa: Wanda Chtomska-kaseta audio „Wesoła szkoła” klasa III

SCENKA 3: Przedstawienie „Babcia też człowiek”

(na podstawie opowiadania Ireny Landau- podręcznik „Wesoła szkoła” kl. II)

SCENKA 4: „Zielony Kapturek” – „ Inscenizacje pełne radości dla klas 1 3,,

Wybór i opracowanie –Ryszard Przymus

Piosenka o dziadku – Irena Landau

Dz.I

Najdroższy dziadku,
to jest piosenka,
którą śpiewają
Tobie wnuczęta
Nie o zabawie
Ani o kwiatku,
To jest piosenka
O naszym dziadku.

O tym jak idę z dziadkiem do ZOO.
I tym , jak z dziadkiem jest mi wesoło.
O brodzie dziadka, co śmiesznie kłuje,
Kiedy się dziadka mocno całuje.
O tym . jak z dziadkiem na pyszne ciastka
Jedziemy sobie razem do miasta.
O tym, jak idę z dziadkiem na lody
i na dwie szklanki sodowej wody!

Piosenka „Dziadek Józek” - Muzyka kl.I –M Tomaszewska – śpiew zbiorowy

Dz. II

Mój dziadzio- Kazimiera Hłakowiczówna
Mój dziadzio jest bardzo dobry.
Mój dziadzio wszystko naprawia.
Gdy się zepsuje światło, albo maszyna
Do szycia, albo zamek w drzwiach.
Mój dziadzio umie zrobić latawca,
A nawet łuk i strzały.
Patrz, dziadku, zepsuł się Księżyc,
Niedawno był okrągły'
A dziś jest wyszczerbiony.
Napraw Księżyc dziadku!

Dla dziadka - Dorota Gellner

Dz..

Dziadku, Dziadku,
czy to ty?
Coś na twojej głowie lśni.

Chł.

To korona!
Słowo daję!
Przecież znam korony z bajek!

Dz.

Czy to fotel?
Ale skąd.
To nie fotel tylko tron!

Chł.

I w ogóle
I w szczególe
Jesteś , Dziadku
Dzisiaj królem

Dz.

Pytasz, co to za zagadka?

Dz.. i Chł.

To po prostu Święto dziadka!

Dzień Dziadka - Wanda Chotomska

Dz.III

Kto Ci opowie o dawnych latach?
Tych lat naoczny świadek
Jak kraj nasz rośnie,
Jak ludzie rosną
Opowie Ci – Twój dziadek.
Kto? No, wiadomo – dziadek!

Dz.IV

Otworzy serce,
kieszeń otworzy,
podsunie czekoladę,
z twoich sukcesów
zawsze się cieszy.

Dz.V

A jak coś spsocisz,
Jak coś naknocisz,
Jak trzeba spytać o radę-
To kto za uszy wyciągnie z biedy?
Wiadomo zawsze – dziadek!

Razem:

Wiwat, niech żyje dziadek!

Dz.VI

Więc wnuki proszą,
Żeby w kwaciarniach
Kwiatów nie chować pod ladę.
Dziadek ma święto!
Kwiaty dla dziadka!

Śpiew i taniec przy piosence „Familijny blues” - kasetą nr1 „Wesoła szkoła”

Bibliografia:

1. K.Lenkiewicz „wybór wierszy okolicznościowych dla klas I- III”
  2. R. Przymus „Uroczystości pełne radości dla klas I-III”
  3. J. M. Śnieciński „Malowane wierszem”
  4. A. Maj „Inscenizacje , zabawy ruchowe dla klasI-III.
  5. „Wesoła szkoła” podr. część 2, s 70, 75
-

14: "Nie proś świata aby się zmienił na lepsze, to ty zmień się pierwszy".

Autor: Elżbieta Kobyłańska – nauczycielka kształcenia zintegrowanego, Szkoła Podstawowa w Pankach

To motto towarzyszy mi od wielu lat, tak długo jak pracuję z moimi dziećmi, czyli 20 lat. Praca z najmłodszymi sprawia mi wiele przyjemności i satysfakcji, dlatego od początku mojej pracy wychowawczej jestem otwarta na wszelkiego rodzaju nowości i propozycje. Wykazuję się dużą pomysłowością i inicjatywą. Postanowiłam propagować serdeczności życzliwość, której coraz bardziej brakuje w naszym społeczeństwie.

W krótkim wstępie do scenariusza z okazji Dnia Życzliwości opisałam cele i założenia, które warto realizować, bo „czym skorupka za młodu nasiąknie...”.

Dzień dobrego wychowania promujący uśmiech i życzliwość został na stałe wpisany do kalendarza szkoły, a scenariusz apelu może służyć innym nauczycielom w pracy.

Ogłoszenie

ŚWIATOWY DZIEŃ ŻYCZLIWOŚCI

- 21 listopada

Z życzliwością i życzliwie powiadamy, że w naszej szkole Dzień Życzliwości będziemy obchodzić **22 listopada (piątek) 2002r.**

Niech przyświeca nam myśl A.de Mello:

*„Nie proś świata, aby się zmienił na lepsze,
to ty zmień się pierwszy”*

W tym dniu uczniowie do ubioru mają przypięte wesołe elementy, by wywołać życzliwy uśmiech u innych. Mogą to być: serduszką, słoneczką, uśmiechnięte buźki, kokardy, „muchy” itp.

Na trzeciej godzinie lekcyjnej odbędzie się apel życzliwości na sali gimnastycznej.

Uczniowie będą mogli sobie zrobić zdjęcie życzliwości „w przebraniu clowna” za 2 zł.

Pieniądże będą z życzliwością przeznaczone na pomoc innym ludziom.

Po apelu odbędzie się przemarsz ulicami Panek .

Każda klasa organizuje transparenty życzliwości – serduszką, buźki, słoneczką i inne.

Propagowanie haseł : Bądź życzliwy, Uśmiechnij się, Szacunek, Proszę , Dziękuję, Przepraszam i inne.

Życzymy wszystkim 365 dni w roku szczęśliwych i uśmiechniętych.

Z życzliwością i życzliwie - organizatorzy.

Panki, dnia 18 listopada 2002r.

DZIEŃ ŻYCZLIWOŚCI

Przy opracowaniu scenariusza obchodów Dnia Życzliwości zwróciłam uwagę na dwa najważniejsze cele:

Po pierwsze - przekazać bogate, ważne informacje dotyczące właściwego zachowania się w różnych sytuacjach,

Po drugie - „wręczyć każdemu dawkę” uprzejmości, serdeczności, życzliwości i uśmiechu zawartych w wierszowanych życzeniach, przysłowiach i sentencjach sławnych ludzi, takich jak np. Wiktor Hugo, Josef Sellmaier, Daphne du Mauvier, Olmann Pestch.

Zauważa się, że na co dzień mało używa się podstawowych słów grzecznościowych i brakuje życzliwych zachowań. Ludzie stają się coraz bardziej oschli, nie uśmiechają się, nie zauważają tego, co się dzieje wokół.

Podobno są kraje, w których jeden człowiek potrafi uśmiechnąć się do drugiego człowieka bez wyraźnej przyczyny! Tak sobie. Bezinteresownie. Bo uśmiech, serdeczność i wzajemne ciepło są dobre na wszystko. W związku ze wzrastającą agresją wśród dzieci i młodzieży należy podjąć działania, które sprzyjają integracji społeczności klasowej i szkolnej. Te działania są istotnym elementem pracy wychowawczej, przez to realizujemy zasadę podmiotowości ucznia, co jest zgodne z duchem reformy.

21 listopada obchodzimy Światowy Dzień Życzliwości, jest to wspaniała okazja, żeby swoją życzliwość podnieść na nieco wyższy poziom. Postanowiłam uczcić w naszej szkole Dzień Życzliwości, któremu przyświecała myśl A. de Mello:

„Nie proś świata, aby się zmienił na lepsze, to ty zmień się pierwszy”.

Tę akcję zaczęłam od jednego dnia, a będziemy ją przedłużać na kilkadziesiąt następnych, niech to będą tygodnie, miesiące życzliwości.

Aby aktywnie włączyć uczniów w obchody Dnia Życzliwości, już miesiąc wcześniej, ogłosiłam wśród uczniów klas I – VI plebiscyt na najżyczliwszą osobę w klasie oraz konkurs plastyczno – techniczny (technika i forma dowolna) na projekt „ Orderu życzliwości”, który będzie wręczany najżyczliwszym osobom wybranym w plebiscycie.

Do pomocy poprosiłam również rodziców. Wykonali postać clowna ubranego w atłasowy, kolorowy strój. Clown w modelu głowy miał wycięty otwór, w który uczniowie wkładali swoją twarz robiąc wesołe zdjęcie.

Z tej okazji wewnątrz budynku szkolnego ozdobiłam dekoracjami i planszami wzywającymi dzieci do jak najczęstszego uśmiechu i używania podstawowych słów: proszę, dziękuję, przepraszam. Uczniowie przyozdobili ubrania plakietkami z wizerunkami uśmiechniętych słoneczek.

Przygotowałam również z uczniami kl.I uroczysty apel propagujący w wierszach i piosenkach grzeczność, uprzejmość w życiu codziennym oraz szkolny savoir – vivre.

Dekorację sceny stanowiło wielkie serce z kolorowych kwiatów podświetlane lampkami oraz wystawa prac - projektów dzieci na „Order życzliwości”.

SCENARIUSZ APELU - ŚWIATOWY DZIEŃ ŻYCZLIWOŚCI

Piosenka.

I.

Raz zły humor wszedł do domu, po cichutku, po kryjomu.

I przycupnął sobie w kącie - chyba szkody nie narobię.

Już się kłóci mama z tatą, brat dokuczać zaczął bratu.
Pies na kota się obraził, pod kanapę smutny włoży.

Ref.

Zły humorze musisz się wynosić, nikt tu ciebie przecież nie zaprosił,
Wracaj szybko skąd przyszedłeś, złe humory niepotrzebne,
złe humory niepotrzebne.

II.

Lecz zły humor jest uparty, z takim gościem to nie żarty.
Na fotelu się rozsiada, coś tam mruczy, coś tam gada.
W naszej szkole na wesoło, niech zły humor się pojawi,
Musi siedzieć grzecznie w ławce, albo udział brać w zabawie.

Ref.

Zły humorze...

Uczeń I.

Miejmy nadzieję, że zły humor już opuścił wszystkich.

Uczeń II.

Dobry humor pomoże przetrwać nawet najbardziej smutny dzień. Ponadto pamiętajmy: wesołemu wybacza się częściej, więcej i chętniej.

Uczeń I.

Idziemy więc do szkoły z uśmiechem na twarzy, Każdy jest wesoły – o sukcesach marzy.

Uczeń II.

Jest nauka i są przerwy – każdy czeka na nie. Lecz ty szarpiesz innym nerwy swoim zachowaniem. Tego trącisz, tamtą skarcisz: Cóż to za „skakanie”? Ty uważasz dobre żarty, a to złe zachowanie! Tu obowiązuje szkolny savoir – vivre!

Uczeń I.

Szkoła ma być przyjazna,
przez wszystkich lubiana,
by uczniowie chętnie
poszli do niej z rana.

Uczeń II.

A wychowawca serdeczny

- pełen ciepła i miłości

osiągnie wiele sukcesów

w uczniowskiej społeczności.

Piosenka (z układem tanecznym) „**Prosimy was o uśmiech**”.

I.

Czegoś nie ma w szkolnym programie.

Zapomniano o tym w pośpiechu,

a tu chodzi o ważną sprawę:

o tabliczkę mnożenia uśmiechów.

Sprawę trzeba załatwić od ręki,

bo widzimy na każdej ulicy,

że ponurych mamy zbyt wielu,

a w uśmiechu jest ciągle deficyt!

Ref.

Prosimy was o uśmiech, bo uśmiech jest potrzebny,

jak kwiatom promień słońca, jak ptakom lot podniebny.

Potrzebny jest nam uśmiech przez bardzo duże „U”,

od rana do wieczora, jak również w czasie snu.

Piosenka wie najlepiej, piosenka dobrze wie,

że gdzie uśmiechów nie ma, tam gorzej jest niż źle!

Więc uśmiech trzeba mnożyć tam, gdzie się tylko da,

to proste jest i łatwe, jak dwa razy dwa.

II.

Uśmiech przyda się w domu i w szkole,

I w tramwaju i w tłoku przed kasą,

a jeżeli się niebo zachmurzy,

uśmiech może zastąpić parasol.

Bo wystarczy popatrzeć pogodnie
i uśmiechnąć się chmurom na przekór,
żeby światu całemu pokazać,
ile słońca jest w każdym człowieku.

Ref.

Prosimy was o uśmiech...

Uczeń III.

Uśmiech jest jak słońce, które spędza chłód z ludzkiej twarzy.

Uczeń IV.

Tym dla ludzi uśmiech, czym słońce dla kwiatów.

Uczeń V.

Uśmiechnij się – uśmiech nic nie kosztuje!

Uczeń III.

Pierwszą zasadą jest: uśmiechaj się szczerze do wszystkich.

Uśmiechaj się jak najczęściej!

Uśmiech zjednuje ludzi, ułatwia życie.

Uśmiechnięta twarz jest zawsze ładna.

Uczeń IV.

Uśmiechem zaczynaj dzień,

w każdym tygodniu uśmiech miej.

Uśmiech odezwie się echem – inni odpłacą uśmiechem.

Uczeń V.

Uśmiech rozdawaj światu, bo wszędzie go brakuje.

Uśmiechaj się do każdego, bo to nic nie kosztuje!

Uczeń III.

Chciałabym, by lubić zaczął mnie ktoś,

więc byłam miła, mówiłam wciąż:

proszę, przepraszam, bardzo dziękuję

i uśmiechałam się, i w ogóle...

Teraz mnie lubią wszyscy, więc w górę skaczę z radości –

- do samych chmur.

Piosenka (z układem tanecznym). „**Sto uśmiechów na minutę przyjacielu...**”

Uczeń VI.

Słowo życzliwe nic nie kosztuje

a jest przecież najpiękniejszym podarkiem.

Uczeń VII.

Życzliwość jest pragnieniem szczęścia drugich.

Uczeń VIII.

Każdy dobry uczynek,

Każde życzliwe, przyjacielskie słowo

odmładza człowieka.

Uczeń VI.

Miej życzliwość w swej naturze, bo życzliwi żyją dłużej.

Uczeń VII.

Prawdziwe szczęście polega, polega na czynieniu dobra wokół siebie.

Uczeń VIII.

Do komputera wciąż uciekasz – tylko tam ci wesoło...

Zobacz - słonko się uśmiecha i kwiaty pachną wokół.

Piosenka. „**Trzy słowa**” Muz. Jacek Delong

(układ taneczny z czerwonymi serduszkami)

I.

Ile piasku na Saharze, ile pod choinką marzeń do spełnienia,

Ile kropli wody w rzece, tyle rzeczy jest na świecie do lubienia!

A więc: babcia, mama, tata, chipsy i cukrowa wata,

Taki model, co sam lata, Magda chociaż piegowata...

Ale z tym to będzie bieda! On się chyba lubić nie da...

Ref.

Daj się lubić! Daj się lubić!

Uśmiechaj się do ludzi, czy luty to, czy maj!

Daj się lubić, daj!
Daj się lubić! Daj się lubić!
Raz chociaż popsuj budzik i prawą nogą wstań!
Daj się lubić, daj!
Daj się lubić! Daj się lubić!
O dobrą minę dbaj!
Daj się lubić daj! Daj się lubić daj!

II.

Ile mrówek jest w mrowisku,
ile wróbli na ściernisku do gonienia,
ile chwil pogodnych w lecie,
tyle rzeczy jest na świecie do lubienia!
A więc piłka, rower, basen
I ognisko gdzieś pod lasem,
Można lubić psa i kota,
Wszystkich przecież lubić trzeba.

Ref.

Daj się lubić! Daj się lubić!
Uśmiechaj się do ludzi,
Czy luty to, czy maj!
Daj się lubić, daj!
Daj się lubić! Daj się lubić!
Raz wreszcie przestań nudzić -
w teatrze naszym graj!
Daj się lubić, daj!
Daj się lubić! Daj się lubić!
O dobrą minę dbaj!
Daj się lubić, daj! Daj się lubić, daj!

Uczeń IX.

Tysiąc słów różnych używasz co dnia
I drugi masz tysiąc na składzie.
W tym całym zapasie najmilsze są trzy
I tych używasz najrzadziej.
Jedno słowo: dzień dobry.
Drugie słowo: przepraszam.
I trzecie słowo: dziękuję.
I zaraz radośniej i milej,
tak niewiele nas trudzi,
tak niewiele kosztuje,
a załatwia, załatwia nam tyle.
Więc pamiętaj, od dzisiaj, to umowa jest nasza –
Jak najczęściej używaj: proszę, dziękuję, przepraszam –
- takie słowa czynią czary.

Uczeń X.

„Proszę” to klucz do wielu serc.
Słowo „przepraszam” jest filarem cywilizacji.
„Dziękuję” – to kolejne czarowne słowo, uniwersalne
i magiczne.

Piosenka. „**Trzy słowa**” muz. Wiesław Michalski, sł. Jerzy Jarek
(inscenizacja piosenki - występują: Czerwony Kapturek, wilk, smok, narrator).

I.

Kiedy widzisz, że Kapturek do swej babci zdąży w las.
Leśniczego włóż mundurek dokoń wilka póki czas:
„Przepraszam cię wilku wysłuchaj słów kilku
a nie strasz motylków i zrywaj szczaw.
Zjedz, proszę, ogórka, lecz zostaw Kapturek,
Bo ściernie ci skórka, gdy zrobię trach!
Dziękuję i proszę pozostań jaroszem
Jedz marchew i groszek albo szczaw!”

Ref.

(śpiewa chór dziewczynek, podnosząc w górę wyśpiewane napisy)

Przepraszam, proszę i dziękuję.

Te trzy niezwykle słowa znam.

Przepraszam, proszę i dziękuję

W przedszkolu już mówiono nam.

Przepraszam, proszę i dziękuję.

Trzy takie miłe słowa znam

Przepraszam, proszę i dziękuję

Ich moc tajemną zdradzę wam.

II.

Kiedy smoka chcesz pokonać, a potężny jest ten smok.

Nie wiesz jak tego dokonać?

Trącasz tego smoka w bok.

„Przepraszam cię smoku, że mam cię na oku

I muszę cię w mroku rach – ciach – ciach.

I proszę cię smoku, do czasu wyroku ty mi się uspokój

I zjadaj szczaw!

Dziękuję ci smoku, że stoisz tak z boku

A nie bój się szoku, ach! bach! trach!”

Ref.

Przepraszam, proszę i dziękuję...

Uczeń XI.

Grzeczność na co dzień? Bardzo ważna sprawa!

O tym również wspomnieć tu wypada.

Uczeń XII.

Gdy powiesz dziękuję – to słowo cię nic nie kosztuje!

Uczeń XIII.

A przepraszam i proszę – chlubę ci uczniu przynoszę!

Uczeń XI.

Nie hałasuj na przerwie! Każdy ci to powie, że hałas niszczy zdrowie!

Uczeń XII.

Nigdy nie przezywaj innych kolego! Bo to czyni wiele złego.

Uczeń XIII.

Plotkowanie jest naganne, może skończyć się fatalnie.

Uczeń XI.

Nigdy nie skarż uczniu mały, bo to nie przynosi chwały.

Uczeń XII.

Obrażanie to bardzo brzydka wada. Tak zachowywać się nie wypada.

Solistka

Każdy z nas jest czarodziejem. Każdy, gdy się głośno śmieje, również bywa czarodziejem .

PIOSENKA (układ taneczny)

I.

Są na świecie różne czary, wielkie, średnie i malutkie.

Ale czarem jak świat stary, jest radosny, jasny uśmiech.

I choć dziadka w lwa nie zmieni i nie sprawi kotu grzywy.

Czar uśmiechu trzeba cenić, bo jest wielki i prawdziwy.

Ref.

Każdy bywa czarodziejem, choć nie każdy o tym wie.

Lecz, gdy się radośnie śmieje, czarodziejem zawsze jest.

Każdy bywa czarodziejem, kto nim nie był może być,

Niech się tylko głośno śmieje i nie potrzeba więcej nic.

II.

Są na świecie wielkie dziwy, różne piękne cudowności.

Lecz największy cud prawdziwy, to jest śmiech radości.

Smutnym zawsze smutku ujmie, a zgubionym da nadzieję.

Pamiętajcie więc, że uśmiech jest najlepszym czarodziejem.

Ref.

Każdy bywa czarodziejem...

Pamiętajcie, kto się śmieje zawsze bywa czarodziejem.

Uczeń XIV.

Uśmiechów miej zawsze zapas ,
Spotkanym „Dzień dobry” powiedz.
No bo tylko jakaś gapa
Ma coś innego w głowie.
Uczeń XV.

Bądź szarmancki, cóż to szkodzi!
Zrób coś szlachetnego...
Gdy staruszek tu przechodzi
- pomóż mu kolego!

Uczeń XVI.
Bądź usłużna – to zaleta, będą chwalić ciebie!
Gdy idzie starsza kobieta
- pomóż jej w potrzebie!

Uczeń XIV.
To nie jest żadna krytyka, ale rada na frasunki:
starszą osobę spotkasz, - pomóż jej nieść pakunki.
Uczeń XV.

To nie jest jakaś wymówka, nigdy nie wiesz co cię czeka...
Oł, tak - słówko do słówka – pociesz chorego człowieka.
Piosenka : Sł. i muz. Elżbieta Jatulewicz „**Małeńkie serce mam**” .
I.

Tak bym chciała, aby nigdy
nikt nie patrzył na mnie źle
żeby wokół było dobrze, ciepło, miło
Lecz nie można tylko brać
Więc coś w zamian muszę dać
By się to, czego pragnę spełniło
Ref.

Małeńkie serce mam
a w nim uczucia wiele.
Małeńkie serce mam
a wszystkich nim obdzielę
Po drodze słońce chodzi
dziś radośnie.
I świeci tak, że kwiat
dla ciebie rośnie.
Małeńkie ręce mam
a dużo nimi zrobię.
Małeńkie usta mam
a głośno wszystkim powiem.
Że, gdyby człowiek wziął
lecz także dał,
na pewno świat piękniejszy
by się stał

II.
Tak bym chciała, aby wszyscy
uśmiechali do mnie się
by nikt na mnie się nie złościł
nie narzekał.
Lecz nie można tylko chcieć,
trzeba dać coś aby mieć
tylko wtedy życie cieszy człowieka.
Ref.

Małeńkie serce mam...
Wszyscy.
Zrobimy dziś wielkie koło,
Za ręce weźmiemy się wszyscy.
Ty także dziś do nas dołącz
W ten dzień, nasz dzień uroczysty.
Uczeń I.

Zrobiliśmy dziś wielkie koło,
Za ręce trzymamy się wszyscy
Chodź! Prędko tu do nas dołącz!

Uczeń II.

Zrobiliśmy wielkie koło,
Trzymamy się mocno za ręce,
Śpiewamy jak ptaki wesoło.
Złączeni w piosence.

Uczeń III.

Wszyscy jesteśmy życzliwi,
Więc nic nam, nic nie zaćmi słońca
Słoneczko śpiewa na cały głos:
Niech żyje miłość
i życzliwość wzrośnie z dziecięcych złączonych rąk.

Wszyscy

Weźmiemy się wszyscy za ręce.

Zrobimy wielkie koło.

I bawić się będziemy zgodnie i wesoło.

Uczeń

Prawdziwe szczęście polega na czynieniu dobra wokół siebie.

Na zakończenie uczniowie składają przysięgę:

Przyrzekamy być: życzliwymi, wesołymi, koleżeńskimi, pomocnymi
w potrzebie. Nigdy nie zapomnimy powiedzieć: Dzień dobry, Do widzenia,
Proszę, Dziękuję, Przepraszam.

Życzę wszystkim 365 dni w roku życzliwych, pełnych szacunku i zaufania.

Po akademii zorganizowałam happening życzliwości promujący uśmiech

i zasady dobrego wychowania– uśmiechnięci uczniowie nieśli transparenty z zabawnymi hasłami, pozdrawiali przechodniów i naklejali na ich ubrania uśmiechnięte słoneczka. Odwiedzaliśmy również rozmaite instytucje. Wszędzie spotykaliśmy się z życzliwym przyjęciem – zewsząd otaczały nas pozdrowienia i miłe słowa.

W przyszłym roku zamierzam wystawić bajkę muzyczną pt. „Czarodziej – Władca uśmiechu”.

Bibliografia.

Terminarzyki i kalendarze – Wydawnictwa IMPULS

15: Konspekt lekcji języka niemieckiego dla uczniów klasy pierwszej szkoły podstawowej .

Autor: Sylwia Kocińska - Szkoła Podstawowa nr 48
mgr Ildona Chrapońska - Szkoła Podstawowa nr 8.
- nauczycielki języka niemieckiego

Tematem lekcji są liczebniki główne od 1 do 12.

W oparciu o wieloletnie doświadczenie w pracy z małymi dziećmi napisałyśmy konspekt , który może służyć pomocą młodszym nauczycielom z mniejszym stażem i doświadczeniem dopiero rozpoczynających swoją pracę .

Temat lekcji : Liczebniki główne od 1 do 12 .

CELE JEDNOSTKI EDUKACYJNEJ :

- uczeń zna niemieckie nazwy liczebników głównych od 1 do 12 .
- uczeń potrafi wskazać wymienioną liczbę oraz policzyć przy pomocy nauczyciela do 12 .

POMOCE DYDAKTYCZNE :

- kolorowe obrazki z liczbami
- kaseeta z nagraniem
- cukierki
- karty z liczbami
- liczby wycięte z papieru
- liczebniki z tworzywa sztucznego
- kartki papieru
- podręcznik i zeszyt ćwiczeń "Eins, zwei, drei" dla klasy I

Metoda prowadzenia lekcji : gry językowe , odgrywanie ról / techniki - wizualizacja , gry językowe , mini scenki / .

SCENARIUSZ LEKCJI

Temat : Liczebniki główne od 1 do 12 .

Fazy lekcji	Formy aktywności ucznia	Formy pracy	Pomoce
Wprowadzenie	<p>Der Lehrer sagt, wie es wichtig ist, dass man zählen kann. Er zeigt den Schülern bunte Bilder. Auf jedem Bild gibt es eine Kardinalzahl. Die Schüler werden sie lernen. Der Lehrer führt die Kardinalzahlen von 1 bis 2 ein. Die Kassette Schüler hören zu und identifizieren die gezeigten Zahlen .</p> <p>Der Lehrer hat in der Hand zwei Bonbons. Er spricht laut und deutlich /zweimal oder dreimal, in einem einfachen Satz/ die Kardinalzahl "zwei". Dann reicht der Lehrer einem Schüler diese Bonbons mit der Bitte, den Satz zu wiederholen. Die ganze Zeit nimmt der Lehrer aktiv an der Übung teil und hilft.</p>	Praca zespołowa	kolorowe obrazki z liczbami
Przebieg lekcji	<p>Die Übung verläuft im Form eines Dialogs :</p> <p>- Lehrer : Ich habe zwei Bonbons - Schüler: Was? - Lehrer: Zwei Bonbons. - Schüler : Sagt /mit der Hilfe des Lehrers/ "Ich habe zwei Bonbons" und reicht Bonbons weiter. So übt man die Kardinalzahlen von 3 bis 12.</p> <p>Spiel "Nummer"</p> <p>Die Schüler setzen sich in den Kreis. Alle Schüler werden nach den Zahlen genannt. Nachdem der Lehrer einige Zahlen genannt hat, nehmen die Schüler ihre Plätze am Tisch .</p> <p>Auf dem Tisch liegen Karten mit den Zahlen 1,2,3...12. Der Lehrer nimmt die Karte mit der Zahl 1, zeigt sie den Schülern, legt sie auf den Tisch und sagt diese Kardinalzahl leise dem ersten Schüler. Dieser Schüler sagt sie leise dem zweiten Schüler und so weiter. Der letzte</p>	praca zespołowa	cukierki
		praca zespołowa	
		praca zespołowa	karty

Schüler sagt diese Zahl laut, nimmt die Karte mit der Nummer 1 und zeigt sie. Alle Schüler wiederholen laut : "eins". So übt man andere Kardinalzahlen.

Zwei Schüler bekommen Karten. Jeder Schüler hat sechs Karten. Alle Schüler spielen: ein Schüler gibt dem zweiten Schüler eine Karte. Dieser soll die Zahl nennen. Der Lehrer hilft, wenn es unbedingt ist. Der beste Schüler gewinnt /er macht keine Fehler/.

praca w parach

karty
cukierkiFaza
ćwiczeń

Der Lehrer legt auf den Fußboden die aus Papier ausgeschnittenen Zahlen. Neben legt er einen großen Zettel. Auf diesem Blatt hat der Lehrer früher Zahlen geschrieben. Der Lehrer bittet die Schüler die Zahlen auf den Zettel aufzukleben .

praca zespołowa

papier

" Was für eine Zahl ist im Sack?"

Im Sack sind Zahlen /aus dem Kunststoff /.

Jeder Schüler versucht zu erraten, was für eine Zahl er in der Hand hat .Er sieht diese Zahl nicht.

praca w parach

liczby z papieru

Utrwalenie

Aufgabe aus dem Arbeitsbuch /Seite 13/

Alle Schüler malen Enten. Dort sind Kardinalzahlen von 1 bis 12 .Neben jeder Zahl gibt es 12 Enten .Die Schüler müssen nur eine Ente am Anfang malen, später 2, dann 3 ,4, u.s.w.

praca samodzielna

" Übung mit den Fensterchen "

Ein Schüler öffnet den "Fensterchen-Umschlag" und stellt dem Partner die Frage: "Was für eine Zahl ist das?" /der Lehrer hilft diese Frage stellen /, indem er auf eine Zahl zeigt. Der andere Schüler antwortet .

praca zespołowa

podręcznik liczby z papieru

Praca domowa

Eine Malübung.

Jeder Schüler bekommt drei Blätter .Auf jedem Blatt sind 7 Bälle und Zahlen : 3,5,7. Die Schüler sollen nur 3, 5, 7 Bälle malen .

Powyższy konspekt jest tylko propozycją . Można go zmodyfikować w zależności od możliwości intelektualnych klasy, ich zdolności do przyswajania sobie nowego materiału leksykalnego w trakcie zabawy .

Inne propozycje do wykorzystania na lekcji o tym samym temacie to np. :

- zabawa w domino liczbowe / cyfra i odpowiadająca jej nazwa słowna /
- rzucanie kostką do gry i nazywanie cyfr ze zwróceniem uwagi na poprawną wymowę i intonację
- gra liczbowa lotto / dzieci zapisują cyfry , które zostały wylosowane i nazwane przez nauczyciela /.
- konkurs , kto szybciej wskaże prawidłową cyfrę na tablicy , gdy nauczyciel podaje odpowiednik słowny .

Podane propozycje i konspekt lekcyjny mogą przyczynić się do poprawy efektywności nauczania na pierwszym etapie edukacyjnym .

Bibliografia :

1. Podręcznik ze wskazówkami metodycznymi i zeszyt ćwiczeń dla kl. I " Eins , zwei , drei L.Halej, M. Kozubka , E. Krawczyk.
2. Materiały do kopiowania wydane do podręcznika " Eins , zwei , drei "- M Szot.
3. Poradnik dla nauczyciela do podręcznika do języka niemieckiego dla kl.I .

16: ZAJĘCIA OTWARTE DLA RODZICÓW SPOTKANIE WIGILIJNE W KLASIE II

Autor: *Elżbieta Kot - nauczycielka kształcenia zintegrowanego, SP Irządze*

Przed świętami Bożego Narodzenia zorganizowałam spotkanie wigilijne dla rodziców i dzieci mojej klasy . Klasową uroczystość poprzedziły przygotowania , w tych zajęciach zastosowałam elementy metody projektu – „ mini –projekt „. W ten sposób chciałam zaktywizować rodziców do współpracy na rzecz klasy, co wynika z planu rozwoju szkoły oraz programu wychowawczego.

Na spotkaniu z rodzicami w listopadzie poinformowałam ich o propozycji uczniów i mojej zorganizowania spotkania wigilijnego. Bez wahania wyrazili chęć udziału w przygotowaniach. Rodzice zadeklarowali się, że przygotują poczęstunek.

Następnie uczniowie w poszczególnych grupach wykonywali zadania związane ze zorganizowaniem uroczystości .Dzieci bardzo aktywnie pracowały nad dekoracją klasy, wykonały wiele ozdób choinkowych , zdobywały wiadomości o tradycjach wigilijnych od swoich najbliższych rodziców i dziadków .Również wielkie zaangażowanie wykazywały w przygotowanie inscenizacji.

Naszedł ten długo oczekiwany dzień. Dzieci przed zajęciami ustawiły stoliki i nakryły je białym obrusem , na którym ustawiły stroiki .Spotkanie upłynęło w radosnej atmosferze, były życzenia, łamanie się opłatkiem, wspólne śpiewanie kolęd oraz quiz świąteczny , w którym uczestniczyły dzieci i rodzice.

Wszystkie cele prawie w pełni zrealizowałam .Były to zajęcia , które na pewno na długo zostaną w pamięci dzieci, należy mieć nadzieję, że będą kultywować te tradycje.

Rodzice mieli również okazję do przypomnienia sobie zwyczajów świątecznych.

Uczniowie i rodzice byli bardzo zadowoleni z wykonanego projektu .

Takie spotkania integrują rodziców ze środowiskiem szkolnym.

SCENARIUSZ OTWARTYCH ZAJĘĆ METODĄ PROJEKTÓW:

MINI-PROJEKT

KRĄG TEMATYCZNY :TRADYCJE ŚWIĄT BOŻEGO NARODZENIA

TEMAT: Zorganizowanie spotkania wigilijnego w klasie II.

Cele ogólne:

- poznanie tradycji świąt Bożego Narodzenia
- przeżywanie w gronie najbliższych tradycji świątecznych
- kształtowanie postawy współuczestnictwa w uroczystościach rodzinnych i klasowych
- pogłębianie współpracy na płaszczyźnie wychowawca –rodzice -dzieci

Cele operacyjne :

Uczeń :

- Wypowiada się pełnymi zdaniami.
- Zna zwyczaje i tradycje świąt bożonarodzeniowych.
- Wykonuje ozdoby choinkowe i dekorację klasy.
- Potrafi współdziałać w grupie.
- Okazuje szacunek rodzicom i osobom dorosłym.
- Śpiewa kolędy.
- Umie złożyć życzenia.
- Ma poczucie więzi z rówieśnikami i z rodzicami.
- Angażuje rodziców do współdziałania.
- Ma poczucie odpowiedzialności za powierzone zadania.

Środki dyd.: Choinka i bombki z brystolu –quiz wigilijny, rekwizyty do inscenizacji(gwiazdka, karty świąteczne, opłatki , gałązki sosny), biały obrus , stroiki, nagrania kolęd ,zimne ognie .

PRZEBIEG:

1. Zainicjowanie mini- projektu: wysłuchanie wiersza
pt. "Wigilijny wieczór „T. Kubiaka
* Sprowokowanie dzieci do dyskusji na temat tradycji świątecznych.
Co daje ludziom obchodzenie świąt ? Jakie są tradycje świąteczne ?
2. Rozważanie propozycji mini- projektu.
Co możemy zrobić , aby poznać tradycje wigilijne ?
  - Podawanie propozycji przez dzieci.
  - Wyłonienie tematu w formie dyskusji- spotkanie wigilijne w klasie .
3. Wspólne opracowanie mini- projektu uroczystości :
Uczniowie ustalają :
  - Co jest do zrobienia?
  - Zdobycie wiadomości o tradycjach świątecznych.
  - Przygotowanie inscenizacji i rekwizytów przez uczniów.
  - Przygotowanie poczęstunku przez rodziców.

Osoby odpowiedzialne :

zdobycie wiadomości na temat tradycji świątecznych –wszyscy uczniowie, inscenizacja – uczniowie, ubieranie choinki- uczniowie, dekoracja klasy samorząd klasy, ustawienie ławek i stołków – chłopcy, nakrycie stołu – dziewczynki,

poczęstunek – rodzice, konkurs o tradycjach świątecznych –nauczyciel.

Czas realizacji około 3 tygodnie.

4. Wykonanie projektu

- Przygotowanie sali
- Ubranie choinki
- Nakrycie stołu
- Inscenizacja
- Dzisiaj przedstawiamy tradycje świąt Bożego Narodzenia.
- Wykonanie przez uczniów piosenki pt .”Mali kolędnicy „.
- Ta gałązka sosny to symbol ubierania choinki.
- Oplatki i kartki świąteczne to tradycja składania sobie życzeń.
- Te ciastka to symbol spożywania wigilijnych potraw.
- Słowo wigilia oznacza oczekiwanie . W tym dniu szczególnie oczekujemy na przyjście Pana Jezusa.
- „Jest taka tylko jedyna, jedyna radosnym mrugnięciem Wigilię rozpoczyna.”
- Gdy zabłyśnie pierwsza gwiazdka, zasiadamy do Wieczery.
- „Choinka zielona, z zielonego lasu przyszła tutaj do nas .
- Trudno sobie wyobrazić dzisiaj świąt bez choinki, chociaż w Polsce ubieramy ją dopiero od stu lat.
- Uczennice śpiewają piosenkę pt. „Choineczka”.
- „Jak obrządek stary każe, gospodyni siankiem stół zaściela na pamiątkę żłobu Zbawiciela.”
- „Gdy oplatkiem się łamiemy ,to życzymy bliskim ,żeby pokój był na ziemi i niósł radość wszystkim .”
- „Żeby słońce nam świeciło zawsze naokoło, żeby ludziom tutaj dobrze było i wesoło.”
- Wieczera składa się z 12 albo nieparzystej liczby potraw.
- „Podobno ta noc jest pokoju nocą, zwierzęta przemawiają. „
- „Miasta, wioski zaśnieżone, wszystko białe dookoła.
Na pasterkę biją dzwony, zapraszają do kościoła.”
- „Taka jest tradycja ,że nucimy ją razem.
Płynie z serca i myśli , pełna wspomnień i marzeń.”
- Zaśpiewajmy ją razem dla małego Jezusa ,
niech nas wzrusza.”
- Wspólne śpiewanie kolęd.

- Quiz o tradycjach świątecznych
Pytania w umieszczone na bombkach z papieru i na papierowej choince./Losowanie pytań i odpowiadanie na nie przez uczniów wspólnie z rodzicami/.

  1. Kto obchodzi imieniny w dzień WIGILII.
  2. Ile nakryć przygotowuje się na Wieczere .
  3. Jaki znak na niebie jest sygnałem do rozpoczęcia Wieczery?
  4. Dlaczego kładzie się pod obrusem siano?
  5. Dlaczego zostawia się wolne miejsce przy wigilijnym stole?
  6. Jak inaczej nazywamy ozdoby choinkowe?
  7. Ile potraw powinno być na wigilijnym stole?
  8. Od kiedy pojawiła się choinka w Polsce?
  9. Jakie znasz potrawy wigilijne ?
  10. Co znajdujemy pod choinką po Wieczery?
  11. Jak nazywają się pieśni ,które śpiewa się na Boże Narodzenie?

  - Życzenia
  - Poczęstunek.
  - Świąteczne przyrzeczenie .(Uczniowie powtarzają tekst i zapalają zimne ognie.)
  - nie sprawię nikomu przykrości,
  - zapomnę o sprzeczkach i waśniach,
  - gwiazdka w moim domu będzie radosna i wyjątkowa,
  - sercem obdaruję innych,
  - wrócę po świętach pełen zapału do pracy , nauki i zabawy.

5. Ukończenie mini- projektu

Ocena zamierzonego mini- projektu.

JESTEM ZADOWOLNY.....

NIE JESTEM ZADOWOLONY.....

(Uczestnicy przypinają bombki w odpowiednim miejscu.)

WYKORZYSTANO:

1. B.Ogrodowskiej – „Krały rok”
  2. H.Exley- „Wesołych Świąt”
  3. K.Lenkiewicz- „Wybór wierszy okolicznościowych”
  4. K. Wszyńska – „Czym jest projekt?” - „Życie Szkoły nr 9/01
-

17: "WITAJ MAJOWA JUTRZENKO"

Autor: *Elżbieta Kot - nauczycielka kształcenia zintegrowanego, SP Irządze*

Rocznicę uchwalenia Konstytucji 3 Maja obchodzili polscy patrioci uroczyście już pod zaborami ,również wielkim świętem państwowym była w okresie międzywojennym . Po II wojnie światowej w nowej sytuacji politycznej i ustrojowej , zaprzestano obchodzenia tej rocznicy. Dopiero 6 kwietnia 1990 r .Sejm Rzeczypospolitej Polskiej zdecydował przywrócić jako święto państwowe dzień 3 Maja-rocznicę uchwalenia pierwszej polskiej Konstytucji w1791r.

Aby przybliżyć to wydarzenie najmłodszym Polakom napisałam scenariusz inscenizacji , która ma być ciekawą i przystępną lekcją historii. Do tej pory nie spotkałam inscenizacji na ten temat na poziomie nauczania początkowego , a moim zadaniem w szkole było zorganizowanie akademii z okazji 3 Maja, więc postanowiłam sama napisać scenariusz.

(Uczniowie ustawieni swobodnie, ścianę zdobi hasło " WITAJ MAJOWO JUTRZENKO ,, , na stojakach flagi państwowe.)

Rozpoczęcie uroczystości – wysłuchanie Hymnu Państwowego

Czworo uczniów - recytacja.

Uczeń I

Dlaczego obchodzimy Święto 3 Maja ?

Uczeń II

To rocznica uchwalenia Konstytucji.

Uczeń III

A co to jest Konstytucja ?

Uczeń IV

Jest to ustawa określająca urząd państwa oraz podstawowe obowiązki obywateli wobec ojczyzny.

Troje uczniów- recytacja

Uczeń V

Teraz cofnijmy się w czasie . Jest 3 maja 1791 r. została uchwalona i zaprzysiężona pierwsza w Polsce i w Europie Konstytucja.

Uczeń VI

Uchylmy rąbka historii i przyjrzyjmy się na radość jaka towarzyszyła tym wydarzeniom.

(Nagranie bicia dzwonów kościelnych –stopniowe wyciszenie i recytacja.)

Uczeń VII

Biją dzwony... Pieśń radosna

Poprzez cały leci kraj ,

W złotym słońcu wstała wiosna ,

I z nią drogi Trzeci Maj.

Biją dzwony , dzwonią dzwony

Na Zygmunta biją zew,

Poprzez zielone pól zagony

Płynie ich dźwięczny śpiew .

Pieśń „ Cześć Polskiej Ziemi” - w wykonaniu uczennic z kl. VI

Uczeń IX

Dzisiaj naród w sejmowej sali epokowe prawa uchwalił ,

Więc idzie szlachta , plebs, wielmoże ,

Każdy radować się dzisiaj może .

(Do sali wchodzi dobosz gra na bębenku za nim kroczy król, uczniowie machają biało- czerwonymi chustkami i kwiatami.)

Wszyscy

Niech żyje sejm , król kochany

Niech żyją wszystkie stany .

Uczeń X

Wchodzi król w radosnej wrzawie ,

Zebranych wita łaskawie ,

Ku tronowi z wolna kroczy ,

Wzruszonemu błyszczą oczy .

Nagle milknie ciżba zbita .

Marszałek ustawę czyta .

Marszałek

Wielka ma zawitać zmiana:

Wolność , równość wszystkim dana .

Wszyscy zjednoczą się w pracy:

Szlachta, mieszczenie , wieśniacy.
Wszyscy też w równej mierze
Polsce służyć winni szczerze .
Kto za tym ,niech głos swój poda .
(Zwraca się do zebranych)

Wszyscy

Zgoda ! Zgoda !
Niech żyją wszystkie stany !

Narrator I

Król wstał z tronu widać go było wyraźnie . Słońce schowało się już za okna sali .Panował w niej cień błękitnawy . Biały mundur ,który król miał na sobie , świecił w cieniu .

Narrator II

Król na świętą księgę dłoń kładzie i składa przysięgę Bogu i gromadzie .

Król

Ślubuję Ci Panie jakom król prawy nie zdradzić ustawy
I ,że w polskim kraju od końca po kraniec
Braterstwo i miłość nigdy nie ustanie .
Bogacz ,kto czy biedny wszyscyśmy wszak jednej
Matki Polski dzieci .

Wszyscy

Wiwat, król , wiwat wszystkie stany!

Król

Zapamiętajże narodzie
W waśni zguba ,siła w zgodzie .

Wszyscy

Zgoda, zgoda, zgoda !

Pieśń „Kocham Cię Polsko” - wykonanie uczennice kl. VI.

Uczeń I

Na warszawskim rynku
Choraǳwie się chwieją,
Zajaśniała wiosna
Majową nadzieją !

Uczeń II

Nad ojczystym łanem ,
Dziś w służbie dla ojczyzny
Chłop porównał z panem.

Uczeń III

Czas Ci Polsko zgoić
Twoje ciężkie blizny :
Wszyscy dzisiaj równi w obliczu ojczyzny .

Uczeń IV

O, ty dniu radosny ,
O, ty Trzeci Maju,
Zapachniałeś kwieciem
W całym kraju.

Uczeń V

Zapachniałeś kwieciem
Najsłodszej wonności :
Miłością ojczyzny
I bratniej jedności.

Uczeń VI

Weźmy weselne szaty
Dzień to kraju święcony
Jakże ten król nasz bogaty
Skarb jego – serce .

Uczeń VII

Uczcie się dzieci nasze
Nucić tę pieśń wraz z nami

Ażeby nasze wnuki
Śpiewały ją wiekami (...)

Pieśń „Witaj Majowa Jutrzenko „- w wykonaniu wszystkich uczniów.

WYKORZYSTANO :

1. MAŁY SŁOWNIK JĘZYKA POLSKIEGO – PWN
  2. M. DĄBROWSKA –:” DZIECI OJCZYZNY”
  3. MARIA J. SKALECKA –WIERSZ – „BIJĄ DZWONY...”
  4. M.KONOPNICKA- WIERSZ „TRZECI MAJ”
  5. E. GAŁCZYŃSKA ,Z. GRABCZYK-„UCZCIMY WIERSZEM I PIOSENKĄ”
  6. INSCENIZACJE W KLASACH I - III
-

18: Kącik żywej przyrody w edukacji przyrodniczej

Autor: Elżbieta Milkiewicz - Nauczyciel kształcenia zintegrowanego, Szkoła Podstawowa w Olsztynie

Obserwacja przyrody ma wpływ na sferę umysłową dziecka rozwijając spostrzeżenia, wrażenia. Eksperyment jest tą metodą pracy, która najbardziej przemawia do dzieci w młodszym wieku szkolnym. Dlatego każdy nauczyciel nauczania zintegrowanego wraz z dziećmi powinien urządzić kącik przyrody, stwarzając olbrzymie możliwości przeprowadzenia obserwacji przez dłuższy okres.

„**Kącik przyrody**” to wydzielone w sali miejsce, w którym zgromadzone są obiekty przyrody ożywionej i nieożywionej w oparciu o które realizujemy zadania programowe. Stanowią one tworzywo w kształtowaniu procesów poznawczych dzieci.

„**Kącik przyrody**” może zawierać następujące części składowe:

- **na najniższym poziomie**, tuż nad podłogą: otwarte szuflady na różne przybory (skrzyneczki, doniczki, słoiki, szufelki, szczoteczki, miotełki, szmatki, polewaczki, łopatkę, grabki);
- **na poziomie drugim** od dołu: hodowle zwierzęce – akwaria, terraria;
- **na poziomie trzecim** od dołu: szeroka półka do hodowli roślin, tam będzie ustawiało się różne skrzynki z wysiewami i rozsada, a także w innym okresie, doniczki z posadzonymi roślinami kwiatowymi np. tulipan, pelargonie, trykrotka;
- **na poziomie czwartym** od dołu, na półce stosunkowo wyżej, rośliny kwiatowe o specjalnych wymogach: np. begonie, kaktusy, asparagus.

W tak urządzonym „**kąciku**” można założyć różne instalacje, jak instalację do przewietrzenia, do oświetlenia i do ogrzewania. Należy pamiętać o zabezpieczeniu tych urządzeń w czasie, kiedy dzieci pracują przy „**kąciku**”.

Urządzenie „**kącika przyrody**” zależy od:

- pory roku
- realizowanej aktualnie tematyki,
- wieku dzieci,
- wyposażenia ogrodu w rośliny.

Ważną rolę ogrywa właściwy wybór miejsca w sali na „**kącik przyrody**”. Należy uwzględnić główne dwa aspekty:

- warunki fizyczne dla życia roślin i zwierząt,
- możliwość wykonywania przez dzieci różnorodnych czynności.

Zadaniem nauczyciela jest organizowanie sytuacji aktywizujących dzieci do poznawania okazów w „**kąciku przyrody**”.

Dzieci interesują się zgromadzonymi w „**kąciku**” okazami gdy nauczyciel:

- urządza „**kącik**” stopniowo, przy czynnym udziale dzieci,
- wprowadza w nim zmiany,
- włącza się do spontanicznych obserwacji dzieci,
- pomaga dzieciom w czynnościach pielęgnacyjnych, związanych z hodowlą roślin i zwierząt
- inicjuje zabawy i zajęcia z wykorzystaniem obiektów przyrodniczych (przykłady zabaw i zajęć w „**kąciku**” przedstawię później)

Okazy w „**kąciku przyrody**” powinny być prezentowane w taki sposób, by wywoływały dzieci zaniepokojenie, chęć ich poznania. Zaniepokojenie „**kącikiem**”, chęć obserwowania hodowli i dostarczania okazów, staramy się obudzić w całej klasie. W „**kąciku**” należy prowadzić stałe lub okresowe hodowle roślin i zwierząt. Do stałych hodowli, które powinny występować w „**kącikach**” należy zaliczyć rośliny doniczkowe oraz rośliny i zwierzęta wodne.

Poprzez hodowanie roślin doniczkowych zapoznajemy dzieci z zasadami pielęgnowania, zwracamy uwagę na ziemię w doniczkach, wodę do pielęgnowania, dostęp powietrza, oświetlenie.

Akwarium w „**kąciku**” powinno być tak umieszczone, aby dzieci mogły swobodnie obserwować ryby.

Krajowe ryby są kłopotliwe w hodowli szkolnej i dlatego wybieramy z wielkiej ilości ryb egzotycznych te, które są łatwiejsze do hodowli, które będą się nam dobrze rozwijały i są równocześnie efektowne w kształtach i barwie. Należą do nich przede wszystkim tzw. złote rybki: złoty karaś, welon, kometa, niektóre z brzanek, a z naszych ryb: ewentualnie ciernik i słonecznica.

Nie należy zapominać o drobnych zwierzętach wodnych w akwarium. Wiele z nich prowadzi rozbójniczy tryb życia i dlatego nie mogą być trzymane razem z rybami. Trzeba dla nich urządzić oddzielne akwarium lub po prostu duży słoje. Zwierzętkami godnymi poznania przez dzieci, przeznaczonymi do hodowli w „**kąciku przyrody**” są dżdżownice, bielonek kapustnik. Dla nich trzeba wykonać specjalne urządzenia hodowlane. Ze zwierząt większych można hodować w terrarium żółwie lądowe /żółwia greckiego lub marokańskiego/, chomika syryjskiego, świnkę morską, białe myszy, a przejściowo ropuchę i żabę.

Podstawą organizacji opieki w „**kąciku przyrody**” jest systematyczność. Trzeba zdawać sobie sprawę z tego, że wszystko, co się w „**kąciku przyrody**” znajduje – żyje i ma wymagania bieżące, codzienne, a nawet częstsze. Dlatego nie może być mowy o prawidłowym prowadzeniu „**kącika**” - jeżeli związanych z nim czynności nie włączy się do codziennych zajęć z dziećmi.

Nie wszystkie dzieci muszą w tym samym czasie obsługiwać „**kącik**”. Można zorganizować grupy dyżurujące, które będą zmieniały się co tydzień i przez cały tydzień prowadziły opiekę nad roślinami i zwierzętkami.

Dzieciom trzeba jednak bardzo jasno powiedzieć, jakie czynności do nich należą i jak je wykonać.

Jesienią w „**kąciku**” urządzamy wystawę plonów z sadu i warzywnika, różnych warzyw i owoców jadalnych. Następnie gromadzimy dzikie owoce i nasiona służące za pokarm zwierzętom jak np. jagody czarnego bzu, śnieguliczki, jarzębiny, jałowca, dzikiego wina, suche owoce i nasiona różnych drzew: lipy, buku, olchy, leszczyny. W oparciu o zebrany materiał możemy: porównywać owoce, klasyfikować je, przyporządkowywać do odpowiednich liści, grupować ze względu na sposoby rozsiewania się nasion, obserwować kiełkowanie.

Jesienią możemy również „**zgrupować**” grzyby np. pod hasłem.

„**Poznajemy grzyby**”.

Dzieci porównują wygląd zewnętrzny, wyróżniają wspólną cechę grzybów, zwracają uwagę na różnicę budowy spodniej części ich kapelusza, mówią o prawidłowym zrywaniu grzybów, o ochronie ściółki leśnej oraz o znaczeniu grzybów niejadalnych w przyrodzie.

Nauczyciel zwraca również uwagę na inne grzyby np. drożdże, pleśń (np. na chlebie razowym), huby.

Niezmiernie ważną i pouczającą czynnością jest prowadzenie w **kąciku** kalendarza pogody,

w którym dzieci notują dni słoneczne, pochmurne, deszcze, grad, śnieg, szron, mgłę, mróz, odwilż.

W „**kąciku przyrody**” w różnych porach roku można hodować;

- jesień – dżdżownica
- zima- - chomik, świnka morska, białe myszki
- wiosna – gąsienice, skrzek żabi i kijanki żaby, ropuchy, ślimaki lądowe.

Okresowe hodowle wzbudzają duże zainteresowanie dzieci, ponieważ rolę ogrywa czynnik „nowości”, w związku z tym zaleca się okresowo pielęgnować następujące rośliny:

wrzesień: pielęgnowanie roślin ozdobnych z ogrodu szkolnego lub działek np. astry, nagietki, cynie, dalie, mieczyki.

październik: założenie hodowli roślin cebulowych np. krokusów, narcyzów, hiacyntów, lilii (wiadomości na temat ich hodowli przedstawione są w książce E.I.Frątczaków „kącik przyrody...” s.117)

listopad: założenie hodowli drzew z kielkujących nasion, np. dębu, klonu, lipy, kasztanowca

grudzień: założenie ogródka warzywnego – pietruszki z korzenia na natkę – w ziemi i w wodzie; cebuli na szczypiorek; rzeżuchy w ziemi i na bibule

styczeń: założenie hodowli fasoli ozdobnej w ziemi i w wodzie(łatwiej zrozumieją cykl rozwojowy roślin – od nasienia do nasienia)

lut: - hodowla liści warzyw, np. ziemniaków, marchwi, buraków

posianie roślin ozdobnych na rozsady do ogrodu, np. aksamitki, cynie, floksy, lwie paszcze, szalwie, nasturcje

marzec: założenie hodowli gałązek drzew- kasztanowca, wierzby, brzozy

- posianie ziaren żyta (tradycje wielkanocne)

- posianie nasion roślin użytecznych na rozsady do ogrodu, np. pomidory, ogórki, sałata

kwiecień, maj: - pielęgnowanie roślin ozdobnych z ogrodu szkolnego(tulipany, narcyzy konwalie)

- przesadzanie roślin doniczkowych

czerwiec: - pielęgnowanie roślin ozdobnych z ogrodu(kosańce, floksy, niezapominajki)

- pielęgnowanie roślin z ugorów np. żmijowiec, krwawnik, gorczyca.

W „**kąciku przyrody**” gromadzimy również różne okazy z wycieczek. Takie środowiska jak łąka, las, pole, brzeg rzeki, sad, ogród warzywny, kwiatowy mogą dostarczyć najróżnorodniejszego „tworzywa przyrodniczego”, tj. korzeni, gałązek, liści, kory, mchu, traw, żołądzi, owoców, warzyw. Przyzwyczajamy dzieci do umiejętnego korzystania z darów przyrody, uczymy planowego gromadzenia tworzywa, z przewidywaniem możliwości jego wykorzystania, zachęcając do czynnego uczestnictwa w urządzaniu „**kącika przyrody**”.

W „kąciku ” organizujemy różnorodne zabawy i zajęcia, jak np. :

- przedstawione rośliny poklasyfikuj na: doniczkowe, wodne i warzywne;

- słóiczki z roślinami ustaw obok planszy przedstawiającej ich środowiska życia(łąka, pole, las, ogród warzywny, ogród kwiatowy, staw)

- spośród roślin hodowlanych, w” kąciku” wymień nazwy na głoskę k, p.,z modeli zwierząt wybierz zwierzęta leśne i ustaw na makiecie lasu;

- spośród rysunków(modeli) ptaków wybierz te, które jesienią odlatują do krajów południowych i te , które zostaną u nas na zimę.

Zadania tego typu dają możliwość sprawdzenia prawidłowości przyswojenia przez dzieci wiadomości i niektórych pojęć.

Prowadzimy również proste doświadczenia i obserwacje z zakresu przyrody nieożywionej, uwzględniając m.in. zmiany konsystencji ciał pod wpływem temperatury, parowania wody i skraplania się pary, rozpuszczenia się niektórych substancji w wodzie (np. cukru, soli) i zjawisko krystalizacji. Gromadzimy więc niezbędne eksponaty np. kawałków drewna, koks, węgla kamiennego, torfu, magnezu, gleby, bursztynu, kostek cukru, soli itp. W „kąciku” powinny znaleźć się też mikroskop, lupy i sprzęt pomocniczy oraz eksponaty z przyrody nieożywionej – skały, minerały oraz wyroby z nich pochodzące.

W „kąciku” prowadzimy również proste doświadczenia, np. wykazanie ujemnego działania różnych zanieczyszczeń „Doświadczalne życie roślin” art. Ingrid Paśko(Życie Szkoły 98)

Poprzez „kącik przyrody umożliwiamy dzieciom:

- poznawanie przejawów życia oraz ciągłość zjawisk biologicznych,
- dokonywanie nieskomplikowanych doświadczeń biologicznych,
- przyzwyczajamy do dłuższego systematycznego obserwowania roślin i zwierząt,
- obserwację i porównywanie oraz dostrzeganie związków między organizmem roślinnym, a warunkami życia,
- zdobywanie umiejętności pielęgnowania,
- zaprawiamy do zespołowej pracy,
- wyrabiamy umiejętności przyrodnicze i szacunek dla życia i prawa do niego, wszelkich istot żywych nie zagrażających gospodarce człowieka.

Bibliografia

1. E.I. Frątczak „ Funkcje i urządzenie kącika przyrody”.
2. L.Domka,E. Bednarczyk „ Ziemia jak ogród”, Ten świat 1995, nr 3
3. M. Kowalewska, M. Kownacka „ Głos przyrody, wiosna- lato” Nasza Księgarnia 1969
4. M.Lelonek „ Kształtowanie pojęć z przyrody nieożywionej w nauczaniu początkowym”WSiP Warszawa 1984
5. H.Gutowska „ Środowisko społeczno – przyrodnicze w klasach I-III” WSiP 1982

19: Znaczenie wycieczki w nauczaniu zintegrowanym.

Autor: Elżbieta Milkiewicz - Nauczyciel kształcenia zintegrowanego, Szkoła Podstawowa w Olsztynie

Pragnę w tym artykule podzielić się z młodymi, rozpoczynającymi pracę nauczycielami, moimi doświadczeniami i wskazówkami dotyczącymi organizowania wycieczek z dziećmi w młodszym wieku szkolnym.

Poprzez wycieczkę rozumieję przede wszystkim takie formy pracy dydaktyczno-wychowawczej szkoły, umożliwiające uczniom bezpośrednio poznanie środowiska lokalnego, własnego regionu, kraju ojczystego. W wyniku udziału w wycieczce uczniowie szybciej przyswajają przedstawiony im materiał programowy, trwale i łatwiej zapamiętują. Wycieczka jest cennym uzupełnieniem i ukoronowaniem procesu dydaktyczno-wychowawczego, pozwala zwalczyć werbalizm, wprowadzając ożywienie. Jest to również poszukiwanie nieschematycznych form wypoczynku i kontaktu z przyrodą.

Zadanie dydaktyczne i wychowawcze może spełnić jedynie taka wycieczka, która jest „dobrze przygotowana i przeprowadzona oraz wielostronnie wykorzystana. Opracowując program wycieczki należy pamiętać o dostosowaniu go do wieku uczniów, poziomu umysłowego, przygotowania teoretycznego, kondycji psychofizycznej i zainteresowań. Przygotowanie wycieczki polega na wyraźnym określeniu jej celu, na ustaleniu miejsca, w którym będziemy przeprowadzać obserwacje, na przygotowaniu narzędzi, przyborów, przyrządów pomiarowych, toreb na okazy, na wzbudzeniu zainteresowań tematyką wycieczki i motywacji poznawczej uczniów. Dzieci przed wyruszeniem na wycieczkę powinny wiedzieć, co mają zobaczyć, usłyszeć, poznać, umieć przeprowadzić obserwację, a przede wszystkim chcieć poznać wybrane środowisko. Należy również przypomnieć o zasadach bezpieczeństwa.

Po ustaleniu celu wycieczki i wybraniu obiektu do zwiedzania (np.: gospodarstwa hodowlanego, warzywniczego, zakładu usługowego, fabryki, sklepu, muzeum, domu kultury) uczniowie piszą list, w którym zwracają się z prośbą o pozwolenie na zwiedzanie obiektu czy terenu, o możliwości spotkania się z przedstawicielem danej instytucji. Po uzyskaniu zgody na zwiedzanie obiektu, bardzo ważną jest praca z uczniami polegająca na zainteresowaniu tematem, zbieraniu materiałów, zbieraniu pytań, na które wycieczka ma dać odpowiedź.

Przebieg wycieczki może być różny, w zależności od zwiedzanego obiektu, pory roku, celu i tematu.

W czasie wycieczki nauczyciel w pełni poznaje wychowanków. Odkrywa w nich zaradność, uspołecznienie, koleżeństwo, kulturę w obcowaniu, bogactwo zainteresowań, hart fizyczny lub przeciwnie – niedoświadczenie życiowe, samolubstwo, grubiaństwo, brak karności. Wycieczka szkolna stwarza wyjątkowo korzystne warunki dla zwrócenia uwagi na charakter ucznia, na braki w jego wychowaniu, na jego moralną i społeczną postawę. Na przykład niektóre dzieci mają tendencję do beztroskiego zrywania i zbierania wszystkiego, co im się spodoba. Mogą to być kwiaty, liście, gałązki, owoce, kora drzew itp. Nauczyciel musi czuwać nad zachowaniem dzieci, uczyć radości z piękna w naturalnych warunkach, powstrzymać się od zrywania, niszczenia, a równocześnie pozwolić dzieciom zebrać pewne okazy liści, kamyków, grzybów, gdyż niektórzy uczniowie lubią mieć różne skarby, mają potrzebę zbierania.

Wiele wysiłku trzeba poświęcić na wdrożenie uczniów do wnikliwej obserwacji - w klasie pierwszej będzie to obserwacja pod kierunkiem, w klasie II i III można już zalecać dokonywanie łatwiejszych obserwacji samodzielnie lub w grupie.

W klasie I będą to wycieczki trwające stosunkowo krótko, mające na celu poznanie rodzinnej miejscowości, a w niej: życie i pracę ludzi, rzeźbę terenu, zabudowę, drogi, mosty i ruch drogowy, zakłady pracy i instytucje, miejsca pamięci narodowej, pamiątki przeszłości, szatę roślinną, zwierzęta w różnych porach roku.. Wdraża ona uczniów klasy I do prowadzenia obserwacji, do właściwego zachowania się w różnych sytuacjach, wyrabiają orientację

w terenie, uczą szacunku dla ludzi i ich pracy, budzą wrażliwość na piękno przyrody, architektury, krajobrazu ojczystego. W klasach II-III mogą być już wycieczki dalsze i dłuższe.

Wśród różnorodnych sposobów realizacji celów kształcenia i wychowania w nauczaniu wycieczki zajmują czołowe miejsce.

Można wyróżnić następujące typy wycieczek:

1. **Wycieczki bliższe** - to krótkotrwałe lekcje w terenie w celu obserwacji obiektu lub zjawiska związanego tematycznie z treściami programowymi aktualnie realizowanymi. Do tego typu zaliczyć można także tzw. "wypadki".
2. **Wycieczki dalsze** - to wycieczki kilkugodzinne (1-3 godziny). Obejmują one szerszy zakres tematyczny; wymagają uwzględnienia tematyki przedmiotowej z jednoczesnym wybiórczym potraktowaniem materiału poznawczego. W trakcie tego typu lekcji w terenie dzieci zdobywają wiedzę przez działanie- doświadczenie, pomiary i eksperymenty, pracę.
3. **Wycieczki całodzienne** - głównym celem takich wycieczek jest wprowadzenia dziecka w naturalne środowisko społeczno - przyrodnicze jako integralną całość. Dziecko uczy się w ten sposób prawdziwej, selektywnej obserwacji i unikanie nadmiaru wrażeń. Tego typu wycieczki są najtrudniejsze pod względem organizacyjnym, gdyż wymagają zapewnienia dzieciom wyżywienia, odpoczynku, opieki ze strony dorosłych, oraz korzystania ze środków lokomocji.

Wycieczki wszystkich typów dają dużo możliwości rozwijania u dzieci właściwego stosunku do przyrody oraz najbliższego otoczenia. Powinny stwarzać uczniom warunki zetknięcia się z rzeczywistością, do gromadzenia spostrzeżeń, które będą stanowiły podstawę analizy i syntezy. Dobrze jest je czasem połączyć z zabawą, grą terenową czy pożyteczną pracą dla środowiska.

Wycieczka jest bardzo trudną formą organizacyjną dla nauczyciela, który musi umiejętnie zapanować nad dziecięcą swobodą, ruchliwością, szerokim zainteresowaniem, rozkojarzeniem i jeszcze nauczyć!

Różnorodność zadań wykonywanych na wycieczce stwarza okazję do przydzielenia prac zgodnie z zainteresowaniami i możliwościami uczniów, co wzmacnia ich zapał do pracy, dostarcza przeżyć. Przeżycia te pozostają w pamięci, a wraz z nimi spostrzeżenia, wyobrażenia i wnioski związane z obserwowanymi sytuacjami.

Wycieczka, aby sprawiała ważną rolę w procesie dydaktyczno-wychowawczym, musi być wielostronnie wykorzystana. Jej zadania nie mogą kończyć się w terenie, po zejściu się uczestników wycieczki do domu. W wyniku obserwacji poczynionych podczas wycieczek uzupełnionych rozmowami a także wzbogaconych wierszami, piosenkami, zagadkami i podręcznikiem wiadomości te zostaną wykorzystane dalszymi w procesie kształcenia dziecka.

Dobłą pomocą do podsumowania wycieczki lub nawiązania do niej jest album lub kronika klasowa, bardzo chętnie prowadzona przez dzieci. Uczniowie w formie opisu lub ilustracji podsumowują wycieczkę, urozmaicają zawarte informacje ciekawymi fotografiami, mapkami i zdobytymi okazami. Wycieczka jest lekcją patrzenia, słuchania i mówienia.

Wycieczki stwarzają doskonałą okazję do poznania stron rodzinnych, do pokazania dzieciom przemian zachodzących w ich miejscowości, do zapoznania z pracą ludzi w różnych zawodach i ich osiągnięciami.

Wycieczki dają obraz życia przyrody i społeczeństwa. Pozwalają zweryfikować wiedzę zdobytą w szkole, rozszerzyć ją i utrwalić. Wyrabiają wytrzymałość i odporność psychiczną, a także zaufanie do własnych sił i możliwości.

Wyrabiają wzajemną życzliwość wśród uczniów, wdrażają do umiejętnej pracy grupowej, wpływają na kształtowanie się takich cech charakteru jak: koleżeństwo, wytrwałość, zaradność. Nauczycielowi pomagają lepiej i prędzej poznać uczniów. Odgrywają dużą rolę

w kształtowaniu i rozwijaniu zdolności poznawczych, rozwijają spostrzegawczość, uczą rozumowania, wysuwania wniosków,

oraz samodzielnego myślenia. Jest to także spotkanie z pięknem natury, z pięknem ludzkiej twórczości oraz kształtowanie odpowiedniej postawy uczniów klas początkowych, w stosunku do przyrody i upajanie już od najmłodszych lat potrzeby jej ochrony. Wycieczki rozwijają zamiłowanie do turystyki i krajoznawstwa.

A oto proponowane trasy szkolnych wycieczek przyrodniczo – krajoznawczych na terenie Olsztyna i okolic.

A. WYCIECZKA PRZYRODNICZO – KRAJOZNAWCZA PO GÓRACH TOWARNYCH.

Wychodząc z rynku olsztyńskiego ulicą Żwirki i Wigury udajemy się w kierunku Częstochowy, następnie skręcamy w ulicę Mstowską i idziemy drogą prowadzącą do wsi Kusiecia. Dochodzimy do miejsca, gdzie mieści się pomnik poświęcony ofiarom II wojny światowej pomordowanym na Ziemi Częstochowskiej. Idąc alejką dochodzimy do mogił poległych. Wracając udajemy się dalej ulicą Mstowską wzdłuż boru sosnowego do podnóża Gór Towarnich. Idąc ścieżką prowadzącą do przełęczy skręcamy na Wzgórze Towarnie Małe. Stamtąd dostrzegamy w oddali ruiny zamku olsztyńskiego oraz otoczoną lasem sosnowym Pustynię Szubienicę. Podziwiamy tam też roślinność naskalną oraz rzadko spotykany dziewięciokwiat beziodynkowy. Następnie, przechodząc przełęcz, udajemy się w stronę Wzgórza Towarnie Duże. Po lewej stronie dostrzegamy młodnik sosnowy. Od strony wsi Kusiecia znajduje się wejście do groty niedźwiedziej. Z daleka widoczna jest Góra Lisica. Schodzimy przełęczą w kierunku drogi asfaltowej, którą prowadzi czerwony szlak. Dochodzimy do wsi Kusiecia i autobusem wracamy .

B. WYCIECZKA KRAJOZNAWCZO – PRZYRODNICZA PO WZGÓRZACH OLSZTYŃSKICH

Z rynku miasteczka idziemy ulicą Zamkową w kierunku ruin. Po lewej stronie mijamy kościółek zabytkowy z XVIII wieku. Idąc wyznaczoną trasą wspinamy się na szczyt Wzgórza Zamkowego. Najpierw mijamy zamek główny. Po lewej stronie widnieje zespół białych skał zwany Cyrkiem. Dochodzimy do baszty okrągłej. Stamtąd rozpościera się malowniczy widok na okoliczne tereny. U podnóża rozpościera się miasteczko Olsztyn, nieco dalej patrząc w tę stronę dostrzegamy Góry Towarnie. Spoglądając w przeciwną stronę widzimy wzgórze wapienne Biakło, Lipówkę i Cegieliń, a w dali rysuje się zielone pasmo Gór Sokolich. Podziwiamy ciekawą roślinność naskalną, która porasta Słoneczne Skałki. Udajemy się w stronę kwadratowej wieży, skąd widoczne są dobrze fundamente dawnych zabudowań gospodarczych i resztki murów otaczających zamek. Schodzimy tą samą trasą, lecz u podnóża zamku skręcamy ścieżką do asfaltowej szosy prowadzącej do Janowa.

Idąc w kierunku Olsztyna skręcamy przed cmentarzem komunalnym w prawo i udając się borem sosnowym dochodzimy do miejsca martyrologii z czasów II światowej. Następnie wracamy do rynku ulicą Mstowską.

C. WYCIECZKA KRAJOZNAWCZO- PRZYRODNICZA PO GÓRACH SOKOLICH

Po terenie rezerwatu Góry Sokole możemy poruszać się wzdłuż wyznaczonych szlaków turystycznych. Udajemy się autobusem nr 67 do miejscowości Biskupice i wracając szlakiem czerwonym mijamy Górę Donicę wchodząc na szlak czerwony. W czasie wycieczki badamy warstwową budowę lasów. Podziwiamy bogate runo leśne pokryte między innymi: konwaliają majową, żywcem dziewięciolistnym, bluszczem pospolitym i paprotnikiem kolczastym. W drzewostanie tych lasów dominuje buk, jodła pospolita, dąb, a niższe partie wzgórz pokrywa sosna zwyczajna. W podszyciu do ciekawych okazów możemy zaliczyć kołkownicę południową, dziki bez czarny, dareń sidwę, wiciodrzew suchodrzew, truszyńkę pospolitą.

Szlakiem czerwonym mijając Pustelnicę i Puchacz idziemy w kierunku Olsztyna. Szlak ten doprowadzi nas do rynku miasteczka, osady Olsztyn.

BIBLIOGRAFIA

1. Cz. Hakke, N.Nonas „ Wycieczki i zajęcia terenowe”WSiP 1986
  2. Gutowska H.,Środowisko społeczno – przyrodnicze w klasach I-III.WSiP, Warszawa 1983;
  3. Hemnerling, Problematyka ochrony środowiska przyrodniczego w kształtowaniu dzieci w młodszym wieku szkolnym, Życie szkoły nr 10, Warszawa 1976;
  4. Hereźniak J.,Skalski A., Szkic do charakterystyki środowiska przyrodniczego regionu częstochowskiego, Ziemia Częstochowska nr 10, Częstochowa 1974;
  5. Janik E., Przyroda przeżywana i obserwowana z dziećmi przedszkolnymi, WSiP, Warszawa 1957;
  6. Świniarski W., Rola wycieczek w procesie dydaktycznym. Nowa Szkoła nr 3. Warszawa 1972;
  7. Zinkow J., Szlak Orlich Gniazd. Sport i Turystyka, Warszawa 1971;
-

20: SCENARIUSZ ZAJEĆ OTWARTYCH - Nasza Choinka

Autor: Ewa Muś, nauczyciel kształcenia zintegrowanego, Szkoła Podstawowa nr 26 w Częstochowie

Krąg tematyczny:

Wkrótce święta.

Temat dnia:

Nasza choinka. Wprowadzenie dwuznaku „ch” na podstawie wyrazu „choinka”.

Wprowadzenie i opanowanie dwuznaków: „rz”, „ch”, sprawia uczniom wiele trudności. W swoim scenariuszu pragnę zaproponować zajęcia zintegrowane, wprowadzające dwuznak „ch” w sposób ułatwiający uczniom jego zapamiętanie i utrwalenie dzięki atrakcyjnym treściom związanym ze zbliżającymi się świętami.

Czas trwania zajęć: 60 min.

Cel główny:

nauka pisania dwuznaku „ch” na podstawie wyrazu „choinka”, czytanie i pisanie wyrazów z tym dwuznakiem.

Cele operacyjne:

Uczeń powinien umieć: wypowiadać się w poprawnej formie; dokonać analizy i syntezy wyrazu „choinka”; zapisać dwuznak „ch” oraz wyraz „choinka”; uzupełnić zdanie brakującymi wyrazami; przeczytać wyrazy z „ch”; przeczytać tekst ze zrozumieniem; wykonać płaskie i przestrzenne formy użytkowe; liczyć elementy w zakresie 9; dodawać i odejmować w zakresie 9; porządkować przedmioty według cech wielkościowych; układać i rozwiązywać zadania tekstowe; rozpoznawać i nazywać drzewa iglaste (świerk, sosna, jodła).

Uczeń powinien zapamiętać: sposób zapisywania dwuznaku „ch” jako drugiego sposobu oznaczenia tego samego dźwięku, wygląd drzew iglastych i ich nazwy.

Uczeń powinien rozumieć: różnicę między literą, a dwuznakiem.

Środki dydaktyczne:

wzory dwuznaku „ch” drukowane i pisane, tekst wyjaśniający pojęcie „choinka”, sztuczne drzewko, ozdoby choinkowe, papier kolorowy, klej nożyczki, igła z nitką, gałązki drzew iglastych, karty pracy, liczniki w postaci choinek, liczby od 1 do 9, kartony z nazwami ozdób choinkowych, koszyczki, materiały i narzędzia potrzebne do wykonania stroików świątecznych.

Metody:

słowna, oglądowa, działalność praktyczna.

Formy:

praca indywidualna, praca indywidualna - zróżnicowana, praca zbiorowa, praca w grupach.

PRZEBIEG ZAJĘĆ.

Faza początkowa:

1. Powitanie przybyłych gości.
2. Przygotowanie do zajęć:
  - N: Ołówki – U: przygotowane.
  - N: kredki – U: zastrugane.
  - N: główki – U: wypoczęte.
  - N; buzie –U: uśmiechnięte.
3. Rozwiązanie przeczytanej przez nauczyciela zagadki:
  - Pachnąca i przystrojona
  - W świątełek moc,
  - Z lasu w święta przyjdzie do nas
  - W wigilijną noc.
  - (choinka)

Faza śródlekcyjna.

4. Dzieci siedzą w kręgu. Rozmowa z dziećmi. Odpowiedź na pytanie: co to jest choinka?
  - Czy każde drzewko iglaste jest choinką?
  - Wyróżnianie drzew iglastych: świerk, sosna, jodła. Oglądanie gałązek drzew iglastych. Porównywanie ich wyglądu. Jak wygląda nasze drzewko? Z czego jest zrobione?
  - Drzewka sztuczne i żywe. Wady i zalety jednych i drugich. Skąd wolno wziąć żywe drzewko?
5. Jak ozdabiamy drzewka? – Indywidualne i zbiorowe czytanie nazw ozdób choinkowych: bombki, zabawki, soplek, lampki, gwiazdki. Przypięcie napisów na choince umieszczonej na tablicy.
6. Analiza wyrazu „choinka”. Indywidualne układanie schematu wyrazu, liczenie głosek, zaznaczenie samogłosek i spółgłosek. Układanie wyrazu z liter alfabetu ruchomego (bez dwuznaku „ch”).
7. Pokaz dwuznaku „ch” (litery drukowane i pisane). Porównanie liczby głosek i liter w wyrazie. Wyjaśnienie, dlaczego liter jest więcej niż głosek (różnica między literą, a dwuznakiem). Czytanie innych wyrazów z „ch”.
8. Zaprezentowanie sposobu pisania dwuznaku „ch” – nauczyciel prezentuje sposób poprawnego pisania (na tablicy).
9. Ćwiczenie pisania dwuznaku w powietrzu, palcem po dywanie.
10. Losowanie miejsc przy stolikach – dzieci oraz przybyli na zajęcia rodzice, losują z koszyka bombki w trzech kolorach. Zajmują miejsca przy stolikach, na których leżą bombki tego samego koloru.
  - bombki czerwone – zespół I,
  - bombki niebieski – zespół II,
  - bombki srebrne – zespół III.

11. Ćwiczenia wpisaniu dwuznaku „ch” na kartach pracy (praca indywidualna – zróżnicowana). Uczniowie otrzymują na kartach pracy rysunek choinki wypełniony liniaturą i ćwiczą zapis dwuznaku wypełniając nim swoją choinkę. Uczniowie mający kłopoty z pisaniem otrzymują choinki tej samej wielkości, ale wypełnione szerszymi liniami.
12. Samodzielny zapis na kartach pracy odpowiedzi na pytanie: W co ubierzemy naszą choinkę? – praca indywidualna (zadanie dodatkowe dla chętnych).
13. Liczenie choinek przypiętych na tablicy (9).
Szeregowanie od najmniejszej do największej.
Numerowanie choinek.
Wskazywanie, które miejsce zajmuje choinka oznaczona danym elementem, np. choinka z grzybkim jest 7.
14. Układanie i rozwiązywanie zadań tekstowych o choinkach. Wykonywanie obliczeń na kartach pracy. Uczniowie, którzy wykonają polecenie szybciej i zrobią to poprawnie otrzymują zadanie dodatkowe – obliczenie działań na łańcuszku, narysowanym na choince.
15. Odczytanie przez zespoły zadań do wykonania:
Zespół I – Wykonujemy stroiki.
Zespół II – Robimy zabawki na choinkę.
Zespół III – Ubieramy choinkę.
16. W pracach poszczególnych zespołów biorą udział przybyli na zajęcia rodzice.
17. Prezentowanie swoich prac przez poszczególne zespoły.

Faza końcowa.

18. Zakończenie zajęć – uczniowie siedzą w kręgu, wypowiadają się na temat tego czy podobały im się zajęcia, dlaczego, czego się nauczyli, co zapamiętali.
Czytają tekst zapisany na tablicy, który jest wyjaśnieniem hasła „choinka” z encyklopedii, przystosowany dla dzieci.
Choinka – drzewko iglaste, umieszczane w okresie Gwiazdki w domu, a także w miejscach publicznych i przystrajane ozdobami: bombkami, figurkami, słodyczkami, owocami, lampkami elektrycznymi.
19. Uczniowie odpowiadają na pytanie: Dlaczego tematem naszych zajęć była choinka?
20. Deklamacja wiersza pt. „Przed gwiazdką” J. Ficowskiego.
Kiedy gwiazdka jest już blisko,
To się zwykle tak przydarza,
Ze wiem o tym bez pytania
i bez kalendarza.

Bo przedziwne rzeczy wtedy
Widać wokół bezustannie:
Ryby zamiast pływać w stawie,
Pluskają się w wannie!

Gwiazdki, zamiast świecić w niebie,
W płatkach śniegu w krąg migocą.
Jodły, zamiast rosnać w lesie,
W mieście się zjawiają nocą.

Więc gdy widzę,
Ryby w wannie,
Gwiazdy w śniegu,
Jodły w mieście,
To już wiem,
Że lada chwila,
święta zaczną się nareszcie!

21. Praca domowa: pomalujcie swoją choinkę, którą uzupełniliście na karcie pracy.
22. Podczas ubierania choinki zostały zawieszane na niej serduszka piernikowe z imionami dzieci, upieczone przez mamy. Dzieci zdejmują je na pamiątkę dzisiejszego dnia.
23. Pożegnanie gości.

Zaprezentowane zajęcia odbyły się w obecności Dyrekcji Szkoły, zespołu samokształceniowego nauczycieli nauczania zintegrowanego oraz rodziców uczniów mojej klasy. Przebiegały w bardzo miłej atmosferze, dzieci chętnie i odważnie zabierały głos, starały się poprawnie budować zdania, były swobodne i aktywne. Rodzice również bardzo zaangażowali się w pracę na zajęciach. Wszystkie zamierzone cele zostały zrealizowane.

21: Propozycja scenariusza na Święto Wiosny.

Autor: Grażyna Myrda - nauczycielka kształcenia zintegrowanego, Szkoła Podstawowa w Popowie

Święto Wiosny to w naszej szkole dzień w dużej części wolny od zajęć lekcyjnych. Uczniowie spotykają się na sali gimnastycznej, aby wziąć udział w konkursach, we wspólnej zabawie zakończonej wyjściem na boisko szkolne i spalaniem kukły symbolizującej zimą.

Poniżej przedstawiam scenariusz imprezy, jaka miała miejsce w naszej szkole rok temu i jest do dzisiaj mile wspomniana. Scenariusz ten jest o tyle ciekawy, że we wspólnej zabawie biorą udział dwa zespoły – przedstawiciele uczniów i przedstawiciele nauczycieli. Poobserwować nauczycieli w czasie zabaw, w sytuacjach czasem śmiesznych, a na pewno innych niż typowo lekcyjne, to duża frajda dla dzieci.

Myślę, że poniższy scenariusz będzie inspiracją do przygotowania podobnej imprezy w innych szkołach.

Na zrealizowanie tego scenariusza można przeznaczyć około 2 – 3 godzin.

Na sali gimnastycznej, udekorowanej stosownie do okoliczności, czyli „po wiosennemu”, za stolikami zajmują miejsca dwie drużyny sześciuosobowe – nauczyciele i uczniowie. (Skład drużyn wcześniej ustalony). Za trzecim stolikiem zasiada jury – mogą to być przedstawiciele uczniów, nauczycieli, rodziców.

1. Powitanie, zaproszenie wszystkich do wspólnej zabawy, prezentacja drużyn i jury.

2. Dobieranie podpisów do umieszczonych na tablicach rysunków przedstawiających wiosenne kwiaty.

Na ilustracjach, jednakowych dla każdej drużyny, mogą być takie kwiaty jak: przebiśnieg, podbiał, pierwiosnek, krokus, zawilec, sasanka, stokrotka, itp. Czas na wykonanie zadania – 2 minuty.

Uwaga: Opracowanie regulaminu oceniania poszczególnych konkurencji pozostawiam w gestii nauczycieli, którzy zechcą skorzystać z mojego opracowania.

3. Konkurencja sprawnościowa – toczenie piłki lekarskiej 1 kg za pomocą szczotki do zmiatania.

Drużyny ustawiają się za linią startu. Pierwsi zawodnicy otrzymują szczotkę na kij i piłkę lekarską 1 kg.

Zadanie polega na pokonaniu slalomem między pachołkami wyznaczonej trasy i przekazaniu szczotki i piłki następnemu zawodnikowi.

Wygrywa ta drużyna, która jako pierwsza ukończyła konkurencję, zadanie wykonała poprawnie i ustawiła się za linią startu.

4. Kalambury – ilustrowanie przysłów (powiedzeń) o wiosnie.

Drużyny typują jednego swojego przedstawiciela. Przedstawiciele drużyn losują po jednym przysłowiu i ilustrują je w określonym czasie na tablicach. Zadaniem pozostałych członków drużyny jest odgadnięcie, o jakie przysłowie chodzi. Nie wolno porozumiewać się za pomocą słów.

Przykładowe przysłowia:

Gdy w marcu grzmoty, to w maju śniegi.

Z wiosną nadzieje rosną.

Wesoły jak szczypiorek na wiosnę.

Bociek jest! Wiosna fest!

W marcu jak w garncu.

Kwiecień – plecień, bo przeplata trochę zimy, trochę lata.

5. Konkurencja sprawnościowa – zabierz mnie ze sobą.

Drużyny ustawiają się za linią startu. Pierwsza osoba z każdej drużyny trzyma obręcz, jest woźnicą. Jej zadaniem jest przewieźć kolejno wszystkie osoby ze swojej drużyny do wyznaczonego miejsca i z powrotem. Wygrywa drużyna, która wykonała zadanie jako pierwsza i zrobiła to prawidłowo.

6. Opowieść o bocianie.

Zadaniem drużyny jest uważne wysłuchanie opowiadania o bocianie czytanego przez prowadzącego, a następnie udzielenie odpowiedzi na trzy wylosowane pytania na zasadzie prawda – fałsz.

"Bocian biały przylatuje do nas w połowie kwietnia, a niekiedy już w marcu.

Długość jego ciała może dochodzić do 80 cm, a waga dorosłego ptaka waha się między 300 – 400 dag.

Całe upierzenie białe, jedynie lotki czarne, dziób i nogi czerwone. Młode bocianiątka mają dziób i nogi czarne.

Bociany lubią gnieździć się w okolicach bagien, łąk, pastwisk i ugorów.

Dorosłe bociany klekoczą i syczą, a młode kwiczą i miauczą.

Te piękne ptaki żywią się owadami, zwłaszcza pasikonikami, szarańczkami i chrząszczami. Jedzą niewiele żab, za to polują na myszy, norniki, krety i jaszczurki.

Budują gniazda z gałęzi, trawy, słomy lub perzu wysoko na drzewie lub dachu.

Samiczki składają przeważnie 4 jaja.

Bociany zimą spędzają w Afryce południowej, dokąd odlatują już w połowie sierpnia."

Pytania – zdania.

1. Niekiedy już w lutym możemy ujrzeć stada przelatujących bocianów. (fałsz)
2. Młode bociany nie wydają żadnych dźwięków. (fałsz)
3. Głównym pożywieniem bocianów nie są wcale żaby. (prawda)
4. Bociany chętnie jedzą owady, myszy, norniki, krety. (prawda)
5. Najchętniej bociany budują gniazda daleko od domostw ludzkich. (fałsz)
6. Dorosły bocian może ważyć 4 kg. (prawda)
7. Bociany klekoczą, syczą, a młode kwiczą i miauczą. (prawda)

8. Te ptaki odlatują od nas w pierwszej połowie października. (fałsz)
7. Prezentacja piosenki „ Tańcowała ryba z rakiem.”

"Tańcowała ryba z rakiem, a pietruszka z pasternakiem.
Cebula się dziwowała, że pietruszka tańcowała.
Tańcowała śliwka z banią, grochovina z miotłą za nią,
Cep w stodole z przetakiem, a na polu groch z makiem."

Drużyny otrzymują słowa powyższej piosenki ludowej. Melodia tego śląskiego tańca zwanego „Miotlarz” znana jest wielu osobom. Skorzystałam tutaj z kasety „Muzyka w szkole. Klasa 3. Materiały metodyczne” stanowiącej komplet z podręcznikiem „M. A. C” pt. „Muzyka w szkole dla klasy 3”.

Przygotowani wcześniej uczniowie prezentują dwukrotnie piosenkę „Tańcowała ryba z rakiem” z podkładem muzycznym. Zadanie polega na zaśpiewaniu piosenki zgodnie z linią melodyczną. Można swoje wykonanie wzbogacić grą na instrumentach perkusyjnych – wybieramy spośród zgromadzonych na stoliku. Można posłużyć się rekwizytami – miotłą, przetakiem (przy okazji wyjaśniamy, co to jest). Mile widziane jest ożywienie występu poprzez ruch lub cały układ taneczny.

Czas przygotowania utworu – 3 minuty.

Jury bierze pod uwagę poprawność wykonania utworu, sposób prezentacji, ruch, ogólny wyraz artystyczny.

8. Konkurencja sprawnościowa – kto szybszy?

Drużyny zabierają swoje krzesła i ustawiają je w dwóch półokręgach w bezpiecznej odległości od siebie.

Prowadzący poleca, aby każda drużyna wybrała spośród siebie mamę, tatę, Pawła, Zosię, Janka i Azorka. Ustalamy, że Paweł, Zosia i Janek to dzieci, Azorek jest, oczywiście, psem.

Zadanie polega na uważnym słuchaniu opowiadania i szybkim reagowaniu po usłyszeniu swojego imienia. Należy wtedy szybko obieć naokoło swoją drużynę i usiąść na swoim krześle.

Wygrywa ta drużyna, która więcej razy wykonała zadanie jako pierwsza.

"Wiosenna wyprawa".

Był piękny, wiosenny dzień. Cała rodzina – to znaczy mama, tata, Paweł, Zosia, Janek i Azorek postanowili wybrać się na wycieczkę do lasu.

- Pawełku, zabierz ze sobą lornetkę, a ty, Zosiu, aparat fotograficzny – poprosił tata.

Mama przygotowała kanapki i ciepłą herbatę w termosie.

Najbardziej z wyprawy cieszył się Azor. Biegał jak szalony wokół Zosi i Janka, jakby chciał powiedzieć: „No szybciej, już nie mogę się doczekać”.

W lesie promienie wiosennego słońca przedzierały się przez nagie konary drzew.

- Czy czujecie, jakie tutaj powietrze jest rześkie i ciepłe? – zapytała mama.

Dzieci z zachwytem przyglądały się nabrzmiałym pąkom na drzewach. Paweł i tata starali się wypatrzeć przez lornetkę dzięcioła, a Zosia sfotografowała cudną polankę z przylaszczkami.

- Niedługo będzie się ściemniać, pora wracać do domu – przypomniała mama.

Azor zainteresował się mrowiskiem, jednak na polecenie swego pana: „Zostaw, nie wolno”, starał się tylko z daleka obserwować życie tych pracowitych owadów.

Cała rodzina, rozpromieniona i pełna wrażeń, postanowiła częściej organizować takie wypadki za miasto."

9. Podsumowanie, ogłoszenie wyników.

Prowadzący podkreśla, że, niezależnie od końcowego wyniku, najważniejsze jest to, że mogliśmy być uczestnikami sympatycznej zabawy. Nikt zatem nie jest tutaj wygrany i nikt nie jest przegrany.

10. Wiosenna prezentacja klas.

Każda klasa, w wylosowanej wcześniej kolejności, prezentuje się „po wiosennemu”, tzn. wychodzi na środek sali i przedstawia się za pomocą piosenki o tematyce wiosennej, może to być także wiersz, krótka inscenizacja, taniec, itp.

Czas prezentacji – maksymalnie 5 minut.

Jury przy ocenie bierze pod uwagę wiosenny wygląd klasy, sposób prezentacji, ogólne wrażenie.

Wyróżnione klasy otrzymują przygotowane wcześniej dyplomy.

11. Wyjście na boisko, spalenie słomianej kukły.

Dziewczynki, przebrane po wiosennemu, częstują wszystkich obecnych na sali cukierkami. Prowadzący dziękuje za wspólną zabawę.

Wszyscy wychodzą na boisko szkolne, gdzie po słowach: „Giń, zimo, przepadnij!” następuje spalenie kukły symbolizującej uprzykrzoną porę roku.

Impreza, przygotowana przeze mnie – opiekunkę Samorządu Uczniowskiego- i dwie moje koleżanki, nauczycielki nauczania zintegrowanego, p.p. Bożenę Bejm i Dorotę Owczarek, wzbudziła duże zainteresowanie wśród uczniów i nauczycieli naszej szkoły.

Na taką opinię złożyły się, moim zdaniem, następujące czynniki:

1. Zaangażowanie wszystkich uczniów – każdy miał możliwość wystąpienia przed jury oraz koleżankami (kolegami) w opracowanym wcześniej razem z wychowawcą krótkim programie o tematyce wiosennej. Klasy mogły także wykonać wiosenne rekwizyty – czapeczki, opaski, itp.
2. Pomysłowe, przemyślane konkurencje i ich układ – konkurencje sprawnościowe przeplatane ze „słownymi”, bardziej statycznymi.
3. Całość poprowadzona dynamicznie, w szybkim tempie, z elementami zaskoczenia.
4. Możliwość poobserwowania nauczycieli w sytuacji wspólnej zabawy, w tym w konkurencjach sprawnościowych –

takich pół żartem, pół serio. Nie bójmy się tego, na pewno nie straci na tym nasz autorytet, a wręcz przeciwnie! Dzieci lubią widzieć swoją panią (swojego pana), gdy razem z innymi bawią się, są weseli, uśmiechnięci.

Bibliografia:

1. Sokołowski Jan: Ptaki Polski, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1988
  2. Czarnecki Z., Dobrowolski K., Jabłoński B., Nowak E.: Ptaki Europy, ELIPSA Warszawa 1990
  3. Kaseeta magnetofonowa: Muzyka w szkole – klasa 3, PW. „M. A. C.” 1992
  4. Właźnik Kazimiera: Wychowanie fizyczne w klasach 1 – 3. Przewodnik metodyczny dla nauczyciela, Wydawnictwo JUKA 1996
-

22: Jak pomóc dziecku dyslektycznemu

Autor: Krystyna Pawliszyn - nauczycielka kształcenia zintegrowanego SP w Żarkach Letnisku

Jestem nauczycielką kształcenia zintegrowanego. W 1985 roku ukończyłam kurs terapii pedagogicznej . I od tego czasu prowadzę zajęcia wyrównawcze z dziećmi klas I-III

Bardzo ważną rolę spełnia przygotowany odpowiednio do pracy nauczyciel . Jego zadaniem jest realizacja dwóch równoległych celów ;

1. Kształtowanie umiejętności poprawnego czytania i pisanie oraz wytwarzanie prawidłowych nawyków ułatwiających sprawniejsze wykonywanie tych czynności.
2. Niedopuszczenie do tego , aby dziecko czuło dotkliwie swoją nieporadność i zniechęciło się do nauki

Podczas nauki na lekcjach nauczyciel powinien;

- o umożliwić dzieciom dyslektycznym wielokrotne ćwiczenia tak, aby angażowały kilka analizatorów i ułatwiły wytwarzanie skojarzeń między odpowiednimi bodźcami ;
- o uwzględnić fakt , że dla dzieci dyslektycznych nieodzowne jest wolniejsze tempo nauki;
- o w miarę możliwości stosować pomoce specjalistyczne ;
- o stosować i indywidualizować zasadę stopniowania trudności.

Równolegle do prowadzenia w odpowiedni sposób procesu dydaktycznego nauczyciel powinien podejmować specjalne zabiegi wychowawcze . Okazywanie dziecku życzliwości , akcentowanie wobec klasy jego osiągnięć oraz uczenie pozostałych dzieci koleżeńskiego stosunku do jego twórczości wytworzenie atmosfery zaufania opartej przede wszystkim na szczerym , wewnętrznym przeświadczeniu nauczyciela , że dziecko pokona trudności i wystarczająco opanuje czytanie i pisanie – są to podstawowe niezbędne poczynania , mające jednocześnie walor leczniczy zapobiegający powstawaniu zaburzeń emocjonalnych

Również od rodziców powinniśmy oczekiwać współpracy . Powinni oni otrzymać wyjaśnienie , na czym polegają trudności ich dziecka oraz wskazówki dotyczące organizowania pomocy dla niego , a przede wszystkim – ostrzeżenie przed stosowaniem sposobów niewłaściwych i szkodliwych .

Wskazówki dotyczyć powinny przede wszystkim zapewnienia dziecku dyslektycznemu odpowiedniego trybu życia , ze szczególnym uwzględnieniem wartościowego wypoczynku oraz pory , czasu trwania i warunków nauki domowej , Rodzicom trzeba @ównież wskazać , jak ważną rolę dydaktyczną spełniają odpowiednie zabawy i zajęcia dziecka , a także – dla dzieci klas niższych-właściwych zestaw zabawek.

Dzieci dyslektyczne powinny mieć w domu do dyspozycji tablice , duże arkusze papieru , przybory do malowania i rysowania , obrazki do kolorowania , kolorowy papier do wycinanek Warto je uczyć szycia i zachęcać do zabawy w gry zręcznościowe (bierki , pchełki itp.)

Rodzice powinni zachęcać dziecko do czytania samodzielnego , a także kontrolować zrozumienie tekstu przeczytanego przez dziecko po cichu .

Moim dzieciom z klasy drugiej pomagam w szkole a w dniu 21 stycznia na zebraniu dla rodziców wyjaśniłam dokładnie (łącznie z omówieniem poszczególnych ćwiczeń) –jak rozpoznać i jak pomóc dziecku dyslektycznemu.

Charakterystyka dzieci z zaburzeniami funkcji wzrokowych słuchowych motoryki i lateralizacji

Zaburzenia funkcji analizatora wzrokowego jest jedną z najczęstszych spotykanych przyczyn dysleksji. W obrębie jego części korowej występuje wadliwe spostrzeganie , powodujące trudności w dokładnym i poprawnym przeprowadzeniu analizy i syntezy w przestrzeni ,tj. w polu widzenia , obejmowanego wzrokiem w toku czytania tekstu.

Dzieci z zaburzeniami tego analizatora mylą kierunki ; strona prawa – strona lewa , góra- dół, a w związku z tym mylą znaki graficzne (litery i cyfry) o podobnych kształtach, w różnym stosunku do pionowych osi liter , np. d-b, p- g-q ,3 (liczba) –E (litera) , oraz w stosunku do osi poziomej , np. a –o, u-n ,m-n, b-g, b-p, .

Dzieci z wadliwą percepcją wzrokową popełniają w czytaniu i pisaniu również błędy polegające na przestawianiu liter w wyrazie i cyfr w liczbach , np. zamiast od – do , kto – kot , wór –rów, 41- 14;

Opuszczają litery , sylaby , całe wyrazy , a nawet wersy tekstu.

Dzieci o tym typie zaburzeń mają trudności we wszystkich czynnościach zależnych od funkcjonowania analizatora wzrokowego , a więc we wszystkiego rodzaju rysunkach ,

Wykresach , w geometrii w geografii fizycznej ,a także w nauce języków obcych

W czasie czytania dziecko dyslektyczne stara się przezwyciężyć napotykaną trudności ,

Polegające na niemożności odczytania trudnych słów ,starając się je zastąpić wyrazami dobrze znanymi wchodzącymi w zakres jego słownictwa . Polega to na tym , że dziecko na miejsce wyrazu trudnego wstawia wyraz podobny , znany już sobie lub omija go zastępując go innym słowem , wymyślonym przez siebie .Utrudnia mu to zrozumienie sensu przeczytanego tekstu i odtworzenie jego treści

Trudno jest zaobserwować dysfunkcję analizatora wzrokowego u małego dziecka , ponieważ kompensuje swoje braki za pomocą innych sfer funkcjonalnych.Można jedynie zauważyć niechęć do zabawy klockami ,układankami , historyjkami obrazkowymi , czyli czynnościami uaktywniającymi wzrok . zaburzenia tego typu mogą zostać zauważone dopiero w początkowym stadium nauki czytania i pisanie .Uczniowie u których występują zaburzenia analizatora wzroku źle się uczą , są narażeni na pokonywanie trudności ponad ich siły .W starszych klasach mają kłopoty nie tylko z pisaniem i czytaniem , ale i z przyswajaniem sobie partii materiału z innych przedmiotów .

Nieprawidłowa percepcja słuchowa to kolejna , często występująca przyczyna dysleksji . Dla prawidłowego przebiegu nauki czytania i pisanie oraz rozwoju mowy istotne jest prawidłowe funkcjonowanie słuchu w zakresie różnicowania dźwięków mowy . Zdolność ta nazywana jest słuchem fonematycznym i polega na precyzyjnym słyszeniu i różnicowaniu dźwięków mowy . Dzieci z zaburzeniami słuchu fonematycznego mogą prawidłowo słyszeć poszczególne dźwięki ,ale nie potrafią ich wyróżnić z potoku słów .

W przypadku wadliwego funkcjonowania analizatora słuchu dzieci mają trudności w przeprowadzeniu analizy i syntezy głosek w czasie , a zwłaszcza ;

- o w rozróżnianiu dźwięków pokrewnych , akustycznie bliskich ,np. głosek dźwięcznych i bezdźwięcznych ; b-p , d-t , g-k, w-f,
- o w uchwyceniu następstwa głosek w wyrazie ; przestawiają opuszczają , dodają litery i sylaby lub zniekształcają słowa całkowicie .

Mają również trudności ze zróżnicowaniem podobnych dźwięków jedno i dwuliterowych ,np. c-cz, s-sz, d-dź, jak również trudności ze spółgłoskami zmiękczonej dwójki sposób (przez kreskę lub przez „i”);ć –ci, Ń-ni, itp.

Dzieci z zaburzeniami funkcji korowej analizatora słuchowego mają zachwiane odczucie prawidłowej kolejności dźwięków słyszanych w słowach , nie potrafią uchwycić ich następstwa i prawidłowo odtworzyć układ głosek , zwłaszcza jeśli są to słowa nowe lub trudne .

Miarą równie ważnych trudności dziecka w tym zakresie jest częstotliwość nie nadejście z pisaniem ze słuchu za tempem pisania klasy.

Trudności w czytaniu wyrażają się prymitywną techniką czytania , która polega na literowaniu i sylabizowaniu z równoczesnym niekiedy powtarzaniem przeczytanych przed chwilą elementów wyrazów . Czytanie właściwe(głośnie) poprzedza dość częste tzw.czytanie wargowe Przejście do czytania całościowego odbywa się wyjątkowo opornie .

Zaburzeniom funkcji analizatora słuchowego towarzyszą zazwyczaj różnego rodzaju wady wymowy, ubóstwo słownika oraz gorsza pamięć słuchowa , utrudniająca naukę tzw. „ustną”, wyuczenie się wiersza na pamięć, tabliczki mnożenia itp.

Trudności w czytaniu ujawniają się zwykle pod koniec klasy pierwszej lub na początku drugiej , ponieważ w początkowym okresie nauki dziecka radzą sobie w czytaniu opanowując tekst pamięciowo , zwłaszcza przy dobrej pamięci wzrokowej , na zasadzie globalnego rozpoznawania graficznych struktur wyrazów i ich wzajemnego położenia.

W miarę zaawansowania nauki czytania , gdy teksty stają się coraz dłuższe i pojawiają się w nich coraz więcej nowych trudnych wyrazów – uczeń staje się bezsilny wobec napotykanymi trudności . Trudności dezorganizują naukę dziecka i mają negatywny wpływ na jego osiągnięcia szkolne , jak również na rozwój osobowości i przystosowanie społeczne.

Nie wyrównanie w porę zaburzenia percepcji słuchowej i mowy wpływają niekorzystnie na opóźnienie rozwoju myślenia słowno – pojęciowego , przejawiające się trudnościami w rozumowaniu , wnioskowaniu i uogólnianiu na materiale werbalnym, skutkiem czego dzieci te są często podejrzewane o niedorozwój umysłowy i kierowanie do szkoły specjalnej .

Kolejną przyczyną dysleksji jest zaburzone funkcjonowanie analizatora kinestetyczno- ruchowego . Powoduje ono obniżenie sprawności manualnej , przejawiające się zbyt wolnym tempem czynności manualnych , zwłaszcza pisania albo w braku dokładności , precyzji ruchów i palców , wadliwej regulacji napięcia mięśni i zbyt długo utrzymującej się synekinezji (współruchów).

Zaburzeniom rozwoju ruchowego towarzyszą zazwyczaj wzrost napięcia emocjonalnego , utrudniającego przezwyciężenie trudności. Z zaburzeń tego typu wynikają zaburzenia graficzne , w zakresie pisma , zwane dysgrafią . Pismo u dzieci dysgraficznych jest zniekształcone . Zniekształcenia te mają różną postać, np. ;

- pismo lustrzane ,
- „wybieganie „ poza linie ,
- pismo o literach nierównej wielkości i nieprawidłowym położeniu ,
- niejednakowe , różne nachylenie liter w tym samym tekście ,
- za duże lub za małe odstępy między literami ,
- łuki przekształcone w kąty ostre lub rozwarte ,
- litery „drżące”, o niepewnej linii,
- litery „niedokończone”w kształcie ,
- pismo niekształtne , niewyraźne ,
- pismo niepowiązane , litery „ odrywane”

Dzieci dysgraficzne mają przy tym kłopoty ze znalezieniem właściwych linii w liniaturze zeszytu zaczynają pisanie od końca kartki lub zeszytu opuszczają linie całe strony zeszytu , piszą nieporządknie zeszytu mają źle utrzymane .

Zaburzenia motoryki można rozpoznać już u małych dzieci ,kiedy obserwujemy je podczas zabawy . Wykazują one małą zręczność palców Starsze dzieci przejawiają niechęć do zajęć gimnastycznych .

Uczniowie o opóźnionym rozwoju motoryki narażeni są na przykrości natury psychicznej . Zabawy i gry ruchowe oraz zajęcia plastyczne i techniczne , w których dzieci te uczestniczą niechętnie , a ponadto ujawniają braki rozwojowe , dla innych uczniów są zajęciami przyjemnymi .W związku z tym uczniowie , o których piszę ,czują się słabsi , odsunięci oraz inni , co dla dzieci znaczy gorsi.

Wysoki stopień sprawności motorycznej umożliwia człowiekowi proces lateralizacji, czyli stronnej przewagi czynności. Zaburzenia procesu lateralizacji objawiają się zazwyczaj w dwójki sposób;

1. dominacją niejednorodną, czyli skrzyżowaną oraz
2. opóźnieniem lub osłabieniem lateralizacji

Każde z tych rodzajów zaburzonej lateralizacji powoduje różnorodne trudności w czytaniu i pisaniu , uwarunkowane nie tylko zakłóceniami przewagi funkcjonalnej w zakresie rąk i oczu , ale także wzajemnymi relacjami między ręką a okiem .

Dzieci z zaburzeniami procesu lateralizacji popełniają najczęściej w czytaniu i pisaniu następujące błędy;

- statyczne odwracanie liter o podobnych kształtach , a innym położeniu i kierunku . Dziecko nie odróżnia b-d , g –p , u-n, m-w, itp.
- dynamiczne odwracanie liter –zamiana kolejności liter, sylab w wyrazie. Dziecko czyta ; wrota – zamiast warta ,snaki –zamiast sanki korol – zamiast kolor , kaloryfery – zamiast kaloryfery itp.
- pismo tzw. lustrzane ;
- odwracanie chronologicznego porządku liter , rów – wór , sama – masa

wyraźna lateralizacja prawo -, jak i lewostronna jest zjawiskiem pozytywnym . Dzieci leworęczne nie mają trudności w nauce wynikających z ich leworęczności, wiążą się z nią jednak inne problemy szkolne . Pismo bowiem zostało dopasowane do czynności ręki prawej ,a pisać musimy od strony lewej do prawej. W związku z tym uczeń leworęczny zasłania sobie i zamazuje to co napisał . Ponadto zmuszony jest do ustawiania ręki w sposób niewygodny dla siebie , przez co szybciej się męczy .

Poważne trudności wynikające z leworęczności mogą powstać w przypadku kiedy dziecko leworęczne nakłaniane jest do pisania prawą ręką . Ten proces spowoduje konflikt dominacji , który może mieć fatalne następstwa dla rozwoju dziecka.

Podczas zajęć reedukacyjnych przestrzega się następujących zasad;

- samodzielnego wyboru przez dziecka zajęć oraz sposobów rozwiązywania zadań ,
- unikanie pośpiechu ,

- wyeliminowania surowych dyscyplin
- stosowania wzmocnień pozytywnych
- stosowania wzmocnień pozytywnych
- możliwe pełnej indywidualizacji pracy z każdym dzieckiem
- stawianie zadań dostosowanych do możliwości dziecka,
- powolne , systematyczne przechodzenie od zadań łatwiejszych do trudniejszych , od prostszych do bardziej złożonych

Ćwiczenia reedukacyjne muszą być dobrane do wieku , rodzaju i stopnia zaburzenia , poziomu umysłowego dziecka .

Głównymi celami zajęć reedukacyjnymi są;

- rozbudzanie zainteresowań;
- zapobieganie powstawaniu zaburzeń emocjonalnych i w zachowaniu
- ułatwianie opanowania umiejętności czytania i pisania przez ćwiczenia na rozwijanie spostrzegawczości, usprawnianie koordynacji wzrokowo-ruchowej i sprawności manualnej , rozwijanie percepcji słuchowej , podnoszenie graficznego poziomu pisania i poziomu czytania oraz kształtowanie umiejętności porównywania , segregowania i samokontroli.

Każdorazowe zajęcia powinny zawierać ćwiczenia usprawniające zaburzone procesy , ćwiczenia z zakresu czytania i pisania oraz ćwiczenia rekreacyjne . Na początku zajęć przeprowadzamy najpierw ćwiczenia sprawdzające , a , zarazem utrwalające umiejętności ćwiczone poprzednio.

Przykładowy zestaw ćwiczeń do zajęć reedukacyjnych dla dzieci dyslektycznych

I. Usprawnianie spostrzegania wzrokowego i orientacji przestrzennej

1. Rozpoznanie treści obrazków ukazywanych w krótkich ekspozycjach
2. Dobieranie par jednakowych obrazków
3. Domina obrazkowe
4. Loteryjki obrazkowe
5. Dobieranie części do całego obrazka
6. Układanie obrazków z części
7. Dobieranie jednakowych form geometrycznych
8. Układanie kompozycji geometrycznych z części
9. Rysowanie kompozycji geometrycznych za pomocą szablonu
10. Kończenie zaczętych rysunków
11. Rysowanie kompozycji geometrycznych według wzoru
12. Rysowanie kompozycji geometrycznych dowolnych

II. Podnoszenie poziomu koordynacji wzrokowo - ruchowej

1. Kreślenie form kulistych
2. Malowanie kredkami konturowych rysunków
3. Kopiowanie rysunków z pomocą kalki
4. Rysowanie za pomocą szablonów
5. Rysowanie linii dwoma rękami jednocześnie
6. Rysowanie form owalnych i spiralnych
7. Nawlekanie koralików
8. Malowanie tła w określonym kierunku
9. Zakreskowanie figur według wzoru
10. Zabawy konstrukcyjne

III. Poprawianie sprawności manualnej

1. Wypełnianie kolorem całej powierzchni papieru
2. Malowanie form kulistych kolorem
3. Malowanie form falistych
4. Malowanie dużych konturowych rysunków
5. Stukanie czubkami palców
6. Malowanie palcem moczonym w farbie
7. Malowanie pęczkiem waty
8. Modelowanie w plastelinie
9. Wrywanki i naklejanki
10. Mozaika wrywanka
11. Nawlekanie koralików
12. Haftowanie w tekturkach z dziurkami

IV. Ćwiczenia poprawiające grafikę pisma

1. Rysowanie szlaczków literopodobnych

2. Pisanie ciągłym ruchem pojedynczych liter
  3. Kreślenie dużych liter całą ręką
  4. Kreślenie liter za pomocą szablonu
  5. Łączne pisanie liter
  6. Pisanie liter w liniaturze
- V. Usprawnianie analizy i syntezy słuchowej
1. Układanie zdań i rozdzielanie ich na wyrazy
  2. Liczenie wyrazów w zdaniu
  3. Dzielenie wyrazów na sylaby z jednoczesnym wystukiwaniem w rytm wspomnianych .
  4. Liczenie sylab.
  5. Kończenie i zaczynanie wyrazów dwusylabowych
  6. Tworzenie wyrazów rozpoczynających się od podanej sylaby
  7. Ustalenie miejsca położenia sylaby w wyrazie
  8. Wysłuchiwanie samogłosek w sylabach dwuliterowych otwartych
  9. Tworzenie wyrazów dwusylabowych
  10. Czytanie sylab oraz czytanie ich na głoski
  11. Rozwiązywanie rebusów
  12. Tworzenie wyrazów za pomocą sylab
  13. Pisanie wyrazów ze słuchu
  14. Pisanie prostych zdań z pamięci
  15. Pisanie prostych zdań ze słuchu

Literatura;

1. Tarkowska „ Praca z dziećmi dyslektycznymi,(w) ,”Problemy Opiekuńczo –Wychowawcze” nr 6 , 1997
  2. Gąsowska T, Pietrzak – Stębowska Z Praca wyrównawcza z dziećmi mającymi trudności w czytaniu i pisaniu, WsiP, Warszawa 1978r
  3. Maćkowiakowa J , Trudności w nauce czytania i pisania , PWN, Poznań, 1968
  4. Wasyluk – Kuś H. Praca wyrównawcza z dziećmi mającymi trudności w czytaniu i pisaniu , WsiP, Warszawa 1997
-

23: Abc organizacji wycieczek rowerowych.

Autor: Joanna Pawłowska-Kramer - kierownik świetlicy, SP nr 31, Częstochowa

Turystyka rowerowa łączy w sobie wartości poznawcze z wysiłkiem fizycznym. Ma więc niezaprzeczalne edukacyjne przesłanie i znaczenie. Coraz więcej nauczycieli wybiera tę formę sposobu spędzania czasu wolnego jako najlepszą i bardzo atrakcyjną dla swoich uczniów, aby z dala od tłocznych szos miejskich mogli poznawać najbliższą okolicę i swój region.

Z drugiej strony pedagodzy rezygnują z organizacji wycieczek rowerowych obawiając się wielu trudności i niebezpieczeństw.

Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu w komunikacie ogłoszonym na swoich stronach internetowych (<http://www.men.waw.pl>) dopuściło, w ramach przygotowania uczniów do zdobywania karty rowerowej, organizowanie przez szkołę zajęć pozwalających na doskonalenie umiejętności jazdy na rowerze.

Powołując się na swoje doświadczenie zachęcam do spróbowania swoich sił i podjęcia się najpierw, przygotowania na boisku szkolnym rowerowego toru przeszkód, później krótkiej wyprawy rowerowej, aby potem przejść do organizacji coraz dłuższych wycieczek, a nawet rajdów. Na rowerowych torach przeszkód można ćwiczyć z uczniami startowanie i zatrzymywanie się, jazdę po prostej i slalomem, omijanie przeszkód i przejeżdżanie przez przewężenia, jazdę z trzymaniem kierownicy jedną ręką. Nauczyć dzieci umiejętności prowadzenia grupy poprzez jazdę trójkami, w bezpiecznych odległościach, jadąc po „śladzie” wyznaczonej trasy na boisku. Planując swoje działania w ciągu roku szkolnego można w atrakcyjny sposób np. przez zdobywanie odznak kolarskich, nauczyć jazdy na rowerze, jak też znajomości zasad bezpieczeństwa na drodze.

Trasa przejazdu pierwszej wycieczki, którą zorganizowałam była krótka. Jechaliśmy ścieżką rowerową wzdłuż Promenady do Łasku Aniołowskiego, gdzie zorganizowaliśmy całoniedziowy piknik z konkursami, zawodami i różnymi zabawami. Późniejsze trasy wiodły dwukrotnie do Kiedrzyń, Kusiąt i Olszyna. Wszystkie wycieczki odbywały się w soboty.

Na zasadzie pytań i odpowiedzi postaram się podpowiedzieć nauczycielom, jak zorganizować wycieczkę rowerową.

O czym należy wiedzieć? Od czego zacząć? Co zrobić?

Na pewno trzeba mieć niezbędny zasób wiedzy o krajoznawstwie, turystyce i rowerze czyli wiedzieć, jak jechać, gdzie, jak patrzeć, co widzieć. Znać podstawowe zasady udzielania pierwszej pomocy, radzić sobie z powstałymi w czasie wycieczki uszkodzeniami roweru. Stosować i znać zasady ruchu drogowego, a także mieć niezbędne informacje o PTTK, zniżkach dla turystów i zasadach zdobywania odznak kolarskich. Należy także zaopatrzyć się w zestaw map, przewodników i poradników.

Jak przygotować wycieczkę ?

Przed wszystkim nie porywać się od razu na przygotowanie wielkiej wyprawy i przejechanie wielu km. Wystarczy zacząć od krótkiej podmiejskiej wycieczki, by potem przystąpić do systematycznego poznawania własnej miejscowości, najbliższej okolicy i regionu. Organizując wycieczkę trzeba zacząć od ustalenia celu wyprawy, któremu podporządkowuje się wszelkie związane z nią poczynania. Najważniejsze jest zapewnienie wszystkim bezpieczeństwa. Dalej zajmujemy się opracowaniem dokładnego programu naszej wycieczki, a następnie doborem uczestników wycieczki. Dobór uczniów ma duże znaczenie, bo czasami okazuje się, że niektórym brak umiejętności jazdy na rowerze. Po opracowaniu programu wyjazdu, ja, na tym etapie wyruszam na planowaną trasę i na miejscu dopasowuję wybrane zabawy, przewidywane konkursy czy wyścigi, sprawdzam czasy przejazdów, planuję miejsca postoju, po prostu testuję cały program wyjazdu robiąc dokładne notatki. Z uczniami jadę zawsze w miejsca, które dobrze znam.

Jakie czynności organizacyjne należy wykonać w szkole?

Kiedy jest już przetestowany scenariusz wycieczki należy wykonać :

1. ogłoszenie o wycieczce z datą, trasą miejscem, godziną zbiórki i zakończenia.

Na ogłoszeniu należy zamieścić informację o tym, że wymagana jest zgoda Rodziców na udział w wycieczce oraz ich zapewnienie, że stan techniczny roweru jest dobry, szczególnie hamulce są sprawne i prawidłowe jest oświetlenie.

Ponadto należy wspomnieć o warunkach pogodowych np. że, w czasie deszczu wycieczka nie dochodzi do skutku. Warto przypomnieć, co należy zabrać ze sobą, jaki prowiant i napoje, bagaże, które możemy przewozić tylko w plecakach lub specjalnych rowerowych sakwach.

2. sporządzić kartę wycieczki wg wzoru obowiązującego w szkole, a kopię zabrać ze sobą.

3. zaopatrzyć się w apteczkę.

4. nie zapomnieć o zestawie latek samoprzylepnych do naprawy dętek i niezbędnym komplecie narzędzi do naprawy rowerów.

O czym należy pamiętać planując wyprawę rowerową?

W miastach ze względu na duży ruch samochodów korzystajmy ze ścieżek rowerowych, a gdy nie ma tej możliwości włączajmy się do ruchu drogowego zgodnie z przepisami kodeksu drogowego. Wyjeżdżając poza miasto wybieramy szosy drugorzędne, na których ruch jest znacznie mniejszy i kierujemy się na oznaczone szlaki rowerowe.

O czym powinni wiedzieć n-le i uczniowie jadąc na rowerze?

Przed wszystkim powinni kierować się zasadami ruchu drogowego i znać je. Wszystkich użytkowników dróg obowiązują przepisy Kodeksu Drogowego, które określają wyraźnie zasady poruszania się rowerzystów. Najważniejsze dla nauczyciela jest to, że dzieci od lat 7 do 10 mogą jechać rowerem tylko pod opieką osoby dorosłej i za zgodą Rodziców. Starsi uczniowie, powyżej 10 lat tylko wtedy, gdy posiadają kartę rowerową. Posiadanie karty rowerowej dla ucznia starszego jest bezwzględny wymogiem uczestnictwa w wycieczce.

Zgodnie z przepisami na 15 uczniów przypada 1 opiekun dorosły. Dla bezpieczeństwa uczniów ja, zwiększam ilość opiekunów do dwóch, a nawet trzech na 15 uczniów. (ponieważ jedziemy w grupkach 5-6 osobowych). Opiekunami są chętni nauczyciele i rodzice uczniów.

W załączniku nr 1 podaję nauczycielom ważniejsze przepisy o ruchu drogowym dot. rowerzystów.

Jakie są obowiązki organizatora, a jakie uczestnika wycieczki ?

Przed rozpoczęciem każdej wycieczki należy zrobić krótkie spotkanie wszystkich uczestników z jej kierownikiem.

Omawiamy na nim trasę i przebieg wyprawy, ważniejsze skrzyżowania, stosowaną sygnalizację w czasie wycieczki, kolejność szczyku w jakim pojedziemy.

Bezwzględne jest nie wyprzedzania się w czasie jazdy. Nierówne tempo, zbędne zrywy, wyprzedzanie są męczące i w efekcie nie przyspieszają, a opóźniają przejazd. Stosuję się zasadę umieszczania na początku szczyku dzieci najslabiej jadących lub najmłodszych.

Obowiązkiem uczestników grupy jest podporządkowanie się kierownikowi wycieczki, który decyduje o przerwach w jeździe, odpoczynku, zwiedzaniu. Ustala w jakich odstępach należy jechać, najczęściej 3 m, a w przypadku zjazdów z góry odstępów należy zwiększyć do 10-15m.

W warunkach dużych spadków z licznymi zakrętami kierownik wycieczki zarządza kolejne zjazdy co 1,5-2 min.

Prowadzący grupę zatrzymuje ją przez podniesienie pionowo ręki, może stosować także sygnalizację słowną np. uwaga dziura, szkło itp.

Jak uatrakcyjnić wycieczkę rowerową?

Każda wyprawa rowerowa powinna być przyjemna. O wrażeniach z niej, poza emocjami poznawczymi, decyduje także jej przebieg. Dlatego poza etapami przejazdowymi należy zaplanować inne atrakcje np. zwiedzanie pomników przyrody, zabytków, gry i zagadki terenowe, konkursy sprawnościowe, zawody sportowe, wyścigi rowerowe i inne.

Proponuję urządzić:

- wyścig żółwi, który polega na jak najwolniejszym przejeździe parami lub trójkami oznaczonego odcinka trasy, najlepiej na równym terenie, bocznej drodze i wyłonienie drogą eliminacji najlepszych
- jazdę po piachu polegającą na mierzeniu odległości i ustaleniu kto najdalej pojechał z linii startu
- jazdę na czas indywidualną lub równoległą po jednakowej dla wszystkich trasie
- wyścig z przeszkodami na rowerze, jazdę slalomem, pod górę z mierzeniem czasu
- zgadywanki terenowe ze sporządzeniem mapy i odnalezieniem skarbu
- zabawy w poszukiwanie ukrytych słodyczy
- różnego rodzaju sztafety, wyścigi, zabawy z piłką
- ognisko

Co jeszcze jest ważne?

Ważne jest, aby uczestnicy wycieczki stali się, może nie od razu, także jej organizatorami. Warto zaproponować uczniom przygotowanie propozycji trasy, opisu, zebrania ważnych wiadomości o zabytkach czy przygotowanie jakiegoś konkursu lub zabawy. Zachęcamy wtedy dzieci do aktywnego uczestnictwa i rozwijamy zainteresowania turystyką, a w przyszłości może do zdobywania przez nie Kolarskich Odznak Turystycznych PTTK.

Aby stać się doświadczonym i w pełni kompetentnym organizatorem wycieczek rowerowych można po odpowiednim przeszkoleniu i zdobyciu Odznak Turystyki Kolarskiej, ukończeniu kursów organizowanych przez okręgowe Komisje Turystyki Kolarskiej uzyskać uprawnienia Przewodnika i Instruktora Turystyki Kolarskiej.

Każdy nauczyciel, który chce zorganizować wycieczkę rowerową zawsze może zwrócić się o pomoc i radę do miejscowego oddziału PTTK.

Na zakończenie chciałabym zachęcić nauczycieli, aby wraz z uczniami wyjeżdżali na wspaniałe wyprawy rowerowe, a potem wspólnie organizowali dłuższe biwaki czy nawet rajdy.

Bibliografia:

„Vademecum Turysty Kolarza”. Sport i Turystyka Wa-wa 1975

„Moja sprawność i zdrowie”. Przewodnik metodyczny Fokus, Gdańsk 2001

Zał. nr 1

Ważniejsze zasady ruchu drogowego obowiązujące rowerzystów.

Rowerzystów obowiązują ogólne przepisy ruchu na drogach publicznych. Kierować rowerami na drogach publicznych mogą osoby:

- prawem przewożenia osób i ładunków - od 18 lat
- bez prawa przewożenia osób i ładunków - od 10 lat

Dzieci od 7 do 10 lat mogą kierować rowerami na drogach publicznych tylko pod opieką osób dorosłych.

Do kierowania rowerami na drogach publicznych wymagane jest posiadanie karty rowerowej.

Rower powinien posiadać, jako niezbędne wyposażenie określone zresztą w Kodeksie Drogowym:

- przynajmniej jeden sprawny hamulec,
- lampę (latarkę) przednią, oświetlającą drogę światłem białym,
- lampkę (latarkę) z czerwonym światłem oraz czerwone światło odbłaskowe umieszczone z tyłu,
- dzwonek.

Podstawowe zasady ruchu rowerów na drogach publicznych

(wyciąg z Kodeksu Drogowego)

§ 54.1. Ruch rowerów powinien odbywać się na jezdni, jak najbliższej jej krawędzi, a w razie wyznaczenia specjalnej drogi dla rowerów - tylko po tej drodze.

2. Ruch rowerów na poboczach dróg twardych lub utwardzonych dozwolony jest tylko wówczas, gdy nie utrudnia ruchu pieszego na tych poboczach, przy czym kierujący rowerem obowiązany jest ustępować drogi pieszemu.

3. Pieszy powinien prowadzić rower na jezdni jak najbliższej prawej jej krawędzi, jednak pod warunkiem, że nie powoduje to ograniczenia ruchu innych pojazdów oraz nie naraża na niebezpieczeństwo osoby prowadzącej rower. Jeżeli z tych przyczyn nie można prowadzić roweru na jezdni, może on być prowadzony po drodze przeznaczonej dla ruchu pieszych, przy czym prowadzący rower nie powinien utrudniać ruchu pieszym.

4. Jazda rowerem po drodze przeznaczonej wyłącznie dla ruchu pieszych jest zabroniona.

§ 55.1. Zabrania się jazdy obok siebie dwóch lub więcej rowerów.

2. Jazda dwóch rowerów obok siebie jest dozwolona poza obszarami zabudowanymi w tych przypadkach, gdy nie utrudnia ruchu innym pojazdom, a szerokość jezdni wynosi co najmniej 6 m; w razie zbliżania się innego pojazdu wymijającego lub wyprzedzającego rowerzystę jadący z lewej strony obowiązany jest zjechać na prawą stronę do krawędzi jezdni.

3. Zabrania się jazdy bez trzymania co najmniej jednej ręki na kierownicy i nóg na pedałach oraz czepiania się innych pojazdów będących w ruchu.

§ 56.1. Zabrania się przewożenia na rowerze jednoosobowym innej osoby, z wyjątkiem dziecka do lat 7, jednak pod

warunkiem, że zostanie ono umieszczone na dodatkowym, zapewniającym bezpieczną jazdę, siedzeniu przed lub za kierującym rowerem.

2. Zabrania się przewożenia na rowerze przedmiotów o wymiarach zagrażających porządkowi lub bezpieczeństwu ruchu albo bezpieczeństwu kierującego oraz prowadzenia zwierząt podczas jazdy na rowerze, wyjątek stanowi prowadzenie psa przez myśliwego.

§ 57. We wszystkich przypadkach, gdy zachodzi konieczność ostrzeżenia, kierujący rowerem obowiązany jest dać sygnał ostrzegawczy; używanie innych sygnałów ostrzegawczych niż określone w § 58. ust. 1 i ust. 2 pkt. 2 jest zabronione.

§ 58.1. Rower powinien być zaopatrzony w co najmniej jeden skutecznie działający hamulec oraz dzwonek jako sygnał ostrzegawczy, rower wieloosobowy oraz wózek rowerowy powinien posiadać dwa niezależnie od siebie działające hamulce.

§ 59. Ruch rowerków dziecięcych dozwolony jest tylko na chodniku lub innej drodze dla pieszych. Ruch tych rowerków nie może powodować utrudnienia ruchu pieszych ani narażać ich na niebezpieczeństwo.

Z ogólnych przytoczonych powyżej podstawowych zasad ruchu drogowego zapamiętać należy:

- zasadę ruchu prawostronnego
- obowiązek zachowania należytej ostrożności obowiązujący wszystkich użytkowników dróg, a więc i pieszych i kierowców pojazdów, aby nie zagrażać bezpieczeństwu i porządkowi ruchu, nie powodować wypadków i nie utrudniać ruchu innym, nie zakłócać porządku i nie narażać innych na szkody,
- obowiązek stosowania się do znaków i sygnałów drogowych oraz poleceń policji oraz innych osób, uprawnionych do kierowania ruchem lub kontroli ruchu drogowego,
- obowiązek udzielenia pomocy ofiarom wypadku bez względu na to, kto jest sprawcą.
- Jechać rowerem należy jak najbliższej prawej krawędzi jezdni, jadąc poboczem należy pamiętać o ustępowaniu drogi pieszym, natomiast nie wolno jeździć po drodze przeznaczonej wyłącznie dla ruchu pieszych.
- W miastach i na obszarach zabudowanych należy jeździć pojedynczo („gęsiego”).
- Trzeba pamiętać, że liczba rowerów jadących w kolumnie nie może przekraczać 6, stąd też w grupach większych należy zachować przerwy.
- Zachowanie szczególnej ostrożności wymagane jest przy włączaniu się do ruchu oraz przy wymijaniu, omijaniu i wyprzedzaniu.

Wyprzedzanie

Zakaz wyprzedzania obowiązuje wszędzie tam, gdzie mogłoby ono stanowić zagrożenie bezpieczeństwa ruchu, a w szczególności:

- Na skrzyżowaniu dróg, z wyjątkiem skrzyżowań o ruchu okrężnym, lub na których ruch jest kierowany,
- Na zakrętach drogowych oznaczonych znakami ostrzegawczymi,
- Przy dojeżdżaniu do wierzchołka wzniesienia,
- Przed przystankami tramwajowymi lub kolejowymi, gdy stoją na nich tramwaje lub pociągi,
- Jeżeli kierujący pojazdem, który ma być wyprzedzony dał sygnał o zmianie kierunku jazdy w lewo.

Skrzyżowanie

Dojeżdżając rowerem do skrzyżowań pamiętać należy o zasadach:

- Na skrzyżowaniach równorzędnych pierwszeństwo przejazdu ma pojazd jadący z prawej strony; nie dotyczy to pojazdów szynowych, mających pierwszeństwo przejazdu tak z prawej, jak z lewej strony,
- Na skrzyżowaniach z ruchem okrężnym oznaczonym znakiem „ruch okrężny” pierwszeństwo mają pojazdy nadjeżdżające z prawej strony. Na skrzyżowaniach dróg z pierwszeństwem przejazdu z drogą podporządkowaną obowiązuje przepuszczenie pojazdów jadących drogą z pierwszeństwem przejazdu, tak z prawej jak i z lewej strony,
- Pojazdy uprzywilejowane sygnalizujące przysługujące im uprawnienia, korzystają zawsze z pierwszeństwa przejazdu.

Zmiana kierunku

Rowerzysta przy zmianie kierunku ruchu, to jest skręcie w prawo lub lewo, bądź przy zmianie pasa ruchu powinien sygnalizować swój zamiar wyciągając poziomo rękę w stronę zamierzonej zmiany kierunku. Zabrania się, dokonując zmiany kierunku, zajeżdżania drogi innym pojazdom.

Zatrzymywanie i postój

Przepisy zakazują zatrzymywania i postoju w miejscach, w których stanowiłoby to niebezpieczeństwo lub przeszkodę w ruchu, a w szczególności:

- Na przejazdach kolejowych i tramwajowych,
- Na skrzyżowaniach dróg,
- Na przejściach przez jezdnię i na przejazdach dla rowerzystów oraz w odległości mniejszej niż 5 m przed tymi przejściami i przejazdami,
- W miejscach o ograniczonej widoczności, a zwłaszcza na wierzchołkach wzniesień i w ich pobliżu oraz na zakrętach oznaczonych znakami ostrzegawczymi,
- Na przystankach komunikacji publicznej,
- Na jezdni, obok stojącego na niej pojazdu oraz z dala od jej krawędzi, z wyjątkiem miejsc, w którym torowisko pojazdów szynowych znajduje się na jezdni przy jej krawędzi,
- Na zwężeniu jezdni,
- Na mostach i wiaduktach znajdujących się poza granicami miast,
- W tunelach, z wyjątkiem miejsc do tego przeznaczonych, na pasach ruchu wyznaczonych liniami ciągłymi oraz w odległości mniejszej niż 10 m od punktów krańcowych tych linii,
- W odległości mniejszej niż 10 m od skrzyżowania dróg, naprzeciwko stojącego po przeciwnej stronie pojazdu, jeżeli

utrudni to ruch innym użytkownikom drogi, przy lewej krawędzi jezdni, z wyjątkiem zatrzymania lub postoju pojazdu na drogach jednokierunkowych lub o małym ruchu na obszarze zabudowanym w warunkach dobrej widoczności zarówno w dzień, jak i w nocy,

- Zatrzymanie i postój przy lewej krawędzi jezdni są zabronione, jeżeli na drodze (placu) znajdują się dwie oddzielne jezdnie przeznaczone do ruchu w przeciwnych kierunkach.

Zabrania się postoju:

- W miejscach utrudniających wjazd lub wyjazd (wejście, wyjście) a w szczególności przed wjazdami do bram, garaży, parkingów,
- Przy oznaczonej studziencie lub kolumnie hydrantu,
- W odległości mniejszej niż 100 m od przejazdu kolejowego.

Zatrzymanie i postój rowerów na chodnikach jest dozwolony, o ile rower nie tamuje ruchu pieszych Szerokość pozostawionego dla pieszych przejścia nie może być mniejsza niż 1,5 m.

Szczególnie ważnym jest dla rowerzystów przepis, że rowerzysta jest

pełnoprawnym użytkownikiem dróg publicznych, na równi z kierowcami innych pojazdów. Dla jednych i dla drugich nieprzestrzeganie przepisów ruchu drogowego, lekkomyślność i brawura są przyczyną wielu wypadków drogowych.

W trosce o bezpieczeństwo życia i zdrowia własnego i cudzego należy pamiętać o:

- Znajomości i przestrzeganiu zasad ruchu drogowego,
  - Posługiwaniu się rowerem o sprawnych hamulcach i prawidłowym oświetleniu.
-

24: Scenariusz zajęć w kl. III

Autor: Anna Polok - nauczycielka kształcenia zintegrowanego, SP 42 w Częstochowie

Krag tematyczny: Jakie znaczenie mają pieniądze w życiu człowieka?

Temat dnia: Czy za pieniądze można kupić wszystko?

Zapis w dzienniku: Wypowiedzi uczniów o konieczności oszczędzania na podstawie wiersza W. Katarzyńskiego „Grosik”. Układanie odpowiedzi na pytanie „Czy za pieniądze można kupić wszystko?”. Układanie i rozwiązywanie zadań z treścią. Skarbonka – łączenie tworzywa sztucznego z kartonem. Wykonanie plakatu zachęcającego do oszczędzania.

Ogólne zadania edukacyjne:

- ukazywanie zalet celowego i racjonalnego oszczędzania ;
- uwrażliwienie na wartości niematerialne ;
- rozwijanie umiejętności cichego czytania ze zrozumieniem ;
- rozwijanie umiejętności układania odpowiedzi na pytania ;
- doskonalenie techniki dodawania i odejmowania w zakresie 100 ;
- doskonalenie umiejętności układania zadań tekstowych ;
- poznanie sposobów łączenia tworzywa sztucznego z papierem .

Metody: rozmowa, praca z tekstem, ćwiczeniowa, praktycznego działania, mapa myśli.

Środki: podręcznik „Moja szkoła” cz.2, karta pracy, koperty z „pieniężmi”, pojemniki z tworzywa sztucznego, arkusze szarego papieru, rozsypanka wyrazowa, szablony kół.

Oczekiwane efekty aktywności ucznia:

Uczeń

- potrafi wypowiedzieć się na temat celowości oszczędzania ;
- potrafi czytać cicho ze zrozumieniem ;
- umie wypowiadać się całym zdaniem ;
- umie zapisywać odpowiedzi na pytania ;
- potrafi ułożyć zadanie z treścią do działania ;
- dba o estetyczne wykonanie własnej pracy ;
- potrafi dzielić się z innymi własnymi spostrzeżeniami ;
- umie współpracować w grupie.

Przebieg zajęć.

Wprowadzenie

Zabawa dydaktyczna; dzieci siadają parami. Każda para dostaje kartkę z bloku rysunkowego i 2 szablony kół. Zadaniem dzieci jest obrysowanie i wycięcie kółek { po 2 kółka każdy uczeń }. Po zakończeniu pracy uczniowie chowają kółka, by wykorzystać je w późniejszym terminie. Nauczyciel prosi, by z pozostałego papieru wykonać jak największy domek-skarbonkę .Porównywanie wielkości domków. Rozmowa z uczniami doprowadzająca do stwierdzenia, że ci uczniowie którzy oszczędnie gospodarowali papierem mają większe skarbonki.

Edukacja polonistyczna

Rozmowa z uczniami na temat oszczędzania, konieczności oszczędzania. Praca z wierszem W. Katarzyńskiego „Grosik”. Ciche czytanie ze zrozumieniem i formułowanie odpowiedzi na pytania. Pisanie wyrazów bliskoznacznych do wyrazu „pieniądz”{karta pracy}. Odczytanie wyrazów.

Edukacja techniczna

Wykonanie skarbonki- łączenie tworzywa sztucznego z papierem :

-oklejanie pudełka kolorowym papierem ;

-przymocowanie zszywaczem szablonów papierowych do brzegów pokrywki ;

-łączenie pudełka z pokrywką, przeplatając tasiemkę przez otwory w pokrywce i w pudełku.

Dbalność o estetykę pracy.

Edukacja matematyczna

Uczniowie otrzymują koperty w których są „pieniężne”. Przeliczają je.

Dokonują „zakupów” z wywieszonej listy. Układają zadanie z treścią na temat swoich zakupów {ile zapłacili?, ile otrzymali reszty?}. Ocena kto oszczędnie gospodarował pieniędzmi. Wrzucenie „reszty” do skarbonki.

Edukacja polonistyczna

Układanie zdania z rozsypanki wyrazowej {Czy za pieniądze można kupić wszystko?}. Formułowanie i zapisanie odpowiedzi na karcie pracy.

Odczytanie uzupełnionych zdań.

Edukacja środowiskowa

Nawiązanie do zabawy na początku zajęć. Próba odpowiedzi na pytanie: Co jeszcze możemy oszczędzać? Po wysłuchaniu propozycji uczniowie pracują w grupach.

Każda grupa dostaje arkusz szarego papieru z wypisanym na środku wyrazem {papier, woda, chleb, światło}. Grupa wpisuje propozycje oszczędzania jednego z wymienionych elementów. Przedstawienie przez liderów grup propozycji i omówienie ich.

Edukacja plastyczna

Wykonanie plakatu zachęcającego do oszczędzania dowolną techniką { układanie plakatu z materiałów przyrodniczych lub frottage z liści. Uczniowie mogą też

wykorzystać papierowe koła i skarbonki które wykonali na początku zajęć.}

Wystawa i omówienie prac.

Podsumowanie

Przypomnienie wniosków z zajęć. Ocena aktywności uczniów.

Karta pracy

Dopisz wyrazy o takim samym znaczeniu:

Pieniądze-.....

.....

Odpowiedz na pytania:

Za pieniądze można kupić.....

.....

Nie można kupić za pieniądze.....

.....

Sklep

zeszyt- 2zł   zabawka pluszowa- 23zł

czekolada- 3zł   gra planszowa- 31zł

cukierki- 4zł   gra komputerowa- 44zł

gumka- 1zł   książka- 12zł

skakanka- 8zł   klocki Lego- 50zł

mazaki- 19zł   autko- 28zł

piłka- 45zł   lalka- 30zł

Do wydania 50zł

25: Scenariusz zajęć w kl. II

Autor: mgr Anna Polok, mgr Bożena Pindus - nauczycielki kształcenia zintegrowanego, SP nr 42 w Częstochowie

Zajęcia dotyczą tematyki Świąt Bożego Narodzenia, ale dzięki korelacji z językiem niemieckim, są pewną innowacją w tym temacie. Zajęcia zostały przeprowadzone w obecności rodziców, którzy pierwszy raz mieli możliwość usłyszenia swojego dziecka mówiącego po niemiecku. Na koniec zajęć przedstawiono jasełka również w języku polskim i niemieckim.

Krąg tematyczny: Święta, święta, święta.

Temat dnia: Uczymy się składać życzenia.

Zapis w dzienniku: Indywidualne redagowanie życzeń świątecznych na podstawie wiersza W. Chotomskiej „Dla kogo życzenia?”. Utrwalenie wiadomości na temat tradycji Świąt Bożego Narodzenia. Doskonalenie mnożenia i dzielenia w zakresie 30. Inscenizowanie ruchem piosenki p.t. „Wigilia”. Ozdabianie środkami plastycznymi kart świątecznych. Jasełka w wykonaniu uczniów.

Ogólne zadania edukacyjne:

- wzbogacenie słownictwa o wyrażenia związane ze świętami;
- zachęcanie do kultywowania polskich tradycji i zwyczajów świątecznych ;
- doskonalenie umiejętności czytania ze zrozumieniem;
- kształcenie umiejętności redagowania życzeń świątecznych;
- utrwalenie wiadomości o przymiotniku i rzeczowniku ;
- rozwijanie umiejętności mnożenia i dzielenia w zakresie 30.

Oczekiwane efekty aktywności ucznia.

Uczeń:

- potrafi opowiadać o zwyczajach świątecznych ;
- posługuje się zwrotami i wyrażeniami związanymi ze Świątami Bożego Narodzenia;
- rozumie czytany tekst i umie odpowiedzieć na pytania;
- rozumie potrzebę przekazywania tradycji świątecznych ;
- potrafi dobierać przymiotniki do rzeczowników;
- potrafi napisać życzenia świąteczne w języku polskim i niemieckim ;
- potrafi stosować zasady pisowni wielką literą w niektórych wyrazach w życzeniach ze względów grzecznościowych;
- umie dzielić i mnożyć w zakresie 30;
- umie wymienić nazwy miesięcy w roku;
- umie zaśpiewać piosenkę „Wigilia”;
- umie zaśpiewać wybrane kolędy ;
- zna liczebniki i potrafi je odczytać z kalendarza adwentowego w języku niemieckim;
- potrafi zaśpiewać piosenkę „O Tannenbaum wie grun sind deine Blatter”;
- umie zaśpiewać kolędę „Stille Nacht, heilige Nacht”.

Metody: czynna, praca z tekstem, graffiti, inscenizacja.

Pomoce: tekst z lukami, kartoniki z nazwami potraw, kartoniki z przymiotnikami i rzeczownikami, podręcznik „Moja szkoła” część 4, kartki świąteczne arkusze szarego papieru.

Podręcznik do języka niemieckiego dla kl. II „Eins, zwei, drei” i kl. IV

M. Kozubskiej, E. Krawczyk, L. Zastąpiło. Ilustracje, podpisy pod ilustracje.

Przebieg zajęć.

Edukacja matematyczna

1. Rachunek pamięciowy na tablicy. Obliczanie iloczynów i ilorazów.
Uczniowie obliczają iloczyny i ilorazy przypinając gwiazdki z liczbami.
  - 3·4=?
  - 2·?=18
  - ?:5=4
  - 7·3=?
  - 3·?=24
  - ?·4=24
  - 10:2=?
  - 6·3=?
  - 7·?=0
  - 21:?=7
  - ?:3=5
  - 12:?=6
  - ?:7=2
  - 16:?=4
2. Porządkowanie liczb rosnąco, odwrócenie i odczytanie hasła.

0 2 3 4 5 6 8 9 12 14 15 18 20 21
B O Ź E N A R O D Z E N I E

Edukacja polonistyczna

3. Rozmowa z uczniami:
  - kiedy obchodzimy Święta Bożego Narodzenia?
  - wymień nazwy miesięcy?
  - ile jest miesięcy w roku?
  - który miesiąc jest pierwszym miesiącem roku?
  - grudzień którym jest z kolei?
  - za ile dni będą święta?
  - jakie poznaliśmy tradycje Świąt Bożego Narodzenia?
  - dlaczego przekazywanie zwyczajów świątecznych jest ważne?
4. Uzupełnianie tekstu z lukami. Odczytanie poprawnie uzupełnionego tekstu, wklejenie do zeszytu.
5. Wybieranie kartoników z wigilijnymi potrawami spośród nazw wielu potraw.
Przypinanie do tablicy. Odczytanie nazw potraw wigilijnych.
Pytanie:
  - jaką Wy potrawę lubicie?
  - jak można pomóc rodzicom w przygotowaniu wieczerzy?
6. Odpowiedź na pytania: Jak dekorujemy dom na święta? Jaki nastrój panuje w wigilię?
W trakcie odpowiedzi nauczyciel wiesza na tablicy wymieniane rzeczowniki, dzieci dobierają do nich odpowiednie przymiotniki. Nazywają wywieszane grupy wyrazów.

Edukacja muzyczna

7. Zaśpiewanie piosenki „Wigilia”.

Edukacja polonistyczna

8. Praca z podręcznikiem – rozwiązanie krzyżówki str.91
Hasło: Spełnienia marzeń.
- kiedy często słyszymy ten zwrot?
9. Ciche czytanie wiersza „Dla kogo życzenia?” str.71.
Odpowiedzi na pytania związane z tekstem. Odczytanie wyrazów umieszczonych w słowniczku. Przypomnienie sposobu zapisywania życzeń, pisowni zwrotów grzecznościowych.

Język niemiecki

10. Samodzielne zapisywanie życzeń na kartkach świątecznych, wykonanych wcześniej. Pisanie życzeń w języku polskim i niemieckim.
- odczytanie życzeń
- sprawdzenie poprawności wykonania zadania
11. Zapisanie życzeń w języku niemieckim .

Edukacja plastyczna

12. Rozmowa z uczniami na temat zwyczajów świątecznych w Niemczech. Przypomnienie słów w języku niemieckim dotyczących świąt, ozdób choinkowych, Mikołaja. Uczniowie wyszukują podpisy w języku niemieckim i przywieszają pod ilustracją.

Edukacja polonistyczna

13. Ozdabianie kartek z życzeniami.
14. Praca w grupach.
Uczniowie na plakatach kończą zdanie: ”Lubię Święta Bożego Narodzenia.....”
”Z okazji świąt życzę kolegom i koleżankom.....”
Odczytanie dokończonych zdań.
Wyróżnienie najaktywniejszych uczniów.
15. Przedstawienie jasełek.

.....to święto Pokoju, radujemy się z narodzin Jezusa. ....to wieczerza przed Bożym Narodzeniem.
Pod obrusem kładziemy ..... na pamiątkę żłóbka. ....
..... zostawiamy dla gościa, bliskich którzy odeszli. .... jest znakiem miłości, zgody. .... to zielony symbol nadziei i łask Boga. .... to świąteczne piosenki.
..... to wieczorna msza wigilijna. ....
i ..... są przedstawieniami o narodzinach Jezusa.

Szopki, jasełka, Wolne miejsce, Pasterka, Kolędy, Choinka, Opłatek, sianko, Wigilia, Boże Narodzenie.

Rzeczowniki:

choinka
stroiki

świeczki

wigilia

bombki

Przymiotniki :

kolorowa, świecąca

wiszące, stojące

długie , skręcone

święteczna , uroczysta

kuliste , kolorowe

Potrawy wigilijne : {wybór }

zupa grzybowa, naleśniki, pizza, kompot z suszu, kutia, barszcz czerwony z uszkami,

ryba- karp, pierogi z grzybami, kapusta z grzybami i grochem, zupa pomidorowa,

kanapki z wędliną.

Kolęda „ Cicha noc „

Posłaniec z nieba-Archanioł

przed Maryją Panną stanął.

I przemówił w takie słowa:

Panno Maryjo, bądź zdrowa.

Przynoszę z nieba nowinę

Wkrótce urodzisz Dziecinę,

Dziecię będzie synem Boga...

Marię ogarnęła twoga-

Patrzy piórko zgubił Anioł

I na jej sukience stanął...

-Nie trwóż się! Tyś jest wybrana.

Matką będziesz Niebios Pana!

Maria schyla się w pokorze

-Twoja wola dobry Boże.

Kolęda „ Wśród nocnej ciszy”

Mały Jezus

Dzieciątko-

Tak Bóg na świat przychodzi

W ubogiej stajence

Mały Jezus

Jak słonko

W ciemnościach świata wschodzi

Weź go ostrożnie na ręce

I zawsze z sobą nieś.

Zimna uboga, jest ta stajenka.

Bożą Dziecinę karmi panienka.

Nie ma łóżeczka, kołyski dla niej,

Więc Ją w żłobeczku

Kładzie na sianie.

A kiedy Dziecku do snu zaśpiewa

Wół będzie małe nóżki ogrzewał.

Jezu maleńki nie masz łakoci,

Ani zabawek Ci nie potrzeba,

Gwiazdka na niebie Ci się zazłoci,

Tyś królem Ziemi i królem nieba.

Kolęda „ Pójdźmy wszyscy do stajenki.”

Przychodzimy do stajenki , Panie Jezu malusieńki.

Mirry, złota my nie mamy. Skromne podarunki damy.

-Ja przyniosłem wycinankę.

-A ja najpiękniejszy znaczek.

-A ja swoją dam skakankę,

jak urośniesz to poskaczysz.

-A ja swój jasiczek mały

By nóżki ci się ogrzały.

-Moją lalkę ci przynoszę,

Tylko jej nie zepsuj proszę.

Chodźcie dzieci, chodźcie z nami,
Przybywajcie z podarkami.
Niech każde z czym kto ma śpieszy.
Dzieciąteczko się ucieszy.
Ja uszyłam ci kaftanik,
Różowe stokrotki na nim.

-Ja swojego dam kowboja.

-Proszę – to jest książka moja-
najpiękniejsze bajki w świecie,
Niech się cieszy Boże Dziecię.

-Ja dam mały samochodzik
I zegarek co nie chodzi.

-Ja piłkę i łódkę z kory.

-A ja mały mój scyzoryk...

-Dziecko się skaleczy nożem!

-Przecież to Dzieciątko Boże!!!

Potem razem zaśpiewamy

Te kolędy, które znamy:

Przyjm te dary, Dziecię Boże,

Tym nas uradować możesz.

Pobłogosław nas Dziecino,

Niech Twe łaski na nas spłyną.

Luli, luli cichutko

Prosi Maryja- Jezusek

zasypia, cisza mu sprzyja.

Kolęda „Lulajże Jezuniu”

Boże Narodzenie świętuje cały świat. Posłuchajmy jak dzieci niemieckie witają Jezuska.

Piosenka „O Tannenbaum, o Tannenbaum.....”

O Tannenbaum, o Tannenbaum,

wie grun sind deine Blatter!

Du grunst nicht nur zur Sommerzeit,

nein, auch im Winter, wenn es schneit.

O Tannenbaum, o Tannenbaum, wie grun sind deine Blatter.

O Tannenbaum, o Tannenbaum,

wie rot sind deine Blatter!

Du rost nicht nur zur Sommerzeit,

nein, auch im Winter, wenn es schneit.

O Tannenbaum, o Tannenbaum, wie rot sind deine Blatter.

Kolęda:

Stille Nacht, heilige Nacht

Alles schlaft, einsam wacht

nur das traute, hochheilige Paar.

Holder Knabe im lockigen Haar,

schlaf in himmlischer Ruh,

schlaf in himmlischer Ruh.

Willkommen in Bethlehem

Engel: Halleluja! Willkommem Konige!

Konige: Oh! Christkind! Wir sind die drei Konige.

Wir bringen Geschenke fur dich .

Esel : I-a! I-a! So viele Geschenke!

Kuh : Muh! Muh! Sei still, Esel !

Joseph: Es ist kalt. Es schneit. Komm doch herein !

Maria : Psst, Jesus schlaft !

Lamm : Mah ! Mah ! Ich kann aber nicht schlafen.

Stern : Guten Abend, Bethlehem !

Wszystkie dzieci śpiewają razem :

Lass uns froh und munter sein

und uns recht von Herzen freu'n.

Lustig, lustig trala, la la, la, la,

bald ist das Neue Jahr da, bald ist das Neue Jahr da.

26: Sprawność czytania

Autor: Ewa Przedzińska, nauczycielka języka niemieckiego, Szkoła Podstawowa nr 24 w Częstochowie

---

Nauka czytania to bardzo istotny, choć czasem niedoceniany element składowy przygotowania uczniów do samodzielnej pracy nad doskonaleniem języka obcego. Nauczyciel powinien dać wzorzec poprawnej wymowy trudnych, różniących się od naszego języka odczystego głosek i czuwać, by nabywane przez uczniów nawyki fonetyczne były prawidłowe.

W fazie poprzedzającej czytanie warto rozbudzić ciekawość uczniów i ukierunkować ich uwagę na interesujące nas zagadnienia. W fazie głośniego czytania tekstu przez uczniów nauczyciel zwraca uwagę na prawidłową wymowę i intonację. W ostatniej fazie czytania – podczas ustawicznych nawrotów do tekstu – co jest reakcją na polecenia proponowane poniżej można sprawdzić, czy uczeń zrozumiał czytany tekst.

Oto przykładowe polecenia od najprostszych, trudniejszych do trudnych, które można stosować na każdym etapie edukacyjnym

- dopasuj podpis do obrazka
- który obrazek nie pasuje do tekstu?
- ułóż obrazki w kolejności zgodnej z tekstem
- zaznacz „tak” lub „nie”
- zaznacz „prawda” lub „fałsz”
- wybierz jedną z 3 lub 4 odpowiedzi
- uzupełnij tabelę (określ kontekst wypowiedzi)
- uzupełnij luki zdaniowe w tekście
- odpowiedz na pytania (ogólne lub szczegółowe)
- dopasuj sytuację do rozmówcy
- ułóż zdania w poprawnej kolejności (uporządkuj rozsypane fragmenty tekstu)
- uporządkuj tekst tworząc dwa oddzielne teksty
- zaznacz na mapie (np. trasę podróży)
- popraw błędne informacje
- uzupełnij brakujące informacje
- wskaż miejsce w tekście, które mówi o .....

Ćwiczenia na kolejnych etapach edukacyjnych powinny zawierać coraz szerszy zasób słownictwa, różnorodność struktur gramatycznych – coraz bardziej skomplikowanych oraz szerszą tematykę zagadnień. Treści zawarte pod tymi pojęciami ujęte są w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla każdego etapu edukacyjnego – język obcy, w programach nauczania oraz w podręcznikach zatwierdzonych przez MENiS.

Uczeń, którego przyzwyczaimy do czytania, nauczy się samodzielnie pracować z tekstem, co z pewnością zachęci go do poszerzania wiedzy o świecie.

Mam nadzieję, że przedstawiony spis poleceń zachęci koleżanki i kolegów do częstego ćwiczenia sprawności czytania.

Bibliografia

1. Dziennik Ustaw nr 51 z 9 maja 2002 rozp. 458 w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół
  2. Program nauczania – z wykazu ze strony internetowej MENiS www.men.waw.pl
  3. Dziennik Ustaw nr 69 z 7 czerwca 2002 poz. 635 w sprawie warunków i trybu dopuszczenia do użytku szkolnego programów nauczania, programów wychowania przedszkolnego i podręczników oraz zalecania środków dydaktycznych
  4. Języki obce – nr 5/96
  5. Języki obce w szkole – nr 4/98
-

27: PRACA Z DZIECKIEM NADPOBUDLIWYM PSYCHORUCHOWO

Autor: Anna Rzepecka - nauczycielka historii i języka polskiego, Szkoła Podstawowa w Małusach Wielkich

Dlaczego dzieci i młodzież na ogół nie lubią szkoły? Dlaczego niechętnie angażują się do pracy na lekcji? Tego typu pytań jest wiele, podobnie jak wiele jest na nie odpowiedzi. Odkąd istniała szkoła, zawsze byli w niej uczniowie sprawiający kłopoty wychowawcze. Co zrobić, żeby nad nimi zapanować? To pytanie dręczyło z pewnością wielu nauczycieli, zwłaszcza że każdego roku uczniów sprawiających kłopoty wychowawcze przybywa.

W zawodzie nauczycielskim pracuję już dwadzieścia lat. Przez długi czas próbowałam znaleźć sposób na opanowanie wychowanków nadmiernie ruchliwych, stale dokuczających innym, przeszkadzających wszystkim na lekcjach. Tradycyjne metody nie przynosiły oczekiwanych efektów, mobilizowanie do wysiłku umysłowego przypominało syzyfową pracę. Dopiero sięgnięcie do literatury fachowej pozwoliło mi zrozumieć, czym jest nadpobudliwość psychoruchowa i jak należy postępować z takim nadmiernie aktywnym uczniem. Niniejsza praca jest podsumowaniem moich poszukiwań.

Uczniowie nadpobudliwi psychoruchowo są w szkole natychmiast zauważeni. Nie potrafią spokojnie usiedzieć podczas lekcji. Wiercą się, kręcą, zmieniają pozycję, bawią się ołówkami, długopisami, hałasują i w ten sposób odwracają uwagę od tematu lekcji. Nie umieją zachować się spokojnie, więc próbują czymś się zająć, np. otwierają plecak, wyjmują dodatkowe zeszyty, książki tylko po to, by za chwilę z powrotem je chować. Są źródłem ciągłego niepokoju wokół siebie. Nie są w stanie sami zapanować nad swoją nadpobudliwością. Pod byle jakim pretekstem: wyrzucenia papierka do kosza, pożyczania gumki czy długopisu spacerują po klasie, aby choć przez chwilę zmienić pozycję ciała. Tacy uczniowie są w jednej chwili gotowi do wszelkich czynności pomocniczych: przyniesienia kredy, starcia tablicy, zmoczenia gąbki czy rozwieszenia mapy. Jest to kolejny sposób na rozładowanie napięcia nerwowego. W czasie przerw biegną roztrącając inne dzieci. Często dokuczają słabszym i z tego powodu powstają konflikty. Dzieci nadpobudliwe psychoruchowo reagują na wszystko gwałtownie, w sposób niekontrolowany, niewspółmierny do sytuacji. Jeśli obok siebie w ławce siedzi dwóch takich uczniów, wtedy najdrobniejsze potrącenie łokciem staje się przyczyną silnego gniewu. Dzieje się tak dlatego, że bodziec, który w odbiorze innych dzieci jest bardzo słaby lub w ogóle niedostrzegalny, dla uczniów nadpobudliwych staje się bardzo silny. Otoczeniem interesują się bardzo żywo, ale powierzchownie. Łatwo zmieniają przedmiot zainteresowania. Niechętnie zajmują się w ciągu dłuższego czasu jedną i tą samą czynnością, zasadniczą trudność sprawia im dłuższa koncentracja uwagi na przedmiocie. Dzieci nadpobudliwe przejawiają w swoim zachowaniu głównie niepokój, agresywność i drażliwość. Nie potrafią podporządkować się dyscyplinie szkolnej, jawnie buntują się i obrażają.

Tak naprawdę dzieci nadpobudliwe psychoruchowo potrzebują pomocy i opieki psychologa. Jego uwagi są nie tylko ważne dla rodziców, ale przede wszystkim dla nauczycieli, którzy muszą codziennie organizować pracę na lekcji dla wszystkich uczniów uwzględniając potrzeby tych nadmiernie nerwowych.

Jeśli w klasie, w której uczymy, znajdują się uczniowie nadpobudliwi, musimy przyjąć określone zasady postępowania.

1. Uczniowie nadpobudliwi nie mogą siedzieć obok siebie, choć ich miejsce jest w pobliżu nauczyciela, dobrze jest znaleźć dla nich sąsiadów – kolegów spokojnych, dobrze zorganizowanych, którzy nie będą ulegać ich wpływowi.
2. W czasie lekcji należy uwzględniać, że odpowiedzi uczniów nadpobudliwych są na ogół pochopne, często udzielone, zanim nauczyciel skończy stawiać pytanie. Z tego powodu, jeśli chcemy ocenić prawdziwe wiadomości ucznia, musimy pytanie powtórzyć i dać czas na zastanowienie. Dopiero ta druga odpowiedź będzie odzwierciedlać rzeczywistą jego wiedzę.
3. Dziecko nadpobudliwemu w zasadzie nie bardzo można zarzucać, że nie odrobiło pracy domowej lub nie przyniosło czegoś, co było potrzebne na kolejnej lekcji. Najczęściej bywa tak, że w chwili, gdy nauczyciel wyjaśniał, co należy zrobić, uwaga ucznia była skierowana na coś zupełnie innego, więc brak pracy domowej wynika głównie nie ze złych chęci, a z niewiedzy. W takim przypadku musimy sami dopilnować, aby polecenia do domu uczeń przy nas zapisał.
4. Niczego dobrego nie da nagłe „wyrwanie” do odpowiedzi – uczeń nadpobudliwy zareaguje na to nerwowo, będzie miał kłopoty ze zbudowaniem poprawnych zdań, może też zachowywać się lekceważąco lub mówić zupełnie nie na temat. Lepiej uprzedzić go o tym wcześniej i dać czas na przygotowanie się do odpowiedzi.
5. W czasie sprawdzianów lub kartkówek dziecko nadpobudliwe powinno dostać polecenia, bądź zadania na kartce, gdyż pisanie w sytuacji stresowej pod dyktando, powoduje chaotyczne zapisywanie niektórych wyrazów i danych, z takiego zapisu nie może potem uzyskać podstawowych wiadomości. Czasem trzeba pokierować pracą ucznia, bo ma kłopoty z ustaleniem kolejności działań, zdenerwowanie uniemożliwia mu spokojne myślenie. W nauczaniu należy stosować zasadę – od łatwiejszego do trudniejszego – najpierw wrócić do wiadomości, które uczeń zna, a dopiero potem podawać nowe. Bardzo konkretnie prezentować zakres wiadomości, który ma opanować.
6. Dobrym sposobem na nawiązanie współpracy z uczniami nadpobudliwymi jest wykorzystywanie metody dramy na lekcji. Mogą oni wtedy bez problemu się ruszać i realizować swoje pomysły, a ćwiczenia dramowe wymagają rozwiązania zadania lub podjęcia decyzji,
7. w ten sposób wyrabiamy w uczniach poczucie odpowiedzialności i umiejętność patrzenia z różnych punktów widzenia.
8. Gdy dochodzi do konfliktów między uczniami, w których uczestniczy dziecko nadpobudliwe psychoruchowo, należy zakończyć je w miarę szybko, nie analizować dokładnie. Jeśli postępowanie ucznia nadpobudliwego było wyjątkowo naganne, trzeba odczekać, aż emocje opadną i spokojnie na osobności przeprowadzić z nim rozmowę wyjaśniającą. Podniesiony głos nauczyciela w czasie zatargu lub bójki między uczniami wywoła jeszcze większą agresję dziecka nadpobudliwego.
9. Uczniowie nadpobudliwi powinni być włączani w życie klasy i szkoły. Mogą odpowiadać np. za pielęgnację kwiatów, wykonanie dekoracji, ustawienie krzeseł na uroczystość, przygotowanie pomocy na lekcję itp. Najlepiej jest do takich zadań tworzyć grupy trzy- lub czteroosobowe, w których znajduje się jeden uczeń nadpobudliwy.
10. Korzystać z każdej okazji, kiedy można takiego ucznia pochwalić, gdyż dzieci nadpobudliwe bardzo potrzebują akceptacji, nie potrafią same zapanować nad swoimi emocjami, wiedzą, że źle postępują, ale w ten sposób zwracają na siebie uwagę. Pochwały dają im rzadkie chwile zadowolenia i uspokojenia na jakiś czas.

Aby właściwie pokierować aktywnością uczniów nadpobudliwych psychoruchowo trzeba pamiętać, że:

- o Cel, bądź termin, do którego ma prowadzić działanie ucznia, nie może być zbyt odległy.
- o W postępowaniu z nimi konieczna jest konsekwencja – należy egzekwować wywiązanie się z powierzonych obowiązków, przydzielone im zadanie muszą sfinalizować – nie wolno pozwalać na przerywanie pracy i „zapomnienie” o niej.
- o Uczniowie nadpobudliwi muszą być stale pod obserwacją, kontrolowani - trzeba im przypominać o zobowiązaniach, ale czynić to należy w atmosferze pozbawionej napięcia emocjonalnego.
- o W spokojnej i rzeczowej rozmowie trzeba nakłaniać uczniów do autorefleksji, do zrozumienia sytuacji i do właściwej

oceny postępowania bez wywoływania poczucia winy, lęku lub niepewności.

LITERATURA

1. A. Dzedzic, Drama w kształceniu i wychowaniu młodzieży, Warszawa 1988
  2. H. Nartowska, Dzieci nadpobudliwe psychoruchowo. Zaburzenia w zachowaniu i trudności szkolne, Warszawa 1972
  3. H. Nartowska, Wychowanie dziecka nadpobudliwego, Warszawa 1972
  4. H. Spionek, Zaburzenia w rozwoju uczniów a niepowodzenia szkolne, Warszawa 1975
-

28: POZNAJEMY OKOLICE CZĘSTOCHOWY

Autor: Barbara Stępowaska - nauczycielka kształcenia zintegrowanego, SP nr 24 w Częstochowie

Artykuł ten zawiera istotne wiadomości o wiodących szlakach turystycznych w dzielnicy Częstochowy- Mirów, legendy związane ze znajdującymi się tu ostańcami oraz informacja na temat corocznego zjazdu „Topienie Marzanny” i o odznakach turystyki kwalifikowanej. Korzyści płynące z lektury artykułu to zdobycie wiedzy na temat najbliższego regionu, którą można przekazać dzieciom, najlepiej w czasie marszu po malowniczym szlaku, który leży w możliwościach każdego turysty pieszego i rowerowego.

Przeglądając kalendarz imprez turystycznych Oddziału Regionalnego PTTK w Częstochowie zaznaczam w swoim terminarzu pierwszą imprezę terenową. Jest nią obowiązkowy zjazd „Topienie Marzanny”, w tym roku już XXXIV. Obowiązkowy, dlatego że dzieci z naszej szkoły ustawicznie dopytują się o nowy rajd. Ostatni, o nazwie „My się zimy nie boimy”, odbył się w grudniu w Rudnikach. Zjazd „Topienie Marzanny” poprzedzony jest majsterką, na której chętne dzieci, oczywiście po lekcjach, konstruuja słomiane wiechcie na skrzyżowanych patykach i odpowiednio je przystroiwisz bibułą i szmatkami szykują na coroczny konkurs. Marzann zazwyczaj jest kilka, bo każde dziecko chce je nieść. Przypomniałszy sobie ludowe przyspiewki typu: „Marzanno, Marzanno, ty szkaradna panno, już się zimy nie boimy, do wody cię wrzucimy” z hałasem i śmiechem ładujemy się do autobusu. Pasażerowie patrzą wyrozumiale, bo w Częstochowie znany jest ten obyczaj i wszystkim udziela się wesoły nastrój i tęsknota za wiosną. Na Placu Daszyńskiego przesiadamy się do 18-stki, która pęka w szwach od roześmianych dzieciaków i ich słomianych kukieł. (Są reprezentanci większości częstochowskich szkół i okolicy).

Młodzież jest podzielona na kilka grup. Na czele każdej stoi przewodnik PTTK i prowadzi uczestników wybranym szlakiem. Dojeżdżamy autobusem MPK nr 18 do przystanku w dzielnicy Mirów przy Szkole Podstawowej nr 27- to jest nasz punkt wyjścia. Stąd drogą, wzdłuż której prowadzi szlak czerwony w kierunku północno-wschodnim- przez most na rzece Warcie. Za nim opuszczamy szlak- idziemy groblą zabezpieczającą wylewy, do widocznego ostańca- „Zapadnięty Kościół”. Legenda- Na wzgórzu stał kościółek drewniany. Mieszkańcy pobliskich wiosek przychodzili tam w niedziele- ale w czasie Nabożeństwa załatwiali głośno swoje sprawy nie uczestnicząc w Mszy Świętej.- gdy już doszło do tego, że zagłuszyli modlitwy kłótniami, Ksiądz staruszek, mocno oburzony, głosem doniosłym wypowiedział zdanie- „Jeżeli tak dalej ma być- to niech nas Ziemia Święta pochłonie”. I tak się stało.- Powstała szczelina, w którą zapadli się opanowani przez diabła, a potem znowu się zawarła nad nimi.- Obecnie, jeżeli przechodzisz tamtędy o północy, słyszysz bicie dzwonów i jęki pokutujących.- Uszanuj Miejsce Święte.

Pod tym ostańcem gromadzimy się wszyscy. Tu jest meta zjazdu. Rozpalamy ogniska, przy których zziębnięte dzieciaki i ich opiekunowie raczą się pieczonymi w ogniu kiełbaskami, do tego świeży chleb, ketchup i musztarda. Wytrawni turyści popijają herbatę z manierek. W międzyczasie młodzież z SKKT PTTK „Szarotka” przy CKU- gospodarze dzisiejszej imprezy zapowiadają przez tubę kolejne konkursy: na najładniejszą Marzannę, na przyspiewkę ludową związaną z obrzędem, wierszyk lub piosenkę czy przysłowia zimowo- wiosenne. Zorganizowana jest też loteria fantowa, każdy los kosztuje 20 gr, są też nagrody pocieszenia. Dzieciaki otrzymują również pamiątkowe plakietki i jeden los za darmo, a opiekunowie pamiątkowe dyplomy. Impreza ma się ku końcowi. Nagrody i upominki rozdane. Marzanny nawet te najładniejsze czyli wyróżnione w konkursie trzeba unieść. Robimy to ekologicznie, palimy ze śpiewem na brzegu, a prochy roznosi wiatr po okolicy. Warta pozostaje czysta, okolica też, bo młodzież z CKU porządkuje teren, wygasza ogniska. Wracamy do szkoły pieszo, niektóre grupy wrócą autobusem, zmierzają do tzw. „pętili” w Mirowie na autobus nr 18 lub w stronę Jaskrowa, skąd pojedą 30-stką. Pniemy się przed ostańcem ścieżką w górę, po osiągnięciu szczytu na wschód (850). Stąd rozciąga się piękny widok przedstawiający pradolinę rzeki Warty ukształtowaną kiedyś przez szeroki nurt płynący wodę wśród lasów.- W niewielkim oddaleniu na krawędzi dawnego prawego brzegu stoi skała, też wapienna- „Jaś i Małgosia”. Legenda- W chatce ubogiej mieszkała Babcia z Jasiem i Małgosią- sierotami bardzo kochanymi. Wszystko wykonywała sama, a dzieci bawiły się. Pewnego ranka nie mogła już wstać z łóżka. Poprosiła więc kochanych o przyniesienie wody ze źródła. Wnuk wziął dzbanuszek i z siostrą wybiegli z chatki. Po drodze zaczęli się bawić zapominając o wypełnieniu obowiązku, a potem zmęczeni stanęli obok siebie patrząc na piękny widok pradoliny oświetlonej wschodzącym słońcem. Babcia, już bardzo cierpiąc, westchnęła- „nie wiedziałam, że te moje wnuczka mają kamienne serduszka”.- Jeszcze nie zdążyła wypowiedzieć ostatniego słowa, gdy spotkała ich zasłużona kara- zamieniły się w przytulone do siebie skały... Pod tą postacią będą pokutowały do końca świata. Pomagaj potrzebującym.

Schodzimy ze wzgórza i kierując się na zachód dochodzimy do szerokiej drogi widocznej pośród nielicznych zabudowań. To ulica Mączna, leży w kierunku zachodnim od Warty. Maszerując nią do końca wchodzimy w niewielkie zagłębienie terenu tworzące jar, z lewej strony mijamy rozlewiska starej Warty i kierujemy się ku wzniesieniu nazywanym Górą Sołek. To już znajomy teren, dzieci przyjeżdżają tu nieraz z rodzicami na majówki, niekiedy same na rowerach, chętnie rozprawiają o tym. Obserwuję rodzicą się powoli zżyłość pomiędzy uczestnikami wyprawy i mną. Chętnie, same opowiadają mi o sobie, o swoich rodzinach, pokazują zdobyte nagrody, żartują. Niektóre są znużone długim marszem, proponują więc postój nad rzeką. Zjadamy resztki prowiantu i zdobyte na loterii słodycze. „puszczamy kaczki”. Pokazują im odznaki turystyczne, wpisują punkty do książeczek na OTP (Odznaka Turysty Pieszego). Oddychamy rześkim powietrzem nad rzeką, obserwujemy budzącą się do życia przyrodę. Zbieramy manatki i pniemy się do góry, wędrujemy teraz przez las, dość szerokiem dukiem. Po wyjściu na otwartą przestrzeń zauważamy widoczne z dala osiedle mieszkaniowe- nowoczesne bloki w dzielnicy Dolne Wyczerpy. Większość dzieci mieszka na tym osiedlu. Żegnamy się, dzieci skręcają w prawo, a pozostała grupka wraz ze mną toczy się dalej. Maruderów nieraz muszę poganiać. Powoli dochodzimy do dzielnicy Aniołów, już ulica Nusbauma, idąc nią prosto wychodzimy na naszą ulicę Bronisława Hubermana, przy której stoi stara, poczciwa szkoła, a obok niej stęsknieni rodzice. Uważam, że takie wspólne przeżycia dają dużo satysfakcji, wzmacniają siły, ugruntowują dobre cechy charakteru u dzieci i są początkiem do uzyskania uprawnień, które mogą okazać się przydatne w przyszłości.

Potwierdzaj punkty- zdobywaj odznaki. Pozostaną miłe wspomnienia i pamiątka. Oto one:

1. Regionalna odznaka „Miłośnik Jury”- czterostopniowa- popularny, brązowy, srebrny i złoty.
2. Odznaka Turystyki Pieszej (OTP) ustanowiona w 1951 r., można ją zdobywać od 10 roku życia, zaliczając 1 km za 1 punkt oraz dodatkowe punkty za zwiedzane miejscowości. Odznaka ma 6 stopni: popularna, brązowa, mała srebrna i złota oraz duża srebrna i złota.
3. Kolarska Odznaka Turystyczna (KOT-PTTK) ustanowiona w 1952 r.- można zdobywać od 7 roku życia zaliczając za każdy dzień jazdy 10 punktów. Odznaka ma 5 stopni.
4. Górską Odznaka Turystyczna (GOT) istnieje od 1935 r. Można zdobywać ją od 10 roku życia na szlakach górskich.

Istnieją m in. odznaki narciarska, kajakowa, motorowe- dla kierowcy i pasażerów, żeglarska, Imprez na Orientację, turystyki jeździeckiej, krajoznawcze w tym „siedmiomilowe buty” i inne specjalistyczne. Warunki zdobywania każdej z nich określają regulaminy. W PTTK istnieje zasada nic za darmo: chodzisz- zdobywasz. Punkt weryfikacyjny: Oddział Regionalny, al. NMP 39/41. Życzeń niezapomnianych wrażeń na szlaku.

Literatura

1. Bronisz S., Pucek K., Stróżecki A., 2000: Wyżyna Krakowsko- Częstochowska. Przewodnik, WK Eko-Graf, Wrocław,

2. Częstochowa Pn, mapa topograficzna 1:25 000, Główny Geodeta Kraju 511. 42,
  3. Treści legend na podstawie przekazu ustnego p. Zygmunta Łęskiego, przewodnika PTTK w Częstochowie
-

29: Kącik przyrodniczy i jego wykorzystanie w rozwijaniu zainteresowań dzieci w klasach I – III.

Autor: Magdalena Topolska - nauczycielka kształcenia zintegrowanego, SP nr 36 w Częstochowie

W poniższym artykule pragnę podzielić się uwagami na temat realizacji zajęć dzieci w kąciku przyrody, oraz ich wykorzystanie w rozwijaniu zainteresowań przyrodniczych. Myślę, że artykuł stanie się źródłem inspiracji dla wielu nauczycieli, pragnących pogłębić w swoich uczniach wrażliwość na piękno przyrody oraz pozwoili zapoznać ich z zasadami jej ochrony.

W zdobywaniu wiedzy wybitną rolę odgrywają zainteresowania poznawcze dzieci. Uczniowie klas początkowych interesują się w sposób naturalny i spontaniczny otaczającym ich światem. Ale to nastawienie na poznawanie i działanie może okazać się przejściowe. Dlatego trzeba stale mieć na uwadze podtrzymywanie tego zaciekawienia i uczynienie z niego coraz bardziej trwałego zainteresowania bogactwem faktów i zjawisk przyrodniczych.

Kącik przyrodniczy umożliwia dzieciom stały kontakt z przyrodą w klasie szkolnej. Zgodnie z celami zintegrowanej edukacji wczesnoszkolnej powinien on spełniać wiele znaczących funkcji. Dominujące są funkcje dydaktyczno – wychowawcze. Rośliny, zwierzęta, różne okazy przyrodnicze i zgromadzone materiały są źródłem treści poznawczych, a prace hodowlane i pielęgnacyjne oraz odpowiednie wykorzystywanie zgromadzonych okazów przyrodniczych, korzystanie z podręcznej biblioteczki przyrodniczej inspirują do wielu różnorodnych działań kształcących i wychowawczych.

Rośliny rozwijają wrażliwość estetyczną. Hodowle roślin i zwierząt wywołują zaangażowanie emocjonalne. Rozbudzają uczucia opiekuńcze. Dzieci uczą się obowiązkowości i przestrzegania pewnych reguł. Zajęcia w kąciku przyrody wpływają na rozwój zainteresowań światem przyrody i rozbudowują miłość do świata roślinnego i zwierzęcego. Dziecko pracując w kąciku przyrody będzie potrafiło opiekować się roślinami i zwierzętami a przede wszystkim nauczyć się szanować przyrodę. Ale nie tylko.

Kącik przyrody spełnia funkcję zdrowotną tak w zakresie profilaktyki jak również terapii. Rośliny bowiem tworzą swoisty, korzystny dla zdrowia ludzkiego mikroklimat jak również działają uspokajająco na system nerwowy człowieka.

Omawiany kącik jest też inspiracją do samodzielnych poszukiwań, kolekcjonerstwa, korzystania z różnych źródeł wiedzy (albumów, atlasów, encyklopedii, czasopism, literatury itp.), prenumeraty czasopism przedmiotowych. A więc poprzez bezpośredni kontakt z przyrodą i praktyczną działalność prowadzi do rozwoju zainteresowań, badawczych prób i samokształcenia. Kącik przyrody nie wymaga żadnych nakładów finansowych. Tworzą go dzieci przy pomocy nauczyciela co niewątpliwie wiąże je emocjonalnie z tym, co same stworzyły. W początkowej fazie organizacji kącika wiele okazów i eksponatów dostarczają dzieci, rodzice i nauczyciel. Kącik będzie systematycznie wzbogacany w miarę realizacji programu i organizowania wycieczek.

Aby lepiej budzić i zaspokajać zainteresowania wychowanków kącik przyrodniczy powinien być dynamiczny. Muszą więc w nim mieć miejsce hodowle długoterminowe i okresowe – sezonowe. Ekspozycje winny się często zmieniać. Biblioteczka wzbogacać o nowe pozycje i czasopisma, które są również dostarczane przez dzieci.

Kącik musi być też miejscem praktycznych działań dzieci, doświadczeń i eksperymentów. Zwłaszcza tam gdzie szkoła nie posiada ogrodu ani warunków na wydzielenie chociażby małej działki. Kącik w klasie jest również minigrodem. W takim przypadku rola kącika jest szczególna i należy przeznaczyć mu wystarczającą ilość przestrzeni, odpowiednio go wyposażać i systematycznie wzbogacać.

Należy też pamiętać o zapewnieniu dzieciom dobrego dostępu do kącika aby mogły swobodnie się w nim poruszać i miały możliwość wykonywania określonych czynności.

Powodzenie zajęć przyrodniczych zależy w dużej mierze od samego wychowawcy. Nauczyciel, który nie interesuje się przyrodą, nie wzbogaca swoich wiadomości z tej dziedziny nie pobudza dzieci do aktywnego udziału w wycieczkach, zajęciach, poszukiwaniach ciekawych okazów, nie osiągnie dobrych rezultatów również i w kąciku przyrody. Wiedza o przyrodzie wciąż pogłębia się i rozszerza. Wiele poglądów ulega zmianom pod wpływem nowych badań i doświadczeń. Wychowawca powinien interesować się tymi przemianami, wiele czytać i wykorzystywać dostępną literaturę z zakresu przyrody w zajęciach i rozmowach z dziećmi.

Powinno go cechować poczucie piękna, żywe zainteresowanie światem przyrody i wciąż uzupełniana wiedza o nim. Kącik przyrody, choćby najskromniej wyposażony, będzie wtedy tętnić życiem, będzie otoczony troską i szczerym zainteresowaniem dzieci. Przy intensywnej i systematycznej pracy wychowawczej będzie on dawał dzieciom nie tylko zadowolenie, ale i dużo wiadomości.

Profesor Szuman w swojej książce pt. „Psychologia wychowawcza wieku dziecięcego” powiedział, „iż jednym ze szczególnych zadań wychowania szkolnego jest związanie uczuciowe dziecka z przyrodą i człowiekiem i z tym, co jest znane i dobre na świecie”.

Kącik przyrody ma na celu ułatwić zadania tym nauczycielom, wychowawcom i rodzicom, którzy rozumieją doniosłość poznawania przyrody, jako podstawowego miejsca ośrodków zainteresowań dzieci, za pomocą którego można realizować treści wszystkich dziedzin wychowania stanowiące podstawę obrazu w pełni rozwiniętej osobowości człowieka.

Bibliografia

1. Chrzanowska D – „Kontakt dziecka z przyrodą”
Warszawa 1974 WSiP
2. Frątczakowie E. J - Doświadczenia hodowlane w kąciku przyrody
„Życie Szkoły” 1983 nr 11/12
3. Kufel J, Leonowicz – Babiak K – Wybrane zagadnienia z ekologii.
Warszawa 1985 WSiP
4. Szuman S – „Psychologia wychowawcza wieku dziecięcego”
Warszawa 1979 PWN
5. Ziejka M – Ekologiczne treści w nauczaniu początkowym
„Życie Szkoły” 1983 nr 7/8

30: Rola baśni w życiu dziecka

Autor: *Magdalena Topolska - nauczycielka kształcenia zintegrowanego, SP nr 36 w Częstochowie*

Poniższy artykuł prezentuje znaczenie baśni w życiu dziecka, w trakcie realizacji programu kształcenia zintegrowanego.

Schiller napisał: „W baśniach opowiadanych mi w dzieciństwie kryje się głębsze znaczenie niż w prawdach, o których poucza życie”.

W czasie swojej wieloletniej pracy pedagogicznej niejednokrotnie zadawałam sobie pytanie: „dlaczego baśnie z takim powodzeniem wzbogacają wewnętrzne życie dziecka?”.

Baśń jest opowieścią, która:

- pobudza wyobraźnię dziecka;
- pomaga w rozwijaniu jego inteligencji;
- wpływa pozytywnie na rozwój emocji;
- pomaga rozwiązywać problemy życia codziennego;
- budzi wiarę w siebie i swoją przyszłość;
- uczy prawidłowych postaw wobec życia;
- kształtuje charakter;
- pomaga odróżnić dobro od zła.

Przedstawione wyżej cele baśni, realizuję w trakcie zajęć kształcenia zintegrowanego, które we wspaniały sposób wyzwalały aktywność twórczą dziecka.

Scenariusz zajęć zintegrowanych w klasie II.

Krąg tematyczny: Nasze ulubione baśnie i bajki.

Temat: Konkurs na najciekawszą inscenizację fragmentów lektury „Szewczyk Dratewka”.

Treść działań edukacyjnych:

Próby inscenizacji wybranych fragmentów baśni. Wyrażanie własnego sądu o postępowaniu bohaterów baśni. Ćwiczenia przy muzyce z zastosowaniem rytmu i tańca. Przedstawienie muzyki ruchem. Dodawanie i odejmowanie w zakresie 100 – rozwiązywanie zadań tekstowych. Wykonywanie ze styropianu makiety stawu. Śpiewanie piosenek: „Nie wszystko złoto”, „Wiedźma”, „Radosny świat”.

Cele:

- kształcenie umiejętności wiązania słowa z działaniem i przeżywaniem;
- wyzwalamie u dzieci aktywności twórczej;
- zwrócenie uwagi na pozytywne i negatywne cechy postaci;
- rozwijanie umiejętności swobodnego, poprawnego wypowiedzania się;
- doskonalenie umiejętności wyróżniania postaci i wydarzeń;
- wdrażanie do słuchania;
- poznanie informacji o autorce lektury Janinie Porazińskiej;
- dokładne poznanie tekstu lektury;
- wdrażanie do analizy tekstu, ustalanie przebiegu akcji;
- rozbudzanie wrażliwości estetycznej poprzez kontakt z lekturą;
- doskonalenie techniki czytania;
- rozwijanie wyobraźni dzieci;
- nauka współpracy w zespole;
- doskonalenie techniki dodawania i odejmowania w zakresie 100;
- doskonalenie umiejętności rozwiązywania zadań tekstowych;
- kształcenie sprawności manualnych;
- kształcenie słuchu i poczucia rytmu.

Cele operacyjne:

Uczeń umie i potrafi:

- płynnie odczytywać tekst;
- wie kim była Janina Porazińska;
- zawrzeć myśl w obrębie zdania;
- prawidłowo porządkować tytuły wydarzeń;
- prawidłowo dodawać i odejmować w zakresie 100;
- poprawnie rozwiązywać zadania tekstowe;
- zaśpiewać piosenkę;
- potrafi wcielić się w graną postać i odtworzyć rolę bohatera;
- określić pozytywne i negatywne cechy postaci;
- wyróżniać postaci i wydarzenia w utworze literackim;
- analizować tekst i ustalić przebieg akcji;
- współpracować w zespole;
- dodawać i odejmować w zakresie 100;
- zilustrować ruchem melodię piosenki;

- sprawnie reagować na sygnał słowny i dźwiękowy;
- wykonać pracę według podanego wzoru.

Metody: eksponująca, ekspresyjna, praca z tekstem, czynna, słowna, praktyczne działanie.

Formy pracy: zbiorowa, indywidualna.

Środki dydaktyczne: scenariusz inscenizacji dla każdego ucznia, duże plansze z namalowanym lasem, stawem, zamkiem, rekwizyty postaci, magnetofon, karty pracy, kasetka z nagraniem piosenek, paski papieru z napisami postaci występującymi w baśni.

Przebieg zajęć:

Edukacja matematyczna

1. Dodawanie i odejmowanie pamięciowe w zakresie 100. Uczniowie rozwiązują zadania, porządkują wyniki rosnąco (każdy wynik ma przyporządkowaną literkę) odczytują hasło. Hasłem jest tytuł baśni Janiny Porazińskiej „Szewczyk Dratewka”. Karty pracy dla każdego ucznia.

Edukacja polonistyczna

2. Słuchanie informacji nauczyciela o autorce książki „Szewczyk Dratewka” – Janinie Porazińskiej.
3. Wysłuchanie wzorowo odczytanej przez nauczyciela lub odtworzonej z taśmy magnetofonowej lektury „Szewczyk Dratewka”.
4. Wyodrębnienie postaci występujących w baśni: szewczyk, mrówki, pszczoły, kaczki, czarownica, panna.
5. Uczniowie wymieniają postacie, przypinają paski z papieru na tablicy.
6. Układanie planu wydarzeń z rozsypanki. Karta pracy dla każdego ucznia.
7. Wyodrębnienie miejsc, gdzie toczy się akcja: w lesie, nad stawem, na zamku.
8. Uczniowie wskazują na plansze obrazujące las, staw, zamek.
9. Inscenizacja improwizowana. Rozdanie uczniom scenariuszy inscenizacji.
10. Ciche czytanie scenariusza.
11. Wyodrębnienie scen, określenie ich miejsca akcji:
  - I scena: „W lesie”
  - II scena: „Nad stawem”
  - III scena: „Na zamku”
  - IV scena: „Nad stawem”
  - V scena: „Na zamku”.
12. Czytanie scenariusza z podziałem na role. Zwrócenie uwagi na odpowiednią intonację, tempo, siłę głosu.
13. Przygotowanie inscenizacji – praca w grupach. Każda z grup otrzymuje scenę toczącą się w jednym miejscu.
  - Grupa 1 – scena I (w lesie)
  - Grupa 2 – scena II i IV (nad stawem)
  - Grupa 3 – scena III i V (na zamku)
14. Uczniowie wybierają potrzebne rekwizyty i scenografię, rozdzielają role między siebie. Nauczyciel dyskretnie czuwa nad tym, aby zdolniejsi uczniowie wybrali trudniejsze role. Pomaga i doradza w wyborze rekwizytów.
15. Inscenizacja – występy poszczególnych grup
  - wybór najlepszego zespołu
  - ocena wszystkich występujących.

Ekspresja muzyczna – ruchowa

16. Zajęcia ruchowe: „Bawimy się na weselu królowej i Szewczyka Dratewki”. Ćwiczenia kształtujące psychomotorykę przez zastosowanie rytmu, muzyki i tańca. Przedstawienie muzyki ruchem. Tańczenie w rytm muzyki.

Edukacja środowiskowa

17. Przedstawienie uczniom informacji na temat mrówek i pszczoł – odczytanie wiadomości z książki przyrodniczej, pokaz ilustracji na planszy i w książce.

Edukacja matematyczna

18. Rozwiązywanie zadań z treścią. Karty pracy dla każdego ucznia.

Edukacja techniczna

19. Wykonywanie w zespołach makiety stawu z pływającymi kaczkami. Objaśnienie przez nauczyciela sposobu wykonywania makiety. Zwrócenie uwagi na estetyczne wykonanie pracy.

Praca domowa

20. Rozwiązanie krzyżówki i napisanie hasła.

Myszę, że najbardziej trafnym określeniem podsumowującym znaczenie baśni w życiu dziecka będą słowa Bruno Bettelheima: „Cel jaki powinno mieć opowiadanie dziecku baśni, można porównać do nasion, które kiedy padną na właściwy grunt, rozwiną się w piękne kwiaty i dorodne drzewa”.

Bibliografia:

- Bettelheim B – „Cudowne i pożyteczne”
- Wortman S – „Baśń w literaturze i życiu dziecka”
- Szeffler E – „Książka literacka dla dziecka w edukacji wczesnoszkolnej”

30: Scenariusz zajęć zintegrowanych w klasie II

Autor: Grażyna Wojaczek - nauczycielka kształcenia zintegrowanego, Szkoła Podstawowa nr 42 w Częstochowie

Temat kręgu: Ludzie listy piszą.

Temat dnia: Uczymy się poprawnie adresować listy.

Prowadząca: Grażyna Wojaczek – nauczycielka kształcenia zintegrowanego

Miejsce: Szkoła Podstawowa nr 42 w Częstochowie. Klasa II b

Czas trwania zajęć: 90 min.

Temat: List do Mikołaja. Nauka adresowania listów. Nazwy liczb w dodawaniu, odejmowaniu, mnożeniu i dzieleniu. Sprawne liczenie w zakresie 30.

Zakresy edukacji			
polonistyczna	matematyczna	środowiskowa	muzyczno-ruchowa
* Kształcenie umiejętności wypowiedzenia się na dany temat. * Kształcenie umiejętności pisania listów. * Poznanie skrótów stosowanych w korespondencji. * Adresowanie listów. * Przypomnienie jednego z wierszy J. Tuwima: „ O Grzesiu Kłamczuchu i jego cioci”.	* Sprawne liczenie w zakresie 30. * Utrwalenie nazw liczb w dodawaniu, odejmowaniu i mnożeniu. * Poznanie nazw liczb w dzieleniu.	* Poznanie różnych sposobów przekazywania informacji dawniej i dziś.	* Utrwalenie piosenki pt: „Chodzi listonosz...”.
Środki dydaktyczne			
* tekst listu * kartki z zagadkami * kartoniki z rozwiązaniami zagadek * wiersze J. Tuwima * plansza z prawidłowo zaadresowaną kopertą * koperty dla każdego ucznia * karty pracy (rozsypanki zdaniowe lub teksty z lukami) * plansze z adresami * podręcznik "Moja szkoła" Klasa II cz. 4	* plansze z działaniami dodawania, odejmowania, mnożenia i dzielenia * kartoniki z nazwami liczb w dzieleniu * kłębek wełny * podręcznik "Moja szkoła" Klasa II cz. 4	* ilustracje przedstawiające różne sposoby przekazywania informacji	* kasetka dźwiękowa z utworem: „Chodzi listonosz”
Szczegółowe zadania z zakresu edukacji (cele operacyjne)			
* Uczeń uważnie słucha czytanego przez nauczyciela tekstu. * Uczeń potrafi wypowiadać się na dany temat. * Uczeń potrafi napisać list i zaadresować kopertę. * Zna skróty stosowane w korespondencji. * Zna treść wiersza J.Tuwima pt: „O Grzesiu...”	* Sprawnie dodaje i odejmuje, mnoży i dzieli w zakresie 30. * Zna pojęcia: iloczyn, czynnik, suma, składnik, różnica, odjemna, odjemnik, dzielna, dzielnik, iloraz.	* Wie, jak przekazywano informacje dawniej i dziś.	* Zna słowa i melodię piosenki pt: „Chodzi listonosz”. * Umie zainscenizować ruchem treść piosenki.

Metody pracy: słowna, oglądowa, praktycznego działania

Formy pracy: indywidualna i zbiorowa

Przebieg zajęć

1. Rozmowa w „Kręgu” na temat sposobów przekazywania informacji dawniej i dziś.
2. Odczytanie dzieciom treści listu od św. Mikołaja.

Warszawa, 7.12.2002

Kochane Dzieci!

Kilka dni temu spotkaliśmy się w teatrze. Miałem wtedy dla każdego z Was prezent. Bardzo lubię

odbarowywać dzieci, więc i dzisiaj otrzymacie coś ode mnie. Przesłałem wraz z listem małą niespodziankę. Życzę Wam miłej zabawy. Może wkrótce znów się zobaczymy.

3. Odczytanie zagadek znajdujących się na kolorowych kartkach w kopercie wraz z listem od Mikołaja i umieszczenie prawidłowych odpowiedzi na tablicy magnetycznej.
  4. Przeczytanie wiersza J. Tuwima pt.: „O Grzesiu Kłamczuchu”.
    - Rozmowa na temat przyczyn niedocierania listów do adresatów.
  5. Adresowanie kopert.
    - a. Pokaz prawidłowo zaadresowanej koperty.
    - b. Wyjaśnienie pojęć: adresat, nadawca, kod pocztowy.
    - c. Pokaz planszy ze skrótami stosowanymi w korespondencji i wyjaśnienie tych skrótów
      - Samodzielne wykonanie ćw. 4 str. 37 (podręcznik „Moja Szkoła” cz. 4)
    - d. Wspólne uzupełnianie koperty na tablicy (informacja o adresacie zawarta jest w tekście znajdującym się na planszy:

Iwonna Wolska mieszka przy ulicy Miłej, w bloku numer 6, w mieszkaniu numer 17 w Radomiu. Kod Radomia 26 - 600
    - e. Samodzielne adresowanie kopert do Mikołaja - tymczasowy adres Mikołaja zawarty w tekście na planszy:

Mikołaj mieszka teraz w Warszawie, przy ulicy Śnieżnej, w bloku numer 17, w mieszkaniu numer 2. Kod Warszawy 01 - 592.
  6. Pisanie listu do Mikołaja.
    - a. Omówienie budowy listu na podstawie listu od Mikołaja
      - Wyodrębnienie poszczególnych części listu: daty, nagłówek, treści właściwej listu, zakończenia, podpisu.
      - Pojęcie „akapit”
    - b. List do Mikołaja (praca trójpoziomowa)
      - I poziom – uzupełnianie tekstu z lukami
      - II poziom – układanie tekstu listu z rozsypanki zdaniowej
      - III poziom – układanie tekstu listu z rozsypanki zdaniowej, po uprzednim wstawieniu do zdań brakujących wyrazów
    - c. Przeczytanie uzupełnionego (ułożonego) listu.

Częstochowa, 11.12. 2002
Kochany Mikołaju!
Otrzymałmśmy dzisiaj list od Ciebie. Bardzo ucieszyliśmy się z niego. Z radością wspominamy spotkanie z Tobą w teatrze. Jeszcze raz dziękujemy Ci za prezenty, które tam nam dałeś.

Dzieci z klasy II b
    - d. Zwrócenie uwagi na pisanie wielką literą wyrazów typu: Ciebie, Tobie itp.
    - e. Staranne przepisanie treści listu na kartkę.
  7. Piosenka pt.: „Chodzi listonosz”
  8. Ułożenie hasła dotyczącego dalszej części lekcji. Wykorzystanie w tym celu wyrazów będących rozwiązaniem zagadek z początku lekcji. Ułożenie tych wyrazów w takiej kolejności, aby na początku był wyraz, który ma najmniej głosek, a na końcu ten, który jest najdłuższy pod względem liczby głosek. Na odwrocie tych kartek zapisane są sylaby, które utworzą hasło:
  9. Rachunek pamięciowy metodą aktywizującą: „Kłębek wełny”.
  10. Przypomnienie nazw liczb w dodawaniu, odejmowaniu i mnożeniu
    - Uzupełnienie ćwiczenia 38 s. 19 – podręcznik „Moja Szkoła” cz. 4
  11. Poznanie nazw liczb w dzieleniu
    - a. Samodzielne wykonanie ćwiczenia 39 s. 20 – podręcznik „Moja Szkoła” cz. 4.
    - b. Uzupełnianie kartonikami z nazwami liczb w dzieleniu planszy na tablicy:
  12. Podsumowanie lekcji.
-

31: Dodatkowe spotkania z rodzicami

Autor: Joanna Bielawska - nauczycielka informatyki, Gimnazjum nr 19 w Częstochowie

Pracując parę lat temu w Beskidzie Żywieckim byłam wychowawcą klasy szóstej w Szkole Podstawowej w Zwardoniu. W związku z pełnieniem powyższej funkcji opracowałam cykl spotkań z rodzicami mający na celu urozmaicenia prowadzenia zebrań, pedagogizację rodziców oraz zintegrowanie uczniów, rodziców i wychowawcy w realizowaniu zagadnień wychowawczych prowadzonych na godzinach wychowawczych, otwartych dla rodziców. Do programu dodatkowych spotkań z rodzicami opracowałam scenariusze zajęć.

Program dodatkowych spotkań z rodzicami.

Cel główny: stworzenie rodzicom sytuacji w których mogą okazywać swoim dzieciom akceptację.

Cele operacyjne: uczniowie mają poczucie własnej wartości, rodzice i dzieci znają mocne strony ucznia, rodzice, uczniowie i wychowawca są zintegrowani wokół wspólnego celu.

Poczucie własnej wartości jest jedną z podstaw zdolnej oprzeć się uzależnieniom osobowości. Poczucie to budujemy głównie na wsparciu emocjonalnym otrzymywanym od innych. Zdobywamy je czując miłość, szacunek, akceptację i uznanie. Rodzice, a także inni ważni dla dziecka dorośli nie zawsze zdają sobie sprawę z tego, że mają duży wpływ na wytworzenie lub zniszczenie u dziecka poczucia własnej wartości. Jeśli rodzice chwalać dziecko, dają mu odczuć swoje zadowolenie z jego wyglądu i poczynań, przyczyniają się tym samym do jego pozytywnej samooceny. Często rodzice akceptują wiele zachowań i cech swojego dziecka, lecz nie mówią mu o tym, pozostawiając je w przekonaniu, że widocznie ma same złe strony, skoro o takich słyszy. Okazywanie dzieciom akceptacji powoduje, że dziecko uczy się akceptować siebie, zdobywa poczucie własnej wartości i w podobnych kategoriach buduje obraz otaczającego świata.

Aby ułatwić rodzicom okazywanie akceptacji dzieciom opracowałam cykl spotkań klasowych otwartych dla rodziców.

Tematyka spotkań klasowych.

1. Bezludna wyspa – uczniowie i nauczyciel „zagospodarują” swój kawałek bezludnej wyspy (malowanie farbami, mazakami).
Cele: uczniowie wzbogacają informacje o sobie, integrują się a rodzice i nauczyciel uzyskują informacje o uczniu, jego relacjach z rówieśnikami i zainteresowaniach.
2. Jak się czuję w mojej klasie ? Uczniowie za pomocą kolorowych plam oddają swoje samopoczucie w klasie.
Cele: uwalnianie napięć psychicznych poprzez wyrażanie się w formie plastycznej, rodzic i nauczyciel ma możliwość lepszego porozumienia się z dzieckiem poprzez rysunek.
3. Wywiadówka prowadzona przez uczniów – przekazanie rodzicom wyników nauczania i zachowania.
Cele: integracja uczniów rodziców i nauczyciela wokół wspólnego celu jakim jest osiągnięcie najlepszych wyników w nauce i zachowaniu.
4. Doceniam innych a inni mnie doceniają – uczniowie przypominają sobie sytuacje w których czuli się doceniani i próbują odegrać takie scenki.
Cele: rodzic, nauczyciel włączając się w scenki dają pozytywne wsparcie dziecku.

SCENARIUSZE SPOTKAŃ KLASOWYCH:

1. TEMAT: Bezludna wyspa.

Cel główny – zajęcia integrujące grupę.

Cele operacyjne – uczniowie więcej wiedzą o sobie, swoich zainteresowaniach, sympatiach i relacjach z rówieśnikami.

Spotkanie dotyczy pożądaných umiejętności interpersonalnych: trenowanie umiejętności współdziałania, słuchanie siebie nawzajem, wymienianie pozytywnych informacji, dzielenie się swoimi sądami i planami.

Metoda – praca w dużej grupie „burza mózgów”, generowanie pomysłów dotyczących tworzenia wspólnej wyspy.

Pomoce: arkusze papieru, farby flamastry.

PRZEBIEG ZAJĘĆ.

1. Kontrakt : na dzisiejszych zajęciach poznamy się lepiej, dowiemy się czegoś o sobie. Obowiązuje nas zasada słuchania siebie nawzajem i takiego zachowania żeby drugiej osobie nie sprawić przykrości – każdy uczeń głośno wyraża zgodę na takie warunki.
  2. Zabawa rozluźniająca - „krzesła”
  3. Instrukcja :jesteście na bezludnej wyspie (uczniowie skupieni wokół sklejoných arkuszy papieru). Każdy z was „zagospodaruje” swoje miejsce na tej wyspie. Maluj tak, jak masz na to ochotę, pamiętaj, że jest to twoje miejsce, Ty w tym miejscu masz się dobrze czuć.
  4. Praca grupy.
  5. Obejrzyjcie teraz waszą wyspę, przyjrzyjcie się miejscom innych osób. Nauczyciel zachęca dzieci do wypowiedzi na temat swojego rysunku, kogo chciałyby zaprosić do siebie, kogo odwiedzić.
  6. Zastanówcie może czegoś brakuje na tej wyspie, jeśli tak to uczniowie dorysowują brakującą rzecz.
  7. W tym miejscu nauczyciel nawiązuje do problemu klasy jako „wyspy”. Każdy z nas ma tu swoje miejsce, ma się tu dobrze czuć.
  8. Zakończenie – nauczyciel prosi aby każde dziecko dokończyło zdanie: Na dzisiejszych zajęciach.....
2. TEMAT : Jak się czuję w mojej klasie ?
Cel główny : wyrażanie przez dzieci potrzeb, komunikowanie przeżyć, korzystanie z oparcia.
Cele operacyjne : uczeń umie koncentrować się na sobie, rozpoznaje własne stany emocjonalne, umie dzielić się własnymi doświadczeniami
Metody : malowanie, opowiadanie.

PRZEBIEG ZAJĘĆ.

1. Kontrakt: wprowadzenie norm (nauczyciel) - przestrzegamy kolejności mówienia o sobie, nie przerywamy sobie, nie wymierzamy sprawiedliwości, nie używamy przemocy w żadnej formie. Każde dziecko wyraża zgodę na takie normy.
  2. Zabawa w iskierkę.
  3. Opowiedz barwą, namaluj farbami jak się czujesz w klasie, dobierz kolory do swojego nastroju.
  4. Po zakończonej pracy dzieci siadają w kręgu, prezentują swoje obrazy tak, aby były widoczne. Prowadzący zachęca uczniów do krótkiego opowiadania, interpretowania, jakie uczucia przedstawia obraz. Jeśli jakiś uczeń nie chce nie zmusza.
  5. Zabawa w „krzesła”.
  6. Zakończenie : każde dziecko odpowiada na pytanie: Jakim kolorem teraz jesteś ?
Wychowawca i dzieci dziękują sobie za udział w zajęciach.
3. TEMAT: Wywiadówka prowadzona przez uczniów.
- Cel: integracja rodziców , uczniów i nauczyciela wokół wspólnego celu- uzyskanie najlepszych wyników w nauce i zachowaniu, wspólne ustalenie wniosków do dalszej pracy.
- Cele operacyjne: uczniowie wiedzą jak pracować w drugim semestrze, na co zwrócić uwagę.
- Wychowawca przygotowuje podsumowanie pracy uczniów, wyniki w nauce i zachowaniu, osiągnięcia klasy w porównaniu z innymi klasami, wspólnie z uczniami przygotowuje wnioski do dalszej pracy. Przygotowany tekst wychowawca dzieli na fragmenty i przekazuje uczniom. Na wywiadówce każdy uczeń czyta swój fragment.
4. TEMAT: Doceniam innych a inni mnie doceniają.
- Cel główny: zwrócenie uwagi na sytuacje, w których inni nas doceniają i sytuacje, w których my doceniamy innych.
- Cele operacyjne: uczeń czuje się doceniany i umie docenić innych.

PRZEBIEG ZAJĘĆ.

1. Uczniowie siedzą w kręgu, przypominamy zasady kontraktu.
2. Zabawa rozluźniająca „ Jedno krzesło mniej”
3. Nauczyciel dzieli uczniów na 4-osobowe grupy i prosi, aby w tych grupach przypominały sobie sposoby i sytuacje w jakich inne osoby okazywały im, że je lubią, kochają, doceniają coś co robili w ostatnim czasie. Sekretarz grupy zapisuje te sytuacje na kartce.
4. Uczniowie wracają do kręgu i prezentują swoją listę.
5. Każda grupa wybiera jedną sytuację i przygotowuje scenkę zapraszając do niej rodzica bądź wychowawcę.
6. Grupy prezentują swoje scenki.
7. Na zakończenie zajęć uczniowie siedzą w kręgu, wychowawca zachęca dzieci do wyrażenia opinii o dzisiejszych zajęciach i powiedzenia w jakim są nastroju.

UWAGI KOŃCOWE.

Co wpływa dodatnio na wzrost poczucia własnej wartości ?

- Możliwość dobrowolnego zgłaszania się do wykonywania zadań.
- Odgrywanie przedstawień, scenek.
- Nagrody w formie słownej, dyplomów, nalepek, wystawy prac.

W jaki sposób nauczyciel może wzmocnić poczucie własnej wartości ucznia ?

- Okazujemy zainteresowanie każdym uczniem.
- Witamy się z każdym uczniem tak, żeby było widać, że ich lubimy.
- Podkreślamy rzeczy dobre.
- Opracujemy z uczniami konsekwentne metody postępowania w sytuacjach konfliktowych.
- Zwracamy się do uczniów po imieniu.
- Rozpoznajemy szczególne umiejętności każdego ucznia.
- Unikajmy stawiania ultimatum.
- Starajmy się nie osądzać.
- Dzielimy się z uczniami i rodzicami pozytywnymi obserwacjami o uczniach.
- Opracujemy wspólnie z uczniami zasady obowiązujące obie strony.
- Informujemy ich o decyzjach ich dotyczących.

LITERATURA:

Ewa Czerniewska, Andrzej Kołodziejczyk, Tomasz Kołodziejczyk - „Spójrz inaczej” – wyd. ATE s.c. Starachowice 1998

32: "WSPÓLNE KOŁĘDOWANIE W DWU JĘZYKACH"

Autor: Anna Gawron - nauczyciel geografii i j. niemieckiego, Gimnazjum nr 1 w Zawadach

W swoim procesie dydaktyczno – wychowawczym oprócz tradycyjnych form nauczania języka obcego poszukuję nowych, które poszerzają wiedzę uczniów i kształtują ich osobowość.

Artykuł, który właśnie Państwo czytacie, powstał po spotkaniu z rodzicami i uczniami na „Wieczorze Kolęd”. Odbyło się ono 18 grudnia w gimnazjum w Zawadach i wzięli w nim udział uczniowie trzeciej klasy gimnazjalnej – moi wychowankowie, ich rodzice i ja - jako ich wychowawca.

Sądzę, że warto zajrzeć do tego artykułu, gdyż pomysł kolędowania w dwóch językach jest bardzo ciekawy i można go wykorzystać w pracy pedagoga. Poza tym młodzież znakomicie przygotowała się do owego spotkania i myślę, że z wielkim zainteresowaniem można przeczytać o inwencji uczniów.

Artykuł może także zainspirować innych nauczycieli do próby pobudzania wyobraźni uczniów i pozwolenia im na samodzielne zorganizowanie nie tylko spotkań z rodzicami.

Kolejnym powodem, dla którego warto sięgnąć po ów artykuł jest fakt, iż zawiera on opisanych kilku elementów typowych dla kultury niemieckiej.

Pomysł zorganizowania tego typu wieczoru zrodził się spontanicznie wśród moich podopiecznych, którzy uczą się od pięciu lat języka niemieckiego i postanowili to wykorzystać, by zrobić przedstawienie w języku polskim i niemieckim.

Przygotowali wcześniej dekorację klasy, upiekli ciasteczka piernikowe według starych przepisów niemieckich, wykonali samodzielnie kartki świąteczne z życzeniami w obydwu językach.

Klasa podzieliła się na sześć grup, które prezentowały zwyczaje Świąt Bożego Narodzenia w Niemczech i w Polsce.

Grupa pierwsza zaprezentowała wieniec adwentowy „Adventskranz” z czterema czerwonymi świecami symbolizującymi cztery niedziele adwentowe. Goście stwierdzili, że było to prawdziwe dzieło sztuki.

Grupa druga zaprezentowała kalendarz adwentowy z 24 okienkami, w których znajdowały się czekoladowo – bakaliowe niespodzianki. Takie kalendarze otrzymują dzieci w Niemczech, aby odliczać czas adwentu od 1 grudnia do Wigilii. Również ta grupa wykazała się niezwykłą pomysłowością.

Trzecia grupa, którą stanowił Święty Mikołaj i jego trzech pomocnicy, przyniosła drobne upominki dla rodziców i uczniów. Był to bardzo miły gest ze strony uczniów, a jednocześnie Mikołaj mówiący w dwóch językach wzbudził powszechne zainteresowanie i wprowadził niektórych w osłupienie.

Kolejna ekipa zajęła się udekorowaniem choinki ozdobami wykonanymi samodzielnie przez uczniów z papieru, słomek, bibuły i wstążek.

Piąta grupa opowiedziała po niemiecku i po polsku o kiermaszach przedświątecznych niezwykle popularnych w Niemczech, Austrii i Szwajcarii. Uczniowie sięgnęli do swojej wiedzy i dzięki olbrzymiej inwencji twórczej stworzyli wręcz inscenizację.

Szosta grupa zajęła się stroną kulinarną. Mogliśmy dzięki temu spożywać przepyszne świąteczne ciasteczka różnych kształtów i rozmiarów.

Przy podziale na role, uczniowie wykazali się dużym zmysłem organizacyjnym, dużą pomysłowością i talentami: aktorskimi, kulinarnymi, plastycznymi, itp.

Wspólne kolędowanie rozpoczęło się o godz. 17. 00. Przy stole udekorowanym świeczkami i stroikami zaśpiewaliśmy wiele kolęd. A wszystko zainaugurowała „Cicha noc” – wykonana w języku polskim, a następnie niemieckim. Jedną z uczennic przy tej okazji przytoczyła historię powstania kolędy „Stille Nacht” („Cicha noc”), której słowa i melodia pochodzą z małej wioski austriackiej Oberndorf – leżącej w pobliżu Salzburga.

W trakcie prezentacji zaśpiewaliśmy w języku polskim - „Wśród nocnej ciszy”, „W żłobie leży”, a po niemiecku – „Ihr Kinderlein”, „Kling Glockchen”.

Część artystyczną zakończyli uczniowie piosenką „Przekażmy sobie znak pokoju”. Była to niezwykle wzruszająca i podniosła chwila.

Następnie jeszcze długo wspólnie rozmawialiśmy, śpiewaliśmy kolędy wraz z rodzicami i zrobiliśmy pamiątkowe zdjęcia, by móc wspominać te chwile.

Uczniowie stanęli na wysokości zadania. Poczuli się gospodarzami tej imprezy i zaprezentowali się z najwyższą klasą. Dzięki tego typu imprezie mogłam również sprawdzić znajomość języka niemieckiego moich podopiecznych i poziom wiedzy na temat zwyczajów i kultury krajów niemieckojęzycznych.

Wszystkim podobał się bardzo i sam program, i pomysł zorganizowania takiego wspólnego kolędowania. Przedstawiciel rodziców serdecznie podziękował za przygotowanie „Wieczoru kolęd”.

Podsumowując zatem należy powiedzieć, że artykuł zawiera krótkie sprawozdanie z przebiegu spotkania uczniów i ich rodziców przy wspólnym kolędowaniu, z uwzględnieniem elementów artystycznych przygotowanych przez gimnazjalistów.

Zachęcam wychowawców do organizowania tego rodzaju spotkań. Dają one możliwość zjednoczenia się, rozwijają wyobraźnię uczniów, działają na nich z pewnością inspirująco, itp. Poza tym jest to także dobry, choć dość nietypowy sposób, który pozwala nauczycielowi zorientować się, jaki jest poziom wiedzy swoich uczniów i opanowanie przez nich języka, w tym przypadku niemieckiego. Można w ten sposób przekonać się, którzy uczniowie bez problemów posługują się językiem, a którzy mają jeszcze pewne problemy. Można także ocenić poziom ich słownictwa i poprawność wymowy. Uczniowie podlegają obserwacji i ocenie, choć nie są tego świadomi. Jest to także dobra lekcja dla nauczyciela, który może przekonać się, jakie są efekty swojego nauczania i jakie są ewentualne braki poprzez sprawdzenie umiejętności posługiwania się językiem. Jeśli pojawiają się jakieś problemy z przyswojeniem wiedzy przez uczniów, to należy zastanowić się na zmianę metody nauczania danego zagadnienia.

Wyrażam nadzieję, że artykuł ten będzie pomocny w nauczaniu i przyda się innym pedagogom w urozmaiceniu zajęć ze swoimi podopiecznymi. Jestem przekonana, że wspólne spotkania wzbogacają i uczniów, i rodziców, i nauczycieli. A co najważniejsze – pozwalają uczniom sprawdzić się w swoich ulubionych dziedzinach lub odkryć w sobie ukryte talenty.

Polecam poszukiwanie nowych sposobów przekazywania wiedzy.

BIBLIOGRAFIA:

1. Reymont E.; Sibiga A.; Jezierska – Wiejak M. „Dachfenster 2 – Podręcznik dla gimnazjum.”
2. Funk H.; Koenig M. „Sowieso 2“

33: PLAN WYNIKOWY Z JĘZYKA ANGIELSKIEGO

Autor: Izabela Koffer - nauczyciel języka angielskiego w Gimnazjum nr 3 w Częstochowie

Jako opiekun stażu praktyk studenckich, a także opiekun nauczycieli stażystów, kontraktowych i mianowanych, często jestem pytana o plany wynikowe, jak je tworzyć, co powinny zawierać, dlatego przedstawiam fragment planu wynikowego dotyczącego przykładowo rozdziału 10 - Jedzenie, który powstał w oparciu o realizację podręcznika New Hotline – Elementary - Tom Hutchinson, Oxford University Press, 1998.

DLA KLASY I GIMNAZJUM

ROK SZKOLNY 2002/2003

LICZBA GODZIN W TYGODNIU; 3

LICZBA JEDNOSTEK LEKCYJNYCH POTRZEBNA DO REALIZACJI UNITU 10 - 3-5 GODZ.

Lp.	Dział programowy	Wymagania programowe	
		Podstawowe	Ponadpodstawowe
1.	Rozdział 10 JEDZENIE	<p>Mówienie o jedzeniu - nazwy posiłków,- nazwy dań,</p> <ul style="list-style-type: none"> - określanie smaku potraw, - rzeczowniki policzalne i niepoliczalne - - wyrażenia trochę, kilka, dużo, - czytanie menu ze zrozumieniem - zamawianie posiłków 	<p>Zakres słownictwa obejmuje większy zbiór przymiotników, rzeczowników będących nazwami własnymi potraw zarówno kuchni polskiej, angielskiej i światowej.</p> <p>Sposoby prowadzenia konwersacji o daniach, sposoby reklamacji, zgłaszanie źle przyjętego zamówienia, pytanie; z czego jest przyrządzone określone danie, jaki posiada smak, czy jest posiłkiem lekkim, etc.</p>
		<p>UCZEŃ</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna słownictwo związane z restauracją - prowadzi proste dialogi w restauracji - potrafi powiedzieć co je chętnie, czego nie jada - z pomocą nauczyciela tłumaczy tekst dot. przepisu kulinarnego - odróżnia rzeczowniki policzalne i niepoliczalne - odpowiednio stosuje many i much w pytaniach - stosuje odpowiednio some i any zgodnie z zasadami 	<p>UCZEŃ</p> <ul style="list-style-type: none"> - potrafi opowiedzieć o swoich przyzwyczajeniach żywieniowych, - zna wiele nazw potraw kuchni światowej - bez pomocy nauczyciela płynnie tłumaczy kartę dań, przepisy kulinarne, potrafi określić w jakich opakowaniach występują produkty, - buduje rozbudowane zdania odpowiednio stosując many, much, some, any w pytaniach, przeczeniach i zdaniach oznajmujących.

Bibliografia :

1. New Hotline – Elementary - Tom Hutchinson, Oxford University Press, 1998.

34: Rozwijanie sprawności czytania

Autor: *Izabela Koffer, nauczyciel języka angielskiego w Gimnazjum nr 3 w Częstochowie*

Artykuł dotyczy rozwijania umiejętności czytania. Podaje praktyczne rady jak zachęcać do czytania tekstów obcojęzycznych.

Czytanie powinno dostarczać przyjemności, zatem zadaniem nauczyciela jest pomoc w efektywnym opanowaniu czytania ze zrozumieniem. Ucząc czytania należy pamiętać, że czytanie różnych tekstów ze zrozumieniem w języku ojczystym bywa trudne, a co dopiero w językach obcych. Dzieci rozpoczynające naukę języka obcego w pierwszym etapie edukacji posługują się bardzo limitowanym zakresem leksykalnym, a zatem trzeba starannie dobrać treści i długości tekstów, które zdecydowanie powinny być krótkie.

Powinno się pamiętać o różnicy rozwijania sprawności czytania na głos od sprawności rozumienia tekstu. Coraz więcej dzieci jest dyslektykami, coraz częściej w opiniach z poradni czytamy zalecenia, aby dziecko nie czytało głośno w klasie. Koniecznie trzeba rozróżnić sprawność czytania na głos od sprawności rozumienia tekstu. Można ćwiczyć je równoległe, ale także można najpierw doskonalić rozumienie tekstu, a potem ćwiczyć głośne czytanie z odpowiednią intonacją. Czytanie ze zrozumieniem jest obok słuchania, mówienia i pisania kolejną ważną umiejętnością.

Należy rozpoczynać naukę czytania od bardzo prostych tekstów. Nowe słownictwo utrwalac w sekcjach słuchania ze zrozumieniem, pisania i mówienia. Nowe słówka nie mogą być martwe. Trzeba nadać im sens istnienia, a one zaistnieją w dziecięcej rzeczywistości tylko wtedy, kiedy będziemy je używać w różnych sytuacjach i systematycznie utrwalac.

Czytanie czasopism dla najmłodszych, nastolatków lub dorosłych jest bardzo pożyteczne. Zawsze można znaleźć w nich coś interesującego dla każdego z nas.

Różnorodność tekstów pisanych jest bardzo duża. W książkach do nauki języka spotykamy teksty autentyczne lub uproszczone: artykułów, ogłoszeń, broszur turystycznych, listów, a także opowiadania, dialogi, instrukcje. Coraz częściej sięga się po uproszczone lektury o różnych poziomach trudności. Bardzo ważną rolę odgrywa wyrobienie nawyku czytania książek z przyjemnością. Nauczyciel powinien zachęcać do czytania, stosując różnego rodzaju ćwiczenia. Umiejętność czytania można rozwijać przez różnego rodzaju ćwiczenia.

Obrazki lub historyjki obrazkowe wspomagają rozumienie tekstu szczególnie w pierwszej fazie nauczania. Teksty podzielone na paragrafy, które należy ułożyć we właściwym porządku są trudniejsze, ale bardzo ciekawe, kiedy dodamy element współzawodnictwa, kto pierwszy ułoży i wytłumaczy, dlaczego właśnie tak.

Aby uczniowie byli w stanie zrozumieć tekst zawierający wyrażenia potoczne, slangowe, idiomy etc., które są trudne, należy najpierw wprowadzić je do języka mówionego, szczegółowo omawiając ich literackie znaczenia, a następnie przedstawić w sekcji reading.

Czytanie świetnie utrwała poznane słownictwo i gramatykę języka.

Na wyższych poziomach można wprowadzać ćwiczenia, w których uzupełnia się opis lub konwersację o brakujące wyrazy. Bardzo często stosowane są pod tekstami ćwiczenia, w których należy udzielić odpowiedzi prawda/fałsz lub odpowiedzi na pytania wyboru.

Dobrze jest założyć bibliotekę książki angielskiej. To ważne, aby w miejscu, gdzie dzieci uczą się języka istniała, taka podręczna biblioteka. Oczywiście dobrze jest znać wszystkie tytuły, po to, aby o ich treści można było porozmawiać pod koniec zajęć raz w tygodniu lub miesiącu. O tym, że należy zaczynać czytanie od uproszczonych tekstów na poziomie 1 i stopniowo sięgać po 2, 3 itd., nie trzeba zbyt długo przekonywać. Zawsze na początku roku szkolnego poświęcam parę lekcji na omówienie, co nowego mamy w zbiorach, na czytanie dowolnie wybranej, krótkiej książeczki. Pod koniec października sprawdzam, ile osób przeczytało książki. Jeśli ktoś przeczytał minimum 3 książki zostaje zaproszony do udziału w konkursie książki angielskiej. W II etapie uczniowie czytają 1 książkę, a następnie rozwiązują test sprawdzający ich umiejętność czytania ze zrozumieniem. Uczniowie chętnie biorą udział w konkursach.

Bibliografia:

Program nauczania języka angielskiego – Melanie Ellis, Marianna Niesobka

Anna Rak , Oxford University Press, 1999

The Practice of English Language Teaching – Jeremy Harmer, Longman, 1991

Dziennik Ustaw Nr 51 z 9 maja 2002

35: Test z języka polskiego dla kl. I gimnazjum

Autor: Dorota Kozłowska - nauczycielka języka polskiego w Zespole Szkół w Garnku.

Test zamknięty zbudowany z zadań wielokrotnego wyboru sprawdzający umiejętności rozumienia i odbioru tekstu oraz badający znajomość pojęć z zakresu nauki o literaturze, kulturze i języku w kl. I gimnazjum.

Proponowany przez mnie test należy traktować jako narzędzie pomiaru dydaktycznego, które pozwala zdiagnozować osiągnięcia uczniów. Obejmuje materiał nauczania uwzględniający treści z Podstawy programowej z języka polskiego dla gimnazjum oraz standardy wymagań egzaminacyjnych. Wyposażony jest w kartotekę testu, instrukcję dla ucznia, klucz punktowania i klucz odpowiedzi.

Kartoteka testu

Nr zadania	Sprawdzana czynność ucznia. Uczeń:	Kategoria taksonomiczna	Poziom wymagań
1.	Wyszukuje informacje podane wprost w tekście.	B	P
2.	Wykorzystuje w praktyce znajomość pojęcia - porządek chronologiczny.	B	P
3.	Odszukuje informacje w tekście.	B	P
4.	Wyjaśnia na podstawie tekstu motywy postępowania bohaterów.	C	P
5.	Nazywa uczucia bohaterów.	C	P
6.	Rozpoznaje motyw literacki.	C	Pp
7.	Dostrzega związki między utworami literackimi.	C	Pp
8.	Rozpoznaje rodzaj narracji.	C	Pp
9.	Odróżnia mowę niezależną od zależnej.	C	Pp
10.	Rozpoznaje metaforę.	C	Pp
11.	Określa funkcję onomatopei.	C	Pp
12.	Wyjaśnia znaczenie związku frazeologicznego.	B	P
13.	Wskazuje wyrazy bliskoznaczne.	B	P
14.	Rozpoznaje typ wypowiedzenia.	B	P
15.	Określa przypadek przymiotnika.	C	P
16.	Rozróżnia typy słowników.	B	P
17.	Określa rodzaj podmiotu w zdaniu.	B	P
18.	Posługuje się terminem związanym z filmem.	C	Pp
19.	Rozróżnia typ literatury.	B	Pp
20.	Wnioskuje na podstawie tekstu.	D	Pp

Instrukcja dla ucznia:

Masz przed sobą test sprawdzający Twoje kompetencje czytelnicze oraz praktyczne wykorzystanie wiedzy o literaturze, kulturze i języku. Przeczytaj bardzo uważnie tekst źródłowy. Potem przystąp do wykonywania poleceń. Test zawiera pytania zamknięte z jedną poprawną odpowiedzią. Będziesz pracował 40 minut. Powodzenia!

Tekst źródłowy:

Długie cienie drzew kładły się na trawie, gdy podjęli wędrówkę. Teraz trzymali się o rzut kamieniem od drogi, żeby nie wystawić się na widok żadnych podróźnych. To jednak spowalniało ich wędrówkę, bowiem trawa była gęsta i spleciona, teren nierówny, a drzewa coraz częściej tworzyły zbite, trudne do przebycia kępy.

Słońce zaszło czerwono za wzgórzami i zapadł zmrok. Wtedy wreszcie wrócili na szlak przy końcu długiej równiny. W tym miejscu droga zakręcała w lewo i wiodła w dół ku Nizinom Yale, zmiernając dalej ku Stock. W prawo odchodziła dróżka, wijąca się przez las wiekowych dębów w kierunku Woodhall.

- Tędy pójdziemy - powiedział Frodo.

Niedaleko od rozstaju dróg natknęli się na wielki pień. Drzewo żyło jeszcze i miało liście na drobnych pędach, które wyrastały wokół kikutów po dawno odpadłych konarach, ale było puste w środku. Przez szeroką szczelinę, ukrytą od strony drogi, hobbiti wcisnęli się do dziupli i usiedli na kobiercu ze starych liści i próchna. Odpoczęli i zjedli lekki posiłek, rozmawiając po cichu i nasłuchując od czasu do czasu.

Zapadał zmierzch, gdy z powrotem wrócili na ścieżkę. Zachodni wiatr wzdychał w gałęziach. Liście szeptały. Wkrótce dróżka zaczęła opadać łagodnie. Gwiazda zamigotała nad drzewami na ciemniejącym wschodzie. Wędrowcy maszerowali ramię w ramię, noga w nogę, by dodać sobie animuszu. Po jakimś czasie, gdy gwiazd przybyło i jaśniej rozbłyły na niebie, opuścił ich niepokój i przestali nasłuchiwać tętentu kopyt.

J.R.R. Tolkien: Władca pierścieni

- O jakiej porze rozgrywają się wydarzenia?
  - o wschodzie słońca,
  - po południu,
  - o zachodzie słońca,
  - w środku nocy.
- Który szereg wydarzeń przedstawiony jest w porządku chronologicznym?

- a. wędrówka główną drogą, odpoczynek w dziupli, dalsza podróż ścieżką;
  - b. wędrówka w bezpiecznej odległości od drogi, marsz do Woodhall, odpoczynek w dziupli;
  - c. wędrówka boczną ścieżką, zjedzenie posiłku w dziupli, dalsza podróż o zmierzchu;
  - d. wędrówka w gęstych trawach, dojście do rozstaju dróg, nocleg w dziupli.
3. Wędrowcy doszli do rozstaju dróg. Wybrali:
- a. drogę do Stock,
  - b. drogę ku Nizinom Yale,
  - c. drogę na wprost,
  - d. drogę do Woodhall.
4. Dlaczego podróżnicy „trzymali się o rzut kamieniem od drogi”?
- a. nie chcieli spotkać innych wędrowców,
  - b. lubili poruszać się bocznymi ścieżkami,
  - c. bali się przeciwstawić Frodo, który podjął taką decyzję,
  - d. obawiali się pogoni.
5. Jakie uczucie towarzyszyło im podczas tułaczki?
- a. zdumienie,
  - b. euforia,
  - c. trwoga,
  - d. rozczarowanie.
6. Jaki motyw literacki został uwieczniony w powieści Tolkiena?
- a. motyw wsi,
  - b. motyw cierpienia,
  - c. motyw podróży,
  - d. motyw zbrodni.
7. W jakim innym utworze odnajdujesz ten sam motyw?
- a. „Odyseja”,
  - b. „Kamienie na szaniec”,
  - c. „Romeo i Julia”,
  - d. „Zemsta”.
8. W przytoczonym fragmencie występuje narracja:
- a. pierwszoosobowa,
  - b. drugoosobowa,
  - c. trzecioosobowa,
  - d. bezosobowa.
9. Cytat: „Tędy pójdziemy - powiedział Frodo” jest przykładem:
- a. mowy zależnej,
  - b. mowy niezależnej,
  - c. mowy pozornie zależnej,
  - d. żadna odpowiedź nie jest poprawna.
10. W zdaniu: „ Zachodni wiatr wzdychał w gałęziach” występuje:
- a. epitet,
  - b. porównanie,
  - c. anafora,
  - d. metafora.
11. "Liście szeptały" to przykład onomatopei, która:
- a. wskazuje na porę dnia,
  - b. oddaje odgłosy wieczoru,
  - c. podkreśla uczucia bohaterów,
  - d. pozwala wyobrazić sobie kolory wieczoru.
12. Frazeologizm „iść ramię w ramię, noga w nogę” oznacza:
- a. iść bardzo wolno,
  - b. iść bardzo blisko siebie, obok siebie,
  - c. iść dotykając się ramionami,
  - d. iść szybko i równo.

13. Znajdź szereg wyrazów bliskoznacznych do wyrazu „wędrówka”.
  - a. droga, tułaczka, włóczęga;
  - b. wędrowanie, wędrować, wędrowiec;
  - c. wycieczka, szlak, zawędrować;
  - d. droga, dróżka, drogowy.
14. W I akapicie występują:
  - a. zdania pojedyncze,
  - b. zdania pojedyncze i złożone,
  - c. zdania złożone,
  - d. zdania złożone i równoważniki zdań.
15. W zdaniu: „ Niedaleko od rozstaju dróg natknęli się na wielki pierń” przymiotnik użyty został:
  - a. w mianowniku,
  - b. w dopełniaczu,
  - c. w celowniku,
  - d. w bierniku.
16. Z którego słownika nie skorzystasz, szukając wy tłumaczenia wyrazu „animusz”?
  - a. słownika wyrazów obcych,
  - b. słownika języka polskiego,
  - c. słownika terminów literackich.
  - d. słownika wyrazów bliskoznacznych
17. W zdaniu: „Odpoczęli i zjedli posiłek, rozmawiając po cichu i nasłuchując od czasu do czasu” występuje:
  - a. podmiot domyślny,
  - b. podmiot szeregowy,
  - c. podmiot zbiorowy,
  - d. brak podmiotu.
18. Książkę pt. „Władca pierścieni” przeniesiono na ekran. Taki zabieg to:
  - a. inscenizacja,
  - b. animizacja,
  - c. charakteryzacja,
  - d. adaptacja.
19. Przytoczony tekst zaliczamy do literatury:
  - a. pięknej,
  - b. popularnonaukowej,
  - c. naukowej,
  - d. publicystycznej.
20. Ten tekst przede wszystkim:
  - a. informuje,
  - b. zaskakuje,
  - c. poucza,
  - d. zaciekawia.

Klucz punktowania:

Odpowiedź poprawna- 1 p.

Odpowiedź niepoprawna- 0 p.

Klucz odpowiedzi:

- 1 C
- 2 C
- 3 D
- 4 D
- 5 C
- 6 C
- 7 A
- 8 C
- 9 B
- 10 D
- 11 B
- 12 B
- 13 A
- 14 C
- 15 D
- 16 C

17 A
18 D
19 A
20 D

36: ROZWAŻANIA NA TEMAT OBLICZANIA ŚREDNIEJ SEMESTRALNEJ (zalety, wady, programy wspierające)

Autor: Sławomir Parkitny - nauczyciel informatyki i matematyki, Gimnazjum w Pankach, e-mail: gimpanki@poczta.onet.pl

W artykule opisuję metody obliczania średniej semestralnej i końcowo rocznej stosowane w naszym gimnazjum, ich zalety i wady. Załączam także proste programy pozwalające obliczyć te oceny. Myślę, że przekonam kilka osób o przydatności informatyki w pracy nauczyciela.

Jestem nauczycielem matematyki i informatyki w Gimnazjum w Pankach (pow. kłobucki). Pragnę podzielić się moimi uwagami na temat wystawiania oceny semestralnej oraz końcowo rocznej. Sposób wystawiania tych ocen reguluje w każdej szkole tzw. WSO, czyli Wewnętrzny System Oceniania. Każdy nauczyciel (grupa nauczycieli) wypracował ponadto dla swego przedmiotu nauczania PSO (Przedmiotowy System Oceniania). Oczywiście między PSO i WSO nie mogą istnieć żadne sprzeczności. Obecnie kładzie się nacisk na to, aby zasady oceniania były dla każdego jasne i zrozumiałe oraz sprawiedliwe.

Nasze gimnazjum po trzech latach obowiązywania „pierwowzoru” WSO wprowadziło do systemu pewne zmiany. Przejdźmy do konkretnych. Od początku istnienia WSO oceny przedmiotowe (z wyjątkiem sztuki, wychowania fizycznego, techniki i religii) zostały podzielone na:

- * oceny za 50% – prace klasowe, sprawdziany,...
- * oceny za 30% - odpowiedź ustna, kartkówka,...
- * oceny za 20% - praca domowa, aktywność,...

Szczegóły, którymi nie będę się zajmował regulowały oczywiście PSO.

Ocena semestralna była wystawiana następująco:

gdzie:

Ok – ocena semestralna

S50 – średnia ocen za 50%

S30 – średnia ocen za 30%

S20 – średnia ocen za 20%

Ocena za I semestr była wystawiana z zasadami zaokrąglania do całości zgodnie z regułami matematyki. Podobnie obliczaliśmy średnią za II semestr. Ocena końcowo roczna była natomiast średnią arytmetyczną z ocen za I i II semestr (przed zaokrągleniem). Początkowo widzieliśmy wiele zalet naszej metody. Panowały jasne „reguły gry”. Uczniowie szybko przyzwyczaili się do zasad. Potrafili sami policzyć sobie średnią i wiedzieli, mówiąc ich językiem, co im wychodzi. Nauczyciele wreszcie przestali mieć wątpliwości przy wystawianiu ocen semestralnych. Wszystko regulował WSO. Jeśli uczeń miał wysoką średnią w pierwszym semestrze, to łatwiej było w drugim. Warto było pracować od początku roku.

Dość szybko zauważyliśmy jednak pewne mankamenty tej metody. Gdy ilość ocen w każdej grupie mocno się różniła, ocena za 20% stawała się np. ważniejsza niż ocena za 50%.

Przykład:

50%30%20%5,3,4,45,5,5,5,5,1

W naszym przykładzie:

$S50 = 4; S30 = 5; S20 = 1$ Ok = $50\% \cdot 4 + 30\% \cdot 5 + 20\% \cdot 1 = 3,7$

Co zmieni otrzymanie kolejnej „5” za 30%? Nic! Średnia za 30% nie ulegnie zmianie, nie zmieni się więc także ocena semestralna.

Która ocena ma największą wagę? Oczywiście „1”, bo sama wchodzi do średniej za 20%. Oceny za 50% są cztery, więc ich rzeczywista waga wynosi $50\% : 4 = 12,5\%$. Rzeczywista waga ocen za 30% wynosi $30\% : 6 = 5\%$. Jest niesprawiedliwie.

Oczywiście przykład jest dość skrajny. Znając wady „naszej” średniej staraliśmy się, aby ilość ocen w każdej grupie była podobna.

Od bieżącego roku szkolnego wprowadziliśmy w WSO pewne zmiany. Były oczywiście konsultacje z uczniami i rodzicami oraz głosowanie Rady Pedagogicznej. Postanowiliśmy nie zmieniać sposobu wystawiania oceny końcowo rocznej. Średnia semestralną natomiast liczymy obecnie zgodnie z zasadami „średniej ważonej”.

gdzie:

Ok – ocena semestralna

S50 – suma ocen za 50%

S30 – suma ocen za 30%

S20 – suma ocen za 20%

N50 – ilość ocen za 50%

N30 – ilość ocen za 30%

N20 – ilość ocen za 20%

Ta metoda (znana i stosowana w szkołach) skutecznie omija mankamenty naszej poprzedniej średniej. Jej wadą jest natomiast dosyć skomplikowany sposób obliczania „na piechotę”.

Jako współautor wprowadzenia „średniej ważonej” poczułem się w obowiązku wyjść naprzeciw oczekiwaniom koleżanek i kolegów (także uczniów) i ułatwić im pracę. Rozpracowałem sposób obliczania średniej na kilka sposobów. Na zajęciach koła informatycznego ułożyłem z uczniami algorytm liczenia średniej. Następnie w programie „Laboratorium Informatyki ELI-2.0” uruchomiliśmy odpowiedni algorytm. Ten sposób obliczania naszej oceny semestralnej nie nadaje się do powszechnego zastosowania. Zainteresowanych odsyłam do pliku załącznika srednia.prj. Na podstawie przygotowanego wcześniej algorytmu powstał następnie w Turbo Pascal-u program, który w wersji srednia.exe również

załączam. Ten prosty programik pozwala uczniowi, czy nauczycielowi, skutecznie i szybko obliczyć średnią. Strzałem w przysłowiową dziesiątkę okazał się jednak napisany w MS Excel arkusz, który nazwałem **Elektroniczny Dzienniczek Ucznia**. Nasi uczniowie skopiowali arkusz na dyskietki (20kB) i na co dzień go używają. Zresztą wystarczy na zajęciach informatyki 2-3 minuty, aby wprowadzili zmiany w ocenach. Jedną z zalet jest prosta symulacja, czyli „co by było gdybym poprawił tę ocenę na taką”. Nie zapomniałem oczywiście o nauczycielach, dla nich przygotowałem **Dzienniki Przedmiotowe** (również niektórzy zaczęli kopiować na dyskietki i stosować), a dla wychowawców **Klasyfikację Semestralną**. Zdaję sobie sprawę, że istnieją znacznie lepsze elektroniczne dzienniki lekcyjne. Proszę jednak zwrócić uwagę, że nie wszyscy nauczyciele podchodzą entuzjastycznie do takich nowinek. Moje rozwiązanie wydaje się tak proste, że może niektórych przekona. Na kolejne etapy prowadzące być może do internetowego dziennika lekcyjnego przyjdzie czas. W załączeniu pliki, o których mowa w artykule.

Podsumowując moje rozważania pragnę podzielić się następującymi wnioskami:

1. Warto opracować dobry Wewnętrzny System Oceniania.
2. Warto opracować dobre Przedmiotowe Systemy Oceniania i warto konsekwentnie je stosować.
3. Warto stosować zdobycze informatyki w pracy nauczyciela. Zachęcam do sprawdzenia przydatności moich programów.

Zainteresowanych nauczycieli proszę o kontakt (najlepiej na podany e-mail).

37: KONSPEKT LEKCJI: WOKÓŁ SZCZYTU W KOPENHADZE

Autor: *Elżbieta Smolińska - nauczyciel wiedzy o społeczeństwie, Gimnazjum w Opatowie*

Artykuł dotyczy przeprowadzenia zajęć w oparciu o konspekt lekcji w zakresie realizacji ścieżki: edukacja europejska w gimnazjum.

W oparciu o tak przygotowany konspekt przeprowadziłam zajęcia w klasach I-III Gimnazjum w Opatowie. W jednej z klas w obecności nauczyciela stażysty.

Wydaje mi się, że konspekt lekcji opracowany przeze mnie może posłużyć innym nauczycielom w ich pracy z uczniami na lekcji lub w innej formie np. na spotkaniu członków Szkolnego Klubu Europejskiego.

PRZEDMIOT: wiedza o społeczeństwie

TEMAT: WOKÓŁ SZCZYTU W KOPENHADZE

(12 - 13 grudnia 2002 r.)

METODY: praca w grupie z tekstem, drama

ŚRODKI DYDAKTYCZNE: różne materiały źródłowe zgromadzone przez uczniów, serwisy internetowe, artykuły prasowe

CELE LEKCJI:

Uczeń umie:

- opisać i wymienić główne fakty związane z integracją Polski z Unią Europejską oraz przedstawić aktualny stan procesów akcesyjnych
- analizować i interpretować różne materiały źródłowe
- bronić własnego stanowiska, używając odpowiedniej terminologii i argumentów
- zrozumieć istotę i znaczenie szczytu w Kopenhadze

PRZEBIEG LEKCJI

WPROWADZENIE:

1. Na poprzedniej lekcji nauczyciel przedstawił uczniom cele, temat i zadania, po to, by uczniowie pozyskali potrzebną wiedzę z różnych źródeł np. z Internetu, prasy, mediów, biblioteki itp.
2. Uczniowie wg wcześniej przygotowanego kalendarium zaznaczają na taśmie chronologicznej najważniejsze fakty związane z integracją Polski z UE pamiętając o ich znaczeniu dla naszego państwa. Na osi czasu umieszczają również ostatnie działania polskich i unijnych ekspertów i negocjatorów: datę konferencji w Brukseli oraz datę szczytu kopenhaskiego, co pozwoli zorientować się uczniom, w którym miejscu procesu akcesji znajdujemy się obecnie.

ROZWINIĘCIE:

1. Nauczyciel dzieli klasę na kilkusobowe grupy. Pierwszym zadaniem grupy jest zaznaczenie na mapie konturowej Europy państw-uczestników szczytu w Kopenhadze. W przypadku państw członkowskich UE uczniowie podają daty ich przystąpienia do UE. Drugie zadanie to ustalenie składu delegacji państw, w tym delegacji polskiej. Dla delegacji polskiej grupy ustalają rolę poszczególnych jej członków w rozmowach negocjacyjnych.
2. Kilku uczniów przyniosło na zajęcia artykuły prasowe relacjonujące dokładnie przebieg szczytu w Kopenhadze. Na ich podstawie każda z grup układa scenki przedstawiające kulisy rozmów i domniemyanych zachowań osób. Uczniowie nie biorący bezpośrednio udziału w rolach tworzą grupę obserwatorów. Ich zadaniem będzie ocena pracy uczniów na zajęciach. W ten sposób uczniowie w klasie symulują przebieg szczytu kopenhaskiego.
3. Kolejne zadanie dla grup to ustalenie decyzji dotyczących warunków, na jakich 10 krajów, w tym Polska, ma wejść w 2004 roku do UE np. jak wysokie dopłaty dostaną nasi rolnicy, jakie pieniądze otrzymamy na rozwój naszych regionów, jaką sumę Polska będzie wpłacać do wspólnej kasy unijnej.
4. Uczniowie próbują odpowiedzieć na pytanie w odniesieniu do decyzji, które zapadły na konferencji w Brukseli (24-25 października 2002 r.): Czy Polsce udało się wynegocjować korzystniejsze warunki? Jeśli tak, to w jakich obszarach?

ZAKOŃCZENIE:

6. Podsumowaniem zajęć jest udział uczniów w dyskusji: Za i przeciw członkostwu Polski w Unii Europejskiej. Wnioski z dyskusji posłużą uczniom do napisania eseju na temat: Jak widzisz siebie jako przyszłego obywatela, a zarazem Europejczyka i uczestnika UE?
7. Chętni uczniowie mogą skonfrontować swoje wiadomości z informacjami zawartymi w Internecie na stronach np.: <http://euro.pap.com.pl>; www.gazeta.pl/eu. i innych zajmujących się tematyką europejską.

UWAGI:

W oparciu o w/w konspekt przeprowadziłam w miesiącu grudniu 2002 roku zajęcia w klasach Gimnazjum w Opatowie, m.in. w kl.II w obecności nauczyciela stażysty.

38: Poranek poetycki Jan Kochanowski i świat jego poezji

Autor: *Małgorzata Czarnik - nauczycielka j. polskiego, III LO w Częstochowie*

Montaż przygotowano w celu powtórzenia poznanych przez uczniów utworów Jana Kochanowskiego. Jednocześnie można go potraktować jako konkurs, polegający na rozpoznaniu jak największej ilości tytułów utworów, składających się na montaż.

Dekoracja: Centralnie stół, wokół którego siedzą „biesiadnicy”, w rogu sali „lipa”, pod nią fotel.

Uczestnicy (Recytatorzy) wchodzić parami w rytm dźwięków „muzyki dawnej”.

Dwie postacie podchodzą do lipy. Jedna (Narrator) siedzi w fotelu.

Narrator I (siedzący w fotelu):

Jest piękny, letni dzień. Upał doskwiera, ale w cieniu sławnej czarnoleskiej lipy panuje miły chłód. Nic dziwnego, że gościnnie gospodarz Czarnolasu fraszka

„Na lipę” zaprasza przyjaciół do tego właśnie miejsca, gdzie sam najchętniej pracuje i odpoczywa.

Recytator I (stojący przy pniu):

Gościu, siadź pod mym liściem, a odpoczni sobie!

Nie dojdzie cię tu słońce, przyrzekam ja tobie,

Choć się najwyżej wzbije, a proste promienie

Ściągną pod swoje drzewa rozstrzelane cienie.

Tu zawsze chłodne wiatry z pola zawiewają,

Tu słowicy, tu szpacy wdzięcznie narzekają,

Z mego wonnego kwiatu pracowite pszczoły

Biorą miód, który potem szlachci pańskie stoły.

A ja swym cichym szeptem sprawić umiem snadnie,

Że człowiekowi łącno słodki sen przypadnie.

Jabłek wprawdzie nie rodzę, lecz mię pan tak kładzie

Jako szczep najpłodniejszy w hesperyskim sadzie.

Recytator II (podchodząc do lipy):

Panie, to moja praca, a zdarzenie Twoje;

Raczyż błogosławieństwo dać do końca swoje!

Inszy niechaj pałace marmurowe mają

I szczerym złotogłowem ściany objijają,

Ja, Panie, niechaj mieszkam w tym gnieździe ojczystym,

A ty mię zdrowiem opatrz i sumieniem czystym,

Pożywieniem ućciwym, ludzką życzliwością,

obyczajami znośnymi, nieprzykrą starością.

Recytator I:

Czego chcesz od nas, Panie, za Twe hojne dary?

Czego za dobrodziejstwa, którym nie masz miary?

Kościół Cię nie ogarnie, wszędy pełno Ciebie,

I w otchłaniach i w morzu, na ziemi, na niebie.

Złota też, wiem, nie pragniesz, bo to wszystko Twoje,

Cokolwiek na tym świecie człowiek mieni swoje,

Wdzięcznym Cię tedy sercem, Panie, wyznawamy,

Bo nad to przystojniejszej ofiary nie mamy.

Recytator II:

Tyś Pan wszystkiego świata. Tyś niebo zbudował

I złotymi gwiazdami ślicznieś uhaftował;

Tyś fundament założył nieobeszłej ziemi

I przykryłeś jej nagość zioly rozlicznymi.

Za Twoim rozkazaniem w brzegach morze stoi,

A zamierzonych granic przeskoczyć się boi;

Rzeki wód nieprzebranych wielką hojność mają.

Biały dzień, a noc ciemna swoje czasy znają.

Recytator I:

Wsi spokojna, wsi wesola,

Który głos twej chwale zdoła?

Kto twe wczasy, kto pożytki

Może wspomnieć za raz wszytki?

Człowiek w twej pieczy uczciwie

Bez wszelakiej lichwy żywie;

Pobożne jego staranie
I bezpieczne nabywanie.

(Recytatorzy I i II dosiadają się do stołu. Na stole staropolskie potrawy. Biesiadnicy pożywają się, rozmawiają.)

Recytator III:

Nie porzucaj nadzieje,
Jakoć się kolwiek dzieje:
Bo nie już słońce ostatnie zachodzi,
A po złej chwili piękny dzień przychodzi.

Recytator IV:

Nic wiecznego na świecie:
Radość się z troską plecie,
A kiedy jedna weźmie moc nawięszą,
Wtenczas masz ujrzeć odmianę najprędszą.

Recytator V:

U Fortuny to snadnie,
że kto stojąc upadnie,
A który był dopiero u niego pod nogami
Patrzajże go po chwili, a on gardzi nami.

Recytator III:

Próżno ma mieć na pieczy
Śmiertelny wieczne rzeczy; (...)
Chwałę szczęście stateczne:
Nie chce-li też być wieczne.

Recytator VI:

Przeto chciejmy wziąć przed się myśli godne siebie,
Myśli ważne na ziemi, myśli ważne w niebie;
Służmy pocziwej sławie, a jako kto może,
Niech ku pożytku dobra spólnego pomoże.

Recytator IV:

Komu dowcipu równo z wymową dostaje,
Niech szczepi między ludźmi dobre obyczaje;
Niechaj czyni porządek, rozterkom zabiega,
Praw ojczystych i pięknej swobody przestrzega.

Recytator VI:

A jeśli komu droga otwarta do Nieba.
Tym co służą ojczyźnie wątpić nie potrzeba.

Recytator V:

Wy, którzy pospolitą rzeczą władacie,
A ludzką sprawiedliwość w rękę trzymacie,
Wy, mówię, którym ludzi paść poruczono
I zwierzchność nad stadem bożym zwierżono:
Mieście to przed oczyma zawsze swojemi
Żeście miejsce zasiedli boże na ziemi,
Z którego macie nie tak swe własne rzeczy
Jako wszytek ludzki mieć rodzaj na pieczy.

Recytator VII:

Skujmy talerze na talery, skujmy,
A żołnierzowi pieniądze gotujmy.
Inszy to darmo po drogach miotali,
A my nie damy, bychmy w cale trwali?
Dajmy; a naprzód dajmy! Sami sobie
Ku gwałtowniejszej chowajmy potrzebie.
Tarcze niż piersi pierwej nastawiają,
Pozno puklerze przebici macają.

Recytator I:

Ciesz mię ten rym: „Polak mądr po szkodzie”
Lecz jeśli prawda i z tego nas zbodzie,
Nową przypowieść Polak sobie kupi.
Że i przed szkodą i po szkodzie głupi.

Recytator II:

Chcemy sobie być radzi?
Rozkaż, panie, czeladzi,
Niech na stół dobrego wina przynaszają,
A przy tym w złote gęśli albo lutnią grają.
(Służba wnosi dzban i kufle. Słuchać muzykę.)

Recytator I:

Przy fraszkach mi wżdy naleją
A to wniwecz co się śmieją.

Recytator III:

Trudna rada w tej mierze: przyjdzie się rozjechać,
A przez ten czas wesela i ludnie zaniechać.

Recytator I:

Jeśli by w moich książkach co takiego było
Czego by się przed panną czytać nie godziło,
Opuść, mój Mikołaju, bo ma być stateczny
Sam poeta, rym czasem ujdzie i wszeteczny

Recytator II:

Milczycie w obiad, mój panie Konracie;
Czy tylko na chleb gębę swą chowacie?

Recytator IV:

Powiedz mi, gdzie się chowasz, bracie Stanisławie,
Bom Cię tak długo szukał, ażem ustał prawie;
Jakożeś mię był prosił na obiad do siebie,
Takżem cię ani widział i jadam bez ciebie.

Recytator V:

Kozieł, kto go zna, piwszy do północy,
Nie mógł do domu trafić o swej mocy;
Ujrzawszy kogoś: „Słuchaj, panie młody,
Proszę cię, nie wiesz ty mojej gospody?”
A ten: „Niech cię znam, tedy się dowiewa.”
„Jam - pry - jest Kozieł”. „Idźże spać do chlewa!”

Recytator VI:

Posadziłeś mię wprawdzie nie najgorzej,
Aleby trzeba mięsa dawać sporzej;
Przed tobą widzę półmisków niemało,
A mnie się ledwie polewki dostało.
Diabłu się godzi takowa biesiada!
Gościem czy świadkiem ja twego obiada!

Recytator VII:

„Nasz dobry doktor spać się od nas bierze,
Ani chce z nami doczekać wieczerze.”
„Dajcie mu pokój! najdziem go w pościeli,
A sam przedsię bywajmy wesele!”

Recytator II:

Nie dziw, żeć głowa, Baltazarze chora;
Siedziałeś wedle głupiego doktora.

Recytator III:

Nie przeto pytam Pietrze, gdzie się chcesz przechodzić,
Abych się miał na jedną drogę z tobą zgodzić.
Ale gdziekolwiek ty chcesz, to mnie tam nie w drogę,
Bo twego kiepstwa słuchać już dalej nie mogę.
(Przy stole śmiechy, gwar. W tle muzyka.)

Recytator I:

Jednak mam tę nadzieję, że przedsię za laty
Nie będą moje czule nocy bez zapłaty,
A co mi za żywota ujmie czas dzisiejszy
To go śmierci nagrodzi z lichwą wiek późniejszy.

Narrator:

Te słowa Kochanowskiego spełniły się. Społeczeństwo, w którym żył i tworzył, oceniło go bardzo wysoko, a i my po dziś dzień
spłacamy Janowi z Czarnolasu dług wdzięczności.

Odkąd dla Muz i własnej poważnej igraszki,
W chłodnym cieniu ochronnej lipy czarnoleskiej,
Wyśpiewałeś na lutni swej pieśni i fraszki,
Pogodną sztuką z rymem wiążąc rym królewski,
Od czterech wdzięcznych wieków i dla wiecznej chwały,
Złotej jak miód natchniony w tym pisanym dzbanie,
Wszystkie kwitnące słodko lipy w Polsce całej
Pachną imieniem twoim Kochanowski Janie!

W montażu wykorzystano następujące utwory J. Kochanowskiego:

- Pieśni VII i IX (Księgi pierwsze), XII, XIV, XIX, XXV (Księgi wtóre), Pieśń świętojańska o Sobótce.
- Fraszkł: Na lipę, Na dom w Czarnolesie, Na swoje księgi, Do Mikołaja Firleja, Do Stanisława, O koźle, Na gospodarza, Do Baltazara, Na Piotra, Na Konrata, Muza.
oraz
- Lipy Leopolda Staffa.

5

38: O ALKOHOLU I ŻYCIU PROZĄ I WIERSZEM (montaż)

Autor: *Małgorzata Czarnik - nauczycielka j. polskiego, III LO w Częstochowie*

**„Tak łatwo
tak trudno
powiedzieć nie”**

Czas trwania montażu przeznaczony dla szkół średnich

- około 30 minut

Recytator 1:

„O świecie nadzieją zakwita,
Pod wieczór niczemu nie wierzy,
Czy wątpi, czy ufa - jednak -
Do Ciebie, człowieku, należy.”
(„Uczę się Ciebie człowieku” L. Liebert)

Narrator 1:

Wszystko zaczęło się od wygnania z raju. Człowiek począł stykać się z kłopotami, troskami, przeżywał lęki i rozczarowania, daremnie szukał porozumienia z innymi. Brakowało mu sił, woli, wiary i charakteru, aby pokonać trudności własnymi wysiłkami, własną pracą. Wtedy uciekał w OSZOŁOMIENIA. Na Dalekim Wschodzie zażywał opium, na Bliskim - haszysz, w Ameryce - kokainę. Ucieczką od codzienności były różnego rodzaju odurzenia: orgie pijackie, narkotyki, ekscesy erotyczne. Bodźce te służyły zawsze jednakże: doznaniu nowych, tajemniczych wrażeń, oderwaniu od trosk i kłopotów, pozbyciu się lęków i obaw, wyzbyciu się nieśmiałości, wzmocnieniu poczucia własnej siły.

Recytator 2:

„Jest już za późno!
Nie jest za późno!
Jest już za późno!
Nie jest za późno!
(„Jest już za późno” E. Stachura)

Narrator 1:

Istnieje wiele szkodliwych przesądów związanych z alkoholem.

Narrator 2:

Mówi się: alkohol pobudza apetyt i ułatwia trawienie. W opinii tej jest tylko żdźbło prawny. Nieznaczne zwiększenie dawki alkoholu wydłuża czas trawienia, a jeszcze większe - w istotny sposób utrudnia wchłanianie.

Narrator 3:

Mówi się: alkohol rozgrzewa. Jest to działanie pozorne. Wypicie alkoholu na krótki czas daje poczucie ciepła, natomiast po rozszerzeniu naczyń krwionośnych skóry - przyspiesza utratę ciepła.

Narrator 4:

Mówi się: alkohol jest dobrym środkiem na przeziębienie. Znow tylko szczypta prawdy. Krótkotrwały efekt ciepła, jaki daje wypicie niedużej ilości alkoholu może się przydać, gdy ktoś przemarznie. Ale przy gorączce i wszystkich stanach zapalnych alkohol zmniejsza siłę obronną organizmu, nie leczy więc, a pogłębia chorobę.

Narrator 5:

Mówi się: kieliszek koniaku jest dobry na serce. Nie zostało to potwierdzone klinicznie. Efekt, jaki odczuwają chorzy jest wynikiem znie-czulającego wpływu alkoholu i wzmożenia tempa krwiotęgu na skutek wypicia alkoholu. Lecz duże dawki powodują zwężenie naczyń krwionośnych i niedotlenienia mięśnia sercowego. A zmiany ciśnienia spowodowane wypiciem alkoholu mogą doprowadzić do wylewu krwi do mózgu.

Narrator 6:

Mówi się: alkohol pozwala zapomnieć o troskach i kłopotach. Błogostan, jaki odczuwamy po wypiciu alkoholu jest wynikiem hamowania pracy ośrodków nerwowych w mózgu i utraty zdolności do precyzyjnej analizy myślowej. Uciekanie się do alkoholu, gdy trapią nas troski, gdy czujemy się samotni, jest jednym z objawów rodzącego się uzależnienia.

Recytator 3:

„Nie ma już nic.
Nie ma już nic.
Ale też nikt mnie nie ma.
Nikt mnie nie ma.
Nikt mnie nie ma.
Nie ma mnie nikt.
Jestem niczyj.”
(„Jestem niczyj” E. Stachura)

Narrator 1:

Już w IV i III w. p.n.e. w Mezopotamii i Egipcie najbardziej rozpowszechnionym alkoholem było piwo i wino. W II w. p.n.e. spożywano je także w Chinach.

Wynalazek destylacji alkoholu przypisuje się Chińczykom (I w. p.n.e.) lub Arabom (VIII-X w. n.e.). Destylacja upowszechniła się we Włoszech w XI w. Pierwsze alkohole destylowane służyły celom medycznym. W wieku XVIII opanowano technologię

produkcji wódki z ziemniaków. A wiek XIX w wielu krajach europejskich, to wiek rozpicia społeczeństwa. Równoległe ze wzrostem spożycia zwiększyła się liczba ograniczeń i zakazów.

Narrator 2:

Już na 2000 lat przed naszą erą wydano zakaz picia w armii egipskiej. Stało się to na skutek przegranej bitwy, przed którą cała armia upiła się.

Narrator 3:

Platon w „Mędrco” zalecał zakaz spożywania alkoholu do 18 roku życia,

a pełną abstynencję dla pewnych kategorii obywateli i zawodów: sędziów, członków aparatu władzy. Uważał, że picie nie rozcieńczonego wina jest przejawem barbarzyństwa.

Narrator 4:

Alkohol zaczęto wykorzystywać jako środek walki politycznej - „woda ognista” ułatwiła białym osadnikom rozprawienie się z Indianami.

Narrator 5:

Polityka Hitlera w czasie okupacji zmierzała do załamania ducha oporu społeczeństwa polskiego poprzez rozpicie go.

Recytator 4:

„Nie odpowiadam na Wasze listy telefony.

Porzucam przyjaźnie.

Wybaczcie mi to ...

Coraz bardziej (...)

Wycofuję się w głąb.”

(„Wybaczcie mi to” Ewa Lipska)

Narrator 1:

Naukowcy wyróżnili 5 stylów picia.

Narrator 2:

* Neurasteniczny - który polega na traktowaniu alkoholu jako środka na zmęczenie, zniechęcenie i rozdrażnienie.

Narrator 3:

* Kontaktowy - wiąże się z chęcią przełamania samotności.

Narrator 4:

* Dionizyjski - wynika z pragnienia oderwania się od codziennej rzeczywistości.

Narrator 5:

* Heroiczny - zapewnia poczucie mocy.

Narrator 6:

* Samobójczy - wynika z chęci zapomnienia o kłopotach i pragnienia samozniszczenia.

Recytator 1:

„... Wybiegasz

Jak Ty się spieszysz (...) Zabrakło Ci celu,

Prócz drogi do jakiegoś obcego hotelu...

(...) uważaj (...) bo za Tobą biegnie

Twój cień w starym żakiecie, dopadł Cię u szczytu,

Dotyka Twoich ramion, woła 'skacz!'...

I skaczesz.”

(„Lechoń” S. Baliński)

Recytator 2:

„Skończyło się

Miało wiecznie trwać

Skończyło się.”

(Odezwij się E. Stachura)

Narrator 1:

Każda osoba nadużywająca alkoholu powoduje zakłócenia we własnym życiu i w życiu wielu innych ludzi. Przybierają one postać nie tylko czynów notowanych przez policję, sądy, ale utrudniają pracę, życie rodziny, czyniąc je nieznośnym.

Recytator 3:

Katarzyna, lat 32: Zaczęłam pić, bo po trzech latach doskonałego małżeństwa mąż niemal z dnia na dzień opuścił mnie dla innej kobiety.

Recytator 4:

Zofia, lat 27: Zaczęłam pić już w szkole podstawowej. Wyrastałam w ro-dzinie, gdzie alkohol lał się strugami. Nikogo nie obchodziło więc, że i ja zasmakowałam w trunkach. Moje dzieciństwo było normalne, nikt mnie nie bił, ale też nikt specjalnie się mną nie interesował.

Recytator 1:

Aniela, lat 36: Po tragicznej śmierci męża i cyna tylko wódka pozwalała mi zapominać. Ale okresy niepamięci były coraz krótsze. Więc już od rana byłam całkowicie pijana. Nikogo to jednak nie interesowało.

Recytator 2:

Krystyna, lat 38: Pić nauczył mnie mąż. Piliśmy zawsze do każdego posiłku, piliśmy, kiedy przychodzili goście, kiedy szliśmy do znajomych, kiedy wracaliśmy po dniu ciężkiej pracy. Dwa lata temu mąż zmarł na marskość wątroby, a ja piłam dalej.

Recytator 1:

„Wszystko jest bez sensu
Wszystko pogmatwane
Jak te winorośle
Gąszcze cmentarniane
Wszystko, co się złączy
Znowu się rozłączy,
Ma kształt pogmatwanych
na cmentarzach pnączy
Wśród wielkiej miłości
Wszystko jest poczęte
I wszystko - bez sensu -
Lecz bardzo jest święte (...)
Bo sens nie w szarpaniu
Ani jest w radości
Ale w cierpliwości
I w wielkim czekaniu (...)
(„Piosenka dla zmarłej” I. Iwaszkiewicz)

Teksty poetyckie zaczerpnięto z następujących pozycji:

H. Poświatowska, Wiersze wybrane, Kraków 1992.

Poezja polska 1914-1939, Warszawa 1984.

E. Stachura, Poezja i proza 41/5, Warszawa 1987.

5

39: „Sekty i nowe ruchy religijne – materiały profilaktyczne dla nauczycieli, wychowawców, rodziców i młodzieży

Autor: Adam Giełażyn - Nauczyciel języka polskiego, Zespół Szkół Gastronomicznych w Częstochowie

Artykuł ma na celu zwrócenie uwagi na problem zagrożenia młodzieży przez sekty i nowe ruchy religijne. Jest to szczególnie aktualne w obecnych trudnych czasach przemian społecznych i gospodarczych, bezrobocia i związanych z tym frustracji. Młodzi mogą ulec ludziom proponującym proste i jasne rozwiązania.

Publikacja wskazuje na potrzebę działań profilaktycznych, bo one mogą przynieść pożądane skutki. Natomiast wydobyć człowieka z sekty jest bardzo trudne i rzadko jest skuteczne.

Ze względu na rozległość problematyki najważniejsze zagadnienia są zaledwie zarysowane i wymagają zgłębienia przez zainteresowane osoby. Mam nadzieję, że zestaw rad dla nauczycieli, rodziców i młodzieży pozwoli uniknąć niszczącego życia niebezpieczeństwa.

***

Młodzież początku XXI w. podlega wielu zagrożeniom: narkotyki, alkohol, nikotyna – o tym wiele się mówi i pisze. Używanie narkotyków jest ściągane z mocy prawa. Z pićem alkoholu i paleniem tytoniu walczy służba zdrowia, szkolnictwo, Kościół i różne stowarzyszenia. Ogrom problemów z tym związanych przysłonił nieco kolejne zagrożenia jakim jest manipulacja w sektach.

Problem tych grup, do których najczęściej trafia młodzież, należy traktować z tą samą powagą, co inne zagrożenia społeczne, z którymi mamy do czynienia na terenie szkół i placówek oświatowych. Wiedzę na temat przyczyn przynależności, mechanizmów werbowania oraz skutków uczestnictwa w tych grupach powinni posiadać wszyscy nauczyciele i wychowawcy. Niniejsza publikacja jest zaadresowana do nauczycieli, rodziców i uczniów. Ze względu na złożoność problemu jest ona próbą zarysowania tematu i mam nadzieję, że pomoże zaplanować skutecznie działania profilaktyczne.

Najlepszym sposobem przeciwdziałania zjawisku jest uchwycenie jego początkowego stadium oraz szybka reakcja. Im wcześniej rodzice i nauczyciele zorientują się, że ich dziecko dostaje się w obręb działania grupy psychomanipulacyjnej, tym bardziej rosną szanse na skuteczną pomoc.

Jak rozpoznać psychomanipulację? Obecnie funkcjonuje „Test dla grup religijnych, światopoglądowych i ideologicznych” przygotowany przez berlińską „Inicjatywę rodziców i ludzi dotkniętych problemami psychicznego i duchowego uzależnienia”. Należy przekreślić stwierdzenia, które nie pasują do interesującej nas grupy. Jeżeli nie można przekreślić każdego z tych stwierdzeń, powinno się zachować w kontakcie z tą grupą szczególną ostrożność:

1. Już pierwszy kontakt z grupą otworzył całkowicie nowe widzenie świata (tzw. przeżycie kluczowe).
2. Obraz świata jest bardzo prosty i wyjaśnia rzeczywistość każdy problem.
3. W grupie znajdziecie wszystko, czego do tej pory na próżno szukaliście.
4. Grupa ma mistrza lub przywódcę, Ojca, Guru lub największego myśliciela, który jedynie posiada całą prawdę i często jest czczony jak Bóg.
5. Świat zmierza ku katastrofie i tylko grupa wie, jak go uratować.
6. Grupa jest elitą. Pozostała ludzkość jest chora i zagubiona. Jeżeli nie będzie w grupie współuczestniczyć, nie może się uratować.
7. Grupa odrzuca naukę w szkołach i uczelniach. Jedynie nauka grupy jest uważana za wartościową i prawdziwą.
8. Grupa odrzuca racjonalne myślenie, umysł, rozum jako negatywne, sataniczne, nieoświecone.
9. Krytyka i odrzucenie przez stojących z zewnątrz jest właśnie dowodem, że grupa ma rację.
10. Grupa ocenia siebie jako prawdziwą rodzinę lub wspólnotę.
11. Grupa chce, by wszelkie dawne relacje z rodziną, przyjaciółmi i środowiskiem zostały zerwane, ponieważ przeszkadzają w rozwoju.
12. Grupa oddziela się od reszty świata poprzez: ubiór, żywienie, własny język, ograniczenie swobody w relacjach międzyludzkich.
13. Grupa żąda ścisłego posłuszeństwa regułom albo dyscypliny, ponieważ to jedyna droga do zbawienia.
14. Grupa narzuca sposób zachowań seksualnych, np.: kontakt z partnerami za zgodą kierownictwa, seks grupowy, całkowity zakaz kontaktów seksualnych dla niższych w hierarchii grupy.
15. Nigdy w ciągu dnia nie jesteście sami. Ktoś z grupy zawsze wam towarzyszy.
16. Grupa wypełnia cały wasz czas zadaniami, np.: sprzedażą książek, czasopism, werbowaniem nowych członków, udziałem w kolejnych kursach i medytacją.
17. Jeżeli obiecany sukces bądź uzdrowienie nie nastąpią grupa uzna, że sami jesteście sobie winni, ponieważ nie zaangażowaliście się dostatecznie lub wierzyliście niedostatecznie silnie.
18. Członkami grupy powinniście zostać natychmiast, już dzisiaj.
19. Nie istnieje możliwość uzyskania obiektywnego obrazu grupy, gdyż ważniejsze od refleksji jest przeżycie, zgodnie z zasadą: „Tego nie da się po prostu wyjaśnić. Proszę przyjść do nas i wziąć udział w spotkaniu. Kiedy przeżyjecie – zrozumiecie”.

Jakie sygnały mogą wskazywać na początkowe stadium wnikania się w grupę psychomanipulacyjną? Centrum Przeciwdziałania Psychomanipulacji przygotowało listę symptomów, które mogą wskazywać na początki zaangażowania się w grupę psychomanipulacyjną. Rodzice powinni zainteresować się, jeżeli będą skłonni zgodzić się choćby z jednym z poniższych stwierdzeń:

1. Mój syn wcześniej mówił prawdę – teraz kłamie.
2. Moja córka staje się jakaś tajemnicza, niedostępna, zamyka się w sobie.
3. Znika gdzieś na całe popołudnia i niechętnie o tym mówi.
4. Przechodzi na wegetarianizm.
5. Do tej pory często zmieniała stroje – teraz ubiera się raczej skromnie, przestała chodzić na dyskoteki.

6. Rezygnuje ze swoich dotychczasowych zainteresowań.
7. Spotkała ciekawych i wartościowych ludzi, którzy chcą realizować ideały.
8. Ostatnio ubiera się na czarno, słucha muzyki heavy lub black metal.
9. Przechodzi gwałtowne zmiany nastroju: tego samego popołudnia potrafi być na przemian wylewna i wesoła lub milcząca i poważna.
10. Nieoczekiwanie stał się bardzo religijny, sam czyta Biblię.
11. Moja córka angażuje się w wiele inicjatyw społecznych: na rzecz rodziny, pomocy dzieciom.
12. Mój syn zaczął medytować.
13. Otrzymała zaproszenie od znajomego na spotkanie w firmie, w której dość szybko można zarobić dużo pieniędzy.
14. Nieraz odnoszę wrażenie, jakby był pod wpływem narkotyków.
15. Do niedawna myślał o studiach – teraz nauka go drażni, zastanawia się nad sensem zdawania matury.
16. Pewnego razu powiedział mi, że altruizm jest cechą ludzi słabych.
17. Niby mówimy tym samym językiem, a jednak od niedawna nie potrafimy się ze sobą porozumieć.
18. To dziwne, ale jakby stracił poczucie humoru; wprawdzie dalej żartuje, ale robi to w sposób monotematyczny i cyniczny – śmieje się przede wszystkim z głupoty ludzkiej.
19. W jego pokoju pojawiły się nowe książki lub broszury o treści religijnej.
20. Zaczyna palić kadzidełka, uprawia jogę, medytację.
21. Pojawiło się coś nowego w jego zachowaniu; raz wyczuwam agresję, innym razem obojętność.
22. Interesuje się zjawiskami paranormalnymi, magią, okultyzmem.
23. Rysuje lub przyszywa do plecaka następujące znaki: „666”, „pentagram” (gwiazda pięcioramienna otoczona kółkiem), „głowa kozła”, „odwrócony krzyż”.
24. Likwiduje symbole religijne, które uważa za przejawy bałwochwalstwa.
25. Moja córka coraz poważniej podchodzi do życia – tylko dlatego dostrzega przede wszystkim ciemne strony rzeczywistości: zagrożenie wojną atomową, wzrost przestępczości, zjawisko narkomanii, samobójstwa, rozwody itp., nieraz cytuje dane statystyczne.
26. Przestaje oglądać telewizję, słuchać radia.
27. Bardzo dosłownie interpretuje pewne fragmenty Biblii.
28. Przestał spotykać się z dotychczasowymi przyjaciółmi.
29. Zaczyna interesować się reinkarnacją, naturalnymi metodami uzdrawiania, wróżbami, astrologią.
30. Stała się sztywna, pełna rezerwy.
31. W rozmowach od niedawna pojawiają się takie pojęcia jak np.: „energia kosmiczna”, „czakramy”, „afirmacje”, „leczenie energią”.

Rady dla rodziców:

- Nie wpadać w popłoch.
- W miarę możliwości utrzymać kontakt.
- Zachować pozytywne nastawienie, spokój i chęć dialogu.
- Przyznać swojemu dziecku swobodę podjęcia poszukiwań, dokonania wyboru itd.
- Nie zwalczać wprost nowo zdobytych przekonań.
- Postawić raczej na uczuciowe zabarwienie wzajemnych kontaktów niż na zdrowy rozsądek.
- Używać pytań, a nie twierdzeń.
- Zwracać uwagę na oczywiste sprzeczności, ale bez napastliwości.
- Nauczyć się słownictwa grupy i poznać poglądy, których naucza.
- Pielęgnować to, co rzeczywiście pozwala na podtrzymanie kontaktu: zainteresowania, wspomnienia rodzinne bądź przyjacielskie przeżyte poza grupą.
- Unikać paniki.
- Unikać wysyłania pieniędzy, planować raczej osobiste prezenty.
- Nigdy nie rozstawać się z dokumentami, dotyczącymi adepta grupy.
- Nie ulegać namowom „profesjonalistów”, którzy proponują leczenie lub „siłową interwencję”, aby wyrwać adepta z sekty.

Rady dla młodzieży:

Gdy spotkasz sympatycznych i przyjaznych ludzi, którzy zaproszą cię na interesujące spotkanie, masz prawo domagać się od nich (w sposób równie przyjacielski) konkretnych odpowiedzi na pytania o :

Podstawowe cele grupy:

Czy grupa ich nie ukrywa? Czy nie są zbyt mgliste? Czy są jakieś niezgodności między tym, co członkowie twierdzili na początku, a tym czego dowiedziałeś się później? Czy z grupy oferującej pozareligijne cele, np. rozwój osobowości, terapię, poprawę pamięci, korepetycje, naukę języka obcego itd. – nie „zrobiła się” grupa religijna? Czy ta konkretna grupa w twoim mieście rzeczywiście realizuje to, o czym mówili jej członkowie?

Pełną jej nazwę oraz imię i nazwisko przywódcy grupy:

Wiele skompromitowanych grup celowo ukrywa podstawowe dane o sobie, ewentualnie zmienia nazwę, aby nie odstraszyć potencjalnych wyznawców lub klientów;

Pozytywne i negatywne cechy organizacji:

Spróbuj poprosić swoich nowych znajomych o podanie trzech rzeczy, które im się podobają i trzech, które nie podobają się im w funkcjonowaniu grupy lub u jej lidera, a nie u poszczególnych członków. Trudności z odpowiedzią na pytanie o negatywne cechy mogą świadczyć o zaniku krytycznego myślenia w stosunku do własnej grupy. Bardziej wiarygodne są osoby, które dostrzegają zarówno silne jak i słabe strony np. szkoły, uczelni, Kościoła, terapeutę, firmy, nauczyciela itp.;

Dopóki nie dowiesz się, z kim masz do czynienia:

- nie zwierzać się nikomu z nowych znajomych ze swoich problemów,
- nie podawaj swojego numeru telefonu i adresu.

Rady dla nauczycieli:

- Zastanów się, czy jesteś w stanie poświęcić uczniowi swój czas. Być może pierwsze i kolejne rozmowy przedłużą się do kilku godzin. Nawiązanie potrzebnych kontaktów, ewentualne prowadzenie sprawy również będzie czasochłonne.
- Stwórz klimat bezpieczeństwa, w którym uczeń będzie mógł wyrazić nawet najbardziej niekonwencjonalne poglądy bez żadnych negatywnych konsekwencji. Pamiętaj o dyskrecji! Należy zapewnić rozmówcę, że treści rozmowy bez jego zgody nigdy nie zostaną ujawnione lub w inny sposób wykorzystane. Niech wie, że masz dla niego czas. Weź pod uwagę fakt, że teren szkoły nie zawsze może mu się wydać bezpiecznym miejscem do takich rozmów.
- Przyjmij postawę zainteresowania problemami ucznia. Słuchaj go uważnie. Jeśli wprost nie powie ci o grupie, może podzielić się swoimi przekonaniami na temat człowieka, świata, wartości, celów, które są charakterystyczne dla organizacji i pozwolą ją zidentyfikować. To z kolei pozwoli oszacować kierunek zmian w młodym człowieku, potencjalną destrukcyjność grupy oraz zaplanowanie adekwatnej strategii pomocy. Można powiedzieć o zachowaniach, które zaniepokoiły i zaoferować pomoc. Warto pamiętać o zasadach budowania dobrej, wspierającej relacji z uczniem.
- Wzmacniaj autonomię ucznia. Podkreśl w rozmowie wartość samodzielnych decyzji – czasem trafnych, czasem błędnych, ale z pewnością dojrzałych. Należy dać odczuć, że cenisz odwagę wyrażającą się w gotowości podejmowania nowych wyzwań życiowych.
- Zdobądź wiedzę na ten temat (książki, artykuły, szkolenia).
- Skontaktuj się z konsultantem ds. grup psychomanipulacyjnych, aby uzyskać najbardziej wiarygodne informacje o grupie. Bardzo przydatne okazują się relacje byłych członków i tzw. materiały do użytku wewnętrznego, które odzwierciedlają faktyczny sposób funkcjonowania grupy. Nie ufaj łatwym i szybkim obietnicom „wyrwania ucznia z sekty”, ale zwróć uwagę na konkretność wypowiedzi konsultanta.
- Nie insynuuj uczniowi, że podejrzewasz go o uczestnictwo w sekcie – twoje przypuszczenia mogą okazać się błędne i istnieje możliwość, że stracisz jego zaufanie.
- Spróbuj nawiązać kontakt z rodzicami, którzy mieli dużo więcej okazji, aby dostrzec niepokojące sprawy.
- Pamiętaj, że dla niektórych rodziców problem może okazać się na tyle trudny, że nie będą w stanie podjąć konstruktywnych działań.
- Podejmij próbę poprowadzenia zajęć (po uprzednim przygotowaniu merytoryczno-metodycznym ze specjalistą) z zakresu rozpoznawania i przeciwdziałania psychomanipulacji.

***

Jak podaje Raport Biura Bezpieczeństwa Narodowego RP w Polsce działa ponad 300 sekt. Z roku na rok obserwujemy wzmożenie ich aktywności. Wypracowane metody werbowania nowych członków powodują, że każdego roku kilka tysięcy osób opuszcza rodziny i przepada w sektach. Dlatego potrzebne jest współdziałanie rodziców, nauczycieli, psychologów i specjalistów zajmujących się psychomanipulacjami.

Bibliografia

- Barker E., Nowe ruchy religijne. Kraków 1997
 Cialdini R., Wywieranie wpływu na ludzi. Gdańsk 1996
 Forward S., Frasier D., Szantaż emocjonalny. Gdańsk 1999
 Hassan S., Psychomanipulacja w sektach. Łódź 1997
 Kuncewicz D., Opolska T., Wasiak M., Sekty. Warszawa 2000
 Ritchie J., Tajemniczy świat sekt i kultów. Warszawa 1984

Komunikat

Powyższa publikacja jest tylko próbą zarysowania problemu. Dla osób pragnących pogłębić swoją wiedzę lub skorzystać z gotowych materiałów zorganizowałem biblioteczkę wydawnictw i opracowań. Na rynku wydawniczym pojawiają się niezbyt regularnie pozycje dotyczące sekt i nowych ruchów religijnych. Kompletując biblioteczkę starałem się zebrać teksty patrzące na problem z różnych punktów widzenia: psychologicznego, pedagogicznego, prawnego i religijnego.

Oto wykaz pozycji:

1. Aleksiewicz T., Wiara w pigułce czyli sekty, Poznań 1998.
2. Dzieża W., Posacki A., Pyszka S., Katolik wobec sekt, Kraków 1998.
3. Gajewski M., ABC o sektach, Kraków 1999.
4. Janik R., Sekty i związki religijne, Lublin 2002.
5. Kosiński E., Gajewski M., Sekty - religijny supermarket, Kraków 2000.
6. Kuncewicz D., Opolska M., Wasiak M., Sekty. Przedmiot fascynacji i zagrożeń, Warszawa 2000.
7. Między Resortowy Zespół do Spraw Nowych Ruchów Religijnych. Raport o niektórych zjawiskach związanych z działalnością sekt w Polsce, Warszawa 2000.
8. Müller W., Jak wyjść z depresji? Kraków 2002.
9. Nowakowski P., Sekty. Oblicza werbunku, Tychy 2001.
10. Redakcja Tygodnika Katolickiego "Niedziela", Uwaga! Sekty!, Częstochowa 1998.

11. Zwoliński A., Bezdroża zła, Warszawa 2001.
12. Zwoliński A., Drogami sekt, Kraków 1998.
13. Zwoliński A., Sekty ... Dlaczego?, Warszawa 2001.

W oparciu o informacje otrzymane od organizacji i stowarzyszeń zajmujących się przeciwdziałaniem psychomanipulacjom opracowałem materiały do natychmiastowego wykorzystania przez nauczycieli i pedagogów w pracy z młodzieżą oraz dla rodziców i samej młodzieży.

Opracowałem też bibliografię zawartości czasopism z podziałem na publikacje dotyczące poszczególnych sekt i nowych ruchów religijnych.

Biblioteczka będzie uzupełniana w miarę pojawienia się nowych, ciekawych wydawnictw.

40: NAUKA GRY NA AKORDEONIE W SZKOLE MUZYCZNEJ – DLA UCZNIĄ PRZYJEMNOŚĆ CZY PRZYKRY OBOWIĄZEK ?

Autor: Anna Jaśkiewicz - nauczyciel gry na akordeonie, Zespół Szkół Muzycznych w Częstochowie

Artykuł jest próbą odpowiedzi na pytanie zawarte w tytule i analizą przyczyn warunkujących sukcesy i porażki uczniów szkoły muzycznej. Wśród nich niezwykle interesująca wydaje mi się rola inteligencji emocjonalnej, która może mieć większy wpływ na człowieka niż szeroko pojęta inteligencja i jej iloraz.

Szkoła muzyczna jest niewątpliwie najlepszą formą nauki gry na instrumencie. Tu oprócz indywidualnych zajęć z instrumentem, uczniowie również kształcą swój słuch, poznają zasady i historię muzyki, śpiewają w chórze i grają zespołowo. Mają też możliwość zaprezentowania swoich umiejętności na scenie podczas audycji, popisów i koncertów. W związku z powyższym, kandydaci muszą pomyślnie zdać egzaminy wstępne, sprawdzające przydatność do nauki w tego typu szkole.

Uczniowie rozpoczynający naukę są pełni entuzjazmu i zapału, chcą grać, rozwijać swój artystyczny talent, realizować się w tym co lubią. Dobrowolnie, kosztem wolnego czasu przychodzą na indywidualne i zbiorowe zajęcia kilka razy w tygodniu.

Jednak w trakcie kształcenia, szczególnie w klasach starszych, u niektórych uczniów ów zapał wygasa. Można zaobserwować, że wśród nich zarysowuje się podział: na uczniów, dla których nauka jest pasją, przyjemnością, którzy cieszą się z osiągniętych wyników oraz takich, u których w pewnym momencie wybrane „hobby” staje się przykrym obowiązkiem. Ci drudzy najczęściej podejmują decyzję o przerwaniu nauki albo kończą szkołę muzyczną tylko ze względów ambicjonalnych lub dla satysfakcji rodziców.

Sądzę, że warto zastanowić się, co jest przyczyną takiego stanu rzeczy. Problem pojawia się na każdym instrumencie, lecz ze względu na moją specjalność ograniczę swój obszar analizy do uczniów klasy akordeonu.

Jest wiele powodów, dla których uczeń wybiera do nauki akordeon, np.: instrument podoba się, ponieważ słyszał go na żywo lub w telewizji i chce poznać zasady gry, taki instrument jest w domu, jak również, bo grają lub grali na akordeonie rodzice czy dziadkowie i chce kontynuować rodzinną tradycję. Wymienione argumenty, podparte aprobatą rodziców, w zupełności wystarczą, aby uczeń z ochotą i zapałem rozpoczął naukę. Jest niecierpliw, chce grać. W tym momencie jeszcze nie jest świadom, ile czasu i pracy będzie musiał poświęcić, żeby mieć przyjemność oraz satysfakcję z tego co wybrał.

Akordeon jest nietrywim instrumentem. Sztuka gry polega m.in. na skoordynowaniu w danej chwili wielu czynności. Dla przykładu; zagranie choćby jednego dźwięku, prawą czy lewą ręką, wymaga uruchomienia jednocześnie: myślenia – jaki klawisz odpowiada danemu dźwiękowi i jakim palcem chcemy go zagrać, wyobraźni – wyszukanie prawidłowego klawisza (bez możliwości patrzenia na klawiaturę), mięśni rąk – praca przedramienia, aby wprawić miech w ruch (niezbędny do powstania dźwięku) oraz ruch palca, słuchu – analiza czy zagrany dźwięk jest prawidłowy, koncentracji - wykonanie wszystkich czynności naraz. Wielość elementów towarzyszących zgoła prostej czynności, jaką jest wydobywanie dźwięku, wskazuje na wysoki stopień trudności gry akordeonowej, a co za tym idzie, może stać się jedną z przyczyn ostudzenia pierwotnego zapału ucznia.

Talent i systematyczna praca to bardzo ważne atuty w nauce gry na instrumencie. Jednak na jej przebieg w ciągu całego etapu szkoły muzycznej mają też wpływ inne czynniki, tj.: cechy osobowości ucznia i umiejętność ich wykorzystania, nauczyciel i jego sposób prowadzenia zajęć oraz dom rodzinny.

Okazuje się, że nauka gry na akordeonie czy innym instrumencie nie polega jedynie na poznawaniu i zdobywaniu manualnych umiejętności, lecz jest to skomplikowany proces, który nierozdzielnie łączy się z szeregiem cech emocjonalnych ucznia. Należą do nich: wytrwałość, systematyczność, aktywność, ciekawość, samokontrola, koncentracja, umiejętność współdziałania, wiara w siebie, nie poddawanie się zmartwieniom. I tak naprawdę, tylko ci uczniowie, którzy posiadają lub w trakcie nauki posiadają powyższe cechy mogą liczyć na powodzenie w nauce i z przyjemnością poznawać sztukę gry akordeonowej.

Z moich, wieloletnich obserwacji zachowań uczniów wynika, że bywają przypadki, kiedy utalentowany, świetnie przygotowany młody człowiek nie potrafi zaprezentować swoich umiejętności - przegrywa sam z sobą. Przyczyną jest, jak to określa Daniel Goleman, analfabetyzm emocjonalny czyli brak zdolności panowania nad swymi emocjami. A tych uczeń podczas nauki gry na instrumencie ma o wiele więcej niż choćby na lekcjach w szkole ogólnokształcącej. Ma to związek z samą sztuką uczenia, która polega m.in. na dążeniu do bezbłędnego wykonania zadanego programu, natomiast sprawdzianem umiejętności są popisy przed publicznością, komisyjne przesłuchania i egzaminy promujące do następnej klasy. W czasie występu uczeń nie ma możliwości zastanawiania się bądź korygowania swoich błędów. Na scenie jest zdany wyłącznie na siebie i do końca nie wie jaki będzie efekt jego nauki, czy odniesie sukces czy porażkę. Jest to zbyt trudne zadanie i zawsze wywołuje wiele emocji, które powszechnie określa trema.

Trema to rodzaj stresu, który ma dwa oblicza. Może ucznia całkowicie sparaliżować, spowodować lęk, drżenie rąk, luki w pamięci, zapominanie, niemożność skoncentrowania się i normalnego myślenia, ale potrafi też: mobilizować do działania, powodować wyostrenie uwagi, szybki refleks, dawać świadomość dobrej formy, przyływ energii oraz wiarę w siebie. Negatywne skutki tremy występują wtedy, gdy uczeń przed występem jest pełen obaw, nachodzą go złe myśli i przygniata go zmartwienie, że nie uda mu się dobrze zaprezentować. Niepokój obniża jego sprawność intelektualną, a przyczyną takich zachowań jest często strach przed liczną publicznością bądź nadmierną ambicją ucznia, dla którego owo zadanie jest tak ważne, iż myśli o bezbłędnym wykonaniu zakłóca mu koncentrację nad utworem. Zły nastrój jest także wynikiem nie dość dobrego przygotowania się do występu: nieopanowanie w dostatecznym stopniu miejsc trudnych w utworze, lęk przed nimi lub kłopoty z pamięcią. W takich sytuacjach uczeń nie ma szans na sukces i jeśli będą się one powtarzać to bardzo szybko przestanie wierzyć sam sobie i zniechęci się do dalszej pracy. Tylko siła pozytywnego myślenia, do której należą nadzieja i optymizm, że mimo porażek i niepowodzeń osiągnie zamierzony cel, może wywołać pozytywne skutki tremy. Wtedy uczeń potrafi opanować swoje emocje, a towarzyszący niepokój umie wykorzystać jako środek motywujący go do lepszego przygotowania się na przewidywane trudności. Jednak zdolność ta zależy od poziomu inteligencji emocjonalnej ucznia, której podobnie jak czytania czy pisania można się nauczyć lepiej lub gorzej.

Rola nauczyciela w kształtowaniu cech osobowości ucznia oraz jego metody pracy są niezwykle ważne. Dobrze jest, jeśli od pierwszych lekcji pracuje z uczniem w indywidualnym tempie, wprowadza kolejne zagadnienia „krok po kroku” i potrafi zachęcić go do współdziałania oraz aktywnej pracy. Dlatego wśród różnych form poznawania sztuki gry akordeonowej nie może zabraknąć ćwiczeń rozluźniających i relaksacyjnych, które dadzą uczniowi możliwość przygotowania się do trudnych zadań. Ważnym elementem jest też dobra i partnerska atmosfera towarzysząca lekcji.

Jeżeli chcemy mieć jakikolwiek wpływ na ucznia to on nie może się nas bać. Wtedy nasze uwagi będzie przyjmował jako dobre rady, z których należy skorzystać i nie potraktuje ich jako atak na jego osobę. Jak mówi Levison: „sztuka krytykowania nierozzerwalnie łączy się ze sztuką chwaleńia”. Oznacza to, że powinniśmy dostrzegać nawet najmniejsze postępy naszego ucznia i nagradzać go dobrymi ocenami. Tym sposobem na pewno uda nam się nauczyć go wytrwałości, wzbudzimy ciekawość i zainteresowanie instrumentem, a co najważniejsze, będziemy mogli budować poczucie jego wartości i wiarę w siebie.

Nie możemy jednak być osamotnieni w działaniu. Bardzo potrzebna jest nam pomoc rodziców, którzy powinni żywo interesować się tym co dzieje się na lekcji, na początku nawet uczestniczyć w zajęciach, aby wiedzieć jak pomóc dziecku w domu. Ważne jest, aby rodzice zorganizowali mu tak zajęcia w domu, żeby każdego dnia miał czas na ćwiczenie na instrumencie. Poza tym słuchali go, zachęcali do chwaleńia się przed nimi czego się już nauczył. Rodzice powinni też dać dziecku możliwość zaprezentowania swoich umiejętności przed gośćmi, którzy przychodzą z wizytą do domu. Taka forma jest dobrą okazją sprawdzenia się i wypróbowania swoich sił przy szerszym gronie słuchaczy.

Z powyższej analizy wynika, że sam artystyczny talent ucznia nie wystarczy, aby z przyjemnością uczyć się gry na instrumencie. Musi on włożyć dużo wysiłku i systematycznej pracy nad samym sobą. Nie może przy tym zabraknąć doświadczenia i wielu zabiegów nauczyciela oraz pomocy rodziców. Ale czyż nie warto mieć gotowej recepty na sukces w dorosłym życiu ?

Bibliografia:

Daniel Goleman – „Inteligencja emocjonalna”. Media Rodzina, Poznań 1997.

41: Wielkości średnie

Autor: Beata Kopacz - nauczycielka matematyki, III Liceum Ogólnokształcącego w Częstochowie

Jestem nauczycielką matematyki w liceum ogólnokształcącym. Oprócz lekcji matematyki prowadzę również kółko matematyczne. Do opracowania tego artykułu skłoniło mnie duże zainteresowanie uczniów podczas realizacji powyższego tematu na zajęciach kółka matematycznego. Z różnym rodzajem uśredniania wielkości spotykamy się w życiu codziennym. Najczęściej mówi się o średniej arytmetycznej, bo jest ona najprostsza do obliczenia. Jednak nie zawsze odpowiednia do rozpatrywanego zagadnienia. W artykule przytoczono różne rodzaje średnich oraz ich wzajemne zależności.

Definicje podstawowe

Średnią liczb nazywamy liczbę S zawartą między najmniejszą i największą z danych liczb, tzn. .

Średnią arytmetyczną n liczb nazywamy liczbę

Np. średnią arytmetyczną liczb 2, 3, 4 jest liczba

Średnią geometryczną n liczb nieujemnych nazywamy liczbę

Np. średnią geometryczną liczb 2, 3, 4 jest liczba

Średnią harmoniczną n liczb dodatnich nazywamy liczbę

Np. średnią harmoniczną liczb 2, 3, 4 jest liczba

Średnią kwadratową n liczb rzeczywistych nazywamy liczbę

Np. średnią kwadratową liczb 2, 3, 4 jest liczba

Twierdzenie

Dla dowolnych liczb dodatnich zachodzą nierówności

przy czym równość zachodzi wtedy i tylko wtedy, gdy $a_1 = a_2 = \dots = a_n$.

Można to sprawdzić podstawiając obliczone wartości.

W matematyce elementarnej najczęściej stosowane są trzy średnie: arytmetyczna, geometryczna i harmoniczna. Jeśli mamy tylko dwie liczby a , b (np. 4 i 9), to:

Na podstawie tych obliczeń widzimy, że średnia geometryczna znajduje się między dwiema poprzednimi średnimi i tworzy z nimi proporcję

Po pomnożeniu na krzyż otrzymujemy:

Z trzech przedstawionych średnich najmniej znana jest średnia harmoniczna i dlatego ją bardziej przybliżymy. Średnia harmoniczna ma ciekawą interpretację geometryczną.

Jeżeli liczby a , b przedstawimy w postaci odcinków i zbudujemy trapez o podstawach równych obranym odcinkom a , b , to odcinek EF poprowadzony przez punkt przecięcia O przekątnych AC i BD równoległe do AB , jest odcinkiem średnim harmonicznym odcinków a , b .

Dowód

Można wykazać, że

Niech $AC = k$, $DB = l$, $DO = c$, $OC = e$.

Na podstawie cechy kąk (kąć-kąć) podobieństwa trójkątów, następujące trójkąty są podobne:

ADB i

EOD,

ABC i

OFC,

AOB i

DOC.

Zatem

1) z trójkątów ABD i EOD,

2) z podobieństwa trójkątów AOB i DOC

z równości (2) mamy

3) , a stąd

4) z podobieństwa trójkątów ABC i OFC

5) z podobieństwa trójkątów AOB i DOC

Z równości (5) mamy

6) , a stąd

Zatem

Łącząc środki boków nierównoległych G i H otrzymujemy średnią arytmetyczną odcinków a, b.

Wszystkie trzy średnie można przedstawić na jednym rysunku. W tym celu na dowolnej półprostej odkładamy od punktu K odcinek $KL = EF$, następnie odcinek

$LM = GH$ i rysujemy półokrąg, którego średnicą jest suma odcinków KL i LM. Z punktu L wystawiamy prostopadłą do KM. Prostopadła LP jest średnią geometryczną odcinków KL i LM gdyż $LP^2 = KL \cdot LM$.

Średnia harmoniczna ma różne zastosowania praktyczne.

Zadanie.

Motocyklista odbył drogę z miejscowości A do miejscowości B z przeciętną prędkością $v_1 = 40$ km/h, a z powrotem z B do A z przeciętną prędkością $v_2 = 60$ km/h. Obliczyć średnią prędkość jazdy motocyklisty na trasie A – B – A.

Wydaje się, że średnią prędkością jest średnia arytmetyczna danych prędkości:

, czyli km/h. Tak jednak nie jest.

Oto poprawne obliczenia.

Niech odległość z miejscowości A do B wynosi a km. Wówczas jest czasem jazdy z A do B, zaś - czasem jazdy z B do A. Czas jazdy w obie strony , a średnia prędkość jazdy w obie strony . Stąd znajdujemy . Jak widać średnia prędkość nie jest średnią arytmetyczną, lecz średnią harmoniczną danych prędkości. Podstawiając za $v_1 = 40$ km/h, za $v_2 = 60$ km/h, znajdujemy $v = 48$ km/h, a nie 50 km/h.

Podsumowanie

Zagadnienie uśredniania nie jest trudne z punktu widzenia matematyki i można je realizować na różnych poziomach. Sądzę, że ciekawa interpretacja geometryczna oraz zastosowanie w praktyce średniej harmonicznej może zainteresować uczniów.

Bibliografia

H. Pawłowski: „Matematyka”, OPERON 2002

S. Kowal: „Przez rozrywkę do wiedzy”, WNT 1991

Praca zb: „Matematyka-Encyklopedia szkolna”, WSiP 1990

42: Zadania logiczne

Autor: Beata Kopacz - nauczycielka matematyki, III Liceum Ogólnokształcącego w Częstochowie

Od 11 lat uczę matematyki w liceum ogólnokształcącym. Obserwując zachowania uczniów zauważyłam, że pod koniec półrocza lub roku szkolnego uczniowie są już trochę zmęczeni i wtedy warto poświęcić choćby jedną lekcję na zadania inne niż rozwiązuje się na codzień. Zaproponowane zadania często są związane z różnymi anegdotami lub legendami, przez co stają się ciekawsze i pozostają na dłużej w pamięci uczniów. Zadania mają różny stopień trudności; od bardzo prostych, do takich, gdzie trzeba wykorzystać pewne wiadomości lub wzory. Rozwiązania zadań wymagają głównie jednak logicznego myślenia.

Zadanie 1. Anegdota historyczna.

Jerzy Ossoliński wybierając się w poselstwo do Rzymu (w XVII wieku) i chcąc olśnić wszystkich przepychem kazał zrobić dla swego konia srebrne podkowy i przybić je złotymi hufnalami. Kiedy mistrz kowalski wymienił sumę, jakiej zażądał za wykonanie tego zamówienia, pan Ossoliński oświadczył, że cena jest zbyt wygórowana. Wówczas mistrz uśmiechnął się i powiedział:

- W takim razie 4 srebrne podkowy zrobię dla pana posła za darmo, ale za 24 złote hufnale proszę mi zapłacić w taki sposób: za pierwszy hufnal 2 grosze; za drugi – 4 grosze; za trzeci – 8 groszy i tak dalej – za każdy następny dwa razy więcej niż za poprzedni.

Nie przeczuwając żadnego podstępu pan Ossoliński przyjął ten warunek, tym bardziej, że szybko policzył, iż pierwsza podkowa będzie kosztowała tylko 126 groszy. Gdy koń był już podkuty i mistrz kowalski przyniósł na pergaminie rachunek, pan Ossoliński przeraził się i bardzo grzecznie poprosił mistrza by zechciał przyjąć kwotę, jaką pierwotnie pragnął otrzymać. Mistrz zadowolony z nauczki zgodził się przyjąć zapłatę. Jaka suma była wypisana na pergaminie?

Rozwiązanie zadania

Do rozwiązania zadania wykorzystujemy wzór na sumę częściową ciągu geometrycznego:

W zadaniu , podstawiając do wzoru otrzymujemy:

Jest to olbrzymia suma i nie każdy polski magnat mógłby ją wypłacić.

Zadanie 2. Jak podzielić spadek?

Pewien Rzymianin umierając zrobił zapis na rzecz żony i oczekiwanego dziecka. W razie przyścia na świat chłopca miał on otrzymać $\frac{2}{3}$ spadku, a córka $\frac{1}{3}$. W razie przyścia na świat dziewczynki matka miała otrzymać $\frac{2}{3}$ spadku, a córka $\frac{1}{3}$. Urodziły się bliźnięta – chłopiec i dziewczynka. Jak podzielić spadek zgodnie z wolą spadkodawcy?

Rozwiązanie zadania

Majątek należy podzielić na 7 części; $\frac{4}{7}$ spadku otrzymuje syn, $\frac{2}{7}$ matka i $\frac{1}{7}$ córka. Przy takim podziale syn otrzymuje 2 razy więcej od matki, a córka połowę tego, co matka – tak jak chciał spadkodawca.

Zadanie 3. Charyty i muzy

Trzy charyty, boginie wdzięku i radości niosły w swych koszyczkach jednakowe ilości jabłek. Idąc spotkały dziewięć muz. Każda charyta dała każdej z muz tę samą ilość jabłek i wówczas każda charyta i każda muza miały tyle samo jabłek. Po ile jabłek niosły, charyty w swoich koszyczkach?

Rozwiązanie zadania

Każda charyta miała w koszyczku x jabłek i dała każdej muzie y jabłek. Zatem $x - 9y = 3y$, czyli $x = 12y$

Odpowiedzi mogą być różne. Jednak biorąc pod uwagę, że charyty miały koszyczki, a nie kosze, y może być równe 1, 2 lub 3, czyli x odpowiednio 12, 24, 36.

Zadanie 4. Łamigłówka Józefa Flawiusza

Józef Flawiusz pochodził kapłańskiego rodu. Urodził się w Jerozolimie w 37 roku. Był w Rzymie za panowania cesarza Wespazjana, potem wrócił do Judei i brał udział w powstaniu Żydów przeciwko panowaniu rzymskiemu. Po zgnieceniu żydowskiego powstania i zburzeniu Jerozolimy żołnierze rzymscy wyłapywali powstańców i brali ich do niewoli. Flawiusz z garstką powstańców (41 osób) ukrył się w grocie. Nie widząc żadnego wyjścia, Flawiusz zaproponował zmęczonym, goniącym resztą sił wojownikom, aby się poddali Rzymianom. Ale Żydów ogarnęła wściekłość. Postanowili raczej wzajemnie się uśmiercić niż oddać w ręce wrogów. Żydowskie wojownicy zagrozili Flawiuszowi, że wzajemne uśmiercanie się rozpoczną właśnie od niego. Ale mądry Flawiusz obmyślił pewien fortel, w który wtajemniczył tylko swojego jedynego przyjaciela. W krytycznym dniu Flawiusz ustawił wszystkich wojowników (w tym siebie i swego przyjaciela) w jednym szeregu i oznajmił, że zabijany będzie kolejno każdy trzeci wojownik licząc od pierwszego z lewej strony. Po pierwszym przeliczeniu nastąpi drugie przeliczenie, potem trzecie, aż wszyscy będą wymordowani. Na którym miejscu w szeregu postawił Flawiusz swego przyjaciela, a na którym siebie, jeżeli w żadnym przeliczeniu nie wypadła im śmierć, chociaż przypadła wszystkim pozostałym wojownikom?

Rozwiązanie zadania

Po pierwszym przeliczeniu zginęli wojownicy z numerami:

3, 6, 9, 12, 15, 18, 21, 24, 27, 30, 33, 36, 39,

po drugim przeliczeniu: 1, 5, 10, 14, 19, 23, 28, 32, 37, 41,

po trzecim przeliczeniu: 7, 13, 20, 26, 34, 40,

po czwartym: 8, 17, 29, 38,

po piątym: 11, 25, 2, 22,

po szóstym: 4, 35.

Pozostali tylko wojownicy na 16 i 31 miejscu, którzy naturalnie nie zamierzali się wzajemnie zabijać.

Zadanie 5. Z papiirusu Ahmesa

Około 2000 lat p.n.e. na dworze faraona Amenemhata III urzędował w charakterze królewskiego pisarza i matematyka Ahmes. Pozostał po nim papirus odnaleziony w roku 1853 we wnętrzu jednej z piramid. Było tam między innymi takie zadanie: „Sto miar ziarna należy podzielić między pięciu robotników tak, aby drugi otrzymał o tyle miar więcej od pierwszego, o ile trzeci otrzymał więcej od drugiego, czwarty – od trzeciego i piąty od czwartego. Prócz tego dwóch pierwszych robotników razem powinno otrzymać siedem razy mniej miar ziarna niż trzej pozostali. Ile miar ziarna otrzymał każdy robotnik ?”

Rozwiązanie zadania.

Według warunków zadania liczby miar ziarna, które otrzymali poszczególni robotnicy, tworzą ciąg arytmetyczny. Oznaczamy pierwszy wyraz tego ciągu przez a , różnicę przez r . Zgodnie ze wzorem na sumę częściową ciągu

arytmetycznego S_n mamy: $S_n = \frac{n}{2}(2a + (n-1)r)$

czyli

$$S_5 = 100$$

Z równań tych obliczamy a i r . Robotnicy otrzymali odpowiednio:

$$a$$

miar ziarna.

Zadanie 6.

Co pół roku liczba mieszkańców pewnego miasta rośnie o 2 % w stosunku do minionego półrocza. Po ilu latach w mieście liczącym obecnie 36000 obywateli będzie ponad 50000 mieszkańców?

Rozwiązanie zadania.

Po pół roku liczba mieszkańców będzie wynosić $36000 \cdot 1,02$, po drugim półroczu: $36000 \cdot 1,02^2$, po n -tym półroczu: $36000 \cdot 1,02^n$.

Liczba mieszkańców ma być większa, od 50000, więc $36000 \cdot 1,02^n > 50000$.

czyli $1,02^n > \frac{50000}{36000}$ stąd $n > 16$. Ponieważ n jest liczbą naturalną, to n musi wynosić co najmniej 17 półroczy, czyli po 8,5 latach liczba mieszkańców przekroczy 50000.

Zadanie 7.

Kupiono trzyletnie obligacje Skarbu Państwa za 4000 zł oprocentowane 16 % w skali roku. Odsetki są naliczane i kapitalizowane co kwartał. Oblicz wartość obligacji po trzech latach

Rozwiązanie zadania.

Wartość obligacji po 3 latach obliczamy ze wzoru na procent składany $K_n = K(1 + \frac{p}{k})^n$, gdzie n oznacz liczbę lat, k liczbę okresów kapitalizacji w roku, p stopę procentową, K kapitał początkowy.

Zatem $K_3 = 4000(1 + \frac{0,16}{4})^{12}$

Podsumowanie

Często prowadzi się tego typu lekcje na ostatnich zajęciach przed feriami zimowymi lub wakacjami. Takie zajęcia powodują ożywienie i większą aktywność nawet wśród słabszych uczniów. Klasę można podzielić na grupy i przeprowadzić konkurs, która grupa szybciej rozwiąże zadanie. Jest to okazja nie tylko do nauki, ale i dobrej zabawy.

Zadania powyższe obejmują zakres wiedzy na poziomie klas pierwszych i drugich liceum ogólnokształcącego. Dla klas starszych wykorzystują zadania o większym stopniu trudności.

Bibliografia

S. Kowal: „Przez rozrywkę do wiedzy”, WNT 1991

E. Bańkowska, D. Stankiewicz: „Matematyka w zastosowaniach”, Podkowa 2001

43: Wycieczka integracyjna jako sposób na lepsze poznanie się i aklimatyzację w nowej szkole.

Autor: Ewa Kwiatecka - nauczycielka j. angielskiego, IV LO im. H. Sienkiewicza

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie Państwu scenariusza wycieczki integracyjnej – coraz częściej organizowanej formy wzajemnego poznania się uczniów i adaptacji w grupie.

IV Liceum Ogólnokształcące im. H. Sienkiewicza zorganizowało w bieżącym roku szkolnym zajęcia integracyjne dla uczniów klas pierwszych, wykorzystując wyjazdy pierwszoklasistów na dwudniowe wycieczki. Celem przedsięwzięcia było:

- „przełamanie pierwszych lodów”,
- poznanie nowych kolegów i koleżanek,
- aktywny wypoczynek.

Wycieczki odbywały się na przełomie września i października 2002r. Każdej klasie towarzyszył wychowawca, drugi nauczyciel, opiekun oraz pedagog szkolny. Imprezy te obejmowały zarówno zwiedzanie Zakopanego i okolic, jak również ćwiczenia integracyjne prowadzone przez pedagoga szkolnego we współpracy z wychowawcą i nauczycielem opiekunem.

Poniżej przedstawiam Państwu scenariusz jednej z wycieczek połączony z propozycjami ćwiczeń integracyjnych. Scenariusz taki można modyfikować, biorąc pod uwagę takie czynniki jak: wielkość grupy, zróżnicowanie społeczne, płeć uczestników, zainteresowania, etc.

Scenariusz wycieczki integracyjnej klas pierwszych do Zakopanego

Temat: Poznajemy się wzajemnie; tworzymy nową, udaną grupę.

Cele operacyjne – Uczeń potrafi:

- współpracować w grupie,
- aktywnie słuchać innych,
- formułować opinie bez uprzedzeń i osądzania,
- dokonać autoprezentacji,
- budować pozytywne relacje z koleżankami i kolegami.

Czas: 2 dni

Metody: obserwacja bezpośrednia, ćwiczenia integracyjne, pogadanka, dyskusja

Środki dydaktyczne: plansze i karty ćwiczeń

Przebieg wycieczki:

Dzień pierwszy

1. Wyjazd grupy do Zakopanego; na trasie przejazdu zwiedzanie Sanktuarium Miłosierdzia Bożego w Łagiewnikach. W czasie jednego z postojów krótka pogadanka wprowadzająca, przypominająca uczniom cel wycieczki oraz swobodne wypowiedzi młodzieży, dotyczące oczekiwań, które niesie za sobą wycieczka integracyjna.
2. Przyjazd do Zakopanego; posiłek, a następnie zwiedzanie centrum miasta i Muzeum Tatrzańskiego.
3. Zakwaterowanie i czas wolny.
4. Zajęcia integracyjne prowadzone przez pedagoga szkolnego we współpracy z towarzyszącymi nauczycielami.
5. Wieczór przy ognisku; wspólne zabawy i śpiewanie piosenek.

Dzień drugi

1. Śniadanie i ciąg dalszy zajęć integracyjnych.
2. Wyjazd z miejsca zakwaterowania i zwiedzanie Doliny Kościeliskiej.
3. Po obiedzie powrót do Częstochowy (w godzinach wieczornych).

Podsumowanie

Dyskusja na godzinie wychowawczej na temat: „Jak zintegrować się z nową grupą?”

A oto przykłady ćwiczeń integracyjnych wykorzystanych w trakcie wycieczki.

Ćwiczenia wstępne i budujące empatię:

Budowanie wzajemnego zaufania jest ważnym celem pracy grupowej. Na początku pracy nad integracją grupy potrzebne są ćwiczenia „przełamujące lody”, które nie wymagają zbytniego „otwierania się” i pomagają dzielić się własnymi opiniami i wartościami. A oto przykład ćwiczenia na zapoznanie się; pt. „Karta danych osobowych”

Ćwiczenie 1

Wielkość grupy: Od 8 do 40 osób

Czas :10-15 minut

Pomoce: karty ćwiczeń: KARTA DANYCH OSOBOWYCH, MÓJ STYL ŻYCIA, O MNIE, długopisy, szpilki

Realizacja:

Wybieramy jedną z trzech wymienionych kart ćwiczeń, którą uczestnicy wypełniają i przypinają do ubrania. Następnie chodzą po sali odczytując informacje na kartach innych osób i rozmawiają na ten temat.

Ćwiczenie 2 „Chciałbym przedstawić”

Wielkość grupy: od 8 do 16 osób

Czas: 20 minut

Pomoce: niekonieczne

Sposób realizacji: Grupa dzieli się na pary, które następnie opowiadają sobie przez kilka minut o swoim życiu, np. jakie jest moje hobby, jak spędzam wolny czas, itd. Po przerwaniu rozmów pary ponownie tworzą dużą grupę i wszyscy po kolei przedstawiają swoich partnerów, mówiąc czego się o nich dowiedzieli.

Ćwiczenie 3 „Styl życia”

Wielkość grupy: od 8 do 16 osób

Czas: 30 minut

Pomoce: arkusz papieru, długopisy lub flamastry

Sposób realizacji:

Każdy uczestnik otrzymuje kartkę papieru na której wykonuje rysunki ilustrujące jego obecny styl życia. Następnie przez jedną minutę prezentuje swój rysunek, a pozostali mogą zadawać pytania. Po zakończeniu wypowiedzi uczestników wszystkie rysunki wieszamy na ścianie.

Ćwiczenie 4 „Tygodniowy tort życia”

Wielkość grupy: od 8 do 17 osób

Czas: 20 minut

Pomoce: papier pakowy, długopisy lub flamastry.

Sposób realizacji:

Na papierze każdy uczestnik rysuje duże koło, które dzieli na części, z których każda odpowiada ilości czasu przeznaczonego przeciętnie w tygodniu na różne czynności. Następnie grupa dzieli się na kilkuosobowe zespoły, które omawiają podział swoich „tortów”. W dyskusji należy zwrócić uwagę, czy nasz czas i energia poświęcane są we właściwym celu i czy potrafimy zdecydować, jaki wykorzystujemy czas, czy decyduje o tym ktoś inny.

Ćwiczenie 5 „Nasza grupa”

Wielkość grupy: do 30 osób

Czas: 30 minut

Pomoce: Karty ćwiczeń, OBRAZ NASZEJ GRUPY.

Sposób realizacji:

Uczestnicy ćwiczenia wypełniają karty ćwiczeń, a uzyskane informacje zestawiamy w tabelę, którą umieszczamy w widocznym miejscu sali. Celem ćwiczenia jest zebranie informacji na temat funkcjonowania grupy. Można je przeprowadzić na zakończenie ćwiczeń integracyjnych.

Przykład karty ćwiczeń: OBRAZ NASZEJ GRUPY.

1. Poniższy rysunek ilustruje różne stopnie swobody w porozumiewaniu się z grupą. Znakiem „X” oznacz ten stopień, który według Ciebie charakteryzuje twoją swobodę w komunikowaniu się z grupą, a znakiem „Y” ten, który Twoim zdaniem wybierze większość grupy.

Brak otwartości,

grupa zamknięta,

brak swobody wypowiedzi. Pewna otwartość,

umiarkowana swoboda

wypowiedzi Całkowita otwartość

i swoboda wypowiedzi.

2. Jakie dwie cechy waszej grupy podobały ci się najbardziej?

Przykład karty danych osobowych do ćwiczenia pierwszego:

W trakcie zajęć z młodzieżą przeprowadzono wiele innych ciekawych ćwiczeń integracyjnych, których opis przekroczyłby objętość niniejszego artykułu. Należy podkreślić, że młodzież bardzo chętnie brała w nich udział, wysuwając niekiedy własne propozycje kolejnych zabaw i wykazując chęć wzajemnego poznania się i integracji.

Bibliografia:

Praszkier R. Różycki A. „Bliskie spotkania. Rzecz o treningu grupowym”, Nasza Księgarnia, Warszawa 1993
Ministerstwo Edukacji Narodowej, „Jak żyć z ludźmi” (umiejętności interpersonalne), Warszawa 1997

44: Słowniczek rosyjsko-polski do "Innego świata" Gustawa Herlinga-Grudzińskiego (część II)

Autor: Małgorzata Łyzińska – nauczycielka j. polskiego i rosyjskiego, Zespół Szkół Gastronomicznych w Częstochowie

Na liście lektur obowiązkowych w szkole ponadgimnazjalnej, opublikowanej w Podstawie programowej kształcenia ogólnego, znajduje się „Inny świat” Gustawa Herlinga - Grudzińskiego. W tekście znajduje się wiele wtrąceń z języka rosyjskiego. Z myślą o czytelniku (zarówno uczniu, jak i nauczycielu), który nie miał nigdy kontaktu z językiem rosyjskim lub zna go słabo, stworzyłam ich zestawienie. Ze względu na dużą liczbę owych „cytatów” z języka obcego całość została podzielona na dwie części, co jest zresztą zgodne z podziałem tekstu dokonany przez samego autora. Część I słowniczka została opublikowana na stronach internetowych Regionalnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Częstochowie (Kwartalnik Nauczycielski, wrzesień 2002). Część drugą i ostatnią, prezentowaną poniżej, utworzono według takich samych zasad, tj.:

1. Poszczególne hasła umieszczono w kolejności pojawienia się w utworze, a nie w porządku alfabetycznym; przyporządkowano je kolejnym rozdziałom.
2. Wszystkie wyrazy, wyrażenia, zwroty i frazy zapisano w takiej formie gramatycznej, w jakiej występują one w „Innym świecie”, stąd pozorny brak konsekwencji w pisowni wielkiej litery.
3. Hasła występujące wielokrotnie odnotowano tylko przy pierwszym ich pojawieniu się.
4. Zrezygnowano z ujmowania poszczególnych „cytatów” w cudzysłowach.

Kierowano się przy tym przeświadczeniem, że takie uszeregowanie haseł ułatwi w znaczny sposób korzystanie ze słowniczka.

„Głód”

s. 177 chleboriezki – krajalni chleba

bladzią – kurwą

s. 178 rubli – rubli (nazwa jednostki monetarnej w ZSRR, a obecnie w Rosji)

s. 179 doczką – córką

s. 181 chudożestwiennoj samodiejatielnosti – własnej (samodzielnej) działalności artystycznej naczalnikowi – kierownikowi

s. 182 kapitan gosudarstwennoj biezopasnosti – kapitan bezpieczeństwa

s. 183 Nado czestno rabotat', zakluczonnyje, eto wam nie kurort. – Trzeba uczciwie pracować, więźniowie, to nie kurort dla was.

szampanskoje – szampan

konfiety – cukierki

s. 186 „Internacionalnoj Literatury” – „Literatury Międzynarodowej”

„Upadok i razruszenije Britanskoj Imperii” – „Upadek i zniszczenie Imperium Brytyjskiego”

otliczno – wzorowo

s. 187 nocznego truda – nocnej pracy

s. 189 Skaży, požalujsta, Gustawu Josifowiczu czto ja ponimaju tiepier wilikoliepno, kak choroszyj socrealist był Knut Gamsun. – Powiedz, proszę, Gustawowi Josifowiczowi, że ja teraz doskonale rozumiem, jak dobrym socrealistą był Knut Gamsun.

„Krzyki nocne”

s. 191 priwyczka kak priwyczka – przyzwyczajenie jak przyzwyczajenie

s. 200 pomiłuj – zlituj się

"Zapiski z martwego domu"

s. 202 Wierchownoego Sowietu – Rady Najwyższej

s. 203 kniżeczku by kakuju poczitat' – poczytałoby się jakąś książeczkę

Eto už my wam dowieriajem, czto budiet intieriesnaja. – To my już panu wierzymy, że będzie ciekawa.

Naczalnika dieło. – Sprawa kierownika.

Nado kulturno żyt', zakluczonnyje. – Więźniowie, trzeba żyć kulturalnie.

s. 204 grażdanan naczalnik – obywatelu naczelniku

s. 207 U mienia baszka rabotajet, nie ruki. – Ja pracuję głową, a nie rękami.

s. 208 kakoj chitrienkij Jewriem! – jaki chytry Żyd!

kakaja krasota – jakie piękno

s. 209 KWŻD (Kitajsko-Wostocznoj Żeleznaj Doroż) - kolej wschodnio-chińska

KRD (kontrrewolucyonnaja diejatielnost') – działalność kontrrewolucyjna

KRA (kotrewolucyonnaja agitacija) – agitacja kontrrewolucyjna

SOE (socyjalno-opasnyj element) – element niebezpieczny społecznie

SP (socyjalnoje proischozhdienije) – pochodzenie społeczne

SChW (sielsko-choziastwiennoje wrieditelstwo) – szkodnictwo rolne

s. 217 duszko – duszyczko

s. 219 w sztanach – w spodniach

stukacz – donosiciel, kapuś

s. 223 sokraszczenija szтата – zmniejszenia stanu

s. 224 toczkach – kropkach
s. 225 krasnych flot – czerwona flota
chroszuj moriak, nastojaszczij moriak – dobry marynarz, prawdziwy marynarz
Znajet swojo dieło Wsiewołod. – Wsiewołod zna swój fach.
Kapitan, ułybnities’. – Niech się pan uśmiechnie, kapitanie.
Raskinułos’ morie szyroko. - Szeroko rozpościera się morze.
s. 226 Raskinułos’ morie szyroko, - Szeroko rozpościera się morze.
Igrajut wołny na niom, - Grają na nim fale,
Towariszcz, my jediem dalo-o-ko – Przyjacielu, jedziemy daleko,
Podalsze od ruszskoj ziemi... - Jak najdalej od rosyjskiej ziemi.

wmieście – razem

„Na tyłach otieczestwiennoj wojny”

„Partia szachów”

s. 229 otieczestwiennoj wojny – wojny ojczyźnianej
s. 230 TASS (Tieliegrafnoje Agienstwo Sowieskiego Sojuza) – rosyjski odpowiednik PAP (Polskiej Agencji Prasowej)
s. 233 w organizowanym poriadkie wieszczej – w sposób zorganizowany
s. 234 Mołodiec, budiem wmieście bit’ Giermancew. – Zuch, będziemy razem bić Niemców.
s. 235 krasnoarmiejców – żołnierzy Armii Czerwonej
uproczeniujem tyła wtoroj otieczestwiennoj wojny – umocnienie tyłów II wojny światowej
s. 236 stachanowskiemu – stachanowskiemu (od nazwiska Stachanow), tj. należącaemu do przodowników pracy, przekraczających wyznaczone normy
s. 237 starszij lejtnient NKWD – starszy porucznik NKWD
zdrawstwujtie – dzień dobry
tankistach – czołgistach
Gorkij – Gorki

s. 239 poslednije izwiestija – ostatnie wiadomości

„Sianokosy”

s. 243 bolszewikiem – bolszewikiem
s. 247 upołnomoczennoj – mającej pełnomocnictwa
s. 248 czestnych grażdian Sowieskiego Sojuza – uczciwych obywateli Związku Radzieckiego
a kak etot Polacziszka? – a jak ten Polaczek?
sotrudnikom Becka – współpracownikiem Becka
tołkujet po politiczeskim diełam – objaśnia kwestie polityczne
zadierżať go w łagirie do Osobogo Sowieszczanija NKWD w Moskwie i razobłaczit’ kak szpiona – zatrzymać go w obozie do Nadzwyczajnego Posiedzenia NKWD i zdemaskować jako szpiega

„Męka za wiarę”

s. 255 buntowszczika – buntownika
s. 258 otkaz – odmowa
otkazczikow – odmawiających wyjścia do pracy
s. 270 wsiego choroszego – wszystkiego dobrego
s. 271 dwóch strielków ze sztykami – dwóch strzelców z bagnietami

„Trupiarnia”

s. 274 rabotiagą – robotnikiem
dochodiagą – dogorywającym
s. 275 słabosiłkę – określenie więźniów mających jeszcze nieco sił
aktirowkę - określenie więźniów nie nadających się już do żadnej pracy
słabosilnoje pitanije – dodatek żywnościowy dla więźniów mających jeszcze nieco sił i przez to zdatnych do pracy
słabkomandę – drużynę więźniów mających jeszcze nieco sił
s. 277 Zdrawstwuj, družok! Podychat’? – Dzień dobry, przyjacielu! Odpoczywasz?
Synok. – Synku.
Mołodiec! – Zuch!

s. 278 do chleboriezki – do krajalni chleba

s. 283 sochrانيت’ żyżń – zachować (ocalić) życie

s. 284 nariadczika - zleceniodawcy

s. 285 Zadierżan w łagirie po raspriazheni Osobogo Sowieszczanija NKWD. Zatrzymany w obozie na podstawie zarządzenia Nadzwyczajnego Posiedzenia NKWD.

„Opowiadanie B.”

s. 294 kołchożnik – pracownik kołchozu

Rasstrielat’! Pod stienku! – Rozstrzelać! Pod ścianę!

„Ural 1942”

s. 295 Synok, szczęśliwej żyzni. Nam uże gibiel, my uże bywszyje ludi, no ty jeszcze mołodój, synok, tiebie swoboda połogajetsia. – Synku, szczęśliwego życia. Przed nami już tylko śmierć, my jesteśmy już ludźmi z przeszłości, ale ty jesteś jeszcze młody, synku, tobie należy się wolność.

s. 296 reżymnyje goroda – miasta zamknięte dla osób postronnych

s. 297 mnogo uważajemyj – wielce szacowny

ja poka żyw i zdrow – jestem na razie żywy i zdrowy

dobrowolcy – ochotnicy

s. 298 spasibo – dziękuję

idi s Bogom – idź z Bogiem

s. 300 pobiedim – zwyciężymy

s. 302 prawitielstwa i partii – rządu i partii

s. 304 łozungami – hasłami

s. 307 papierńka – ojczulek

s. 308 Gospodu, pomiłuj. – Boże, zlituj się.

Wy o mienia nie zabotities', ja w Rossiei rodiłas' i w Rossiei chczu umirat'. – Wy się o mnie nie martwcie, ja urodziłam się w Rosji i w Rosji chcę umrzeć.

s. 309 Gorispołkoma – Miejskiego Komitetu Wykonawczego

czepucha – nonsens, niedorzeczność

Obrazowanije u tiebia kakoje to jest', nieuzeli ja, czen partii, tiebia na choroszej rabotie nie ustroju? – Wykształcenie jakieś masz, więc czyżbym ja, członek partii, nie znalazł ci dobrej pracy?

W Sowietkom Sojuzie takich wieszczej niet. – W Związku Radzieckim takie rzeczy się nie zdarzają.

s. 310 tałonczik – talon

dieło oformlieno – sprawa załatwiona

za bołtownię – za gadanie (paplaninę)

szczy – kapuśniak

riewolucyonnoj bdiitelnosti – czujności rewolucyjnej

kwartira - mieszkanie

Podsumowując, warto zauważyć, że Gustaw Herling – Grudziński używa zazwyczaj wtrąceń – rusycyzmów zgodnie z zasadami transkrypcji i w sposób poprawny pod względem gramatycznym. Nierzadko jednak rosyjskim formom autor nadaje polskie końcówki (np. łagpunktów zamiast łagpunktow, rubaszkę zamiast rubaszku) lub wręcz je zastępuje (np. przyimek z w miejsce iz). W zapisie kieruje się przede wszystkim zasadami polskiej ortografii, stąd nazwy narodowości pisze wielką literą, choć Rosjanie w tym przypadku stosują małą.

Bibliografia:

L. Bazyłow: Historia Rosji, Wrocław 1985.

Encyklopedia Popularna PWN. Praca zbiorowa, Warszawa 1982.

G. Herling - Grudziński: Inny świat, Warszawa 1996.

A. Kijas, J. Morzy, J. Osmański: Zarys dziejów ZSRR, Warszawa 1984.

A. Mirowicz, J. Dulewiczowa, I. Grek - Pabisowa, I. Matysiakowa: Wielki słownik rosyjsko -polski, Warszawa 1999.

Nowy słownik ortograficzny wraz z zasadami pisowni interpunkcji. Red. E. Polański, Warszawa 1996.

Орфографический словарь русского языка под ред. С. Г. Бархударова, И. Ф.Протченко, Л. И. Скворцова, Москва 1988

Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla liceów ogólnokształcących, liceów profilowanych i techników. Dziennik Ustaw Nr 51, poz. 458.

Słownik wyrazów obcych PWN. Praca zbiorowa, Warszawa 1991.

45: WYCHOWANIE DO ZDROWEJ AKTYWNOŚCI

Autor: Marek Mizera - Nauczyciel wychowania fizycznego, Techniczne Zakłady Naukowe w Częstochowie

Treść artykułu zachęca nauczycieli i wychowawców do promocji aktywności fizycznej wśród swoich wychowanków poprzez organizację wycieczek rowerowych. Zawarte w nim rady i pomysły dają odpowiedź na następujące pytania:

1. Jak zorganizować bezpieczny rajd rowerowy?
2. Dlaczego turystyka rowerowa daje możliwość oddziaływania na wychowanka w wielu dziedzinach edukacji?

Obserwując brak zaangażowania na lekcjach wychowania fizycznego wielu z moich uczniów, śmiem twierdzić, że aktywność sportowa jest dziś mało popularna.

Jednocześnie rośnie liczba biernych entuzjastów sportu, którzy w miękkim fotelu oglądają mecze piłkarskie, bądź za pomocą klawiatury i myszy komputerowej stają się Adamem Małyszem.

Nietrudno zgadnąć, że po niedługim czasie skutki zdrowotne takiego postępowania będą przerażające. Niełatwo odciągnąć nastolatka od telewizora czy komputera, ale trzeba próbować to robić i proponować mu równie atrakcyjne, ale zdrowsze formy spędzania wolnego czasu.

Proponuję Państwu aktywność, którą można prowadzić w ramach zajęć pozalekcyjnych w internatach; w sekcji sportowej, w kółku turystycznym, w świetlicy środowiskowej w szkołach i innych placówkach wychowawczych.

Chciałbym zainteresować nauczycieli, wychowawców turystyką rowerową, którą propaguję w mojej szkole.

Rower jest dziś powszechny. Prawie każdy młody człowiek, jeśli nie posiadał go wcześniej, staje się jego właścicielem pod koniec drugiej klasy szkoły podstawowej. Znacznie wcześniej jednak potrafi poruszać się tym dwukołowcem i mało jest takich maluchów, którzy takiej aktywności unikają.

Dziesięcioletek ma bardzo dobrze opanowaną technikę jazdy na rowerze i jest to najlepszy czas, aby zaproponować mu, by jazdę wokół swojego bloku, podwórka zastąpił turystyką rowerową.

I nie należy tu myśleć od razu o kilkugodzinnych wycieczkach poza miasto, wystarczy przełożyć dziesiątki kółek po placu zabaw na podróż w jednym z kierunków naszej dzielnicy. Z czasem młody rowerzysta pozna ścieżki całej dzielnicy, dotrze do peryferii miasta, zwiedzi okoliczne miejscowości. Bardzo ważne, aby na początku swojej przygody z rowerem nastolatek miał obok siebie kogoś dorosłego (rodzica, nauczyciela, wychowawcę).

Nawet jeśli możemy mu poświęcić tylko godzinę na tydzień, to próbujemy to robić; wychowanek potrzebuje wielu lat, aby zdobyć doświadczenie, które my mamy już teraz. Turystyka rowerowa skupia w sobie wiele wartości natury prozdrowotnej, ekologicznej, regionalnej, komunikacyjnej; uczy umiejętności ważnych dla każdego człowieka, przez całe jego życie. Promujący ją dorosły może sprawić, aby dziecko spojrzało na nią w sposób szeroki, dojrzało jej wiele atutów i by one stały się dla niego czymś ważnym. Najważniejszym aspektem naszego wprowadzenia młodego człowieka w rowerowe eskapady jest bezpieczeństwo.

Przepisy ruchu, zasady poruszania się rowerem w kolumnie, manewry na drodze, to informacje, o których nastolatek dowiaduje się na wychowaniu komunikacyjnym w ramach lekcji techniki lub przygotowując się do egzaminu na kartę rowerową, ale teoria i praktyka to nie to samo.

Myśląc o odpowiedzialnej organizacji rajdów, wycieczek rowerowych, należy zwrócić uwagę na następujące sprawy:

1. Powiadomienie rodziców (opiekunów) uczestników wycieczki o planowanej trasie, miejscu i godzinie rozpoczęcia i zakończenia; zażądać pisemnej zgody na udział i samodzielny dojazd na miejsce spotkania i powrót po zakończeniu wyprawy. Dobrze jest mieć przy sobie telefon komórkowy i spis telefonów do prawnych opiekunów uczestników wycieczki.
2. Uwrażliwienie młodego człowieka, aby samodzielnie lub z pomocą dorosłego, utrzymywał dobry stan techniczny roweru oraz by zabierał na czas trwania rajdu zapasową dętkę, zestaw łałek szybkoschnących i podstawowe klucze rowerowe.
3. Przypomnienie, na miejscu rozpoczęcia wycieczki, podstawowych zasad bezpieczeństwa w ruchu drogowym i omówienie krótkiego i prostego do zapamiętania sposobu porozumiewania się opiekuna z grupą w czasie jazdy (np. przy użyciu gwizdka: jeden sygnał – niebezpieczeństwo, zachować szczególną uwagę; dwa sygnały – natychmiastowe zatrzymanie się grupy, itp.)
4. Zorganizowanie liczebnie takiej grupy, aby można było nad nią panować w każdych warunkach na jezdni i poza nią.

Ilość uczestników przypadających na 1 opiekuna zależeć powinna od wieku uczestników wycieczki. Jeśli chodzi o szkołę gimnazjalną i ponadgimnazjalną, to myślę, że opiekun może być odpowiedzialny za grupę liczącą do 10 osób.

W szkole podstawowej prowadzący grupę powinien mieć pod swoją opieką 5 dzieci.

5. Przemieszczanie się w obrębie miasta (szczególnie w jego centrum) wyłącznie po chodnikach jadąc jeden za drugim. Prowadzący powinien jechać jako pierwszy i zatrzymywać się przed każdym przejściem dla pieszych, jeśli grupa ma przejść na drugą stronę.

Najbardziej komfortową sytuacją byłaby ta, w której jeden opiekun prowadziłby grupę jadąc na przód a drugi kontrolowałby jazdę uczestników poruszając się jako ostatni.

Można wykorzystać również wychowanka jako przewodnika a samemu jechać na końcu grupy. Ten ostatni sposób jest według mnie konieczny, gdy jest obecny tylko jeden opiekun grupy, a poruszamy się jezdnią na peryferiach miasta lub poza nim. Należy bezwzględnie wymagać, aby uczestnicy jechali jeden za drugim, nie wyprzedzali się, nie hamowali bez wyraźnej potrzeby i reagowali na każdy sygnał opiekuna.

W terenie naturalnym (szlaki turystyczne, dukty leśne) można odstąpić od poruszania się „gęsiego”, z wyjątkiem niebezpiecznych zjazdów, gdzie dodatkowo należy zachować duże odstępy pomiędzy kolejnymi uczestnikami.

6. Obserwowanie uczestników rajdu, ich dyspozycji, odporności na zmęczenie i dostosowanie ilości odpoczynków do potrzeb najsłabszego.

Walory zdrowotne turystyki rowerowej są nieocenione.

Trwający kilka godzin wysiłek o średniej intensywności (taki stopień intensywności towarzyszy najczęściej podczas wycieczek z dziećmi i młodzieżą) ma zdrowotny wpływ na układ szkieletowy, mięśniowy, oddechowy i sercowo –

naczyniowy.

Bardzo korzystną sytuacją jest również to, że trasy rowerowe prowadzą często przez duże kompleksy leśne i inne, nieskalane przemysłem miejsca środowiska naturalnego. Czyni to z turystyki rowerowej jeden z najbardziej prozdrowotnych rodzajów aktywności fizycznej.

Ogromną korzyścią proponowanej przeze mnie turystyki, na równi z jej walorami zdrowotnymi, jest poznawanie nowych miejsc, zwiedzanie zabytków architektury, pomników przyrody ożywionej i nieożywionej. Na szlaku rowerowym zobaczyć można nie tylko „nowy” las czy wzgórze, ale zachwycić się pięknem płynącego strumyka, czy spłoszonej sarny, gdzie indziej znowu zwiedzić i poznać dzieje starych, drewnianych kościołów, bądź usłyszeć historię życia wybitnych ludzi.

Proponuję aktywować podopiecznych do samodzielnego wyszukiwania informacji (internet, przewodniki) o miejscach planowanych wycieczki dzielenia się nimi podczas ich trwania. Młodzież może nawet wyznaczyć całą trasę rajdu i pod nadzorem opiekuna oprowadzić rówieśników po miejscach, które zna praktycznie lub teoretycznie.

Nauczyciel, wychowawca powinien mieć na uwadze to, aby młodzi ludzie stawali się stopniowo samodzielni, by chcieli i umieli zorganizować sobie czynny, pasjonujący i bezpieczny wypoczynek.

Nieomal wszystkie ścieżki edukacyjne, obecne w programach nauczania szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, mogą być zrealizowane w trakcie przygotowań do rajdu rowerowego i podczas jego trwania.

Na koniec podzielę się z Państwem jednym z efektów mojej dwuletniej pracy promującej turystykę rowerową.

Kilku pełnoletnich członków mojej sekcji rowerowej zorganizowało sobie, w czasie wakacji, kilkudniowy pobyt w Zakopanem i codziennie wyjeżdżali na kilkudziesięciokilometrowe wycieczki rowerowe.

Oznacza to, że „połknęli” bakcyła podróŜowania i że z własnej woli i dzięki własnemu zaangażowaniu potrafili wspaniale wypełnić swój wolny czas.

Myślę, że z czasem wciągną innych w tę wspólną aktywność i mam nadzieję, że pomoŜe im ona zachować zdrowie i dobre samopoczucie na długie lata.

Kończąc mój artykuł chciałbym w kilku wnioskach podsumować najważniejsze jego elementy:

1. wycieczki rowerowe są atrakcyjną formą spędzania wolnego czasu w ramach zajęć pozalekcyjnych w szkołach i innych placówkach wychowawczych;
  2. turystyka rowerowa ma korzystny wpływ na dojrzewający, młody organizm wychowanka;
  3. w trakcie organizacji i trwania rajdów rowerowych można realizować edukację ekologiczną, regionalną, medialną, prozdrowotną, itp.;
  4. przy odpowiedniej organizacji możliwe jest przeprowadzenie bezpiecznej turystyki rowerowej;
  5. wychowanie w młodości do zdrowej aktywności może zaowocować systematycznie podejmowanym wysiłkiem fizycznym w wieku dojrzałym.
-

46: Montaż słowny na lekcję podsumowującą wiedzę o Adamie Mickiewiczu i Juliuszu Słowackim w liceum

Autor: *Teresa Pelc - nauczycielka języka polskiego, III LO w Częstochowie*

Jedną z aktywizujących metod pracy na lekcjach m.in. języka polskiego jest montaż poetycki (czasem drama) i debata (zaplanowana i zorganizowana dyskusja) po wystąpieniu grupy uczniów. Ten scenariusz lekcji zapewnia zdystansowany ogląd sytuacji poety romantycznego, roli repliki literackiej, dyskusji poetyckiej. Uczy celnego doboru argumentów-cytatów i sprawnego posługiwania się cytatami. Młodzież uczy się tolerancji, poszanowania sądów innych ludzi oraz uwrażliwia na słowo poetyckie.

Młodzież zajmuje dowolne miejsca w sali lekcyjnej. Po sprawdzeniu obecności przygotowana wcześniej niewielka grupa uczniów inscenizuje poniższy montaż. Pozostali nie znając tekstu uważnie słuchają.

Dekoracja:

Na ścianie wisi portret Mickiewicza, Szopena, Norwida. Półmrok. Uczniowie siedzą na podłodze obejmując ramionami kolana.

Narrator:

Poznajemy mistrzów słowa, wielkich ideologów, myślicieli, artystów, ale przede wszystkim Polaków: Adama Mickiewicza i Juliusza Słowackiego. Nie można mówić o żadnym z nich w oderwaniu, razem żyli, tworzyli i polemizowali ze sobą.

Juliusz Słowacki – jeden z najwybitniejszych poetów polskich, spotyka się dzisiaj – spróbujmy to sobie wyobrazić – z innym, równie wielkim wieszczem – Mickiewiczem.

Na podstawie utworów i listów pozostawionych przez obu mistrzów, możemy się tylko domyślać, jak wyglądałaby szczerza rozmowa między nimi, oczywiście, jeżeli do takiej doszłoby. Wiemy, że Słowacki miał wiele do zarzucenia współczesnemu sobie romantykowi, ale niewiele wiemy o tym, co twórca „Dziadów” sądził o swym rywalu.

Z dostępnych materiałów miłośnicy języka polskiego przygotowali polemikę Słowackiego ze współczesnymi uczniami. Posłuchajmy więc, co ma on do powiedzenia na temat swego przeciwnika, a może wyciągniemy też dla siebie wnioski?

Uczeń I:

„Już północ – cień ponury pół świata okrywa,
A jeszcze serce zmysłom spoczynku nie daje,
Myśl, za minionym szczęściem gonić nie dostaje,
Westchnienie po westchnieniu z piersi się wyrwa.
A choć znużone ciało we śnie odpoczywa,
To myśl znów ulatuje w snów i marzeń kraje,
Goni za marą, której szczęściu niedostaje,
A dusza przez sen nawet drugiej duszy wzywa.

Jest kwiat, co się otwiera pośród nocy cienia
I spogląda na księżyc, i miłe tchnie wonie,
Aż póki nie obaczy jutrzeńki promienia.

Jest serce co się kryjąc w zakrwawionym łonie,
W nocy tylko oddycha, w nocy we łzach tonie,
A w dzień pilnie ukrywa głębokie cierpienia.”

Wchodzi Słowacki i przechadzając się pośród uczniów (których na razie nie zauważa), zwraca się do portretu Mickiewicza.

Słowacki:

Tak niedawno mogłeś mówić: „Ja mistrz...” Dziś mój zenit, dziś moc moja się przesili... Minał rok Mickiewiczowski... Teraz ja „poznam czylił wielki, czylił tylko dumny.” Czuję jednak, że w oderwaniu od Ciebie, Mistrzu Adamie, od wielkiego Fryderyka i wszystkich spraw polskich byłbym mały. Nie byłby znany nawet mój kołnierzyk. Mój imiennik Juliusz Kleiner nie napisałby o mnie pracy monograficznej, w której perfekcyjnie ukazał więź, jaka złączyła nas dzięki „Dziadom” i „Kordianowi”. Chyba nie bez racji dopominałem się tego, na co zasługuję?

Teraz zrozumiałem, Mistrzu, coś zamierzał i o czym myślał pisząc w Rosji „Konrada Wallenroda”. Dziś już nie powiedziałbym z przekąsem, że wallenrodyzm – „ten wiele zrobił dobrego, najwięcej; z jednego zdrajcy zrobił sto tysięcy”. Z obecnej swej pozycji widzę, że nigdy zdrajców o wielu specjalnościach nie brakowało i na pewno nie było to uzależnione od twoich talentów poetyckich. Zwłaszcza dzisiejszy świat we wszystkim mocno się specjalizuje. A „głupota nigdy nie przekracza granic; gdzie stąpnie tam jej terytorium. „Ludzkość robi jednak postępy – za każdym razem sądzi ludobójców humanitarniej” (Lec.).

Uczeń II (do Słowackiego, który dopiero teraz zauważa, że nie jest sam):

Widzę, Mistrzu Słowacki, że wiele gorczy tkwi wciąż w Tobie. Mało się zmieniłeś. W dalszym ciągu surowo oceniasz rzeczywistość. Znamy jednak myśl, że „tylko wieczny niedosyt poetów może nasycić literaturę”. Mówili o tobie z odcieniem zachwyty: „Dogania geniuszy!” Zapytać można z niepokojem: „W jakim celu?”

Słowacki (patrzac na portret Mickiewicza):

Na to trafne pytanie odpowiem: „I małym kreaturom udają się wielkie kreacje”. Jednak ja obawiam się tylko tych, co

żądadają rządu dusz, bo...
nie wiem, co robią z ciałami.

Uczeń III:

Czyżby to tak zajmowało umysł poety, który po spotkaniu u Januszewskiego pisze do rywala:

„Kocham Lud więcej niż umarłych kości...

Kocham... lecz jestem bez łez, bez litości

Dla zwyciężonych.

Bóg mi obronę przyszłości poruczył:

Zabiję – trupa twego będę włóczył! –

A sąd zostawię wiekom – ”?

Słowacki (zwracając się do ucznia):

Widzisz – „sąd zostawię wiekom” – i dzisiaj zwracacie się do mnie per „mistrzu”. Wiem, że zasłużyłem na ten tytuł, chociażby dlatego

„Żem dla ojczyzny sterał moje lata młode;

A póki okręt walczył – siedziałem na maszcie,

A gdy tonął – z okrętem poszedłem pod wodę...”

Poza tym w moim życiu był pewien okres, kiedy to „przez pięć lat pracowałem tak, jak może jeszcze żaden człowiek nie pracował”, a „skutki tej pracy, nie w księgach są – ale w żywych sercach i w duchach, w które je wrzuciłem i posiałem.” I „przyzna, kto szlachetny,

Że płaszcz na moim duchu był nie wyżebrany,

Lecz świetności dawnych moich przodków świetny”.

Uczeń IV:

Jak więc dziś oceniasz swoją sytuację?

Słowacki (zamyślając się):

Myślę..., że została „po mnie ta siła fatalna”, że moja jest przeszłość „i moje (...) za grobem zwycięstwo”.

Uczeń IV:

Stanisław Jerzy Lec powiedział, że „niełatwo jest żyć po śmierci, czasem trzeba na to stracić całe życie” (Tak, jak to miało miejsce w twoim przypadku Mistrzu).

Słowacki (podnosząc w górę oczy):

„Muzo mdlejąca z romantycznych cierpień,

Przybądź i pomóż!” ... Te dzieci mnie rozumieją, ja muszę z nimi mówić...

„A ty poezjo nie bądź więcej śmieszką,

Ale opowiedz – jak szedłem wysoko

Nad przepaściami zawieszoną ścieżką

Jak coraz dalej posyłałem oko

Za laurem pięknie kwitnącym pode mną

I za otchłanią mórz błękitnie ciemną (...)

A teraz myślę, jak z liter i cyfer

Ułożyć oczom klasztor (...) gdzie niegdyś bronił się Lucyfer

Mahometowi- tak długo jak Iljon,

Albo jak nasza piękna Częstochowa,

Kulami ryta-cudem Boskim zdrowa...”

Uczeń II:

Chyba lubisz także, Mistrzu, na skrzydłach wyobraźni

Przenosić się w różne krainy i popadać w melancholię...

Słowacki:

”Nimfo! Za twoim przewodem

Ja sam wędrowkę już odbyłem śliczną!

I jestem dzisiaj-niech cię porwie trzysta!-

Nie Polak-ale istny bajronista!

I pewnie bym takich nie pisał bredni

Gdybym był zwiedził Sybir...

Gdyby mi braknął gorzki chleb powszedni...”

Ale po cóż będę wam to wszystko opowiadał?
Wszak biografię moją znacie...

Uczeń V:

Biografię? A, owszem. Lecz czyż każdy człowiek nie ma własnego punktu widzenia na określony temat? Wiele dzieł biograficznych o Tobie powstało, ale jakie miałeś przekonania, których zapisać nie zdążyłeś lub przekazać potomnym nie potrafiłeś?

Słowacki:

”Bóg sam wie tylko, jak mi było trudno
Do tego życia, co mi dał przywyknąć
Iść co dnia drogą rozpaczy odludną;
Co dnia uczucia rozrzucać, czuć, niknąć;
Co dnia kraje mar rzuciwszy cudną
Powracać między gady i nie syknąć;
Co dnia myśl jedną rozpaczy zaczynać;
Tą myślą modlić się - i nie przeklinać;”

Uczeń I:

Słyszałem, że wielu miałeś przeciwników swej twórczości.
Czy o tym myślisz mówiąc o trudnym życiu?

Słowacki:

Przeciwników miałem wielu, ale prawdziwego wroga - tylko jednego,
A dziś? „Gdzież (...) ten człowiek, który jest zwiastunem Pokory?
Co się Bogiem ze mną mierzył?
Ja go chcę jeszcze, w głowę tnę piorunem (...)”
„Jam z wolna serca mego rwał kawały,
Zmieniał w piorun i w twarz jemu ciskał;
A wszystkie tak grzmią jeszcze jako skały,
Jakbym ja w niebie na sztuki rozpryskał Boga,
A teraz kawałki spadały...”

Uczeń III:

Mistrzu, niekiedy dziwnym językiem mówisz.

Słowacki:

Jednak zawsze „Chodzi mi o to, aby język giętki
Powiedział wszystko, co pomyśli głowa;
A czasem był jak piorun jasny, prędki,
A czasem smutny jako pieśń stepowa,
A czasem jako skarga nimfy miętki,
A czasem piękny jak aniołów mowa...”

Uczeń I:

Wspomniałeś wcześniej, że jednego tylko miałeś wroga, domyślam się, o kim mówiłeś. Powiedz mi tylko, Mistrzu, wszak słyszałem, że na pewnej uczcie pogodziliście się, czyżby to było kłamstwem?

Słowacki:

To prawda. „Tego wieczoru w improwizacji (...) Przyznał to, co mi należy (...) Tego wieczora byliśmy jak dwaj bracia (...) ale tylko ten jeden raz”. Potem, gdy inni moi przeciwnicy całkowicie zmienili nasze słowa wypowiedziane na tej uczcie i ogłosili je drukiem, on nawet nie starał się wyjaśnić tego nieporozumienia.

Uczeń I:

Zastanawiałeś się, Mistrzu, dlaczego nie próbował napisać sprostowania?
Dlaczego nie zdementował fałszywej relacji?

Słowacki:

Zastanawiałem się i zawsze dochodziłem do jednego wniosku: jeżeli nawet nie zorganizował on całej tej sprawy, to i tak na pewno był w zмовie z autorem artykułu.

Uczeń V:

Czy aby na pewno tak było?

Słowacki:

Jestem tego pewien.

Uczeń II:

Ale kiedyś powiedział on o Twojej poezji, że „jest to gmach piękną architekturą stawiony, jak wzniosły kościół...”

Słowacki:

„...ale w kościele Boga nie ma...” – (dodał) Początkowo tę wypowiedź również uważałem za pochwałę, ale potem spostrzegłem, że to krytyka, a nie komplement.

(zwracając się do portretu ze złością!)

„Znajdziesz mnie zawsze przed twoim obliczem,

Nie powalonym, hardym i strasliwym...

Nie jestem tobą – ty nie jesteś Zniczem.

Lecz choćbyś Bogiem był – ja jestem żywym!...”

Uczeń IV:

Mistrzu, co możesz powiedzieć nam o sobie?

Słowacki:

O sobie? „Jam jest posąg człowieka

Na posagu świata.”

Uczeń V:

A w co wierzysz?

Słowacki:

„Wierzę sercem poganina,

W emigracyjnych wierzę wszystkich świętych

I w obcowanie ich ducha z narodem

I w odpuszczenie naszym wodzom grzesznym

I w zmartwychwstanie sejmu pod Herodem (...)

Wierzę w to wszystko – ha! – a jeszcze w Boga!”

Uczeń III

Niedługo już będzie świtać.

Czy chcesz coś przekazać nam, żywym?

Słowacki:

„Kiedy stracie nadzieję,

Słuchajcie wieszczów – byście wiedzieli co każą.

A (...) temu, co krew waszą leje (...)

Trzy przekleństwa posyłam i duch proroczy.

Co ma jak szatan szpony ogniste i skrzydła,

I robaczkliwy ząb, co trudy toczy.”

„Żyłem z wami, cierpiałem i płakałem z wami,

ale dziś was rzucam i idę w cień – z duchami (...)

„Lecz zaklinam – niech żywi nie tracą nadziei

I przed narodem niosą oświaty kaganiec;

A kiedy trzeba, na śmierć idą po kolei,

Jak kamienie przez Boga rzucone na szaniec!...”

(po chwili do portretu Mickiewicza)

„Bądź zdrów, wieszczu!

Tobą się kończy ta pieśń, dawny boże.

Bądź zdrów! A tak się żegnają nie wrogci,

Lecz dwa na słońcach swych przeciwnych – Bogi.”

Po tej prezentacji wszyscy zastanawiają się nad zagadnieniami, o których należy jeszcze powiedzieć, próbując usystematyzować nabytą wiedzę o tych dwóch romantykach.

Uczniowie winni uwzględnić:

1. odmienne widzenie narodu (jego przeszłość, teraźniejszość i przyszłość)
2. różne propozycje form walki o wolność
3. inne sposoby wykorzystania tworzywa językowego
4. uprawianie rozmaitych gatunków literackich

Następnie wspólnie oceniamy aktywność uczniów na lekcji dziękując grupie, która przygotowała montaż, a szczególnie osobie kreującej postać Juliusza Słowackiego.

Zapisujemy temat lekcji: Słowacki contra Mickiewicz. Podsumowanie wiadomości.

Wytworzony nastrój (świece, podniesionym tonem wypowiedane pretensje, liryzm) wprowadza licealistę w zadumę; wysłuchana i obejrzana lekcja czyni go krytycznym i zdolnym do obiektywnych refleksji uczestnikiem życia kulturalnego szkoły.

Treścią scenariusza jest polemika J. Słowackiego z A. Mickiewiczem – domniemana postawa autora „Kordiana” wobec starszego kolegi, którego emigranci okrzyknęli duchowym wodzem narodu.

Bibliografia:

1. J. Kleiner : Słowacki. Wrocław – Warszawa – Kraków 1969
  2. S.J. Lec: Myśli nieuczesane. Kraków 1968
  3. S. Makowski : Romantyzm. Warszawa 1989
  4. J. Słowacki : Wiersze i poematy. Warszawa 1974
-

46: "Witaj Maj Trzeci Maj..."

Autor: Teresa Pelc - nauczycielka języka polskiego, III LO w Częstochowie

Niezaprzeczalny związek literatury z historią narodu stwarza możliwości przygotowywania uczniów nie tylko do interpretacji dzieł artystycznych, ale i kształtowania ich osobowości aksjologicznie wrażliwych, czynnych i otwartych na sprawy kraju. O powinnościach obywatela, Polaka można mówić niekoniecznie patetycznie, nie zawsze musi to być retoryczny styl Staszica czy Kołłątaja. Dlatego przygotowany scenariusz przedstawienia z okazji uchwalenia pierwszej w Europie „Ustawy rządowej” o charakterze konstytucyjnym zawiera bardzo zróżnicowane formy tekstów. Umożliwi to pełną percepcję ówczesnych motywów postępowania, historycznych, społecznych i ideowych podziałów wśród Polaków. Jako polonistka wykorzystuję głównie znane licealiście teksty poetyckie i publicystyczne. Czasy Sejmu Wielkiego stwarzają warunki do rewizji poglądów rodaków, demaskacji kłamstw i mitów (np. Sarmaty), krytyki postawy apatii politycznej. Wystarczy dołączyć do tego scenariusza własną inwencję scenograficzną, pięć miesięcy spokojnej pracy z chętnymi uczniami na zajęciach pozalekcyjnych (2 godziny tygodniowo) i sukces gwarantowany! Uroczystość szkolna udana!

Osoby: – król S. A. Poniatowski, S. Małachowski, K. Nestor Sapieha, 3 magnatów – zdrajców, Potocki, Niemcewicz, Kołłątaj, Staszic, Walery, Podkomorzy, Starosta, Starościna, fircyk, szlachcianka, Dekert – i kilka osób w pelerynach, Osoba–„sumienie narodu”, Narrator.

Narrator – Przeknęliśmy gorzki kąsek – rok 1772 – teraz dopiero zaczynamy pozyskiwać światlejszą magnaterię i szersze grono średniej szlachty dla programu, który nie ma jeszcze dostatecznego oparcia w Rzeczypospolitej.

Głos z galerii – A już dawno imć Kochanowski wołał: „Zetrzy sen z oczu, a czuj w czas o sobie, Cny Lachu”!

Narrator – Tak! i rację miał, że apelował o zdrowy rozsądek i umiar już wtedy – gdy Polska była u szczytu swej świetności. Dziś ktoś inny doda, że dziad jego pamięta Wacława Potockiego, który wzywał rodaków do opamiętania się.

Głos z galerii – „Porwi się, biały orle! Radź o sobie, Lachu!

I o swej czuj wolności, którać była chluba”.

Narrator – Daremnie na łamach „Monitora” już w 1773r. pojawia się krytyka owej „nadziei nieroztropnej i zbytecznej”, a wyrażającej się w „powszechnej prawie ufności...”, że inne Europy mocarstwa całością naszą zatrudniają się i nieszczęśliwymi nam być nie pozwolą”.

Głos z galerii – „Narodzie! Czas nie ufać w cudze zaręczenia,

W sobie samym jest zakład zguby lub zbawienia!”

a „tylko własne upodlenie ducha nagina wolnych szyję do łańcucha”!

Narrator – Wśród szlachty jednak przeważają tendencje konserwatywne, a jednocześnie istnieje jeszcze znaczna dezorientacja polityczna. Opozycja oligarchiczna wprawdzie nie zrywa sejmów, ale skutecznie paraliżuje poczynania króla.

[Wszyscy wstają – wchodzi król, rozlegają się okrzyki]

Głos I – Niech żyje król!

Głos II – Vivat król!

Razem – Vivat rex!

Narrator – Pozyskanie zatem większości dla programu naprawy Rzeczypospolitej nie jest łatwym zadaniem (doświadczamy tego również dziś!). Powoli jednak w XVIII w. zmienia się struktura kraju, choć kult Erosa wyklucza kult sławy, to mimo wszystko tworzy się pierwszy model inteligenta polskiego, pierwszy wzorzec Polaka nowoczesnego – patrioty, społecznika, który za najwyższy cel życia stawia sobie udział w postępie ludzkości poprzez rozwój własnego kraju. Coraz większe rzesze świadome są konieczności przeprowadzenia reform. Tworzą się podstawy obozu demokratycznego głównie dzięki „Uwagom nad życiem Jana Zamojskiego” i „Przestrogom dla Polski” Stanisława Staszica.

Staszic z galerii – „Nikt nie rodzi się ani z przywilejem próżnowania i bogactwa, ani z przeznaczeniem nieodmiennym pracy i ubóstwa. Nikt nie rodzi się ze znamieniem poddaństwa, wzgardy, jako nikt nie rodzi się z przywilejem szlachetności, panowania, szacunku i honoru (...)

[podchodzi bliżej króla]

Oszustami politycznymi są te wszystkie rodziny albo ta jedna rodzina, która by wmawiała, że Bóg nadał jej jednej najwyższą moc i rozum... że jej jednej rozum i wola są nieomyłne”.

[wchodzi powoli Kołłątaj i zatrzymuje się w galerii]

Narrator – No i oczywiście nie byłoby chyba dziś tej sprawy, gdyby nie działalność drobnego szlachcica z Wołynia o wielkim rozumie – Hugona Kołłątaja...

Kołłątaj – „Żaden człowiek nie powinien przeszkadzać ani tamować wolności drugiego człowieka”.

Narrator – Odpowiedni układ sił państw europejskich, zwłaszcza ościennych, ma wpływ (do dzisiaj chyba?) na nastroje w Polsce – nikt w obozie, który nazywa siebie patriotycznym, nie wyraża zadowolenia z ustawicznej ingerencji carskiej w sprawy wewnętrzne ojczyzny ani poparcia dla prorosyjskiej polityki St. Augusta. Jednak to dzięki Jego spotkaniu z Katarzyną II (w Kaniowie w 1787r.) Petersburg w rok później wysuwa koncepcję traktatu odpornego przewidującego udział polskiego korpusu w wojnie Rosji z Turcją. W celu wsparcia tego przymierza i wzmocnienia sił wojskowych Rzeczypospolitej, król zwołuje sejm do Warszawy.

[głosem przyciszonym lekko – jak sprawozdawca parlamentarny, gdy w tle toczą się obrady]

Jest dzień 6 października 1788r. Na czele Sejmu obok króla stoją marszałkowie: Stanisław Małachowski – referendarz koronny – i Kazimierz Nestor Sapieha – młody ale utalentowany polityk. Trwają obrady, ale oto – [wchodzi Dekert z kilkoma osobami] za radą pewnie Kołłątaja – staje przed królem prezydent Warszawy Jan Dekert ze swą „czarną procesją”.

[Dekert rozwija rulon i zwracając się do króla czyta]

Dekert – Najjaśniejszy Panie, nasz dobry i mądry Królu! Liczymy na Twoją roztropność i sprawiedliwość, więc:

* upraszamy nie więzić mieszczan bez wyroku sądowego,

- * domagamy się przywrócenia dawnych praw miejskich,
- * chcemy mieć dostęp do urzędów
- * żądamy udziału w sejmie i prawa nabywania dóbr ziemskich

[chwila ciszy, król marszczy czoło...]

Staszic – Panowie „róbcie z młodzieży szlacheckiej i z miejskiej jeden naród. Zakrzewiajcie wzajemną miłość (...) – gdy się wspólnie trzymać będą, Polska zostanie wolną, mocną i sławną. Nie całość jednego stanu, ale całość narodu całego jest prawem najwyższym”.

[ogólne poruszenie, zdziwienie posłów konserwatywnych, uśmiechy na twarzach patriotów, marszałek ucisza stukając laską]

Małachowski – Cisza, ichmościowie, cisza! Głos chce zabrać marszałek wielki litewski Ignacy Potocki – pozwólcie...

[wszyscy cichną]

Potocki – Tedy i my powiedzmy, co postanawiamy:

- * a to zwiększyć liczbę wojska do 100 tys. głów,
- * obwołujemy wszem Adama Ponińskiego zdrajcą i skazujemy na banicję!
- * Żądamy usunięcia obcych wojsk z Rzeczypospolitej!

Król [lekko unosi rękę] – Widzę, że idziecie za głosem tego, który odważył się być mądrym, a to był „zaledwie pierwszy bełkot rozsądku”, idźmy tedy dalej: mając na uwadze „Rejtana (...) szlachetne postępowanie (...) my, król, za zgodą skonfederowanych Rzeczypospolitej stanów (...) mamy wdzięczną czułość długu pamięci tego szanownego Polaka. Rozkazujemy tedy przeto, ażeby przy wchodzie do izby poselskiej dwie tablice umieszczone były: jedna z białego marmuru z wyryciem na niej wyroku sądów sejmowych co do punktu o Rejtanie..., druga z marmuru czarnego, na Adama Ponińskiego”, bo

„Niepięknie to, że sędzia nie zna prawa wcale,

Chociaż jaśnie wielmożnym bywa w trybunale”!

Patriota – Oj, tak, tak... Dziś „każdy chce darmo zyskać: już bym mu ustąpił || Rozumu, byle tylko za papier nie skąpił. Lecz w naszym kraju jeszcze ten dzień nie zawitał, żeby kto w domu pisma pożyteczne czytał”

Narrator – Ale oto stronnicy obozu hetmańskiego zwracają się do króla:

1 – Nie trzeba, mości królu, mieć łagodne serce... Oto młodyś jeszcze... zakał to nie lada, Wszak siwizna zwyczajnie talenta posiada...

2 – Jesteś królem, a czemu nie królewskim synem?... byleś przedtem mości panem... Tyś królem, czemu nie ja?

1 [znacznie głośniej] – Żle to więc, żeś jest Polak; źle żeś nie przychodzień!

Król –... choć frasunek bodzie,

Cóż mam czynić?

Próżny żal, jak mówią, po szkodzie,

a „wiesz dlaczego dzwon głośny?”

Walery [zwraca się do magnata] – Bo wewnątrz jest próżny!

[do króla] – „Żeś dobry, gorszysz wszystkich, Najjaśniejszy panie

[Głosy z galerii skierowane do widzów]

I głos – „Talar, zwierzchnią postacią okazały,

Gardził czerwony złotym, dlatego że mały.

Gdy przyszło do zmieniania, nie patrzono miary:

Złoty pieniądz, choć mały, wart był dwa talary”

[Staszic co chwila unosi się, chce mówić]

II głos – „Żądza cudzego wziętku, niedbalstwo o swoje,

Gnuśność, zbytek powszechny, wewnątrz niepokoję,

Brak, gdzie trzeba, słuszności, a podłości przemoc

Wprawili ziemię polską w tę okropną niemoc”.

Narrator – Od dłuższej chwili zdenerwowany Stanisław Staszic szykuje się do ataku...

Staszic – Powiem, kto mojej ojczyźnie szkodzi. Z samych panów możnowładztwa zguba Polaków! Oni zgubili wyobrażenie sprawiedliwości w umysłach Polaków. Rozpustni, lekkomyślni, chciwi i marnotrawni, dumni i podli...

[Szum przerywa Staszicowi mówienie, oburzenie magnatów, jeden wykrzykuje:]

2 – vix credo!

[marszałek stuka laską, uspokaja]

[motyw muzyczny i recytacja osoby]

Osoba – Przywróć nam, Panie, staroświeckich ludzi

Z krzemioną piersią i duszą stalową,

Niechaj ich z trumny twój rozkaz obudzi,

Niech w oczy spojrzą, niech przemówią słowo,

Abyśmy mogli choć raz, choć z daleka

Zobaczyć w życiu wielkiego człowieka... [pozostaje z boku w zadumie]

Kołataj – Zwracam się do Prześwietnej deputacji – zacni Mężowie! Podjęliście się dla narodu najistotniejszej usługi, dzieła, które ma Wam zjednać błogosławieństwo ludzi... Mężowie wybrani! Człowiek i jego bezpieczeństwo, obywatel i jego szczęśliwość, ojczyzna i jej całość będą jedynym prawidłem robót Waszych. Każdy starałby się Polskę mieć swoją ojczyzną! Polacy! Ośmielcie się, aby raz być narodem, a narodem prawdziwie wolnym!

Głos z tłumu – Toż to jutrznia poczyna świecić! Rodacy! Ludzie! Polacy! [chórem – kilkoro] – wiwat król, wiwat

Kołałaj! Wiwat Rzeczpospolita!

[z galerii wychodzą Szarmancki, Starosta]

Kołałaj [kontynuuje] – Płci piękna i wy, matki wolnych Polaków! Ratujcie lud uciśniony, nakłońcie do litości i sprawiedliwości serca prawodawców. Niech jak najrychlej zmażą tę wstydliwą hańbę w prawach naszych!

[motyw muzyczny i recytacja Osoby]

Osoba – Nieraz ten, co bajki plecie,

Trefunkiem i prawdę powie (...)

Leżał zamek starodawny

Nad czystego zdroju spadkiem.

Niegdyś, wielkością swą sławny,

Okazałości był wzorem,

Lecz czasem i niedozorem

Już zewsząd groził upadkiem.

Panowie, co w nim mieszkali,

Długo o zamek nie dbali,

Choć się część jego zwała.

Lecz gdy i reszta groziła,

Że każdemu miłe życie,

Nie chcąc żyć w niepewnym bycie,

Jęli myśleć o poprawie. [niektórzy zaczynają rozmawiać, szum]

Marszałek – Cisza! Teraz Król mówi.

Król – jako donoszą depesze z zagranicy, grozi nam nowy rozbiór, widzę tedy jedyny ratunek w przyjęciu ustawy dla ratowania nas i kształtowania „nowego plemienia Polaków”.

Magnat I (np. Potocki) – to jawny gwałt, zaskoczenie! toć my nie w komplecie!

Magnat II (Rzewuski) – jest nas tylko trzecia część, nie wszyscy powrócili do Warszawy ze Świąt Wielkiej Nocy!

Magnat III (Branicki) – to wbrew regulaminowi obrad – nas nie zapoznano z projektem!

Głos z galerii [ironicznie, zgryźliwie] – a czy panowie zapoznają wszystkich Polaków z projektem małżeństwa z córką carycy?! Czy zdrada narodu jest w regulaminie jakimkolwiek?!

Marszałek – Toć już 3 dzień maja! miast ucztować i bałamucić czas, należało zjechać na obrady, tedy posłuchajmy Ustawy Rządowej.

Król [czyta] – „W imię Boga, w Trójcy Świętej Jedynejo. Stanisław August z Bożej łaski i woli Narodu Król Polski, Wielki Książę Litewski, Ruski, Pruski, (...), Żmudzki, Kijowski, (...), Inflancki (...) uznając, iż los nas wszystkich od ugruntowania i wydoskonalenia konstytucji narodowej jedynie zawisł, (...) dla dobra powszechnego, dla ugruntowania wolności, dla ocalenia ojczyzny naszej i jej granic z największą stałością ducha, niniejszą konstytucją uchwalamy”

Marszałek [czyta] –

I. Religia panująca. Religią narodową panującą jest i będzie wiara święta rzymska katolicka ze wszystkimi jej prawami (...)

II. Szlachta ziemianie. Szanując pamięć przodków naszych (...) stanowi szlacheckiemu wszystkie swobody, wolności, prerogatywy (...) zapewniamy.

III. Miasta i mieszczenie. Prawo na teraźniejszym sejmie zapadłe pt. „Miasta nasze królewskie wolne w państwach Rzeczypospolitej” w zupełności utrzymane mieć chcemy (...)

IV. Chłopi włościanie. Lud rolniczy, spod którego ręki płynie najobfitsze bogactw krajowych złoto (...) pod opiekę prawa i rządu krajowego przyjmujemy.

V. Rząd czyli oznaczenie władz publicznych. Wszelka władza społeczności ludzkiej początek swój bierze z woli narodu. Aby więc całość państw (...) i porządek (...) w równej wadze na zawsze zostawały, trzy władze rządu (...) składać będą, to jest władza prawodawcza, (...) wykonawcza (...) i sędownicza.

§ (VI – VIII) – dokładne omówienie trzech władz, ale to dla zainteresowanych w stosownym czasie...(np. fakultet, kółko zainteresowań)

IX. Regencja. Straż będzie oraz regencja, mając na czele królowę, albo w jej nieprzytomności prymasa. W tych trzech tylko przypadkach miejsce mieć może regencja:

* Primo – w czasie małoletności króla;

* Secundo – w czasie niemocy, trwale pomieszenie zmysłów sprawującej;

* Tertio – w przypadku, gdyby król był wzięty na wojnie.

X. Edukacja dzieci królewskich. Synowie królewscy (...) są pierwszymi dziećmi ojczyzny, (...) sam król wychowaniem ich zatrudniać się będzie.

XI. Siła zbrojna narodowa. Naród winien jest sobie samemu obronę od napaści... Wszyscy przeto obywatele są obrońcami całości i swobód narodowych.

Chórem zwolennicy reform – Zgoda! Zgoda!

[muzyka zrazu cicha, potem coraz głośniejsze, w tym czasie chyłkiem niezadowoleni konserwatyści wychodzą]

I głos – Wiwat Król!

II głos – Wiwat konstytucja!

I głos – Vivat!

[muzyka głośniejsza i śpiew chórem]

Witaj dniu 3 Maja,

Który wolność nam zwiastujesz,
Pierzchła już ciemiężców zgraja,
Polsko, dzisiaj tryumfujesz!
Witaj Maj! Trzeci Maj! bis
Dla Polaków błogi raj.
Witaj, majowa jutrzenko,
Świeć w naszej polskiej krainie
Uczcimy Ciebie piosenką,
Która w całej Polsce słynie!
Witaj Maj! Trzeci Maj! bis
Wiwat wielki Kołłątaj!
[wszyscy tworzą półkole – król w środku – i wołają chórem]
– Wiwat Król kochany, wiwat Sejm! Wiwat Naród! Wiwat wszystkie stany!
[powoli schodzą ze sceny]

Narrator – Tak „w ratuszowej sali zgodzonego z narodem króla fetowali”, tańczono, śpiewano i radowano się.
[wchodzi Sarmata i lekceważąco macha ręką za wychodzącymi]

Starosta – „Niedługo się tym wszystkim będziemy cieszyli;
Bóg wie, co porobiły sejmujące Stany,
(...) Po co te wszystkie odmiany?
Alboż źle było dotąd?

Człek jadł, pił, nic nie robił i suto w kieszeni.
Dziś się wszystko zmieniło i bardziej się zmieni,
Zepsuli wszystko tknąć się śmieli okrutnicy,
Liberum veto, tej to wolności żrzenicy.

Podkomorzy – Wskrzeszają mądrą wolność, skracają swawole.

Ten to nieszczęsny nierząd, to sejmów zrywanie,
Kraj zgubiło, ściągnęło obce panowanie.

Starosta – Wiem, że Waćpanu każda przyjemna odmiana,
W księgach się tych dzikości wszystkich nauczyłeś,
[wchodzi powoli Walery]

Ja, co nigdy nie czytam lub przynajmniej mało,
Wiem, że tak jest najlepiej, jak przedtem bywało.
Równycheś sentymentów nauczył i syna,
Często w zdaniach tatunię swego przypomina,
Pięknie się na dzisiejszym sejmie popisował!
Raz się w tydzień odezwał lub we dwie niedziele,
Poseł gadać powinien.

Podkomorzy – powinien wprzód myśleć.

Starosta – Wszystko to piękne słowa i piękne nadzieje,
Lecz na te obietnice ja się tylko śmieję,

[wchodzi Szarmancki i przysłuchuje się]

Ja się na nic nie zgodzę, zaraz protestuję!

Walery – Gdyby każdy (Polak) tak żyć chciał, czym by Polska była?

Szarmancki – Nie wiem, co by z nią było, leczby się bawiła!

Ale słyszałem, że pan myśli stan odmienić,
Że się okrutnie kocha, ma się wkrótce żenić
Z piękną, posażną, grzeczną, słowem zacną damą (?)

Walery – Jeśli... potrafiysz zyskać ufność i serce kobiety,
Jeśli ci czucia swoje powierzy zbyt tkliwa –
Niech ten sekret na zawsze w piersiach twych spoczywa...

Szarmancki [pokazuje zdjęcie] – Popatrz!

Walery – Portret Starościanki!... [próbuję go wyrwać Szarmanckiemu] odda go zaraz albo w tym żelazie ||
Znajdziesz koniec twym zbrodniom i czulej urazie!

[wchodzi modna, sfrancuziała dama]

Starościana – Jakież ja hałas znajduję!

Parlez plus bas, wszakże to nie wasze sejmiki, mów pan ciszej

La t?te me fait mal, wszystkie nerwy mi wstrząsałeś,

Z odmianą stroju – widzę – i tony przejąłeś. [zmierza do wyjścia]

Walery – Chciej zostać, Waćpani, nie lękaj się, ja z miejsc tych odchodzę
[kłania się Starościanie i wychodzi]

Starościna [do Szarmanckiego] – Quel ton? Po cóż tak krzyczał?

Szarmancki – Nie wiem, skąd mu się wzięło być ze mną zazdrosnym.

Starościna – O cie! – to on kochać mnie?

Szarmancki – a skąd znowu? On tego wcale nie rozumie.

Starościna – Ty jeden cieszyć możesz serca nieszczęśliwe.

Szarmancki – Z wszystkiego mi się zwierzyć możesz poufale.

Starościna – Widzisz, w jakich suspirach i tęsknocie żyję [wzdycha przewraca oczami]...

W kwiecie swej młodości

Kochałam Szambelana, cud doskonałości, (...) jak cudownie walcował,

Jakie fraki, halsztuki, ach! Jak się fryzował!

[wzdycha i płacze, Szarmancki pociesza, głaszcze po dłoni, całuje]

Walery – [z boku, widoczny w wejściu, parodiuje powyższych bohaterów]

„Może by i my z kaprysu lub z mody

Wspaniałe chcieli wstawić ogrody,

Wyspy cypryjskie, mrużące fontanny,

W nich labirynty, świątynie Dyanny”...

Narrator – „Świat poprawiać – zuchwałemu rzemiosło’ słusznie zauważył nasz książę poetów. Przeciwnicy Konstytucji, wrogowie postępu, ślepi obrońcy tzw. złotej wolności nie pozostali jednak bierni. Już nazajutrz po 3 maja kilku posłów złożyło protest przeciwko Konstytucji i opuściło Warszawę. Przywódcy opozycji – Szczęsny Potocki, Ksawery Branicki i Seweryn Rzewuski – zaczęli kołatać u dworu rosyjskiego i prosić Katarzynę II o pomoc. W pierwszej chwili na wieść o „łagodnej rewolucji” w Warszawie caryca przeżyła poważny wstrząs psychiczny, jednak w następnych dniach zaczął on słabnąć.

Tymczasem w Targowicy – małym miasteczku pogranicznym na Ukrainie – ogłoszono akt konfederacji.

W II poł. maja 1792r. wojska rosyjskie na wezwanie targowiczów wkroczyły do Polski. Obrady Sejmu Wielkiego przerwano.

Osoba [z przygnębieniem] – „Śladem bieda przyszła, śladem za zbytkami, za nieładem (...)”

„Psy, kruki, wrony, sowy, puchacze i sroki –

Wszystko to są posły z piekła lub z nieba proroki...

„Ojczyzno ukochana!”

... pokaż Europie uprzejmym dowodem,

że garść złoczyńców nie ma nic z całym narodem”.

„Zdrajco własnej ojczyzny, nie godzi się tej ziemi,

Przysięgam mej ojczyźnie,...

Że twą głowę mieć muszę...

Narrator – W odpowiedzi na takie głosy wiele gardłował ów zdrajca Branicki, jego poseł Suchorzewski... i tendencje kapitulacyjne zwyciężyły. 24 lipca król przystąpił do Targowicy. Lecz to nie zachwiało wiary w narodzię, bo każdy zapamiętał słowa księdza Stanisława Staszica:

„Upaść może i naród wielki, zginąć tylko nikczemny”.

Ponad 210 lat minęło i – mimo wielu tragicznych doświadczeń – nic się nie zmienia... wciąż tylko gardłują, targują się o rzekomo wielkie sprawy, zawsze jednak w grę wchodzi prywatna i egoistyczna, a kartą przetargową jest dobro narodu, Rzeczypospolitej – ich suwerenność. Dokąd jednak Polacy powtarzać sobie będą słowa Józefa Wybickiego, dotąd myśl swobody nie zginie,

„Jeszcze Polska nie zginęła, póki my żyjemy”.

Montaż na uroczystość szkolną ma charakter patriotyczny. W pierwszej części zminiaturyzowane obrady sejmowe pozwalają dostrzec podział Polaków na patriotów i konserwatystów. Drugą część tworzą fragmenty „Powrotu posła” J.U. Niemcewicza. Zasada „bawiać uczyć” też znajduje tu swe zastosowanie, jest ona wciąż aktualna.

Bibliografia:

1. M. Adamkiewicz, B. Chrzęstowska: Starożytność – oświecenie. Warszawa 1987
2. J. A. Gierowski: Historia Polski. Warszawa 1984
3. Z. Libera: O publicystyce Sejmu Czteroletniego [w:] Polonistyka nr 10, grudzień 1989
4. J. Łojek: Ku naprawie Rzeczypospolitej. Warszawa 1988
5. J. U. Niemcewicz: Powrót posła. Wrocław 1983
6. W. J. Podgórski: W przededniu 200-lecia „Powrotu posła” [w:] Polonistyka nr 10, grudzień 1989

47: KORELACJA MIĘDZYPRZEDMIOTOWA NA LEKCJI CHEMII

Autor: Katarzyna Śliwa - nauczycielka chemii, Zespół Szkół Technicznych i Ogólnokształcących w Częstochowie

Podejmując temat w ramach korelacji międzyprzedmiotowej przeprowadziłam z nauczycielką j. angielskiego lekcję otwartą z chemii w klasie III a LO. Założeniem moim było podniesienie atrakcyjności lekcji chemii poprzez wprowadzenie innej formy przekazania wiedzy. Główną ideą lekcji chemii w języku angielskim było utrwalenie zarówno zagadnienia chemicznego, będącego celem lekcji chemii, jak i materiału leksykalnego z j. angielskiego. Uczniowie przyswajając materiał tematyczny z chemii, nabywali jednocześnie wiadomości z j. angielskiego. Było to ciekawe i trudne, ponieważ wymagało od uczniów zapoznania się ze słownictwem specjalistycznym, a nie z języka potocznego. Przygotowanie takiej lekcji wymagało ode mnie dużego zaangażowania i wzajemnej współpracy z nauczycielką j. angielskiego i z uczniami. Musiałam dokonać odpowiedniego doboru tematu lekcji i pomocy dydaktycznych. Uczniowie wcześniej przygotowali plansze i tabele, które zawierały hasła chemiczne w j. polskim i w j. angielskim. Również definicje i reakcje chemiczne wymagały wcześniejszego przetłumaczenia na j. angielski. Uczniowie samodzielnie tłumaczyli materiał z chemii i już na tym etapie poznawali i utrwalali nowe słownictwo. Przyczyniło się to w znacznym stopniu do płynnego tempa lekcji. Po trzech tygodniach intensywnej pracy, przeprowadziłyśmy lekcję, na którą zaprosiłyśmy: dyrektora szkoły oraz nauczycieli chemii i j. angielskiego, a także nauczycieli innych przedmiotów. Lekcja wzbudziła duże zainteresowanie zarówno wśród uczniów jak i nauczycieli. Razem z koleżanką mgr Ewą Piechowiak pokazałyśmy jak w nowatorski i niekonwencjonalny sposób można nauczać efektywnie dwóch przedmiotów i jednocześnie nie przytłoczyć uczniów zbyt dużą ilością nowych wiadomości. Odniesiony sukces w tej dziedzinie z pewnością przyczyni się do powtórzenia tej nowatorskiej metody pracy dydaktycznej. Lekcja przeprowadzona w taki sposób stworzyła sytuację dydaktyczną, która moim zdaniem, może być jedną z aktywizujących metod nauczania przedmiotu chemii.

SCENARIUSZ DO LEKCJI W RAMACH KORELACJI MIĘDZYPRZEDMIOTOWEJ CHEMIA-JEZYK ANGIELSKI

TEMAT LEKCJI : Badanie odczynu wodnych roztworów elektrolitów.

Klasa : III a LO

Data: 9.12.2002

Nauczyciel prowadzący lekcję chemii : mgr Katarzyna Sliwa

Nauczyciel prowadzący lekcję w j. angielskim : mgr Ewa Piechowiak

Cele szczegółowe lekcji z chemii:

Uczeń potrafi

- wykazać się znajomością i rozumieniem pojęć: elektrolit, iloczyn jonowy wody, pH roztworu, dysocjacja elektrolityczna;
- podać przykłady elektrolitów w ujęciu teorii Arrheniusa;
- zapisywać i odczytywać równania dysocjacji elektrolitów;
- określić relacje występujące pomiędzy stężeniem jonów H⁺ i stężeniem jonów OH⁻ w roztworze obojętnym, kwaśnym, zasadowym;
- doświadczalnie sprawdzić odczyn roztworu elektrolitu.

Cele szczegółowe lekcji w języku angielskim:

Uczeń potrafi :

- podać w j. angielskim nazwy takich pojęć jak: kwas, zasada, sól, woda, rozpuszczalnik, kation wodoru, anion wodorotlenkowy, kation sodu, anion octanowy, chlorek sodu, wodorowęglan sodu, kwas octowy, odczyn roztworu, kwaśny, zasadowy, obojętny, skala pH, wskaźnik, lakmus, fenoloftaleina, oranż metylowy;
- podać w j. angielskim pełną definicję dysocjacji elektrolitycznej

Metoda : naprowadzająca z pokazem, doświadczenie uczniowskie.

Srodki dydaktyczne: plansze i tablice z polskimi i angielskimi nazwami związków chemicznych, kolorowa plansza ze skalą pH i odczynami roztworów, odczynniki chemiczne, wskaźniki kwasowo-zasadowe.

Tok lekcji: Część I

Nauczyciel chemii zadaje pytanie do uczniów – Co to jest dysocjacja elektrolityczna ?

Poprawna odpowiedź - dysocjacja elektrolityczna to rozpad cząsteczek kwasów, zasad i soli na jony, pod wpływem wody.

Uczniowie podają przykłady związków, które ulegają dysocjacji, zapisują te równania na tablicy i odpowiednio je interpretują- NaCl, NaHCO₃, CH₃COOH,

Nauczycielka j. angielskiego wprowadza angielskie nazwy związków i uczniowie powtarzają definicje takich pojęć jak:

dysocjacja elektrolityczna, kwas, zasada, sól, woda, rozpad, rozpuszczalnik, kation wodoru, anion wodorotlenkowy, anion chlorkowy, kation sodu, anion octanowy, anion wodorowęglanowy, chlorek sodu, wodorowęglan sodu, kwas octowy. Uczniowie w j. angielskim omawiają zjawisko dysocjacji elektrolitycznej podanych wcześniej związków chemicznych.

Część II

Nauczyciel chemii zadaje pytanie do uczniów :

- Jak można określić odczyn wodnych roztworów elektrolitów ?

Uczniowie wymieniają znane wskaźniki : fenoloftaleina, papierek lakmusowy i oranż metylowy, a także wyjaśniają, że w każdym roztworze wodnym znajdują się jony H⁺ i OH⁻ i nadmiar jednego z nich świadczy o odczynie roztworu, który określa się za pomocą wskaźników.

H⁺ > OH⁻ odczyn kwaśny

H⁺ < OH⁻ odczyn zasadowy

$H^+ = OH^-$ odczyn obojętny

Odczyn roztworu można określić za pomocą skali pH, wykorzystując papierek lakmusowy-uczniowie interpretują skalę pH.

Nauczycielka j. angielskiego zapoznaje uczniów z angielskimi nazwami takimi pojęć jak:

wskaźnik, papierek lakmusowy, fenoloftaleina, oranż metylowy, odczyn

roztworu, zasadowy, kwaśny, obojętny, skala pH. Uczniowie pod kierunkiem nauczycielki angielskiego objaśniają w j. angielskim planszę, na której są zapisane wskaźniki i ich barwy w odpowiednim środowisku.

Część III Doświadczalna

Przed wykonaniem doświadczenia uczniowie otrzymują materiały uzupełniające w formie tabelki, do której wpisują wyniki obserwacji przeprowadzonych doświadczeń. Nauczycielka z chemii dzieli całą klasę na trzy grupy i rozdaje instrukcję do wykonania doświadczenia.

Każda grupa ma zidentyfikować za pomocą takich wskaźników jak : fenoloftaleina, papierek lakmusowy i oranż metylowy, w których probówkach

znajdują się: kwas octowy, chlorek sodu i wodorowęglan sodu. Wnioski z doświadczenia zapisują na odpowiednich kartach pracy.

Po zakończonych doświadczeniach, przedstawiciel każdej grupy podaje obserwacje i wnioski z przeprowadzonych doświadczeń w języku polskim i w j. angielskim.

Praca domowa z chemii:

Wyjaśnij, dlaczego piękny kwiat Hortensji może rodić kwiaty białe, różowe lub niebieskie oraz gdzie ma zastosowanie w życiu codziennym skala pH.

Praca domowa z j. angielskiego

polega na uzupełnieniu tekstu przygotowanego przez nauczyciela

The chemical substances, which .....in water – change the colour of litmus from the .....one into the .....one have the acid pH

The chemical substances, which .....in water - change the colour of litmus from the .....one into the .....one – have the alkali pH.

48: CIEKAWE DOŚWIADCZENIA Z UDZIAŁEM KATALIZATORÓW

Autor: Katarzyna Śliwa - nauczyciel chemii, w Zespole Szkół Technicznych i Ogólnokształcących w Częstochowie

Chemia jest przedmiotem, którego nie można skutecznie nauczać wyłącznie za pomocą metod werbalnych lub słowno – poglądowych, opartych na pokazie ilustracji, schematów czy nawet filmów. Nie trzeba nikogo przekonywać, że jednym z najlepszych sposobów zainteresowania uczniów chemią jest stosowanie eksperymentów laboratoryjnych w procesie nauczania. Szczególnie atrakcyjne są doświadczenia, w których podczas zachodzących reakcji następuje zmiana barwy lub bezpośrednio można zaobserwować tworzenie się produktu reakcji. Dysponuję pracownią chemiczną, ale nie prowadzę lekcji z klasą podzieloną na grupy, więc doświadczenia chemiczne na lekcjach wykonuję najczęściej w formie pokazu. Prowadzę społecznie kółko chemiczne dla uczniów zainteresowanych poszerzeniem wiedzy chemicznej. Młodzież chętnie bierze udział w takich zajęciach, ponieważ może bezpośrednio uczestniczyć w przeprowadzaniu doświadczeń chemicznych.

Dla uatrakcyjnienia zajęć stosuję różne techniki eksperymentowania:

młodzież pracuje „równym frontem”, tzn. że wszyscy indywidualnie lub w grupach wykonują to samo doświadczenie. Natomiast w celu zdobycia szerszej bazy doświadczałnej pod dane hasło programowe, tak planuję zajęcia, aby każdy zespół uczniowski wykonywał inne doświadczenie. Taka forma pracy pozwala młodzieży na zaznajomienie się z większą liczbą faktów podczas badania danej reakcji chemicznej, a wyprowadzane na podstawie obserwowanych doświadczeń prawa, wnioski są bardziej przekonywujące.

Właśnie w taki sposób moi uczniowie przeprowadzali doświadczenia, które opisuję poniżej.

Wiedza o katalizatorach stanowi dziś potężny i dość trudny dział chemii fizycznej. Nie wyklucza to jednak możliwości wykonania prostych doświadczeń ilustrujących rolę i działanie katalizatorów. Przedstawiam opisy takich doświadczeń, a doświadczenie 3 i 4 - inhibitora. W podręcznikach szkolnych zasygnalizowane są doświadczenia nie są trudne do wykonania, bo użyte odczynniki są w każdej pracowni chemicznej.

Katalizator jest substancją, której obecność w układzie reakcyjnym powoduje zmianę szybkości reakcji chemicznej. Substancja, która zwiększa szybkość reakcji jest katalizatorem dodatnim, a ta która zmniejsza szybkość reakcji jest katalizatorem ujemnym, czyli inhibitorem. Doświadczenie 1 i 2 opisuje działanie katalizatora dodatniego, a doświadczenie 3 i 4 - inhibitora. W podręcznikach szkolnych zasygnalizowane są doświadczenia jedynie z udziałem katalizatorów, które przyspieszają reakcje chemiczne (rozkład H_2O_2 wobec MnO_2 jako katalizatora). Uważam, że należy zwrócić uwagę młodzieży na rolę inhibitorów. Ważną rolę odgrywają inhibitory korozji, substancje, które dodane, nawet w niewielkich ilościach do środowiska korozyjnego, powodują zmniejszenie szybkości korozji. Stosowane są w procesach wytrawiania metali, roztwory do trawienia zawierające inhibitory korozji dobrze rozpuszczają rdzę i zgorzelinę, czyli warstwę tlenków, nie niszczą metalu. Doświadczenie czwarte ilustruje zasadę działania inhibitorów korozji.

Doświadczenie pierwsze

W szczypcę bierzemy kostkę cukru i, w celu jej zapalenia, wprowadzamy do płomienia palnika lub zapalniczki. Niestety wszelkie próby zapalenia cukru spielają na niczym. Ale z naszego zamierzenia nie wolno rezygnować. Jeszcze raz gorącą i okopconą kostkę cukru posypujemy popiołem z papierosa i znów wprowadzamy do płomienia. Oporna dotychczas kostka cukru łatwo zapala się i płonie niebieskawym płomykiem. Jednocześnie zaczyna się wydzielać gęsty dym, a pieniające się, brunatne krople zaczynają spływać w dół.

Z doświadczenia tego wynika, że odrobina popiołu z papierosa jest katalizatorem spalania, czyli utleniania cukru. Zawarte w popiele tlenki metali, przyspieszyły łączenie się tlenu z cukrem. Jest rzeczą charakterystyczną, że katalizatora może być bardzo mało, a nawet tylko ślady, a mimo to przyspiesza on szybkość zachodzących reakcji. Dzieje się tak, ponieważ katalizator nie zużywa się w wyniku zachodzących reakcji. Nie wiąże się z żadnym z reagujących związków. Wystarczy tylko jego obecność, aby reakcja zachodziła i przebiegała bardzo szybko.

Doświadczenie drugie

Do trzech probówek wlewamy po 10 cm³ wody utlenionej. Do probówki pierwszej wrzucamy kilka drobnych opiółków żelaznych, do drugiej 0,1 g $FeCl_3$. Uważna obserwacja obydwóch probówek informuje nas, że obie substancje – opiółki żelaza i $FeCl_3$ – powodują bardzo powolny rozkład wody utlenionej z wydzieleniem tlenu. Świadczą o tym wydzielające się pęcherzyki gazu. Jeśli do wylotu probówek wprowadzimy żarzącą się zapałkę, to buchnie ona płomieniem udowadniając tym samym, że wydzielający się gaz jest tlenem. A teraz do probówki trzeciej wsympujemy równocześnie odrobinę opiółków żelaznych i 0,1 g $FeCl_3$. W probówce natychmiast rozpocznie się bardzo gwałtowna reakcja wydzielania tlenu z wody utlenionej.

Wniosek z doświadczenia: opiółki żelaza i $FeCl_3$ stanowią bardzo aktywny katalizator rozkładu wody utlenionej.

Doświadczenie trzecie:

W zlewce zawierającej 100 cm³ wody rozpuszczamy 1 g odczynnika fotograficznego, hydrochinonu – $C_6H_6O_2$, a potem dodajemy 2 – 3 cm³ 5% roztworu NaOH. Całość starannie mieszamy i zostawiamy w spokoju na 20 – 30 minut. Po tym czasie stwierdzamy, że nasz prawie bezbarwny roztwór przybrał kolor brunatny. Ciemnienie alkalicznego roztworu hydrochinonu wywołane jest bardzo szybkim utlenianiem się tlenem z powietrza. A teraz można zmodyfikować to doświadczenie. Tak jak poprzednio w 100 cm³ wody rozpuszczamy 1 g hydrochinonu, dolewamy 2 – 3 cm³ 5% roztworu NaOH, ale dodatkowo dodajemy 0,1 g Na_2SO_3 . Zlewkę z tak otrzymanym roztworem pozostawiamy odkrytą i obserwujemy jego barwę, ale w ciągu 12 godzin nie można zaobserwować żadnych objawów reakcji. Dopiero następnego dnia uczniowie mogą dopatrzeć się niewielkich zmian w barwie roztworu. Dodanie Na_2SO_3 wywołało spowolnienie reakcji utleniania hydrochinonu. Siarczan IV sodu w tym doświadczeniu pełni rolę inhibitora.

Doświadczenie czwarte:

Wyczyszczony do połysku papierem ściernym duży gwóźdź lub pasek blachy stalowej zanurzamy do wody i suszymy na powietrzu. Po paru godzinach na powierzchni stali pojawiają się charakterystyczne brązowe naloty. Są to oczywiście produkty korozji. A teraz dla odmiany, wyczyszczony do połysku przedmiot stalowy zanurzamy do 0,5% wodnego roztworu $K_2Cr_2O_7$ lub $NaNO_2$, po czym dajemy mu wyschnąć. Tym razem naloty korozji nie pojawiają się, ponieważ $K_2Cr_2O_7$ i $NaNO_2$ są inhibitorami korozji. Wymienione związki dodawane są np. przy obróbce plastycznej metali,

wchodzą w skład roztworów stosowanych do przemywania metali, zwłaszcza wtedy, gdy nie ma możliwości ich

szybkiego wysuszenia.

Po opisie reakcji katalitycznych zupełnie naturalnie nasuwa się pytanie dotyczące samego mechanizmu reakcji działania katalizatorów. Najistotniejszą rolę, jaką spełniają katalizatory dodatnie, jest bardzo wyraźne obniżenie energii aktywacji. Aby atomy lub cząsteczki mogły ze sobą reagować, trzeba im dostarczyć odpowiedniej energii. Ponieważ najczęściej tylko nieliczne cząstki, lub atomy mają wystarczający zapas energii, reakcja zachodzi bardzo powoli. Obecność katalizatora wybitnie obniża reakcję aktywacji, a tym samym przyspiesza przebieg reakcji. W obecności katalizatora produkty reakcji powstają nie wprost, nie bezpośrednio, tylko pośrednio, jak gdyby drogą okrężną. Reakcja bezpośrednia zostaje zastąpiona przez szereg reakcji cząstkowych, z których każda ma własną energię aktywacji. Jednak suma energii tych reakcji jest mniejsza od energii aktywacji reakcji bezpośredniej:

$A + B$ – zachodzi trudno $\rightarrow AB$

$A + \text{kat.}$ – zachodzi łatwo $\rightarrow A\text{kat}$

$A\text{kat} + B$ – zachodzi łatwo $\rightarrow AB + \text{kat.}$

Uczniowie znając już mechanizm działania katalizatorów dodatnich, sami potrafią ułożyć podobną tabelkę dla katalizatorów ujemnych.

Literatura

[1] Młody Technik, 10/ 1980

[2] K.Waselowski : 255 doświadczeń chemicznych . Warszawa 1987 , WNT

49: Czy nauczanie o Unii Europejskiej i integracji musi być trudne?

Autor: Anita Toborek - wizytator Kuratorium Oświaty w Katowicach, Delegatury w Częstochowie

Środowisko szkolnych klubów europejskich w Częstochowie i regionie jest liczne i rozwija się bardzo dynamicznie. Wśród klubów są takie, które mogą poszczycić się kilkuletnią metryczką ale są również takie, które powstały w ostatnich miesiącach. Nie znaczy to jednak, że jakość pracy klubów wyznaczana jest długością działania i ilością zorganizowanych imprez. Z doświadczenia członków Częstochowskiego Stowarzyszenia Inicjatyw Europejskich wynika, że nie wszystkie, mimo kilkuletniego istnienia rozwijają się i właściwie dobierają formy pracy. Wiele z nich co roku sięga po te same tematy i metody działania, co powoduje, że istotne zagadnienia związane z funkcjonowaniem Unii Europejskiej i aspektów integracji traktowane są dość powierzchownie i nie nadążają za biegiem wydarzeń. Najczęściej stosowane formy pracy w klubach są to zajęcia warsztatowe z mapami krajów europejskich, różnorodne prezentacje: kulinarne, muzyczne, plastyczne i taneczne, konkursy wiedzy o U E i krajach europejskich. Każde z wymienionych działań jest godne polecenia, o ile zastosowane zostanie w stosownej fazie rozwoju klubu i przeznaczone będzie dla właściwej grupy wiekowej. Właściwe zaplanowanie pracy zależy z pewnością od poziomu wykształcenia opiekuna, jego orientacji w tematyce unijnej oraz zaangażowania w pracę. Nie może to jednak powodować popełniania błędów metodycznych i merytorycznych przez nauczycieli. Bardzo często zdarza się, że takie same działania podejmowane są przez kluby w szkołach podstawowych i gimnazjach. Z pewnością łatwiej jest oceniać i dawać dobre rady niż prawidłowo skonstruować plan pracy klubu czy zaoferować cenne materiały metodyczne. Zdaję sobie sprawę, że większość materiałów metodycznych dotyczących edukacji europejskiej dotyczy realizacji ścieżek podczas zajęć edukacyjnych, mam wrażenie, że brakuje scenariuszy dobrych zajęć dla klubów europejskich dotyczących istotnych dla integracji zagadnień.

W ofercie przedsięwzięć zaproponowanych przez Częstochowskie Stowarzyszenie Inicjatyw Europejskich w 2002r. znalazło się II Forum Europejskich Klubów Szkolnych. Aby wyjść naprzeciw oczekiwaniom opiekunów i poszerzyć wachlarz oferty metodycznej przedsięwzięcie zostało zaprojektowane w postaci gry dydaktycznej, która polegała na odwiedzaniu przystanków programowych w różnych miejscach. Każdy przystanek poświęcony został innemu problemowi związanemu z procesem integracji Polski z Unią Europejską. Były to:

- Negocjacje,
- Obywatelstwo europejskie,
- Cztery swobody w Unii Europejskiej,
- Przyszłość i historia Unii,
- Szansa i zagrożenia wynikające z członkostwa Polski w UE,
- Opinie autoritetów w sprawie integracji.

Mając na uwadze, że odbiorcami przygotowanych zajęć będą uczniowie ze szkół podstawowych i gimnazjów autorzy scenariuszy starali się tak dobrać metody i treści, aby były dostosowane do poziomu uczestników. Tematy przystanków programowych na pierwszy rzut oka wydają się trudne do przeprowadzenia szczególnie z uczniami młodszymi, praktyka pokazała jednak, że można mówić z nimi o takich zagadnieniach. Podczas II Forum reprezentacja każdego klubu wzięła udział w zajęciach na czterech przystankach programowych, "klubowicze" mieli także za zadanie dotarcie do miejsc, w których odbywały się zajęcia za pomocą przygotowanej mapki. Zaproponowana forma spotkała się z wysoką oceną uczestników zabawy oraz ich opiekunów. Zapraszam więc do lektury scenariuszy zajęć przeprowadzonych podczas II Forum i życzę powodzenia w ich zastosowaniu podczas pracy w szkolnych klubach europejskich.

50: NEGOCJACJE ZAMIAST KŁÓTNI - przystanek programowy II Forum EKS

Autor: Grażyna Bich - Szkoła Podstawowa nr 31 w Częstochowie

Warsztaty na przystanku programowym pod hasłem "Negocjacje" przygotowane zostały przez nauczycielki ze SP nr 31 w Częstochowie; p. Grażynę Bich i p. Ewę Tomasiak oraz Dyrekcję Szkoły. Przystanek był jedną z gier dydaktycznych mających miejsce podczas II Forum SKE. Przygotowany został dla uczniów szkół podstawowych, gimnazjalnych i średnich. W zależności od grupy wiekowej uczestników, przystanek zawierał różne treści zadań przystosowane do możliwości i umiejętności uczniów. Głównym założeniem przeprowadzonej gry było zapoznanie uczniów z problematyką negocjacji oraz państwami kandydującymi o członkostwo w Unii Europejskiej. Poniższy scenariusz polecam jako propozycję, która może zainspirować nauczycieli do przeprowadzenia zajęć o negocjacjach w czasie spotkań SKE. Rozpoznawanie obszarów interesów wspólnych, uzgadnianie sposobów realizowania interesów sprzecznych oraz ocena, czy przyjęte rozwiązanie jest rzeczywiście sprawiedliwe, realistyczne i konkretne-to główne treści zajęć.

Zadania i treści programowe:

- zapoznanie uczniów z pojęciem negocjacje oraz przykładami negocjacji w życiu codziennym,
- zapoznanie uczniów z państwami grupy Luksemburskiej i Helsińskiej,
- kształtowanie umiejętności korzystania z mapy fizycznej Europy,
- zapoznanie uczniów z etapami negocjacji oraz negocjacyjnymi "przykazaniami"
- zapoznanie uczniów z głównymi zasadami prowadzenia negocjacji grupowych,
- kształtowanie umiejętności przeprowadzenia negocjacji,
- ćwiczenie umiejętności poszukiwania realistycznych, sprawiedliwych i konkretnych rozwiązań sytuacji konfliktowych

Cele operacyjne:

Uczeń po zajęciach potrafi:

- wyjaśnić słowo negocjacje oraz podać przykłady negocjacji,
- wymienić państwa negocjujące o członkostwo w UE oraz pokazać te państwa na mapie,
- potrafi przeprowadzić negocjacje wg. negocjacyjnych przykazań i etapów negocjacji
- potrafi znaleźć rozwiązanie w konkretnych sytuacjach konfliktowych,
- potrafi uważnie słuchać partnerów w prowadzonych negocjacjach

Forma pracy: zbiorowa jednolita i zróżnicowana, grupowa, indywidualna.

Metody: pogadanka, dyskusja, pokaz, obserwacja, problemowa, praca z tekstem, burza mózgów, socjodrama

Pomoce: mapa Europy, karty pracy z tekstem o państwach negocjujących z UE, kontury mapy Europy, koperty z nazwami państw negocjujących, koperty z nazwami stolic państw negocjujących, karty zawierające hasła do krzyżówki, karty zawierające krzyżówkę, plansza z etapami negocjacji i przykazaniami negocjacyjnymi, instrukcja do socjodramy, karty zawierające trasę wycieczki zagranicznej do Londynu i Beneluksu, duża plansza zawierająca krzyżówkę, flagi państw UE i kandydujących, wizytówki z nazwami państwa do podziału na grupy, elementy dekoracyjne.

Przebieg zajęć:

I. Część wspólna dla uczniów wszystkich grup wiekowych.

1. Przywitanie uczniów. Wzajemne poznanie.
2. Przedstawienie przystanku programowego, podanie tematów i celów spotkania.
3. Rozmowa z uczniami na temat negocjacji. Nauczyciel prosi uczniów o udzielenie odpowiedzi na zadane pytania.
  - Co oznacza słowo negocjacje? (uczniowie podają skojarzenia, a nauczyciel zapisuje je na tablicy)
  - Kiedy prowadzimy negocjacje? (uczniowie podają konkretne przykłady z życia codziennego)
4. Pokaz na planszy i omówienie przez nauczyciela kilka negocjacyjnych przykazań oraz etapów negocjacji.

Przykazania negocjacji:

  - Atakuj problem, a nie ludzi!
  - Nie skupiaj się na stanowisku, ale na ukrytych za nim potrzebach i interesach!
  - Zadawaj pytania, zamiast opierać się na własnych fantazjach i przypuszczeniach!

Doceniaj to, co udało się osiągnąć i głośno wyrażaj!
5. Przedstawienie przez nauczyciela działań negocjacyjnych.
  - wyjaśnienie słowa dział, obszar negocjacyjny.
  - omówienie działań, w których Polska ostatnio negocjowała z U E.
6. Losowanie przez uczniów wizytówek i podział na 5 grup.

Uczniowie siadają w grupach w zależności od wylosowanego państwa (Litwa, Łotwa, Malta, Rumunia, Czechy, Węgry, Polska, Estonia, Cypr)

II. Część zajęć dla uczniów szkół podstawowych.

1. Praca z tekstem i mapą.

Uczniowie otrzymują tekst zawierający informacje o państwach z Grupy Luksemburskiej i Helsińskiej oraz mapki Europy. Po zapoznaniu się z tekstem uczniowie na mapce zaznaczają kolorem czerwonym państwa z Grupy Luksemburskiej, a kolorem niebieskim państwa z Grupy Helsińskiej. Na mapkach wpisują również nazwy państw.

Decyzja o rozpoczęcie negocjacji, zapadła w Luksemburgu w grudniu

1997 roku. Wówczas Rada Europejska zaprosiła do negocjacji o członkostwo

6 państw Europy Środkowo-Wschodniej : POLSKĘ, CZECHY, ESTONIĘ, SŁOWENIĘ, WĘGRY i CYPR. Wymienione państwa należą do Grupy Luksemburskiej. W grudniu 1999 roku Rada Europejska obradująca w Helsinkach zaprosiła do negocjacji o członkostwo w Unii Europejskiej kolejną grupę państw: BUŁGARIĘ, LITWĘ, ŁOTWĘ, RUMUNIĘ, SŁOWACJĘ, MALTĘ. Wymienione państwa należą do Grupy Helsińskiej.

2. Dopasowywanie stolic do państw.

Uczniowie otrzymują kopertę z nazwami państw, które obecnie negocjują o członkostwo w UE (Polska, Czechy, Cypr, Estonia, Słowenia, Węgry, Bułgaria, Litwa, Łotwa, Rumunia, Malta, Słowacja) oraz kopertę z nazwami stolic tych państw (Warszawa, Praga, Nikozja, Tallin, Lublana, Budapeszt, Sofia, Wilno, Ryga, Bukareszt, La Valletta, Bratysława). Zadaniem uczniów jest prawidłowe dopasowanie stolicy do państwa.

3. Przedstawienie wyników pracy poszczególnych grup. Uczniowie wskazując na mapie odczytują nazwy państw i stolic.

Grupy kolejno przedstawiają:

- państwa z Grupy Luksemburskiej
- państwa z Grupy Helsińskiej
- stolice państw Grupy Luksemburskiej
- stolice państw Grupy Helsińskiej
- wszystkie 12 państw negocjujących z UE

III. Część zajęć dla uczniów z gimnazjów.

1. Rozwiązywanie krzyżówki z hasłem.

Uczniowie rozwiązując krzyżówkę przedstawiają swoją wiedzę na temat UE, państw negocjujących i państw zrzeszonych z unią. Grupy otrzymują karty pracy zawierające krzyżówkę oraz karty z hasłami do krzyżówki. Zadaniem uczniów jest poprawne rozwiązanie krzyżówki i wpisanie hasła głównego.

Hasła do krzyżówki:

1. Członek Komisji Europejskiej pochodzący z Holandii, odpowiedzialny za rozszerzenie Unii Europejskiej.
2. Jeden z działów negocjacyjnych, który trudno zamknąć w wyniku rozbieżności pomiędzy oczekiwaniami Polski i Unii Europejskiej
3. Dział negocjacyjny, który został zamknięty w marcu 2002 roku to "swobodny przepływ.....".
4. Stolica państwa, nazywana "Perłą Dunaju".
5. Jedno z państw, które przystąpiło do negocjacji z Unią Europejską w 2000 roku.
6. Wyspiarskie państwo położone na Morzu Śródziemnym na południe od Sycylii, kandydujące do Unii Europejskiej.
7. Waluta wspólnej Europy.
8. Stolica Finlandii, w której do negocjacji zaproszono między innymi Bułgarię, Słowację i Litwę.
9. Program na rzecz współpracy w zakresie polepszenia jakości kształcenia dzieci, młodzieży i dorosłych.
10. Jan Truszczyński to polski .....
11. Instytucja Unii Europejskiej, która podejmuje decyzje w sprawie przyjmowania nowych członków.
12. Inaczej działy negocjacyjne.
13. Państwo, którego stolicą jest Bukareszt.
14. Program pomocy finansowej, który wspomaga kraje kandydujące do Unii Europejskiej.
15. Wyniki negocjacji są sformułowane w postaci projektu zapisów Traktatu.....
16. .... Europejska nazywana jest "strażnikiem traktatów".
17. Państwo położone w Europie Wschodniej graniczące jednocześnie z Polską, Białorusią i Łotwą.

2. Odczytanie hasel w krzyżówce.

Każda grupa kolejno czyta hasło i jego rozwiązanie. Lider grupy wpisuje rozwiązanie w dużej krzyżówce przygotowanej na kolorowym brystolu. Uczniowie wspólnie odczytują hasło główne, którym jest Grupa Luksemburska i z pomocą nauczyciela wyjaśniają co oznacza to hasło.

IV. Część zajęć dla uczniów szkół średnich.

1. Przedstawienie głównych zasad negocjacyjnych.

Uczniowie na podstawie planszy przedstawiają kilka zasad negocjacyjnych, a następnie ilustrują te zasady przykładami (zasady przedstawiono powyżej).

2. Podział uczestników zajęć na dwie grupy.

Podział może być dokonany w sposób arbitralny, losowy albo zgodnie z preferencjami uczniów.

3. Socjodrama -uczniowie w rolach negocjatorów.

Nauczyciel podaje uczniom instrukcję do socjodramy o następującej treści.

Każda grupa w nagrodę za zdobycie pierwszego miejsca w konkursie "Bliżej Europy" i za projekt "Europejskie powiązania naszej gminy" otrzymuje kwotę 5000 zł. Wspólnie muszą ustalić trasę wycieczki, ponieważ tylko wówczas dojdzie do jej realizacji (trasa wycieczki może być dowolna, ustalona przez nauczyciela). Decyzji nie można podjąć drogą głosowania. Grupy nadają się na naradę podczas której mają sformułować swoje stanowisko i spisać przemawiające za nim argumenty. Każda

grupa wybiera po 1 przedstawicielu – negocjatorze, który będzie prowadził negocjacje w imieniu grupy. Grupa ma 10 min. na ustalenie swojego stanowiska. Następnie przedstawiciele grup przystępują do negocjacji, których czas nie może przekroczyć 5 min. Pozostali członkowie grup mogą być tylko obserwatorami. W trakcie negocjacji przedstawiciele mogą tylko raz konsultować swoje ustalenia z pozostałymi jej członkami. Czas konsultacji 3 min. Po konsultacji następuje druga część rozmów negocjacyjnych, której czas nie może przekroczyć 5 min. W przypadku przyjęcia wspólnego rozwiązania negocjatorzy zatwierdzają ten fakt poprzez uścisk ręki i uroczyste podpisanie porozumienia. W przypadku braku porozumienia negocjacje należy zakończyć podpisaniem „protokołu rozbieżności”, który powinien zawierać ustalenia wspólnie uzgodnione oraz wszystko to, w czym uczniowie nie zdołali się porozumieć.

4. Omówienie przeprowadzonych negocjacji.

W omówieniu zwracamy uwagę na:

- jak czuli się negocjatorzy podczas rozmów,
- czy udało się uczniom przestrzegać zasad negocjacji,
- czy są zadowoleni z przebiegu i wyniku negocjacji,
- czy uczniowie mają poczucie, że popełnili jakieś błędy itp.

5. Podsumowanie zajęć.

Nauczyciel zwraca uwagę na to, iż negocjacje nie są proste do przeprowadzenia. Często rozwiązanie nie jest konkretne, sprawiedliwe, realistyczne i nie do końca rozwiązuje problem. Dzieje się tak, ponieważ każdy z nas rozwiązując konflikt widzi tylko odmiennosc stanowiska, a nie ukryte za nim potrzeby.

Przystanek programowy pod hasłem „Negocjacje” miał w formie zabawy przedstawić, pokazać i wytłumaczyć trudne pojęcia związane z okresem negocjacji, jakie nasz kraj przeprowadza od kilku lat w związku z akcesem Polski z UE. Negocjacje w pigułce pozwoliły uczniom empirycznie dotknąć dość złożonego zagadnienia pertraktacji, zbieżności celów lub rozbieżności interesów i możliwości znajdowania kompromisów.

51: Scenariusz zajęć przeprowadzonych w czasie II Forum Szkolnych Klubów Europejskich zorganizowanych przez Częstochowskie Stowarzyszenie Inicjatyw Europejskich w dniach 18 – 19 kwietnia 2002 roku.

Autor: *Beata Gaudy – nauczycielka historii w Gimnazjum w Blachowni*
mgr Grażyna Sikora – Szczygieł – nauczycielka języka niemieckiego w Gimnazjum w Blachowni
mgr inż. Karolina Przybył – nauczycielka informatyki w Gimnazjum w Blachowni

Scenariusz został wykorzystany do przeprowadzenia zajęć z uczniami szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych, dostosowując trudność ćwiczeń do wieku uczestników spotkania. Scenariusz ten może być wykorzystany do zajęć na spotkaniach w Szkolnych Klubach Europejskich, na zajęciach warsztatowych lub godzinach wychowawczych.

Głównym celem i założeniem tych zajęć było przybliżenie uczestnikom spotkania praw obywateli Unii Europejskiej, a więc przede wszystkim:

- prawo podróżowania, życia i pracy w każdym kraju Unii Europejskiej
- prawo głosowania, albo startowania w wyborach lokalnych w kraju Unii, w którym mieszkają nawet jeżeli nie mają obywatelstwa
- prawo pomocy i ochrony ze strony ambasady lub konsulatu każdego państwa należącego do Unii, podczas pobytu poza jej granicami
- prawo skarżenia unijnych instytucji przed Unijnym Mediatorem
- prawo składania petycji przed Parlamentem Europejskim w celu wyrażenia swego niezadowolenia z określonych spraw pozostających w gestii unii a także sugerowania własnych sposobów ich rozwiązania
- prawo do odwoływania się do Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości w przypadku pogwałcenia praw obywateli przez europejskie instytucje
- prawo dostępu do dokumentów instytucji europejskich
- prawo startowania lub głosowania w europejskich wyborach w każdym kraju.

DEKORACJA: nawiązuje do tematyki przystanku. Stanowią ją dwie mapy Europy, plansze, których treścią są prawa obywateli Unii Europejskiej. Plansze zostają odsłonięte po rozwiązaniu przez uczestników pierwszego zadania. Centralnym punktem dekoracji jest niedokończony most, symbolizujący tworzącą się Unię Europejską, uzupełniany przez wszystkich uczestników w czasie zajęć swoimi nazwiskami, umieszczonymi na symbolicznych cegiełkach.

Każda z grup otrzymała do rozwiązania 3 zadania.

FORMA REALIZACJI: zajęcia miały charakter gry dydaktycznej. Przystanek odwiedziły 5-cio osobowe delegacje 56 klubów, w 3 grupach wiekowych tj. szkoły podstawowe, gimnazjalne i ponadgimnazjalne.

CELE ZAJĘĆ:

- zapoznanie uczestników z treścią praw obywateli Unii Europejskiej
- uświadomienie szans i zagrożeń, wynikających z tytułu wejścia Polski do Unii
- kształcenie umiejętności pisania CV, ogłoszeń o pracę i prowadzenie rozmowy kwalifikacyjnej.

Kluby ze szkół podstawowych:

Prowadzący zajęcia rozdaje koperty z rozsypanką oraz kontury państw europejskich.

Zadanie 1.

W kopercie umieszczono rozsypankę wyrazową. Zadaniem uczestników było ułożenie trzech zdań, z których każde wyrażało jedno z praw obywateli Unii Europejskiej. Po rozwiązaniu uczniowie sprawdzają poprawność z tablicami odkrywającymi kolejno na ścianach.

Zadanie 2.

Każda grupa otrzymuje kolorowe kontury 4 państw, jedna z grup 5-ciu państw.

Zadanie polegało na odgadnięciu nazwy państwa i jego stolicy, a następnie wspólnym złożeniu mapy Europy.

Pytanie dodatkowe: Które z państw nie należy do Unii Europejskiej?

Zadanie 3.

Na stolikach znajdują się dwie fotografie, przedstawiające miasta państw, należących do Unii Europejskiej. Uczestnicy odgadują te miasta i do jakich państw należą.

Kluby z gimnazjów:

Osoba prowadząca rozdaje puzzle, dzieli uczestników na 2 grupy oraz wyjaśnia zadanie.

Zadanie 1.

W kopertach umieszczone są puzzle. Zadaniem uczniów jest ułożyć je, a następnie wyjaśnić co symbolizuje rysunek na puzzlach. (most, łączący obywateli państw należących do Unii Europejskiej i kandydujących do Unii).

Zadanie 2.

Uczestnicy zostali podzieleni na 2 grupy: eurosceptyków i euroentuzjastów. W krótkich komentarzach uczestnicy mają zadania pisemnie uzasadnić swoje stanowiska.

Nauczyciel prowadzący zajęcia, podsumowuje wyniki, omawia i wraz z młodzieżą zapisuje wnioski.

Następnie wraz z uczestnikami omawiają odsłonięte już prawa obywateli Unii.

Kluby ze szkół ponadgimnazjalnych:

Prowadzący dzieli uczestników na grupy i rozdaje materiały do zajęć.

Zadanie 1.

Na stolikach znajdują się kartki ze wskazówkami, jak napisać CV chronologicznie oraz 3 przykłady życiorysu w języku niemieckim. Należy napisać swoje CV według podanych zasad.

Po skończeniu zadania następuje omówienie i wskazanie ewentualnych błędów.

Zadanie 2.

Każdy uczestnik bierze udział w rozmowie kwalifikacyjnej z pracodawcą (w j. polskim i j. niemieckim) , jako kandydat do pracy w renomowanej firmie.

Zadanie 3.

Prowadzący wyjaśnia zasady pisania ogłoszeń o pracę . Kartki ze wskazówkami do napisania ogłoszenia , znajdują się na stolikach .Ogłoszenie ma być jasne : krótkie , precyzyjnie sformułowane . kandydat wyszczególnia swoje wykształcenie i umiejętności zawodowe , stopień znajomości języków i dodatkowe umiejętności.

Zadaniem uczestników jest napisanie ogłoszenia o poszukiwaniu pracy. Po wykonaniu zadania , prowadzący omawia zebrane prace , komentuje i dokonuje korekty błędów.

Podsumowanie :

1. Treść zajęć dotyczyła praw obywateli Unii Europejskiej
2. Forma została dostosowana do wieku uczestników zajęć.
3. Różnorodność przeprowadzenia ćwiczeń dawała możliwość pracy w grupach , pracy z mapą oraz wyrażanie własnych opinii i poglądów.

Bibliografia :

- „O Europie i Europejczykach ” Czesław Porębski „ ZNAK „ Kraków 2000
”Eurooptymiści i eurosceptycy” Antoni Malinowski „DICK” Warszawa 1999
„Neue deutsche Handelskorrespondenz“ Stanisław Bęza Warszawa 2000
-

52: SCENARIUSZ WARSZTATÓW EUROPEJSKICH

Autor: Beata Gendek

Tematyka: historia integracji europejskiej

Szkoła podstawowa:

Uczniowie rozdzieleni są na trzy grupy np. Odkrywców, Pisarzy oraz Podróżników

Grupa I

Odkrywczy

Na dwóch złożonych ławkach leży duża mapa polityczna Europy (mapa może pochodzić z pracowni geograficznej). Na ławce obok znajdują się kartki z nazwami państw należących do UE (projekt napisu w załączeniu), a także przedmioty symbolizujące poszczególne państwa np. brukselka, drewniany tulipan, maskotka przedstawiająca łosia, okładki płyt znanych wykonawców np. ABBA, szalik znanej drużyny piłkarskiej np. Bayer, kastaniety, plastikowe winogrona, widokówki przedstawiające różne zabytki państw Unii, etc.

Zadaniem grupy jest umieszczenie w odpowiednim miejscu na mapie kartek z nazwą państwa oraz przedmiotów.

Po upływie 20 minut* uczniowie uzasadniają swoje decyzje.

* Czas uzależniony jest od ilości przedmiotów przeznaczonych do uporządkowania.

Grupa II

Pisarze

Na ławce przygotowane są kartki czystego papieru A4 oraz kilka markerów. Można przygotować także wycięte z papieru A1 „zwoje” np.

Zadaniem grupy jest ułożenie piosenki lub wiersza poświęconego UE.

Po upływie 20 minut dzieci przedstawiają wyniki swojej pracy.

Grupa III

Podróżnicy

Na kartce obok wiszącej, politycznej mapy Europy przygotowane są karteczki, o wymiarach zależnych od wielkości mapy, z nazwami państw oraz z datami. Liczba karteczek z nazwami państw jest większa niż liczba państw unijnych. W zestawie znajdują się także nazwy państw nie należących do UE. Liczba karteczek z datami jest odpowiednia. Zadaniem dzieci jest po pierwsze wyeliminowanie niepasujących nazw państw a następnie przypięcie do mapy w odpowiednim miejscu zarówno nazwy państwa jak i odpowiedniej daty. Można wykorzystać szpilki, jeżeli mapa jest stara lub można zastosować przyklejanie na Blue Tec.

Obok mapy można powiesić „ściągę” - np. mapę będącą materiałem informacyjnym dotyczącym historii rozszerzenia UE.

Poszczególne grupy prezentują rezultaty swojej pracy sobie nawzajem.

Na koniec wszystkie grupy uzupełniają przymiotnikami plakat pod hasłem-

PERFEKCYJNY EUROPEJCZYK POWINIEN BYĆ: Napis ten powinien być umieszczony na dużym brystolu i ozdobiony schematyczną lub humorystycznie przedstawioną sylwetką człowieka, można również wykorzystać symbole unijne.

Gimnazja:

Uczestnicy podzieleni są na cztery grupy

Grupa I

Rajd po Europie

Na dużej mapie konturowej Europy członkowie grupy zaznaczają samoprzylepnymi kartkami oznaczonymi kolejnymi cyframi miejsca kolejnych traktatów unijnych (Paryż, Rzym, Maastricht, Amsterdam, Nicea). Następnie doczepiają do nich odpowiednie daty) zawarcia tychże traktatów(1951,1957,1992,1997,2000) i strzałkami wykonanymi

z samoprzylepnych karteczek wyznaczają trasę „przejazdu” począwszy od miasta,

w którym został zawarty najstarszy traktat – Paryż aż do miasta, w którym został zawarty ostatni- Nicea. Czas zadania ok.20 minut

Grupa II

Oś czasu

Kilku złożonych ławkach umieszczona jest wykonana z brystolu oś czasu. Kolejne odcinki czasu wyznaczają przedziały co 10 lat. Obok leżą karteczki, na których wypisane są wydarzenia z historii UE np. wstąpienie Wielkiej Brytanii, wprowadzenie euro. Obok znajdują się karteczki z odpowiednimi datami. Zadaniem uczniów jest ułożenie dat na osi czasu i dopasowanie do nich wydarzeń. Czas na wykonanie zadania

20 minut.

Grupa III

Referendum

Zadaniem grupy jest opracowanie haseł oraz kampanii reklamowej zachęcającej Polaków do udziału w referendum popierającego nasze członkostwo w UE. Materiały- czyste kartki A4,markery, ewentualnie ozdobne arkusze. Czas na wykonanie zadania 20 minut.

Grupa IV

Mapa

Na dwóch złożonych ławkach leży duża mapa polityczna Europy (mapa może pochodzić z pracowni geograficznej). Na ławce obok znajdują się kartkami z nazwami państw należących do UE, a także przedmioty symbolizujące poszczególne państwa np. brukselka, drewniany tulipan, maskotka przedstawiająca łosia, okładki płyt znanych wykonawców np. ABBA, szalik znanej drużyny piłkarskiej np. Bayer, kastaniety, widokówki przedstawiające różne zabytki państw Unii. Prezentacje można uzupełnić o

reprodukcje najsłynniejszych dzieł sztuki oraz egzemplarze klasycznych przykładów literatury poszczególnych krajów np. „Muminki”, „Hamlet” etc.

Zadaniem grupy jest umieszczenie w odpowiednim miejscu na mapie kartek z nazwą państwa oraz przedmiotów.
Po upływie 20 minut* uczniowie uzasadniają swoje decyzje.

* Czas uzależniony jest od ilości przedmiotów przeznaczonych do uporządkowania.

Poszczególne grupy prezentują rezultaty swojej pracy sobie nawzajem.

Na koniec wszystkie grupy uzupełniają plakat pod hasłem-

PERFEKCYJNY EUROPEJCZYK POWINIEN BYĆ. Napis ten powinien być umieszczony na dużym brystolu i ozdobiony schematyczną lub humorystycznie przedstawioną sylwetką człowieka, można również wykorzystać symbole unijne.

Szkoły ponadgimnazjalne:

Uczestnicy podzieleni są na trzy grupy.

Grupa I

Mapa

Na dwóch złączonych ławkach leży duża mapa polityczna Europy (mapa może pochodzić z pracowni geograficznej). Na ławce obok znajdują się kartkami z nazwami państw należących do UE, a także przedmioty symbolizujące poszczególne państwa np. brukselka, drewniany tulipan, okładki płyt znanych wykonawców np. ABBA, szalik znanej drużyny piłkarskiej np. Bayer, kastaniety, widokówki przedstawiające różne zabytki państw Unii. Prezentacje można uzupełnić o reprodukcje najslawniejszych dzieł sztuki oraz egzemplarze klasycznych przykładów literatury poszczególnych krajów np. „Hamlet”, „Proces”, „Boska komedia” etc.

Zadaniem grupy jest umieszczenie w odpowiednim miejscu na mapie kartek z nazwą państwa oraz przedmiotów.

Po upływie 20 minut* uczniowie uzasadniają swoje decyzje.

* Czas uzależniony jest od ilości przedmiotów przeznaczonych do uporządkowania.

Grupa II

Preambuła

Zadaniem grupy jest opracowanie w ciągu 20 minut preambuły przyszłej konstytucji UE. Materiały- czyste kartki A4, markery, ewentualnie ozdobne arkusze

Grupa III

Referendum

Zadaniem grupy jest opracowanie haseł oraz kampanii reklamowej zachęcającej Polaków do referendum popierającego nasze członkostwo w UE. Materiały- czyste kartki A4, markery, ewentualnie ozdobne arkusze Czas na wykonanie zadania 20 minut.

Poszczególne grupy prezentują rezultaty swojej pracy sobie nawzajem.

Na koniec wszystkie grupy uzupełniają plakat pod hasłem-

THE PERFECT EUROPEAN SHOULD BE.....Napis ten powinien być umieszczony na dużym brystolu i ozdobiony schematyczną lub humorystycznie przedstawioną sylwetką człowieka, można również wykorzystać symbole unijne. Można wprowadzić wymóg

aby uczniowie uzupełniali plakat w języku angielskim

Rezultaty warsztatów, które odbyły się 18.04.2002

w VII LO im. Mikołaja Kopernika w ramach

II Forum Szkolnych Klubów Europejskich

Piosenka o UE

1. Unio, Unio, nasza Unio

Jesteś nam potrzebna

My wstąpić do Ciebie pragniemy

I z państwami innymi w zgodzie żyć musimy

Ty harmonii uczysz nas i zgody

A kto Ciebie stworzył?

Ref. Schuman, Schuman

Wielki Schuman,

Niechaj żyje nam!

2. Ty z konfliktu nam powstałaś

z wielkiej, krwawej wojny

A teraz zgoda kwitnie

Mur berliński już zburzony

Zgoda, zgoda,

Niechaj żyje nam!

Ref. Schuman, Schuman

Wielki Schuman,

Niechaj żyje nam!

Wiersz o Unii

Jesteśmy w Unii

Ogromnej Unii

Naszym ojcem Schuman

Dużo krajów weszło już,

My niestety wciąż czekamy
By nas przyjął ten sojusz niezrównany
Pod wspańnię skrzydła swe.

Preambuła

My, Europejczycy, pamiętając o naszych korzeniach, wyrosłych z religii chrześcijańskiej i kultury grecko-rzymskiej, tradycji nakazującej nam kierować się zasadami miłości, sprawiedliwości, wolności i tolerancji, pragnący żyć w zgodzie i harmonii z wszystkimi narodami postanawiamy:

Na podstawie materiałów opracowała Beata Gendek

53: SŁODKI PRYZYSTANEK. SZANSE I ZAGROŻENIA POLSKIEGO CZŁONKOSTWA W UE

Autor: MAriola Michalska - SP nr 50
Anna Motłoch - Gimnazjum nr 9

Przystanek V był realizowany w formie warsztatów dla szkół podstawowych, gimnazjów i szkół średnich przez mgr MARIOLĘ MICHALSKĄ i mgr ANNE MOTŁOCH. Zajęcia polegały na uświadomieniu uczniom i nauczycielom nadziei i obaw towarzyszących Polakom myślącym o wejściu do UE.

Uczniowie szkół podstawowych losowali kartki, na których podane były szanse lub zagrożenia. Zadaniem każdego dziecka było rozpoznać, czy dana informacja niesie z sobą korzyści, czy straty. Po przeanalizowaniu treści uczniowie kolejno przypinali kartki na przygotowanych tablicach z napisami SZANSE (kolor zielony) lub ZAGROŻENIA (kolor czarny). Obok stała waga z szalami odpowiadającymi SZANSOM i ZAGROŻENIOM. Odchodząc od tablicy, dziecko kładło na odpowiedniej szali cukierek. Po przypięciu wszystkich kartek i położeniu cukierków, osiągnęliśmy przewagę nadziei nad obawami.

Celem warsztatu dla najmłodszych klubowiczów było przybliżenie skomplikowanej problematyki członkostwa Polski w UE.

Dzieci doskonale poradziły sobie z zadaniami. Bawiąc się i ucząc, pogłębiły swoją wiedzę, zaś na zakończenie zjadły cukierki symbolizujące zagrożenia, udowadniając w ten sposób, że trudności trzeba pokonywać.

Z obserwacji zajęć wynika, że zastosowana metoda pracy z uczniami spełniła oczekiwania prowadzących. Uczestniczące w warsztatach dzieci były reprezentantami swoich klubów działających w wielu szkołach regionu. Ich wiedza i zaangażowanie świadczą o wysokim poziomie edukacji europejskiej, prowadzonej przez opiekunów SKE w szkołach podstawowych.

Zajęcia dla gimnazjalistów przebiegały nieco inaczej. Uczniowie siedzieli w swoich grupach klubowych i zastanawiali się nad postawionym przed nimi problemem. Zadaniem każdego dziecka było przygotowanie jednej informacji dotyczącej szansy lub zagrożenia. Opracowane odpowiedzi były kolejno zapisywane przez klubowiczów na przygotowanych wcześniej planszach. Dalej procedura była taka sama, jak poprzednio – dziecko kładło na odpowiedniej szali cukierek. Gimnazjaliści okazali się euroentuzjastami. Po wyrażeniu swoich opinii z przyjemnością zjadali cukierki – zagrożenia.

Celem tego warsztatu było poznanie poglądów młodych ludzi na temat członkostwa Polski w UE. Śmiało wyrażali oni swoje opinie poparte rzeczowymi argumentami i dużą wiedzą zdobytą w swoich klubach europejskich. Opiekunowie aktywnie zachęcali swoich podopiecznych do wyrażania własnego zdania na nietrywialny, przecież, temat.

Pozytywną stroną przeprowadzonych warsztatów była możliwość indywidualnego zaangażowania się gimnazjalistów i zaprezentowania na Forum swoich nadziei i obaw dotyczących akcesji Polski do Unii.

Dla młodzieży ze szkół średnich została zorganizowana debata z udziałem telewizji ORION. Uczestników kolejnych warsztatów dzielono na dwie grupy. Zadaniem jednej było przedstawienie szans – druga prezentowała zagrożenia. Zgłaszane argumenty miały swoje odpowiedniki w postaci cukierków umieszczonych na odpowiednich szalach, które w końcowej fazie debaty osiągnęły stan równowagi.

W trakcie debaty licealiści wykazali się dużą samodzielnością w formułowaniu poglądów. Na uwagę zasługuje wysoka kultura dyskusji i tolerancja wobec kolegów prezentujących odmienne zdanie. Młodzież dysponowała rozległą wiedzą na tematy dotyczące Unii. Widać było prawdziwe zainteresowanie podyktowane myślą o własnej przyszłości. Najczęściej wskazywaną szansą była możliwość podjęcia nauki i pracy w krajach UE. Młodzi ludzie traktują nową rzeczywistość, jako wyzwanie. Wskazują zagrożenia, ale widzą też możliwości rozwiązania wielu problemów, między innymi poprzez negocjowanie korzystnych dla Polski warunków.

Na podstawie przeprowadzonych warsztatów dla nauczycieli i uczniów szkół podstawowych, gimnazjów i szkół średnich, można zauważyć, że wśród obecnych na II FORUM było więcej euroentuzjastów, niż eurosceptyków.

Przystanek V pozostanie w pamięci wielu uczestników jako słodki element edukacji europejskiej.

Projekcja filmu z przebiegu warsztatów realizowana przez TV ORION odbyła się w Akademii Polonijnej podczas drugiego dnia FORUM.

Najczęściej wskazywane szanse i zagrożenia to:

SZANSE

- Większy dostęp do nowych technik i technologii;
- Uczenie się tolerancji wobec innych;
- Łatwiejszy dostęp do rynków pracy;
- Większe poczucie bezpieczeństwa państwowego;
- Poprawa warunków życia społeczeństwa dzięki wsparciu Unii;
- Dostęp do środków finansowych pochodzących ze środków unijnych;
- Wzbogacenie kultury;
- Większe poczucie bezpieczeństwa indywidualnego;
- Możliwość swobodnego przekraczania granic między państwami;
- Wzrost znaczenia politycznego Polski w Europie i na świecie;
- Reforma zacofanych branż naszej gospodarki;
- Reforma rolnictwa;
- Możliwość osiedlania się w krajach UE;
- Możliwość nauki w krajach UE;
- Możliwość wyrównania dysproporcji rozwoju regionalnego kraju.

ZAGROŻENIA

- Polska jako kraj taniej siły roboczej;
- Ograniczona suwerenność państwa;
- Obawa przed utratą tożsamości społeczności lokalnych i regionalnych;

- Przerzucanie z Unii przestarzałych technologii;
  - Wykupienie ziemi przez obcokrajowców;
  - Polska w roli spóźnionego przybysza: „Ten, kto przychodzi ostatni musi akceptować, a nie dyktować warunki.”
  - Eliminacja niektórych sektorów gospodarki narodowej np. przetwórstwo spożywcze (mleczarnie, rzeźnie);
  - Najlepiej rozwinięte regiony będą się bogacić, a słabsze nie będą się rozwijać;
  - Wniknięcie obcych wzorów kulturowych i postaw oraz odrzucenie utrwalonych tradycji, zwyczajów i obyczajów;
  - Polska, jako rynek zbytu dla towarów z Unii;
  - Zubożenie społeczeństwa i pogłębienie się podziałów społecznych (bogatsi staną się jeszcze bardziej bogaci, a biedni jeszcze bardziej zubożeją).
-

54: Scenariusz lekcji WOS w klasie III Gimnazjum Cztery swobody rynku Unii Europejskiej

Autor: Krzysztof Wrzalik - Nauczyciel historii i WOS, Gimnazjum w Mykanowie

Treści:

- założenia jednolitego rynku Unii Europejskiej
- swobodny przepływ osób, towarów, usług i kapitału
- korzyści płynące z istnienia czterech swobód ekonomicznych gospodarki Unii Europejskiej

Metody:

Praca w grupach, analiza tekstu źródłowego, prezentacje

Środki dydaktyczne:

Teksty pomocnicze („ABC Unii Europejskiej – załącznik nr 1), karteczki z pojęciami odnoszącymi się do czterech swobód rynku UE (załącznik nr 2), identyfikatory, pisaki, kredki, blok rysunkowy, magnesy

Osiągnięcia ucznia:

- zna i rozumie założenia jednolitego rynku UE
- rozumie istotę swobodnego przepływu kapitału, towarów, usług, osób
- analizuje tekst źródłowy
- pracuje w zespole
- rozumie i prawidłowo stosuje pojęcia: kapitał, towar, usługa, swobodny przepływ
- prezentuje wyniki pracy grupy na forum klasy
- dostrzega korzyści płynące z istnienia czterech swobód rynku UE

Czas: 1 godzina lekcyjna

Tok lekcji:

I. Wprowadzenie.

Nauczyciel informuje uczniów, że na dzisiejszej lekcji będą poznawać mechanizmy funkcjonowania wolnego rynku UE opartego na swobodnym przepływie osób, towarów, kapitału i usług oraz wymyślą i zaprojektują produkt dzięki któremu Polska będzie mogła podbić europejski rynek.

II. Rozwinięcie.

1. Nauczyciel dzieli uczniów na pięć grup.

Cztery z nich stanowią będą „Specjaliści” od poszczególnych swobód rynku europejskiego, a piątą grupą będą „Pomysłowi Projektanci”, którzy wymyślą produkt dzięki któremu Polska będzie mogła podbić europejski rynek.

2. Po dokonaniu podziału na grupy nauczyciel rozdaje uczniom identyfikatory informujące do jakiej grupy specjalistów się zaliczają i przydziela im zadania:

Grupy od I do IV, czyli grupy specjalistów od poszczególnych swobód rynku UE (swobodny przepływ osób, towarów, kapitału i usług).

Wybierzcie spośród siebie:

- lidera, który pokieruje pracą grupy
- trzech sprawozdawców, którzy przedstawią wyniki pracy pozostałym uczniom

Na waszym stoliku znajduje się zestaw trzech zadań do wykonania, tekst źródłowy na którym będziecie pracować, karteczki z pojęciami dotyczącymi swobody przepływu osób, kapitału, towarów i usług oraz z nazwami państw UE oraz potrzebne wam przybory.

Przedmiotem waszej pracy będzie wykonanie powierzonych wam zadań oraz prezentacja wyników waszych działań.

Zadania dla poszczególnych grup specjalistów.

Specjaliści od swobodnego przepływu: osób (gr. 1), towarów (gr. 2), kapitału (gr.3), usług (gr.4)

- a. Na podstawie analizy tekstu odpowiedzcie na pytanie: „ Na czym polega zasada swobodnego przepływu (odpowiednio dla poszczególnych grup: osób, towarów, kapitału, usług) w UE?”
- b. Spośród podanych na karteczkach przykładów wybierzcie te, które odnoszą się do pojęć przepływu (odpowiednio dla poszczególnych grup: osób, towarów, kapitału, usług).
- c. Wybrane przez siebie przykłady odnoszące się do swobody rynku UE, którą się zajmujecie przyklejcie do tablicy obok państwa UE, w którym chcielibyście skorzystać z tej swobody.

Grupa V („Pomysłowych Projektantów”)

Wybierzcie spośród siebie:

- lidera, który pokieruje pracą grupy
- plastyka, który wykona projekt produktu, którym Polska mogłaby podbić europejski rynek
- sprawozdawcę, który przedstawi i zareklamuje wasz produkt

Zadaniem waszym będzie wymyślenie i zaprojektowanie produktu, którym Polska będzie mogła w przyszłości podbić europejski rynek oraz przedstawienie i zareklamowanie go waszym kolegom.

III. Praca w grupach.

Uczniowie pracują w grupach analizując przydzielony im materiał oraz wykonują poszczególne zadania, a następnie przygotowują się do prezentacji.

IV. Prezentacja.

Po upływie wyznaczonego czasu przedstawiciele poszczególnych grup prezentują efekty swojej pracy

pozostałym uczniom.

V. Podsumowanie.

Wnioski dotyczące korzyści jakie wynikają z istnienia swobodnego przepływu osób, towarów, usług i kapitału dla obywateli UE, w tym w przyszłości dla Polaków.

Załącznik nr 1

Teksty źródłowe dla poszczególnych grup specjalistów od czterech swobód rynku UE.

Grupa I.

Swoboda przepływu osób.

Prawo obywateli Unii Europejskiej do swobodnego przemieszczania się - to prawo do pracy, życia, osiedlania się i korzystania ze zdobyczy socjalnych w jakimkolwiek miejscu na terenie UE, bez względu na przynależność państwową. Początkowo prawo zamieszkania w dowolnym państwie członkowskim dotyczyło w zasadzie tylko osób aktywnych ekonomicznie (pracowników najemnych, osób zakładających przedsiębiorstwo, usługodawców) i ich rodzin, a następnie zostało rozciągnięte na studentów, emerytów oraz pozostałych obywateli państw członkowskich, jeśli posiadają oni wystarczające środki na utrzymanie i są ubezpieczeni.

Unijna legislacja w tej dziedzinie rynku wewnętrznego ma na celu m.in. zapewnienie harmonijnego rozwoju rynku pracy i dostępu do niego wszystkim zainteresowanym (bez względu na przynależność państwową), stworzenie warunków do wzajemnego uznawania dyplomów oraz gwarancję przemierzającym się osobom wszelkich praw socjalnych, również w dziedzinie edukacji i ochrony zdrowia.

Grupa II.

Swobodny przepływ towarów.

Pierwsza z tzw. czterech wolności stanowiących podstawę rynku wewnętrznego UE jest swobodny przepływ towarów. Na rynku nie ma granic, a więc i barier celnych. Wszystkie towary podlegają tym samym normom i wymogom certyfikacyjnym i powinny być obłożone takimi samymi podatkami.

Zasada swobodnego przepływu towarów dotyczy zarówno wyrobów przemysłowych, jak i produktów rolnych oraz spożywczych. Państwa członkowskie mają co prawda możliwość wprowadzenia ograniczeń importowych, eksportowych lub w tranzycie jeśli wymagają tego względy moralności publicznej, porządku i bezpieczeństwa publicznego, ochrony zdrowia i życia ludzi, ochrony zwierząt i roślin, ochrony narodowych dóbr kultury oraz ochrony własności przemysłowej lub handlowej, jednak takie kroki nie mogą służyć jakiegokolwiek dyskryminacji ani spełniać roli ukrytych restrykcji w handlu wzajemnym.

Grupa III.

Swobodny przepływ kapitału.

Zasada swobodnego przepływu kapitału odnosi się do samodzielnych transakcji finansowych, nie związanych z przepływem towarów, usług czy osób. Stanowi ona zarazem niezbędny warunek korzystania z pozostałych swobód, np. prowadzenie działalności gospodarczej na terenie innego państwa członkowskiego.

Wprowadzona swoboda przepływu kapitału powinna z biegiem czasu doprowadzić do wykształtowania się wspólnego rynku usług finansowych i papierów wartościowych. Obywatele UE uzyskali prawo nieskrępowanego wyboru miejsca zakładania swych rachunków bankowych i utrzymywania lokat oraz dokonywania operacji bankowych we wszystkich krajach członkowskich.

Grupa IV.

Swobodny przepływ usług.

Usługami są wszelkie świadczenia wykonywane najczęściej odpłatnie, zwłaszcza świadczenia realizowane w ramach prowadzonej działalności handlowej, przemysłowej, rzemieślniczej oraz wolnych zawodów (np. lekarza czy prawnika). Zasada swobodnego przepływu usług oznacza więc - z jednej strony - prawo do zakupywania usług zagranicznych, świadczonych przez podmioty z krajów partnerskich, zarówno na terytorium własnego kraju jak i kraju siedziby usługodawcy, a - z drugiej strony - prawo do sprzedaży takich usług, w tym podejmowania i wykonywania pracy na własny rachunek, zakładania i prowadzenia przedsiębiorstw, spółek, agencji oraz filii.

Źródło: „ABC Unii Europejskiej” wyd. Punkt Informacyjny UE.

Załącznik nr 2

Pojęcia odnoszące się do poszczególnych swobód rynku Unii Europejskiej.

UWAGA: Każde pojęcie należy umieścić na osobnej karteczce. Każda z czterech grup specjalistów otrzymuje karteczki ze wszystkimi pojęciami, a zadaniem jest wybór tych, które odpowiadają swobodzie rynku UE opracowywanej przez daną grupę.

Swobodny przepływ osób: nauka w liceum, studia na wyższej uczelni, praca w renomowanej firmie, wyjazd na wakacje, nauka śpiewu.

Swobodny przepływ towarów: samochód, telewizor, garnitur, czekolada, pizza.

Swobodny przepływ kapitału: zaciągnięcie kredytu w banku, ulokowanie swoich oszczędności, zakup akcji, inwestowanie w nieruchomości, założenie własnej firmy

Swobodny przepływ usług: uszycie sukienki, nagranie płyty, wykonanie portretu, naprawa samochodu, wykonanie wystrzałowej fryzury.

55: Przystanek programowy: OPINIE AUTORYTETÓW W SPRAWIE INTEGRACJI.

Autor: Maria Dalecka, Ewa Szkamruk - nauczycielki Szkoły Podstawowej Nr 22 w Częstochowie

Cel główny: Pogłębienie wiedzy na temat Unii Europejskiej i jej twórców,

Czas: 25 minut

Cele szczegółowe:

- poznanie opinii autorytetów na temat integracji
- kształcenie umiejętności precyzowania kto i dlaczego jest dla nas autorytetem
- doskonalenie umiejętności analizy tekstu czytanego
- doskonalenie umiejętności współpracy w grupie
- kształtowanie postawy „młodego Europejczyka”

Miejsce przystanku programowego: Świetlica Państwowego Liceum Sztuk Plastycznych w Częstochowie

Metoda pracy: Praca w grupach wg typów szkół, z podziałem na szkoły podstawowe, gimnazja, szkoły ponadgimnazjalne,

Przebieg zajęć: Poszczególne kluby europejskie przedstawiają się i określają kto jest dla nich autorytetem. Następnie wybierają postać, której opinii na temat integracji europejskiej chcą poznać. Po otrzymaniu tekstu, (patrz bibliografia), czytają go wspólnie, wybierając to, co jest najistotniejsze. Kolejnym etapem wspólnej pracy każdego klubu jest wybór zdania, które znajdzie się na stronie opracowanej wspólnie przez grupę. Wszyscy wypełniają także karty pracy, które są wizytówkami każdego klubu i dowodem jego udziału w tym przystanku programowym. Strona przygotowana przez klub będzie zawierać zdjęcie wybranej postaci, reprezentatywne zdanie oraz kartę pracy.

Prezentacja: Podsumowaniem wspólnej pracy każdego klubu jest prezentacja własnej strony. Reprezentant każdej grupy przedstawia ze strony Szkolny Klub Europejski, odczytuje kartę pracy oraz zdanie zapisane na swojej stronie. Grupa uzasadnia także dlaczego właśnie tę postać wybrała.

Chcemy, aby uczniowie, mieli okazję do pogłębienia swojej wiedzy poprzez wspólną pracę w grupie i końcową prezentację. Jest to bezstresowy sposób zdobycia nowych informacji oraz możliwość zaprezentowania własnego dorobku poszczególnych klubów. Kluby mniej aktywne może takie spotkanie zmobilizować do intensywniejszych działań i stać się impulsem do dalszej pracy.

Produkt końcowy: Każdy typ szkół utworzy swoją książkę z opiniami autorytetów na temat integracji europejskiej. Praca ta powstanie ze stron przygotowanych przez poszczególne kluby. Połączona i opisana zostanie zaprezentowana drugiego dnia II Forum Szkolnych Klubów Europejskich.

BIBLIOGRAFIA:

1. Jan Paweł II – fragment wystąpienia w polskim Sejmie 11 czerwca 1999r. Gazeta Wyborcza 22. 03.2002r.
2. Aleksander Kwaśniewski – fragment wystąpienia przed Komisją Europejską 18 stycznia 1996r.
3. Robert Schuman - „ Robert Schuman. Ojciec Europy.” Jürgen Wahl wyd. Wokół nas
4. Jean Monnet – „ Robert Schuman. Ojciec Europy.” Jürgen Wahl wyd. Wokół nas
5. Leszek Miller – tezy wystąpienia na inauguracyjnym spotkaniu Forum
6. „ Wspólnie o przyszłości Europy.” 18.02.2002r.
7. Gerhard Schröder – „ Partnerstwo dla rozwoju“ – Wprost 23. 04. 2000r.
8. Czesław Miłosz – „ O tożsamości” Newsweek 31. 03. 2002r., wiersz „Dziecię Europy”
9. Tomasz Mann – mowa wygłoszona w 1926r. w PEN - Clubie
10. Wiesław Chrzanowski – „ Czas agitatorów“ Polityka nr 13, 30. 03.2002r.
11. Danuta Hübner, Jan Truszczyński – „ Negocjatorzy” Przegląd 10.12.2001r.
12. Włodzimierz Cimoszewicz – wystąpienie na X Forum Polska – Niemcy, Warszawa 25. 01. 2002r. „ Dlaczego potrzebujemy Europy?”
13. Waldemar Kuczynski – publicysta, były doradca ekonomiczny premiera Jerzego Buzka „ Nie jesteśmy perłą w środku Europy” Gazeta Wyborcza 29. 03. 2002r.
14. Jerzy Buzek – dodatek do Wprost nr 47 z 22. 11. 1998r.

KARTY PRACY:

KARTA PRACY - SZKOŁY PODSTAWOWE

Jak nazywa się osoba, której opinii na temat integracji europejskiej poznałem?

.....
 Kim jest/była ta osoba?.....

.....
 Reprezentujemy Szkolny Klub Europejski.....

.....
 .....

KARTA PRACY - GIMNAZJA

Kim jesteś?.....

.....
 Jaka jest Twoja narodowość?.....

Jaką funkcję pełnisz w swoim kraju, w społeczeństwie?.....

.....
Jaka jest Twoja opinia w sprawie integracji z Unią Europejską?.....

.....
Reprezentujemy Szkolny Klub Europejski.....

.....
KARTA PRACY - SZKOŁY PONADGIMNAZJALNE

Dokończ zdania.

Osoba, której opinia nas interesuje to.....

.....
Wybraliśmy te myśli, ponieważ.....

.....
Zaskakujące, interesujące, nowe było dla nas.....

.....
Reprezentujemy Szkolny Klub Europejski .....

.....
Komentarz: Najtrudniejszym etapem przygotowań było zgromadzenie dostatecznej ilości materiałów tj. wypowiedzi, opinii, komentarzy osób znanych uczniom. Należało wybrać odpowiednio proste i klarowne wypowiedzi dla najmłodszych uczestników naszego przystanku programowego i trudniejsze dla starszych. Następnie opracowaliśmy karty pracy dla poszczególnych poziomów szkół. Zajęliśmy się także przygotowaniem dekoracji – czytelnych napisów i drogowskazów prowadzących uczestników II forum do świetlicy Państwowego Liceum Sztuk Plastycznych, gdzie miały miejsce nasze zajęcia dzięki gościnności dyrekcji tej szkoły. Uczniowie pracowali bardzo intensywnie, mieli 25 minut na przygotowanie i prezentację wyników swojej pracy. Zaobserwowaliśmy także, że ta praca była okazją do pogłębienia własnej wiedzy oraz impulsem do dalszej pracy klubów.

56: ROLA, OSOBOWŚĆ I KOMPETENCJE NAUCZYCIELA PRZEDMIOTÓW ARTYSTYCZNYCH W SZKOLE

Autor: *Maria Szafranec - Nauczyciel SP 4 w Orzeszu*

Rola nauczyciela wychowania estetycznego

W procesie kształcenia estetycznego oraz uprzywilejowania sztuki szczególna rola przypada osobie nauczyciela estetycznego, zwanego także czasami **wychowawcą estetycznym**. To pojęcie wprowadził Stefan Szuman, określając tegoż wychowawcę jako człowieka, który spełnia rolę pośrednika „**w obdarowywaniu ludzi skarbnicami arcydzieł sztuki**” [1]

Wychowawca estetyczny ma być – według Szumana – pośrednikiem kształtującym wrażliwość i kulturę estetyczną społeczeństwa na podstawie już stworzonych

i udostępnionych dzieł sztuki. Aby spełnić tę rolę nauczyciel wychowania estetycznego powinien posiadać odpowiednie zdolności i przygotowanie. „**Właściwym wychowawcą – pisze Szuman – czyli tym, kto umiałby obudzić w wychowankach zainteresowanie sztuką, rozmiłowanie się w niej oraz umiałby nauczyć ich rozeznawać się w sztuce, rozumieć ją, wnikliwie poznawać, wrażliwie i adekwatnie przeżywać każde cenne dzieło, cieszyć się, radować i sycić swoistą urodą i doskonałym pięknem arcydzieł sztuki – może być tylko człowiek, sztukę znający i kochający, rozumiejący i przeżywający w sposób bezpośredni i żywy**” [1]

Już dawno zauważono, że większość nauczycieli na ogół nie umie i nie może być dobrymi wychowawcami estetycznymi, bo ich do tego nie przygotowano. Dlatego też postuluje się, by wychowanie estetyczne znalazło należne mu miejsce w dostatecznie szerokim zakresie w wyższych szkołach pedagogicznych oraz na uniwersytetach. Ponadto kandydatów na nauczycieli przedmiotów artystycznych nie wystarczy zapoznać z nauczaniem rysunków, śpiewu i literatury, lecz należy ich wychować poprzez sztukę, czyli szerokie udostępnienie im oraz umiejętne uprzywilejowanie arcydzieł sztuki. Dzięki temu powinni oni zdobyć dobre rozeznanie w sztuce. Tego typu estetyczne wychowanie nauczycieli ma

w rezultacie doprowadzić do ukształtowania ich osobowości, w tym szczególnie ich osobistej kultury i uwrażliwienia na sztukę. Bez tego nie jest możliwe ukształtowanie wszechstronnie rozwiniętej osobowości nauczyciela zamiatowanego w sztuce i umiającego pośredniczyć

w obdarzaniu nią wychowanków, a tym samym w kształtowaniu ich kultury.

Osobowość nauczyciela wychowania estetycznego

Zagadnienie osobowości nauczyciela, w tym także nauczyciela wychowania estetycznego, jakkolwiek wielokrotnie opracowywane przez różnorodnych psychologów, pedagogów i teoretyków wychowania jest ciągle problemem w dostatecznym stopniu nie rozwiązany i niezwykle ważnym. Wartość ustalenia osobowych cech nauczyciela wychowania estetycznego wynika z coraz to większej roli wychowania przez sztukę we współczesnej szkole.

Za punkt wyjścia określenia osobowego wzorca nauczyciela wychowania estetycznego przyjęto poczynione już próby przedstawienia głównych cech i właściwości osobowych nauczyciela zawarte w zbiorowej pracy pt.

Osobowość nauczyciela [2] Autorzy tej pracy dążą do bliższego określenia zasadniczych norm, koniecznych w pedagogicznym postępowaniu nauczyciela, których posiadanie i stosowanie pozwoli mu na osiągnięcie możliwie pozytywnych wyników pracy. Ponadto zakładają, że „**nikt się nie rodzi pedagogiem. Na podstawie bardzo różnej wrodzonej struktury psychicznej stają się, zdaniem moim, różni z natury ludzie dobrymi pedagogami różnego typu i nie decydują o tym przyrodzone właściwości psychiczne**” [2]

Na podstawie przedstawionych założeń najczęściej przyjmuje się jako zasadnicze kategorie właściwości osobowych nauczyciela trzy główne cechy: umysłowość, moralność

i postawa humanistyczna [2]. W pierwszej kategorii mieści się głęboka i wszechstronna wiedza ogólna, przedmiotowa, psychologiczno-pedagogiczna, ogólna orientacja w zakresie wszystkich dziedzin aktualnego życia społeczno-historyczno-kulturalnego, jak również umiejętność organizowania i planowania pracy oraz stwarzania odpowiedniego nastroju.

Do moralnych walorów nauczyciela zalicza się te cechy osobowe, które warunkują przestrzeganie wszystkich obowiązujących w danym czasie norm społecznych oraz są podstawą mocnego i pozytywnego charakteru.

Natomiast w zakresie postawy humanistycznej nauczyciela uwzględnia się takie cechy jak: równe wartościowanie i szanowanie każdego człowieka, pomoc w jego wszechstronnym rozwoju oraz dostrzeganie w każdej jednostce najwyższego społecznego celu.

Z tym ostatnim zagadnieniem wiąże się ściśle problem rozumienia postaw i przeżyć innych ludzi, a w szczególności uczniów. Irena Wojnar uważa, że dobrego nauczyciela przedmiotów artystycznych, a w szczególności wychowania plastycznego, powinna charakteryzować postawa otwartości i rezygnacji z tradycyjnie obowiązującego w szkole dystansu między nauczycielem a uczniami. W jego działalności powinna też zacieierać się granica między nauczaniem jako przekazywaniem wiadomości a wychowaniem jako organizowaniem przeżyć. Nauczyciel plastyki, muzyki powinien ponadto być zdolny

do organizowania u swoich uczniów „**radosnych wzruszeń**” [3]. Owe „radosne wzruszenie” musi umieć wywołać każdy nauczyciel mający do czynienia ze sztuką.

Kompetencje nauczyciela przedmiotów artystycznych

Obok właściwości osobowych bardzo istotną sprawą jest fachowe przygotowanie nauczycieli wychowania estetycznego, stąd też często podkreśla się jakość kształcenia tych nauczycieli. Sprawa jakości wykształcenia nauczycieli jest bardzo ważna, ponieważ współcześnie wychowanie estetyczne nie ogranicza się tylko do nauczania tak zwanych przedmiotów artystycznych, ale jest także kojarzone z ogólniejszą problematyką działalności szkoły, wyraża się w jej wyglądzie i atmosferze, w zainteresowaniach, w różnorodnej aktywności kółek, zespołów, teatru. Ta „estetyczna orientacja” działalności wychowawczej we współczesnej szkole wymaga określonej koncepcji estetycznego stylu pracy nauczycieli wprowadzających – różnymi sposobami – sztukę na teren szkoły.

Powszechnie uważa się, że we współczesnej szkole powinna wzrosnąć pozycja nauczycieli przedmiotów artystycznych. Tym bardziej, jeśli do tej kategorii nauczycieli zaliczy się również nauczycieli języka polskiego. Ten przedmiot miał zawsze wysoką rangę

w szkole, dlatego polonista musiał być dobrym fachowcem, podczas gdy niejednokrotnie plastyk czy muzyk mógł być – i czasami nadal może być – po prostu kimkolwiek. Ponadto nikt nie wymagał od tych nauczycieli znajomości teorii czy historii odpowiedniej dziedziny sztuki. Dlatego też nadal istnieje pilna potrzeba odpowiedniego przygotowania nauczycieli przedmiotów artystycznych i to na poziomie studiów wyższych.

Plastyka i muzyka jako przedmioty teoretyczno-praktyczne wymagają od nauczyciela zarówno umiejętności w zakresie odpowiedniej praktyki artystycznej, jak również znajomości i historii sztuki. Dlatego też najlepiej byłoby, gdyby nauczyciele przedmiotów artystycznych byli jednocześnie teoretykami czy historykami sztuki i czynnymi artystami – muzykami czy plastykami. Z wielu różnych powodów jest to jednak niemożliwe, choćby tylko ze względu na obowiązujący obecnie model kształcenia nauczycieli. Stąd też szczególnego znaczenia nabiera praca samokształceniowa nauczycieli przedmiotów artystycznych.

Sformułowane wyżej postulaty bardzo wyraźnie wskazują na istotną rolę bezpośredniego obcowania ze sztuką w działalności nauczycieli przedmiotów artystycznych – można wręcz mówić o „wychowaniu nauczycieli przez sztukę”. Autorka tego określenia – Irena Wojnar – pisze: **„Nie podlega wątpliwości znaczenie sztuki dla przygotowania tych specjalistów, którzy wprowadzać mają do szkoły sztukę w aktualnym, pogłębionym i pedagogicznie zobowiązującym rozumieniu; zdaje się również nie podlegać wątpliwości przydatność sztuki dla rosnącej kadry nauczycieli wychowania estetycznego, czyli dla tych wszystkich, którzy widzą w sztuce nowy frapujący instrument pedagogiczny o nieograniczonych możliwościach realizacji”**. [3]

Działalność wychowawcza nauczycieli przedmiotów artystycznych powinna prowadzić do żywego dialogu między sztuką a jej odbiorcami czy współtwórcami.

W stosunku do uczniów młodszych nauczyciel plastyki powinien być inicjatorem, animatorem zainteresowań, organizatorem przeżyć estetycznych, natomiast w stosunku

do uczniów starszych powinien stać się współdyskutantem, uczestnikiem wspólnych przeżyć, współpartnerem do dyskusji zwłaszcza, jeżeli idzie o współczesną tematykę związaną

ze sztuką. Ta postawa ma swoje uzasadnienie, ponieważ komentarz nauczyciela jest cenny

i potrzebny dla uczniów, ale równocześnie komentarz ucznia staje się niemniej cenny

dla nauczyciela. Każde bowiem indywidualne spojrzenie wzbogaca interpretację dzieła sztuki, a pośrednio wzbogaca wszystkich współuczestników przeżycia i dyskusji – a więc zarówno uczniów, jak i nauczyciela.

Na zakończenie warto podkreślić, że bywają różne koncepcje „dobrego nauczyciela” oraz różne proponowane i akceptowane modele pracy pedagogicznej i wychowawczej. Wynika z nich jedna pewna oczywista prawda mówiąca, że nie wystarcza jedynie sama „fachowość” – posiadanie odpowiedniego zasobu wiadomości oraz umiejętność przekazywania ich uczniom, ale konieczna i bardzo wysoko ceniona jest postawa nauczyciela jako „budziela umysłów i wrażliwości” – jako człowieka, który proponuje podjęcie przez uczniów własnych poszukiwań, stawiania własnych pytań, wyrażania własnego niepokoju.

Irena Wojnar porównuje nawet nauczyciela do artysty, ponieważ **„dysponuje także określonym tworzywem, ograniczony jest znanymi prawami, ma szansę tworzyć nowe wartości w ludziach a tym samym także i w swoim własnym świecie. Szansę tę może wykorzystywać tym lepiej im więcej sam posiada inwencji i wyobraźni, im większą ma wiedzę i bogatszą wrażliwość”**. [3]

LITERATURA

1. Stefan Szuman: O sztuce i wychowaniu estetycznym, Warszawa 1962
  2. Osobowość nauczyciela. Rozprawy. Warszawa 1959.
  3. Irena Wojnar, Teoria wychowania estetycznego- zarys problematyki, s.136. Warszawa 1980.
-